

طرح تولید برنامه درسی ملی
آموزش و پرورش
جمهوری اسلامی ایران

برنامه‌ی درسی ملی جمهوری اسلامی ایران

[طرح جامع تحول بنیادین برنامه‌های درسی و تربیتی]

نگاشت چهارم

دبیرخانه‌ی طرح تولید برنامه‌ی درسی ملی

بهمن ماه ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ. ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً. فَادْخُلِي فِي عِبَادِي. وَادْخُلِي جَنَّاتِي.

« فجر / ۲۷ - ۳۰ »

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَ مَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَ مَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ.

« بقره / ۲۶۹ »

تضیه تربیت یک ملت به این است که فرهنگ آن ملت فرهنگ صحیح باشد. شما کوشش کنید که فرهنگ رافرنک مستقل اسلامی درست کنید.

« امام خمینی (ره) - ۵۸/۳/۲۱ »

تحول در نظام آموزش و پرورش با هدف ارتقاء کیفی آن بر اساس نیازها و اولویت های کشور در سه حوزه دانش، مهارت و تربیت و نیز افزایش سلامت روحی و جسمی دانش آموزان.

مقام معظم رهبری

بند ۸ سیاست های کلی برنامه پنجم

فهرست:

۳	پدید آوردندگان
۶	پیش‌گفتار
۱۰	مصوبه هفتصد و چهل و پنجمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش
۱۲	تعریف
۱۲	اهداف تولید برنامه درسی ملی
۱۲	اصول حاکم بر فرایند تولید برنامه درسی ملی
۱۳	چشم‌انداز
۱۵	۱- مبانی فلسفی و علمی
۱۶	۱-۱- مبانی هستی‌شناختی
۱۷	۱-۲- مبانی انسان‌شناختی
۱۹	۱-۳- مبانی معرفت‌شناختی
۲۰	۱-۴- مبانی ارزش‌شناختی
۲۵	۱-۵- مبانی دین‌شناختی
۲۷	۱-۶- مبانی روان‌شناختی
۲۹	۱-۷- مبانی جامعه‌شناختی
۳۱	۱-۸- رویکرد برنامه درسی ملی
۳۲	۱-۹- اصول حاکم بر برنامه‌های درسی و تربیتی
۳۵	۲- اهداف و الگوی هدف‌گذاری
۳۶	۲-۱- تعریف و سطوح اهداف
۳۶	۲-۲- هدف غایی نظام تعلیم و تربیت
۳۶	۲-۳- الگوی هدف‌گذاری و اهداف کلی
۳۹	۲-۴- نیازها، انتظارات و توانایی‌های متربیان
۳۹	۲-۵- نیازها و انتظارات جامعه
۴۰	۲-۶- اهداف تفصیلی (سطح قابل انتظار دست‌یابی به اهداف کلی)
۴۲	۲-۷- اهداف تفصیلی دوره‌های تحصیلی
۵۹	۲-۸- اهداف جزئی
۶۱	۳- ساختار، زمان و محتوا
۶۲	۳-۱- ساختار نظام آموزشی
۶۴	۳-۲- زمان رسمی تربیت در هر سال تحصیلی
۶۹	۳-۳- اصول انتخاب و سازمان‌دهی محتوای آموزشی و پرورشی
۷۲	۳-۴- صلاحیت‌ها و یادگیری‌های مشترک
۷۲	۳-۵- حوزه‌های یادگیری و توزیع زمان

۷۹	۳-۶- بیانیه‌های حوزه‌های یادگیری
۱۱۰	۳-۷- یادگیری گروه‌های ویژه
۱۱۳	۴- راهبردهای یاددهی - یادگیری
۱۱۴	۴-۱- پیش‌فرض‌ها
۱۱۴	۴-۲- تلقی نسبت به معلم و مربی
۱۱۵	۴-۳- تلقی نسبت به محیط یادگیری
۱۱۶	۴-۴- تلقی نسبت به متربی
۱۱۶	۴-۵- تلقی از مدیر مدرسه
۱۱۷	۴-۶- اصول حاکم بر راهبردهای یاددهی - یادگیری
۱۱۸	۴-۷- راهبردهای حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی
۱۲۰	۴-۸- راهبردهای آموزش از راه دور
۱۲۱	۵- ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی
۱۲۲	۵-۱- پیش‌فرض‌ها
۱۲۲	۵-۲- اصول
۱۲۴	۵-۳- سیاست‌ها
۱۲۵	۵-۴- خط‌مشی‌ها
۱۲۷	۶- فرایند تولید برنامه‌ها و مواد و رسانه‌های درسی و تربیتی
۱۲۸	۶-۱- فرایند تولید برنامه‌های درسی و تربیتی
۱۳۰	۶-۲- اصول و سیاست‌های تولید مواد و رسانه‌های یادگیری
۱۳۴	۶-۳- میزان اختیارات و کاهش تمرکز
۱۳۵	۷- استلزامات و اقتضائات اجرایی
۱۳۶	۷-۱- اصول حاکم بر اجرا
۱۳۶	۷-۲- تشکیلات
۱۳۷	۷-۳- مراحل اجرا
۱۴۱	۸- ارزش‌یابی برنامه درسی ملی و فرایند اصلاح آن
۱۴۲	۸-۱- سطوح تصمیم‌گیری
۱۴۲	۸-۲- اصول حاکم بر ارزش‌یابی
۱۴۳	۸-۳- مرجع و زمان ارزش‌یابی
	ضمائم
	پیسوست شماره یک
	واژه نامه برنامه درسی ملی
	فهرست منابع

پدید آورندگان

• تیم مجری:

حجت‌الاسلام علی ذوعلم (مدیر طرح)، مهندس غلامحسین امینی (مسئول پشتیبانی)، آمنه احمدی (مسئول دبیرخانه)، دکتر علیرضا عصاره (مشاور علمی)، عسگر ملکی بیرجندی (مسئول ارتباطات)، دکتر سید امیر رون (مسئول هماهنگی کمیته‌های ستادی و استانی)، مهندس سعید قریشی (کارشناس مسئول رابط دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی)، دکتر محمدرضا سرکارآرانی (مشاور علمی)

• کمیته تولید و تدوین:

حجت‌الاسلام علی ذوعلم (مسئول کمیته)، آمنه احمدی (دبیر کمیته)، دکتر علی اصغر احمدی، مهندس محسن جعفرآبادی، دکتر علیرضا عصاره، دکتر جمیله علم‌الهدی، دکتر حسن ملکی، عسگر ملکی بیرجندی، دکتر محمود مهرمحمدی

• با همکاری:

مهندس مهدی نوید ادهم، حجت‌الاسلام دکتر بهرام محمدیان، دکتر سید احمد زرهانی، حمیدرضا کفاش، حجت‌الاسلام همایون صدوقی، حجت‌الاسلام صادقی میاب، محمد علی جمالی‌فر، مهندس سید محمد کطائیان، حجت‌الاسلام علیرضا حاجیان‌زاده، مهدی رضایی، دکتر فاطمه رضانی و دکتر بهناز مرجانی

• مجریان طرح‌های پژوهشی:

۱. مطالعات نظری، تطبیقی در زمینه برنامه درسی ملی در نظام‌های برنامه‌ریزی موفق متمرکز، نیمه متمرکز و غیرمتمرکز / مجری: دکتر حسین قاسم‌پور مقدم / ناظر: دکتر علیرضا عصاره
۲. بررسی مبانی جامعه شناختی برنامه درسی جهت تعیین مهارت‌ها و نگرش‌های اساسی مورد نظر در برنامه درسی ملی / مجری: دکتر کورش فتحی / ناظر: دکتر علیرضا عصاره، دکتر محمد مهدی اعتصامی
۳. بررسی مبانی روان‌شناختی برنامه درسی جهت تعیین مقاطع کلیدی در برنامه درسی ملی / مجری: دکتر محسن آیتی / ناظر: دکتر علی اصغر احمدی و خانم آمنه احمدی
۴. بررسی تحقیقات انجام شده در خصوص مسائل آموزش و پرورش ایران ناظر بر حوزه برنامه درسی / مجری: دکتر یحیی قانلی / ناظر: مهندس مهدی نوید ادهم و خانم آمنه احمدی
۵. بررسی اسناد، مصوبات قانونی و دیدگاه‌های مسئولان عالی نظام در حوزه برنامه‌های درسی / مجری: دکتر رضا ساکی / ناظر: حجت‌الاسلام علی ذوعلم
۶. بررسی تاریخچه و وضعیت موجود نظام برنامه‌ریزی درسی در جهان و ایران / مجری: دکتر نعمت‌الله موسی‌پور / ناظر: دکتر علیرضا عصاره

• کمیته‌های تخصصی:

۱. کلیات / مسئول: حجت‌الاسلام همایون صدوقی / اعضاء: ابوالفضل نفر، محمد علی شامانی، سید مهدی باقریان، حجت‌الاسلام دکتر حسین سوزنجی، خانم فخری ملکی / با نظارت: حجت‌الاسلام علی ذوعلم / مشاوران: حجت‌الاسلام دکتر امیر غنوی، حجت‌الاسلام دکتر عباسعلی شاملی، حجت‌الاسلام محمد هادی‌زاده، حجت‌الاسلام محمد رحیم‌لو، دکتر حسین کچوئیان، دکتر عیوضی، دکتر محمد مهدی اعتصامی، حجت‌الاسلام دکتر زیبایی نژاد

۲. محتوای آموزشی و پرورشی و حوزه‌های یادگیری / مسئول: دکتر میترا دانشور / اعضاء: حجت‌الاسلام علی ذوعلم، حجت‌الاسلام همایون صدوقی، آمنه احمدی، دکتر فاطمه رضانی، دکتر بهناز مرجانی، احمد غلامحسینی، مهندس محسن جعفرآبادی، دکتر محمود امانی طهرانی، دکتر وحید عالمیان، محمدرضا مقدادی / مدعوین: دکتر عباس صدری و دکتر علی اعظم خسروی / با نظارت: دکتر حسن ملکی و دکتر علیرضا عصاره

- مشاوران و متخصصان در تدوین بیانیه‌های حوزه‌های یادگیری:

۲/۱. تفکر و حکمت: دکتر یحیی قانلی

۲/۲. قرآن و معارف اسلامی: دکتر محمد مهدی اعتصامی

۲/۳. زبان و ادبیات فارسی: دکتر فریدون اکبری و دکتر محمدرضا سنگری

۲/۴. فرهنگ و هنر: فریبا شاپوریان

۲/۵. سلامت و تربیت بدنی: دکتر علیرضا رضانی (همکاران: دکتر عباس حیصمی، صفدر محمدنیا و مهناز تسلیمی)

۲/۶. کار و فناوری: مهندس محمد نشاسته ریز، دکتر مهدی اسماعیلی

۲/۷. علوم انسانی و مطالعات اجتماعی: آمنه احمدی

۲/۸. ریاضیات: دکتر وحید عالمیان

۲/۹. علوم تجربی: دکتر محمود امانی طهرانی

۲/۱۰. زبان‌های خارجی: دکتر عباسعلی رضایی

۲/۱۱. آداب و مهارت‌های زندگی: حجت‌الاسلام دکتر رضا فرهادیان (همکاران: آمنه احمدی و احمد غلامحسینی)

۳. ساختار، مقاطع، رشته‌ها و جدول زمانی / مسئول: دکتر علی اصغر احمدی / اعضاء: آمنه احمدی، مهندس محسن جعفرآبادی، دکتر علیرضا کیامنش / با نظارت: آمنه احمدی

۴. اختیارات و میزان تمرکز و عدم تمرکز / مسئول: دکتر سید احمد زرهانی / اعضاء: دکتر علی اصغر فانی، دکتر کورش فتحی و اجارگاه، دکتر علیرضا عصاره، دکتر سید کاظم اکرمی، دکتر بهرام میرکمالی، مهندس علی زرافشان / با نظارت: مهندس غلامحسین امینی

۵. ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، تربیتی و راهبردهای آموزشی / مسئول: دکتر علیرضا عصاره /
اعضاء: دکتر علی اکبر خسروی، دکتر کامبیز پوشنه، دکتر محرم آقازاده، دکتر غلامعلی احمدی / با
نظارت: آمنه احمدی

۶. مواد و رسانه‌های آموزشی / مسئول: دکتر محمود مهرمحمدی / اعضاء: دکتر غلامحسین
حسین‌زاده، مهندس بهروز کهزادی، دکتر علیرضا ذوقی‌پور، حجت‌الاسلام علیرضا حاجیان‌زاده،
حمیدرضا کفاش / با نظارت: عسگر ملکی بیرجندی

۷. ارزشیابی از برنامه درسی ملی و لوازم اجرایی / مسئول: آمنه احمدی / اعضاء: دکتر علیرضا
کیامنش، دکتر بهرام کریمی، دکتر میترا دانشور، نصرت‌الله فاضلی / با نظارت: حجت‌الاسلام علی
ذوعلم

۸. کمیته ویژه فنی حرفه‌ای و کاردانش / مسئول: مهندس محسن جعفرآبادی / اعضاء: مهندس
ابوالقاسم جاریانی، مهندس نبی‌الله مقیمی، دکتر بهناز مرجانی، مهندس ابراهیم آزاد، دکتر مهدی
اسمعیلی / مشاور: مهندس حمید منصورنیا

• کمیته‌های استانی:

۱. آذربایجان شرقی: نعمت الله ولی نژاد، انشا... قاسملو، میرجواد کرمانی، فاطمه سید عربی نژاد،
(عضو سابق: جواد صادقی)

۲. آذربایجان غربی: موسی کریمی، فرهاد خشکباری، یوسف جوانمرد، موسی عسگری، قربان
معرفت‌نیا، حسن محمد امین زاده، (عضو سابق: علیرضا علی بابایی)

۳. اردبیل: داور نظر علیان، حکمت محمدی قنبرلو، امیرحسین آقاجانی، طوس احمدی حصار،
(اعضای سابق: داود میرزایی، بهمن اجاقی)

۴. اصفهان: سید مجید عاملیان، دکتر فریبا حقانی، سید مهدی میرهادی، علیرضا خدادادوستان،
محمد شاه زمانی

۵. ایلام: حشمت الله وردی، یوسف امیدی، عادل ملک زاده، حیدر پور منتی، احمد صفری پور،
بهزاد داودیان، پرویز نیک سرشت

۶. بوشهر: ابراهیم بحرینی، عبدالرضا عبدالله پور، عبدالرضا بحرینی، علی مراد کریمی، حمید
غلامپور، عبدالرضا سلمان پور (عضو سابق: عبدالمجید تماری)

۷. چهارمحال و بختیاری: قدمعلی کلواری، نادر الیاسی، سید جمال بنی هاشمی، خسرو علی
بابایی (اعضای سابق: اصغر فدایی، هرمز کامکار)

۸. خراسان رضوی: سید حمید پیشنماز، محمد علی اسماعیلی، سید سعید رضا غفوریان، حمید
رهباندار، حمیدرضا یوسفی، حمیدرضا همت، قاسم عدالتی مجد، مهدی آذرپور (اعضای سابق):
سید کمال حسینی، محمدرضا حاجی زاده، امرا.. سبحانی‌نیا، محسن ازغندی، علی اصغر خلیلیان
امینیان)

۹. خراسان شمالی: محمد اکبرزاده، محمد وحیدی، سید جلال حسینی، نادره کاویانی، غلامرضا
مقدسی، محمدرضا کرامتی

۱۰. خراسان جنوبی: دکتر حمیدرضا وردی، حبیب الله زارعی بیدسکان، سلیمان زنگویی (اعضای
سابق: محمد جعفر بهنام فر، سید محمد آذرکار، غلام اکبری)

۱۱. خوزستان: بهروز پارسا، افراسیاب چراغپور، غلامحسین عبادی، چنگیز فیضی

۱۲. زنجان: حسن ندرلو، مطلب اوصالی، جلیل آقاجانلو، عباس مصطفوی، حسین محمدی، احد
امینی فر (اعضای سابق: سعید ناصری، کریم فیضی)

۱۳. سیستان و بلوچستان: مهرداد اختیاری صادق، عزیزالله رودینی، علی علیزاده، محمد میرگل،
ذبیح الله میربها، محمد نستوه، خسرو عبداللہی، حبیب‌ا... ملاشاهی

۱۴. سمنان: یدالله رحیمی زاده، سید حسین هاشمی، سید موسی طباطبایی، حسین شعبانی مایانی
(اعضای سابق: حمید دانشجو، اسماعیل حاجیان)

۱۵. شهر تهران: محمود حسینی، حسین غلامی، مصطفی عطاران، فضل الله رفیع بخش، مرتضی
کرمانشاهی، صدیقه حسینی خواه، منوچهر قاسم زاده، محمد پیری

۱۶. شهرستان‌های تهران: رضا امانی، علی کریمی، سهیلا عباسیان، غلامرضا بختیاری، علی سید
طاهرالدینی، بهمن اشتری

۱۷. فارس: پرویز طاهری، خلیل منتظر، حجت الله سلمان پناه، محمد جواد زارعی، حسینعلی معزی،
سعید رضا کامرانی، یوسف شمس، محمد مهدی شہامت منش، مصطفی منتظری، کیانوش
علیرضا پور

۱۸. قزوین: سید جعفر شهاب زاده، علی محمدی، پرویز شعبانی، مختار مقدسی، محمد حاجی
محمدی، علی جوادی، ملیحه سعادت

۱۹. قم: محمود ملکی، رضا عاملی الهی، حسن صفایی، معصوم هاشم زاده

۲۰. کردستان: رشید قربانی، علی احسان علیجانی، همایون شهبانی، فرهاد حسین پناهی، ابراهیم
سلیمانی، طالب محمدی

۲۱. کرمان: احمد فتحی، ابراهیم شیخ بهایی، اکبر ملاحسنی، ارسطو امیر شکاری، صدیقه موحدی‌نیا، فتنه درتاج، محمدرضا سلطانی زاده (اعضای سابق: محمدحسین علی یزدی، محمدرضا ناظری زاده، حسین خاکساری)

۲۲. کرمانشاه: حسن رشیدی، بهروز صیدی، ماشا... پروین، مهیار کرمی، احمد رفیعی، زهرا نجومی، ایرج محمدی، عزیز مراد حیدری (عضو سابق: سید فرهاد صیادی)

۲۳. کهگیلویه و بویر احمد: عبدالحسین شیوایی، عادل ظفری نژاد، خدامراد دانش پایه (اعضای سابق: نوربخش باباخانی، رحمان فاضلی، علی بازقلی زاده)

۲۴. گلستان: ناصر گرزین، ابوالحسن تیموری نیا، محمدرضا برگ، رضا میرزایی، اکرم مولوی‌زاده، محمدعلی ندافی، محمد عنایت ثانی (اعضای سابق: جعفر ابراهیمی، محمود شهوری، اسماعیل سپهری، محمد جواد زنگانه، محمد تقی سوخت سرایی)

۲۵. گیلان: ایوب نجف‌زاده، سید شمس شفیعی، احمد آزاد پیمان، مهدی رمضان زاده، ایرج جهانگیری، سبحان الله کاظمی، غلامرضا نوروزپور (اعضای سابق: سید مصطفی حسینی، علی روحی، علیرضا روستا)

۲۶. لرستان: سید علی راستخانه، فریدون فروتن، هوشیار ملکی طولایی، مجید کمالوندیان (اعضای سابق: احمد رضا شرفی، نادر کریمی بیراموند، مرتضی سپهوند، سید حسام‌الدین حجازی، غلام دارایی)

۲۷. مازندران: اسکندر عباسپور، نبی‌الله حق پرست، عبدالرضا جعفرنژاد، قربانعلی قربانی، حسین پویا (اعضای سابق: احمد رشیدی، شعبان میری، علی یوسفی)

۲۸. مرکزی: محمد علی کمالی نهاد، محمد احمدی، حبیب‌الله احمدی، حسن ذوالفقاری، حسن مظاهری، مجتبی حیدری، ابوالفضل آراین دوست (اعضای سابق: غلامعلی ولاشجردی، ابوالقاسم مرادی، معصومه صادقی علیایی)

۲۹. هرمزگان: مجید منصوری میمندی، پرویز اسپید، یحیی جواد، مقصود دهقانی، عباس کامران
۳۰. همدان: ابراهیم سحرخیز، حسن رضائیان، اردشیر عسگری، عباس بهرامی مشعوف، فرهنگ سلیمانیان، حمید آقایی، عبدالامیر عرفی (عضو سابق: علیرضا تکلو)

۳۱. یزد: حسین قانعی، حسین حداد، محمد زارع، علی محمد فرجیان، علیرضا جلالی، (اعضای سابق: علی زابلی، محمد اکبرزاده)

• کمیته‌های ستادی:

- سازمان مدارس غیردولتی و توسعه مشارکت‌های مردمی: دکتر رضا مؤمنین
- معاونت آموزش ابتدایی و متوسطه: رحیم آصفی املشی و دکتر منوچهر فضلی خانی
- معاونت پرورشی و تربیتی بدنی: محمدعلی امیری (اعضای سابق: دکتر محمدعلی غفاری و عباس مزجی)
- معاونت برنامه‌ریزی و توسعه مدیریت: حسین همدی (عضو سابق: مهندس کوشان)
- سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور: ید... حاجی علی اکبری
- سازمان مرکزی انجمن اولیاء و مربیان: محمود یالویی
- معاونت حقوقی و امور مجلس: منصوره پاینده‌فر
- سازمان ملی پرورش استعدادها درخشان: علی محمودی
- سازمان آموزش و پرورش استثنائی کشور: محمدرضا تات، سوسن ضیائی
- مرکز برنامه‌ریزی، نظارت راهبردی و تحول بنیادین آموزش و پرورش: محمد بنائیان سفید، نصرالله عبدی پور، ید... ارسلاتی
- کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان: عباس طریقت

• کارگروه تلفیق:

حجت‌الاسلام علی ذوعلم، دکتر سید امیر رون، مهندس سعید قریشی، آمنه احمدی، دکتر محمود معافی

• زیر نظر کمیسیون راهبری طرح:

مهندس محمود فرشیدی (رئیس کمیسیون تا آذر ۸۶)، دکتر علی‌رضا علی احمدی (رئیس کمیسیون از آذر ۸۶)، مهندس مهدی نوید ادهم، حجت‌الاسلام دکتر بهرام محمدیان، دکتر پرویز آژیده (تامه‌۸۷)، عباس رهی (از مهر ۸۷)، حجت‌الاسلام دکتر مسعود آذربایجانی، دکتر محمد مهدی اسلامیه (تا شهریور ۸۷)، دکتر هاجر تحریری نیک صفت (از شهریور ۸۷)، دکتر مرتضی امین‌فر، علی باقرزاده (تا مهر ۸۷)، سید باقر پیشنهادی (تا مهر ۸۷)، مهندس غلامحسین حیدری (از شهریور ۸۶)، دکتر عباس صدری، دکتر جمیله علم‌الهدی، مهندس محمدرضا محدث (تا شهریور ۸۶)، دکتر محمود مهرمحمدی، مسلم میرزاپور (تا شهریور ۸۶)، حجت‌الاسلام دکتر نوذری، مهندس محسن جعفرآبادی، دکتر عفت بلوسی و حجت‌الاسلام علی ذوعلم (دبیر کمیسیون)

• و با سپاس از:

صاحب‌نظران، مدیران، کارشناسان، پژوهشگران و فرهنگیان همکار طرح.

پیش‌گفتار

خدای بزرگ را سپاس که توفیق داد پس از چهار سال تلاش علمی و کارشناسی و به همت جمعی گسترده از صاحب‌نظران، کارشناسان و فرهنگیان یکی از مهم‌ترین عناصر نظام آموزش و پرورش با رویکردی تحولی و نوآورانه طراحی و تدوین گردد و بستر اصلی تحول بنیادین تعلیم و تربیت کشور فراهم شود.

تولید برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس مبانی، ارزش‌ها و اهداف تربیت اسلامی و با استفاده از توانمندی‌های بومی و ملی و بهره‌برداری از تجربه‌های معتبر و موفق جهانی، در پاسخ به نیازها و مطالبات جامعه پویای ایران اسلامی، الگوی تازه‌ای از برنامه‌های درسی و تربیتی را ارائه می‌دهد و گامی مهم در راستای مستندسازی و کیفیت بخشی نظام تعلیم و تربیت کشور است.

- توجه به اهداف متعالی تربیتی و نیازهای متنوع فراگیران و جامعه برای پرورش انسان طراز جمهوری اسلامی ایران؛
 - ترسیم نقشه جامع و کلان محتوایی دستگاه رسمی و عمومی تعلیم و تربیت، به عنوان بخش مهمی از مهندسی فرهنگی کشور؛
 - نوسازی و بازسازی قالب‌ها، راهبردها و رویکردهای درسی و تربیتی؛
 - و ارائه الگویی منسجم، کارآمد و اثربخش برای تولید برنامه‌ها، مواد، رسانه‌ها و منابع آموزشی و پرورشی،
- اهدافی است که در تولید و تدوین برنامه درسی ملی کشور مدنظر بوده است.

کار تولید و تدوین این سند از اسفند ماه ۱۳۸۴ با تشکیل دبیرخانه طرح آغاز شد و پس از تحقیقات و مطالعات اولیه و ابلاغ مصوبه هفتصد و چهل و پنجمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش در اردیبهشت ماه ۸۶، با پشتوانه نیرومند حقوقی ادامه یافت. پس از بررسی‌های لازم و دستیابی به اهداف، تعریف و حدود طرح و خروجی مورد انتظار، کمیته‌های هفت‌گانه تخصصی به شرح ذیل تشکیل شد:

۱. کمیته کلیات، اصول و مبانی؛ ۲. کمیته محتوای آموزشی، پرورشی و حوزه‌های یادگیری؛ ۳. کمیته ساختار، مقاطع، رشته‌ها و زمان؛ ۴. کمیته میزان اختیارات و کاهش تمرکز؛ ۵. کمیته ارزش‌یابی از پیشرفت تحصیلی و راهبردهای یاددهی - یادگیری؛ ۶. کمیته مواد، رسانه‌ها و محیط‌های یادگیری؛ ۷. کمیته ارزش‌یابی از برنامه درسی ملی و اقتضائات اجرایی.

سپس برای جلب مشارکت فعال حوزه‌های صف و ستاد، کمیته‌های استانی و کمیته‌های ستادی طرح، با ابلاغ بخش‌نامه وزیر محترم وقت، آغاز به کار کردند. هم‌زمان با سایر فعالیت‌ها، برای تبیین ابعاد طرح و استفاده از یافته‌های علمی و پژوهشی در بخش‌های مختلف برنامه درسی ملی، شش عنوان پژوهشی: ۱. مطالعات نظری، تطبیقی در حوزه آموزش و پرورش؛ ۲. بررسی مبانی جامعه‌شناختی برنامه درسی؛ ۳. بررسی مبانی روان‌شناختی برنامه درسی؛ ۴. بررسی تحقیقات انجام شده در حوزه برنامه درسی؛ ۵. بررسی اسناد، مصوبات و دیدگاه‌های مسئولان عالی نظام در حوزه برنامه‌های درسی؛ و ۶. بررسی تاریخچه و وضعیت موجود برنامه درسی در

جهان و ایران، تعریف و نسبت به اجرای آن توسط محققان محترم اقدام شد. علاوه بر این، هر یک از کمیته‌های تخصصی نیز بر حسب موضوع کار، مطالعات گسترده‌ای را در زمینه آسیب‌شناسی وضع موجود، بررسی تجربه سایر کشورها و تبیین ابعاد علمی موضوع با استفاده از تحقیقات موجود انجام دادند.

به منظور بهره‌گیری از نظرات کارشناسان و متخصصان و نیز کمیته‌های ستادی و استانی در ارتباط با ابعاد و جهت‌گیری‌های برنامه درسی ملی، جلسات کارشناسی، نشست‌های منطقه‌ای و سراسری و همایش‌ها و هم‌اندیشی‌های متعددی در طی سال‌های ۸۵ تا ۸۷ برگزار گردید و یافته‌های آن در جهت تدوین سند در اختیار کمیته‌های تخصصی قرار گرفت.

بالاخره نخستین نگاشت برنامه درسی ملی در بهمن ماه ۸۷ تدوین و برای اظهارنظر در اختیار صاحب‌نظران و کارشناسان حوزه‌های ستادی و استانی قرار داده شد. پس از جمع‌بندی و بررسی کلیه یافته‌ها در جلسات کارگروه تلفیق، دومین نگاشت سند در ۲۵ اسفند ماه ۸۷ مصادف با میلاد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امام صادق علیه السلام برای استفاده از نظرات فرهنگیان و صاحب‌نظران به همراه پرسش‌نامه ارزیابی، بر روی سایت دفتر تألیف و برنامه‌ریزی کتب درسی قرار گرفت؛ هم‌زمان برای نقد و اصلاح، طی جلسات متعدد و طولانی در کمیسیون راهبری طرح با ریاست وزیر محترم وقت آموزش و پرورش و حضور اعضای شورای مشورتی ستاد تحول بنیادین و نیز در چندین نشست کارشناسی و تخصصی مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

متن حاضر، نتیجه آخرین اصلاحات کارگروه تلفیق تا بهمن ماه سال ۱۳۸۹ است که برای تقدیم به شورای عالی آموزش و پرورش و سایر مراجع ذیصلاح آماده شده است.

گرچه تلاش همه دست‌اندرکاران این امر خطیر بر آن بوده است که به اصول حاکم بر فرایند تولید وفادار بمانند، ولی تنگناها و محدودیت‌های علمی و کارشناسی، فقدان پیشینه تولید برنامه درسی ملی کشور و فراتر از آن تفاوت‌های بنیادین گفتمان غالب در عرصه علوم تربیتی با مبانی فلسفه تربیتی اسلام، چالش‌های جدی را در جریان تولید این سند برانگیخته است. پدیدآوردگان این سند با وقوف کامل به این تنگناها و با دغدغه نسبت به تمهیدات و پشتیبانی‌های کافی برای تحقق برنامه، برآن‌اند که آن‌چه طراحی و تولید شده است، تنها گام نخست برای چرخش وضعیت موجود به سمت مطلوب تلقی می‌شود و قطعاً کلام آخر نیست.

با توجه به مشارکت گسترده کارشناسان، صاحب‌نظران و متخصصان در تولید این سند و به خصوص هم‌فکری و حضور جدی مدیران و کارشناسان سطوح صف و ستاد آموزش و پرورش، می‌توان این طرح را محصول تحول خواهی و اشتیاق فرهنگیان دغدغه‌مند نسبت به اصلاح کاستی‌های کنونی دانست و امید داشت که به یاری خداوند متعال، ارائه سومین نداشت این سند به شورای عالی آموزش و پرورش در آغاز دولت دهم و مدیریت جدید وزارت آموزش و پرورش، بستر تحقق منویات مقام معظم رهبری و چشم‌انداز پیشرفت و تعالی کشور را در عرصه تعلیم و تربیت محقق نماید.

تاریخ: ۱۳۸۶/۳/۲۷

شماره: ۲۰/۲۴۰۱/۸

مصوبه هفتصد و چهل و پنجمین جلسه شورای عالی آموزش

و پرورش مورخ ۱۳۸۶/۲/۴

باسمه تعالی

ماده واحده تشکیل کمیسیون راهبری تولید و تدوین

برنامه درسی ملی

وزارت آموزش و پرورش

احتراماً به پیوست مصوبه هفتصد و چهل و پنجمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۸۶/۲/۴ موضوع تشکیل کمیسیون راهبری تولید و تدوین برنامه درسی ملی که به تأیید رییس محترم شورای عالی آموزش و پرورش (رئیس محترم جمهور) رسیده است جهت اجرا ابلاغ می شود.

شورای عالی آموزش و پرورش مقرر می دارد وزارت آموزش و پرورش کمیسیون راهبری برنامه درسی ملی را با ترکیب زیر تشکیل داده و برنامه درسی ملی را حداکثر ظرف مدت دو سال جهت بررسی و تصویب به شورای عالی آموزش و پرورش ارائه نماید.

ترکیب اعضای کمیسیون راهبری عبارت است از:

۱. وزیر آموزش و پرورش (رئیس شورا)

۲. رئیس سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی (نایب رئیس شورا)

۳. معاون آموزش و پرورش عمومی

۴. معاون آموزش و پرورش نظری و پیش دانشگاهی

۵. معاون پرورشی و تربیت بدنی

۶. معاون برنامه ریزی و توسعه مدیریت

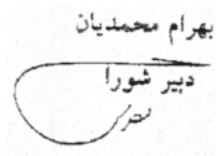
۷. رئیس پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش

محمدیان
دبیر کل
۱۳

تبصره ۳) کمیسیون راهبری موظف است هر سه ماه یک بار گزارشی از پیشرفت طرح به شورای عالی ارائه کند.

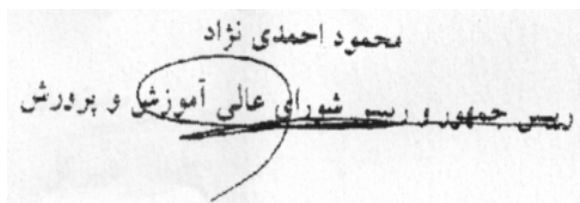

محمود فرشبیدی
ریس جلسه

بهرام محمدیان
دبیر شورا
نصر

**تشکیل کمیسیون راهبری تولید و تدوین برنامه درسی ملی
مورد تأیید است.**

محمود احمدی نژاد
ریس جمهور و ریس شورای عالی آموزش و پرورش

تعریف

۸. دبیر کل شورای عالی آموزش و پرورش
 ۹. مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی (دبیر شورا و مدیر طرح)
 ۱۰. مجری طرح سند ملی آموزش و پرورش
 ۱۱. پنج نفر متخصص در حوزه برنامه‌ریزی درسی و فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، ارزش‌یابی آموزشی، تکنولوژی آموزشی و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، از اعضای هیئت علمی دانشگاه و صاحب‌نظران حوزه‌های علمیه بنا به پیشنهاد مدیر طرح و تصویب کمیسیون راهبری
 ۱۲. سه نفر از اعضای کمیسیون برنامه‌های درسی و تربیتی شورای عالی آموزش و پرورش به انتخاب کمیسیون و با معرفی دبیر شورا.
- تبصره ۱) کمیسیون برحسب مورد می‌تواند از صاحب‌نظران و یا مسئولان در حوزه‌های مختلف به صورت مهمان دعوت به عمل آورد.
- تبصره ۲) کمیسیون راهبری موظف است تا سه ماه پس از تصویب این ماده واحده، تعریف و حدود دقیق برنامه درسی ملی، اهداف و اصول حاکم بر تولید و تدوین آن را پس از بررسی و تأیید جهت تصویب به شورای عالی ارائه نماید.

برنامه درسی ملی سندی است که نقشه کلان برنامه درسی و چارچوب نظام برنامه‌ریزی درسی کشور را به منظور تحقق اهداف آموزش و پرورش نظام جمهوری اسلامی ایران تعیین و تبیین می نماید.

اهداف تولید برنامه درسی ملی
۱- تعیین رویکرد و اهداف برنامه درسی در سطح نظام آموزشی،

دوره‌های تحصیلی و حوزه‌های یادگیری؛

۲- تعیین منطق، جهت‌گیری‌ها و ابعاد هر یک از حوزه‌های یادگیری؛

۳- تعیین اصول، سیاست‌ها و فرایند **طراحی** و تدوین برنامه درسی؛

۴- تعیین اصول، سیاست‌ها و فرایند اجرای برنامه درسی؛

۵- تعیین اصول و سیاست‌های ناظر بر مواد و منابع آموزشی؛

۶- تعیین ساختار، اصول، و فرایند ارزش‌یابی و اصلاح برنامه درسی؛

۷- تعیین و تبیین نظام برنامه‌ریزی درسی کشور.

۲- اصل مشارکت و بهره‌گیری از صاحب‌نظران حوزه و دانشگاه،

کارشناسان و فرهنگیان در همه سطوح صف و ستاد؛

۳- اصل تعامل فعال با نهادهای فرابخشی؛

۴- رعایت آرمان‌گرایی، واقع‌بینی و آینده‌نگری به گونه‌ای هماهنگ و متعادل؛

۵- جامعیت، انسجام و هماهنگی در مؤلفه‌ها و عناصر سند؛

۶- توجه به ویژگی‌های بومی بودن، مستقل بودن و کارآمد بودن الگوی

پیشنهادی در عین استفاده از همه تجربه‌های موفق جهانی؛

۷- بهره‌گیری از تجارب، منابع و پژوهش‌های پیشین و پرهیز از دوباره‌کاری؛

۸- برنامه‌ریزی و فرهنگ‌سازی برای اجرا و اشاعه یافته‌های مصوب به

موازات تکمیل و پیشرفت طرح؛

۹- وضوح و شفافیت و عدم ابهام و کلی‌گویی در سند؛

۱۰- اصل هماهنگی و همخوانی با اسناد بالادستی*.

«مصوب کمیسیون راهبری طرح»

«۱۳۸۶»

پنجم انداز*

اصول حاکم بر فرایند تولید برنامه درسی ملی

۱- اصل رعایت مبانی اسلامی تعلیم و تربیت، دیدگاه‌های حضرت امام

(ره) و مقام معظم رهبری؛

* این اصل در جلسه مورخ ۱۳۸۹/۳/۸ کمیسیون راهبری طرح به اصول مصوب پیشین افزوده شد.

با اتکال بر پروردگار متعال و پیروی از مربی بزرگ بشیرت، پیامبر اعظم ﷺ و دو یادگار بزرگ او - قرآن کریم و خاندان پاک پیامبر عظیم‌السلام - در پر تو عزم و پشتیبانی ملی و کوشش و بهنگاری همه جانبه فرزندان، خانواده‌ها و متریان، برنامه‌های درسی و تربیتی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران بر بنای برنامه درسی ملی، برنامه‌هایی خواهد بود:

- بستنی بر اصول، مبانی و ارزش‌های اسلام ناب محمدی ﷺ و یافته‌های معتبر علمی و پژوهشی؛
- نسجم، متعادل، کارآمد، نشاط‌آفرین، پویا و انعطاف‌پذیر؛
- ناطربه ویژگی‌ها و نیازهای همه‌جانبه متریان و نیازهای اساسی جامعه؛
- بهره‌مند از تجربه‌های موفق ملی و جهانی با استفاده از ابزار و شیوه‌های علمی و مؤثر آموزشی و پرورشی؛
- بارویکردی نوآورانه، آینده‌نگرانه، واقع‌بینانه متناسب با فطرت الهی انسان و مشارکت‌پذیر در تولید و اجرا؛
- زمینه‌ساز ارتقاء کیفیت مدرسه به مثابه کانون اصلی تربیت در آموزش و پرورش برای تحقق «مدرسه زندگی»؛
- در راستای ایجاد تمدن نوین اسلامی و تحقق جامعه عدل ممدوی (عج)؛

که در الگوی پیشرفته و بومی، زمینه تربیت نسلی مستفکر، عاقل و خلاق، مؤمن و خودباور، دانا و بصیر، متخلق و خودساخته، تلاشگر و سالم، خودیادگیرنده، مستفخر به ایرانی بودن، توانا در تولید علم و فناوری و وفادار به ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی را فراهم می‌سازد.

* چشم‌انداز در این سند اشاره به ویژگی‌های برنامه‌های درسی آینده دارد، در حالی که در سند تحول راهبردی منظور از چشم‌انداز وضعیت قابل حصول و ممکن نظام تربیت رسمی و عمومی کشور در افق

۱۴۰۴ می‌باشد که با توجه به مأموریت‌ها و چالش‌های فراروی این نظام تعیین شده است.

۱- مبانی فلسفی و علمی

۱/۱- مبانی هستی‌شناختی

۱/۲- مبانی انسان‌شناختی

۱/۳- مبانی معرفت‌شناختی

۱/۴- مبانی ارزش‌شناختی

۱/۵- مبانی دین‌شناختی

۱/۶- مبانی روان‌شناختی

۱/۷- مبانی جامعه‌شناختی

۱/۸- رویکرد برنامه‌درسی ملی

۱/۹- اصول حاکم بر برنامه‌های درسی و تربیتی

مبانی فلسفی و اصول حاکم بر برنامه درسی ملی، برگرفته از فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران؛ فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران؛ سند ملی آموزش و پرورش و مطالعات کمیته تخصصی کلیات است و بر دلالت‌های مهم زیر که باید نگرش حاکم بر عناصر و مؤلفه‌های برنامه درسی ملی را شکل دهد، تأکید می‌ورزد.

۱/۱- مبانی هستی‌شناختی

مقصود از مبانی هستی‌شناختی، مهم‌ترین گزاره‌های توصیفی - تبیینی درباره حقیقت وجود و احکام کلی آن و نیز واقعیات جهان است که در مباحث جهان‌بینی اسلامی یا در حوزه دانش فلسفه اسلامی، به طور مدلل و مبرهن مطرح شده یا مفروض قرار گرفته‌اند.

۱/۱/۱ - هستی‌واقعیت دارد؛

۱/۱/۲ - خداوند مبدأ و غایت هستی است؛

۱/۱/۳ - خداوند خالق جهان و مالک، مدبر و ربّ حقیقی همه موجودات عالم است؛

۱/۱/۴ - نظام آفرینش از حیات، شعور، قانون‌مندی، هدف‌مندی و هماهنگی برخوردار است؛

۱/۱/۵ - نظام آفرینش دارای مراتب شهود و غیب است و هر یک از این مراتب خود نیز دارای مراتبی است؛

۱/۱/۶ - در جهان هستی در عین وحدت، کثرت وجود دارد (وحدت در کثرت و کثرت در وحدت)؛

۱/۱/۷ - خداوند خیر بنیادین و بنیاد خیر است و همه موجودات عالم را به سوی کمال شایسته آن‌ها هدایت می‌کند؛

۱/۱/۸ - نظام آفرینش وجودی مستقل نداشته، بلکه هویتی تعلق به رب‌العالمین دارد؛

۱/۱/۹ - نظام آفرینش، سیرورتی پیوسته و به سوی خدا دارد؛

۱/۱/۱۰ - نظام آفرینش، «فعل» و «آیت» خداوند است؛

۱/۱/۱۱ - جهان طبیعت در حال شدن و دگرگونی و حرکت مداوم است؛

۱/۱/۱۲ - جهان طبیعت و همه واقعیات‌های آن محدود، پایان‌پذیر و فناشدنی‌اند؛

۱/۱/۱۳ - نظام آفرینش عرصه تربیت انسان است و مربی آن پروردگار متعال است؛

۱/۱/۱۴ - نظام آفرینش به طبیعت خلاصه نمی‌شود؛

۱/۲ - مبانی انسان‌شناختی

مراد از مبانی انسان‌شناختی، آن دسته از گزاره‌های توصیفی - تبیینی مدلل درباره واقعیت وجود انسان است که از تعالیم اسلامی یا معارف اصیل اسلامی یا از مباحث مربوط به تربیت انسان در فلسفه اسلامی (علم النفس فلسفی) استخراج شده‌اند و باید آن‌ها را به لحاظ نقش محوری تبیین و ترسیم سیمای انسان در هر نظریه فلسفی تربیت، سنگ بنای اصلی هرگونه توصیف و تبیینی از فلسفه تربیت با رویکرد اسلامی دانست.

۱/۲/۱ - انسان موجودی است مرکب از جسم و روح که به یکدیگر تنیده شده و در تعامل با یکدیگر می‌باشند؛

۱/۲/۲ - حقیقت انسان، روح اوست و کمال و جاودانگی آدمی به کمال و بقای روح مربوط می‌شود؛

۱/۲/۳ - انسان فطرتی الهی دارد که قابل فعلیت یافتن و شکوفایی یا فراموش شدن است؛

۱/۲/۴ - انسان در نظام آفرینش از کرامت الهی و یکسان برخوردار است؛

۱/۲/۵ - انسان موجودی صاحب اختیار در تعیین سرنوشت خویش است که می‌تواند مستقل از عواملی چون محیط و وراثت، هویت خویش را رقم بزند. انسان مجبور در اختیار و مختار در عمل است و بر اساس انتخاب خویش می‌تواند هویت خویش را تعریف کند؛

۱/۲/۶ - آفرینش انسان، هدف‌مند و در هماهنگی کامل با غایت هستی است؛

۱/۲/۷ - وجود انسان همواره در حال شدن، حرکت و دگرگونی است؛

۱/۲/۸ - انسان موجودی است که استعدادهای متنوع و قابل رشد و تعالی مداوم دارد؛

۱/۲/۹ - انسان بر حسب فطرت و آفرینش خویش، جویای همه مراتب کمال (تا حد بی‌نهایت) است؛

۱/۲/۱۰ - انسان موجودی اجتماعی، تأثیرپذیر از جامعه و تأثیرگذار بر آن است؛

۱/۲/۱۱- هویت انسان، برابری نوع ارتباط او با خویش، خدا، خلق و خلقت است؛

۱/۲/۱۲- انسان در تکوین و تحول هویت خود، نقش اساسی دارد؛

۱/۲/۱۳- هویت آدمی دو وجه فردی و جمعی دارد که در انواع و جنبه‌های مختلف تحقق می‌یابد؛

۱/۲/۱۴- تفکر و تعقل، ایمان و باور، علم و معرفت، اخلاق و عمل مداوم، عناصر اصلی شکل‌دهی و ارتقاء هویت انسان می‌باشند؛

۱/۲/۱۵- انسان همواره در موقعیت است و می‌تواند آن را درک کند و با انتخاب احسن خویش موقعیت موجود را به سوی موقعیت مطلوب تغییر دهد؛

۱/۲/۱۶- انسان برای توفیق در روند تحول و ارتقاء هویت خویش نیازمند هدایت الهی است؛

۱/۲/۱۷- انسان موجودی مکلف است و نسبت به تکالیف خود، اصالتاً در برابر خداوند و به تبع آن در برابر دیگران مسئولیت دارد؛

۱/۲/۱۸- انسان در عین برخورداری از استعدادهای فراوان، دارای انواع محدودیت هاست؛

۱/۲/۱۹- سنت‌های الهی بر زندگی انسان حاکم است؛

۱/۲/۲۰- انسان حیاتی بی‌پایان دارد و سرنوشت هر کس در زندگی جاودان، به انتخاب و هویت (شاکله) او در دنیا بستگی دارد؛

۱/۲/۲۱- همه انسان‌ها از حقوق ذاتی برابر برخوردارند؛

۱/۲/۲۲- انسان‌ها ضمن این‌که طبیعت و فطرت مشترک دارند، دارای خصوصیات متفاوت جنسیتی، فردی، قومی و فرهنگی می‌باشند؛

۱/۲/۲۳- آدمی موجودی است در معرض انواع مخاطرات و موانع و تهدیدهای بیرونی و درونی از قبیل نفس اماره و دنیا؛

۱/۲/۲۴- وجود انسان فقر محض است و هویتی تعلقی به رب‌العالمین دارد؛

۱/۲/۲۵- انسان از استعداد و توان نامحدودی برای رسیدن به مراتبی از عبودیت و حیات طیبه برخوردار است؛

۱/۲/۲۶- انسان در نظام آفرینش برای طی هر مرتبه از کمال، نیازمند به مربی است؛

۱/۲/۲۷- انسان موجودی است یادگیرنده، تربیت‌پذیر و برخوردار از ظرفیت نامتناهی رشد یابندگی؛

۱/۲/۲۸ - انسان دارای ویژگی‌هایی چون حرص، بخل، عجله و... در نفس خود می‌باشد که این ویژگی‌ها می‌تواند با تربیت توحیدی زمینه‌ساز رشد و تعالی او شود؛

۱/۲/۲۹ - انسان به صورت مستمر و دائمی در معرض آزمایش و ابتلا و مواجهه با دشواری‌ها و راحتی‌هاست و این خود زمینه‌ساز رشد و تعالی یا سقوط و انحطاط اوست؛

۱/۲/۳۰ - خداوند، انسان را «پاک» آفریده است و کفر، شرک، نفاق و دیگر ردائیل بر اثر نوع برخورد انسان با محیط، انتخاب نادرست و ارتباط غلط او با خود، خدا، خلق و خلقت بر وی عارض می‌شود؛

۱/۲/۳۱ - انسان دارای نیازهای گسترده و متنوعی دارد که باید در تربیت او به گونه‌ای منسجم و متعادل مورد توجه قرار گیرد؛

۱/۲/۳۲ - شخصیت آدمی (شاکله) حاصل تربیت اوست. اگر شخصیت آدمی با فطرت او هماهنگ و منطبق باشد، انسان متعادل است و اگر با فطرت او انطباق نداشته باشد، دارای شخصیتی نامتعادل است. هم‌چنین اگر با فطرت آدمی در تضاد و تقابل باشد، انسان

از هویت آدمی خارج می‌شود و با حیوانات و پست تر از آنها هم‌تراز می‌گردد؛

۱/۲/۳۳ - موانع اصلی حرکت متعالی انسان عبارت‌اند از: نفس اماره، دنیاطلبی و شیطان.

۱/۳ - مبانی معرفت‌شناختی

منظور از مبانی معرفت‌شناختی مهم‌ترین گزاره‌های توصیفی و تبیینی درباره شناخت آدمی و حدود و ثغور آن است که بنا بر سنت متعارف در مباحث فلسفی معاصر و با توجه به اهمیت بسیار عرصه معرفت‌شناسی در تبیین فلسفه تربیت، مبانی مربوط به این عرصه از مبانی عام انسان‌شناختی متمایز گشته است.

۱/۳/۱ - انسان در شناخت هستی و درک موقعیت خود در آن توانایی دارد؛

۱/۳/۲ - علم دارای اقسام حقیقی و اقسام اعتباری است؛

۱/۳/۳ - منابع شناخت آدمی متعدد است که شامل وحی (قرآن و عترت)، عقل، قلب، طبیعت، جامعه و تاریخ است؛

۱/۳/۴ - انسان هم در مقام نظر و هم عمل، توانایی تعقل (عقل‌ورزی) دارد؛

۱/۳/۵ - تعقل در شناخت حقیقت هستی و کسب سعادت جاوید نقش محوری دارد؛

۱/۳/۶ - علم در عین کشف واقع (از منظر معلوم)، محصول ابداع (از منظر عالم) است؛

۱/۳/۷ - معیار اعتبار علم، مطابقت با مراتب گوناگون واقعیت (نفس الامر) است؛

۱/۳/۸ - علم در عین ثبات (از منظر معلوم)، ویژگی پویایی دارد.

۱/۳/۹ - شناخت آدمی با موانعی از قبیل پیروی از هوای نفس، التزام به عادات و سنت‌های غلط نیاکان، خودباختگی در برابر بزرگان و قدرت‌ها و نیز محدودیت‌هایی چون میزان ظرفیت و توان فرد و ناتوانی عقل نسبت به درک بخشی از حقایق هستی همراه است؛

۱/۳/۱۰ - علم انسان مراتب و سطوح مختلف دارد؛

۱/۳/۱۱ - ابزار شناخت و معرفت عبارت‌اند از: حواس، خیال، فکر، عقل، شهود و مکاشفه (قلب). شایان ذکر است که در این میان، تفکر و تعقل نقش اساسی در شناخت حقیقت هستی و سعادت جاوید دارد؛

۱/۳/۱۲ - علم به مثابه کشف فعل خدا، دینی است؛

۱/۳/۱۳ - تحصیل معرفت محدودیت زمانی ندارد.

۱/۴- مبانی ارزش شناختی

مقصود از مبانی ارزش شناختی گزاره‌هایی درباره منابع، ویژگی‌ها و مصادیق ارزش‌ها در ارتباط با عرصه‌ها چهارگانه خدا، خود، خلق و خلقت است.

منابع و ویژگی ارزش‌ها

۱/۴/۱ - دین (عقل و فطرت، قرآن و سنت) منبع همه

ارزش‌هاست و سایر ارزش‌ها از آن کسب اعتبار می‌کند؛

۱/۴/۲ - ارزش‌های حقیقی (معتبر) مفاهیم و گزاره‌هایی‌اند که با

تکیه بر واقعیت‌های مربوط به عمل آدمی و نتایج آن،

ارزش‌گذاری شده‌اند؛

۱/۴/۳ - حرکت آزاد آدمی و انتخاب او همواره در پرتو

ارزش‌گذاری محقق می‌شود و ارزش‌ها انواع و مراتب

مختلف دارند؛

۱/۴/۴ - ارزش‌ها دو دسته‌اند: ثابت (مطلق) و غیرثابت (مشروط

و متغیر)؛

۱/۴/۵ - ارزش زیباشناختی هم ناظر به واقعیت‌های عینی است و هم وابسته به ادراک فرد؛

۱/۴/۶ - تأثیر کامل التزام به ارزش‌ها، تابع هم حسن فعلی و هم حسن فاعلی است؛

۱/۴/۷ - سلسله مراتب ارزش‌ها با غایت زندگی ارتباط دارند؛

۱/۴/۸ - دستیابی به حیات طیبه تنها بر اساس انتخاب و التزام آزادانه و آگاهانه به نظام معیار که ارزش‌های مقبول دین حق است، امکان‌پذیر می‌باشد؛

۱/۴/۹ - تحقق حیات طیبه، همه ابعاد فردی و جمعی زندگی انسان از جمله رعایت توازن و اعتدال را در همه ابعاد شامل می‌شود؛

اهم مصادیق ارزش‌ها

الف. ارزش‌های مرتبط با خدا:

۱/۴/۱۰ - توحید، قرب الی الله، عبودیت و حیات طیبه در رأس همه ارزش‌هاست و مصداق حقیقی غایت زندگی انسان است؛

۱/۴/۱۱ - محورهای اساسی ارزش‌ها در پنج عنصر تفکر، تعقل و حکمت / ایمان و باور به مبدأ و معاد / علم، معرفت و

بصیرت / کار مفید، مجاهدت و عمل صالح / اخلاق کریمه و فضائل نفسانی خلاصه می‌شود و در این بین، عناصر تفکر و تعقل و ایمان به مبدأ و معاد، نقش بنیادی دارند؛

۱/۴/۱۲ - انس و التزام عملی به قرآن کریم، دوستی عترت و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام خاصه حضرت مهدی (عج) و اطاعت از آن بزرگواران از مهم‌ترین ارزش‌ها و راه‌های نیل به حیات طیبه است؛

۱/۴/۱۳ - توّلی و تبرّی، امر به معروف و نهی از منکر از جمله راه‌های مهم در جهت نیل به حیات طیبه است؛

۱/۴/۱۴ - توجه به ارزش‌های الهی در ارتباط با خدا تعیین‌کننده هویت ارزشی انسان است؛

۱/۴/۱۵ - عبادت آگاهانه و پرستش عاشقانه خداوند متعال، نقش اساسی در رشد و تعالی انسان دارد.

ب. ارزش‌های مرتبط با خود (جسمی و روحی):

۱/۴/۱۶- عمل مبتنی بر ایمان و تفکر؛

۱/۴/۱۷- کسب روزی حلال؛

۱/۴/۱۸- حفظ و ارتقاء سلامت و بهداشت فردی؛

۱/۴/۱۹- برخورداری از حیا و عفت، آراستگی ظاهری و پوشیدن

لباس مناسب؛

۱/۴/۲۰- فعالیت و تلاش و پرهیز از بطالت و بیکاری؛

۱/۴/۲۱- پرهیز از اسراف و زیاده خواهی؛

۱/۴/۲۲- حفظ عزت نفس و کرامت انسانی؛

۱/۴/۲۳- خود یادگیری و خودسازی مستمر و مادام‌العمر؛

۱/۴/۲۴- رعایت توازن بین درآمد و هزینه (قناعت) و صبر

در امور؛

۱/۴/۲۵- سعی و اهتمام در کسب، حفظ و تکمیل

ارزش‌های اخلاقی؛

۱/۴/۲۶- پایبندی به احکام شرعی به ویژه انجام واجبات و

ترک محرمات.

ج. ارزش‌های مرتبط با خلق (خانواده، جامعه و کشور، امت اسلامی و

جامعه جهانی):

ج.۱) ارزش‌های مربوط به خانواده:

۱/۴/۲۷- احترام، احسان و مهرورزی به والدین و اعضای

خانواده؛

۱/۴/۲۸- احترام و خدمت به بزرگسالان، محبت به خردسالان

و توجه به نیاز و تربیت کودکان و رعایت حقوق آنان؛

۱/۴/۲۹- مشورت و بهره‌گیری از تجارب بزرگ‌تران و

سالخوردهگان؛

۱/۴/۳۰- توجه به حقوق همسر و فرزندان.

ج.۲) ارزش‌های مربوط به جامعه و کشور:

۱/۴/۳۱- ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی و منافع ملی بر

منافع حزبی و گروهی؛

۱/۴/۳۲- احترام به قانون و قانون‌مداری بر مبنای قانون اساسی؛

۱/۴/۳۳- توجه به آزادی مسئولانه و عدالت اجتماعی؛

۱/۴/۳۴- همکاری، تعاون و مشارکت اجتماعی و احترام به

آحاد جامعه؛

۱/۴/۳۵- رأفت، احسان و خدمات عام‌المنفعه و ماندگار؛

۱/۴/۳۶- پاسداشت از خدمات شخصیت‌های مؤثر در عرصه‌های مهم فرهنگی، علمی، ادبی، سیاسی، هنری و اجتماعی در تاریخ و تمدن ایران و اسلام؛

۱/۴/۳۷- باور و التزام عملی به ولایت فقیه به عنوان ادامه‌دهنده راه انبیا؛

۱/۴/۳۸- احترام به مظاهر ملی (پرچم، سرود ملی، زبان فارسی، جشن‌های ملی)؛

۱/۴/۳۹- تعظیم شعائر اسلامی؛

۱/۴/۴۰- التزام عملی به نظام جمهوری اسلامی ایران و تلاش در تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی؛

۱/۴/۴۱- وطن‌دوستی، ایثارگری، فداکاری و شهادت‌طلبی در جهت حفظ ارزش‌های الهی و کیان جمهوری اسلامی ایران؛

۱/۴/۴۲- ارتقاء جایگاه علمی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و معنوی ایران در عرصه بین‌الملل.

ج.۳) ارزش‌های مربوط به امت اسلامی:

۱/۴/۴۳- وحدت و همبستگی بین مسلمانان؛

۱/۴/۴۴- دفاع از مسلمانان تحت ستم و کمک و یاری آنان در حدّ توان؛

۱/۴/۴۵- اهتمام و سعی و کوشش در جهت حلّ معضلات و مشکلات مسلمانان؛

۱/۴/۴۶- مشارکت فعال در همکاری با مسلمانان جهان در امور فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی؛

۱/۴/۴۷- ارتقاء جایگاه امت اسلامی در عرصه‌های علمی، فنّآوری و ... در جهان.

ج.۴) ارزش‌های مربوط به جامعه جهانی:

۱/۴/۴۸- احترام به حقوق انسان‌ها در راستای تعمیم سعادت و ایجاد امید و آینده‌ای روشن برای همه انسان‌ها؛

۱/۴/۴۹- مبارزه با استکبار جهانی و صهیونیسم بین‌الملل در جهت ایجاد صلح و عدالت در جهان؛

۱/۴/۵۰- احترام به پیمان‌های معتبر جهانی؛

۱/۴/۵۱- حضور فعال در عرصه‌های جهانی بر اساس حفظ عزت ملی و عدالت؛

۱/۴/۵۲- احترام به ادیان الهی و تقویت روابط انسانی با پیروان آن‌ها؛

۱/۴/۵۳- گسترش مبانی ارزش‌های اسلامی به ویژه عدالت و فضایل اخلاقی و معنوی در جهان؛

۱/۴/۵۴- ترویج انتظار ظهور حضرت مهدی(عج) در جهت ایجاد حکومت عدل جهانی؛

۱/۴/۵۵- گسترش فرهنگ گفت‌وگو و استفاده از روش‌های مسالمت‌آمیز در حل مسائل بین‌المللی مبتنی بر ارزش‌های توحیدی؛

۱/۴/۵۶- تلاش در جهت حل مشکلات جهانی از قبیل روابط ظالمانه، فقر، بیماری و تبعیض؛

(د) ارزش‌های مربوط به خلقت:

• (۱.د) طبیعت

۱/۴/۵۷- ارتباط اخلاقی و معنوی با طبیعت و محیط زیست؛

۱/۴/۵۸- احساس مسئولیت در برابر پدیده‌های خلقت و همکاری در حفاظت از زمین، گیاهان و جانوران

(اعم از خشکی و دریا) و حفظ تعادل در آب و هوا؛

۱/۴/۵۹- کمک به حفاظت و توسعه زیست بوم شهری،

روستایی و محیط طبیعی در جهت بقا و ارتقاء کیفیت

محیط و توسعه پایدار (حفظ رودها، دریاچه‌ها،

جنگل‌ها، تالاب‌ها، زیستگاه‌های حیات وحش،

غارها، چشم‌اندازهای طبیعی و اکوسیستم‌های

دریایی)؛

۱/۴/۶۰- نگاه به طبیعت به عنوان مخلوقات و امانت الهی و

کتاب معرفت؛

۱/۴/۶۱- کشف قابلیت‌های طبیعت و بهره‌برداری عاقلانه و

مسئولانه از منابع و مواهب طبیعی؛

۱/۴/۶۲- اعتقاد به برخورداری همه مظاهر خلقت از مراتبی از

حیات و شعور.

• ۲.۵) ماوراء طبیعت

۱/۴/۶۳- علاقه به مراتب فوق طبیعت در هستی و برقراری ارتباط سازنده با آن؛

۱/۴/۶۴- توجه به عالم غیب، خاصه ملائکه و تأثیر گذاری ایشان در زندگی انسان؛

۱/۴/۶۵- توجه به استمرار و جاودانگی حیات انسان بعد از مرگ و تأثیر سازنده آن در زندگی انسان.

۱/۵- مبانی دین‌شناختی*

این دسته از مبانی به مباحثی درباره شأن و جایگاه دین اسلام و مقاصد تربیتی آن در ارتباط با برنامه درسی اشاره دارد. بیان این گزاره‌ها از آن

جهت ضروری است که آموزه‌های اسلام ناب محمدی ﷺ - به عنوان دین حق- در همه اجزا و عناصر برنامه درسی از جمله مقاصد غایی تربیت انسان، طرز تلقی نسبت به متربی، محتوای برنامه درسی، روش‌های یاددهی - یادگیری، جایگاه معلم و مربی، مواد آموزشی و شیوه ارزش‌یابی کاربردی دارد؛

۱/۵/۱- اسلام مجموعه‌ای است به هم پیوسته و منسجم از عقاید، معارف، نظام‌ها، احکام فردی و اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی که انسان را در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و خلقت، حول محور ارتباط با خدا راهبری کرده و او را به سعادت جاویدان می‌رساند؛

۱/۵/۲- اسلام، راه و روش زندگی بر مبنای دستورهای الهی است که مبتنی بر عقل، قرآن، سنت و عترت پیامبر ﷺ است و در جهت درک مراتبی از عبودیت الهی در راستای حیات طیبه به بشریت ارائه شده است؛

* مبانی فلسفی و علمی تعلیم و تربیت اسلامی به دو گروه عمده تقسیم می‌شوند. گروه اول مبانی فلسفی هستند که از منابع دینی الهام گرفته و شامل بخش‌های هستی‌شناختی، انسان‌شناختی، معرفت‌شناختی و ارزش‌شناختی است، و گروه دوم مبانی علمی هستند که از دانش‌ها و یافته‌های جامعه‌شناختی و روان‌شناختی سرچشمه می‌گیرد. مبانی فلسفی به مانند ملاک و معیاری برای قضاوت و گزینش نظریه‌های علمی در تعلیم و تربیت عمل می‌نماید. بیان جداگانه مبانی دین‌شناختی که بر اساس منابع معتبر تدوین شده است، صرفاً به مباحثی درباره دین (نظیر چیستی و چرایی و جایگاه دین در زندگی و نسبتی که انسان با آن دارد، نحوه فهم دین، قلمرو دین و ارتباط آن با سایر معارف و ...) می‌پردازد.

۱/۵/۳- اسلام دینی است جهانی، اجتماعی و همه‌جانبه‌نگر که بر اساس اجتهاد روش‌مند و پویا برنامه زندگی انسان را متناسب با شرایط زمان و مکان در همه شرایط ترسیم می‌کند؛

۱/۵/۴- اسلام به دنبال تربیت افرادی متفکر، مؤمن، عالم، عامل، مؤدب و دارای اخلاق کریمه است؛

۱/۵/۵- اسلام جهت هدایت فرد و جامعه در ابعاد عقلانی، معنوی، اجتماعی، عاطفی، اخلاقی، اقتصادی، سیاسی، علمی و عملی، به دنبال تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری در برابر خدا است؛

۱/۵/۶- اسلام به دنبال ایجاد جامعه‌ای پویا، مجاهد، مسئول و اثرگذار در زندگی بشریت است؛

۱/۵/۷- مقصد نهایی حکومت در اسلام، زمینه‌سازی جهت رشد و شکوفایی فطرت الهی انسان به منظور دستیابی به کمال فردی و نیز گسترش عدالت و تشکیل تمدن اسلامی در راستای ظهور و تشکیل دولت عدل جهانی است؛

۱/۵/۸- اسلام معتقد است که مطالعه جهان مادی و جهان معنوی باید توأمان صورت گیرد؛ زیرا این دو جهان از یکدیگر جدا نبوده و ارتباط تنگاتنگ و قانون‌مند با یکدیگر دارند؛

۱/۵/۹- شناخت صحیح و جامع دین اسلام، مستلزم فهم مؤمنانه و روش‌مند قرآن کریم و تبیین عینی و علمی آن توسط حضرات معصومین علیهم‌السلام است؛

۱/۵/۱۰- در بینش اسلام هر انسانی مخلوق و متربی خداست و برای درک مراتبی از عبودیت الهی آفریده شده است؛

۱/۵/۱۱- انسان‌ها در عین برخورداری از مشترکات اساسی، ظرفیت‌های متفاوت دارند و هر کس به اندازه توان و وسع خویش مکلف است؛

۱/۵/۱۲- متعالی‌ترین لایه هویتی انسان، هویت توحیدی است که فراتر از مرزبندی‌های جنسیتی، قومی، نژادی، تاریخی، فرهنگی و اجتماعی می‌باشد؛

۱/۵/۱۳- اسلام بر تنوع در روش‌های یاددهی - یادگیری (مشاهده آیات، تدبر و تعمق، صحبت و گفت‌وگو، تجربه، تفکر فردی و

جمعی، تهذیب نفس، داستان گوئی، تأسی از اسوه‌های حسنه و...)

و تکثر در محیط یادگیری (خانواده، طبیعت، مسجد، مدرسه، محیط اجتماعی، محیط کار و...) تأکید دارد؛

۱۴/۵-۱ تهذیب نفس و تقوا موجب افزایش ظرفیت روحی و یادگیری انسان و دست‌یابی به توانمندی‌های معنوی می‌شود؛

۱۵/۵-۱ خانواده، یکی از مهم‌ترین ارکان در تربیت فرزندان است و بر تعامل عاطفی والدین با فرزندان تأکید شده است؛

۱۶/۵-۱ والدین مسئولیت تربیت فرزندان را بر عهده داشته و باید ضمن انتخاب محیط تربیتی مناسب برای فرزند خویش، بر فرایند تربیت نیز نظارت فعال نمایند؛

۱۷/۵-۱ مربی جایگاه محوری در تحقق اهداف تربیتی دارد و به مثابه الگوی هدایت‌کننده متربی، ادامه‌دهنده راه انبیا و تسهیل‌کننده تحقق اهداف آن‌ها قلمداد می‌شود؛

۱۸/۵-۱ انسان به صورت مستمر و دائمی در معرض آزمون الهی بوده و در مواجهه با سختی‌ها و دشواری‌ها تربیت می‌شود.

۱/۶ - مبانی روان‌شناختی

مبانی روان‌شناختی برنامه درسی ملی عمدتاً برگرفته از گزارش تلفیق نتایج مطالعات نظری سند ملی آموزش و پرورش است و به طرح مهم‌ترین گزاره‌های کاربردی روان‌شناسی در برنامه‌ریزی درسی اشاره دارد؛

۱/۶/۱ - شخصیت آدمی نظام به هم پیوسته و یکپارچه‌ای متشکل از خرده نظام‌های شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و تجارب عملکردی انسان است. این خرده نظام‌ها در تعامل با یکدیگر بوده و موجبات رشد شخصیت آدمی را فراهم می‌کند. رفتار آدمی محصول تعامل این خرده نظام‌هاست؛

۲/۶/۱ - خرده نظام شناختی مجموعه‌ای از فرایندهای هوشی و عقلانی است که محصول نهایی آن به شکل تصورات و تصدیقات در ذهن انسان تجلی می‌یابد؛

۳/۶/۱ - فرایندهای شناختی، از عملکرد ساده حواس پنج‌گانه ظاهری آغاز شده و به دریافت و استنتاج پیچیده انتزاعی و عقلانی می‌رسد؛

۱/۶/۴ - خرده نظام عاطفی متشکل از نظام‌های واسطه‌ای مثل غرائز، صفات، خلق و خو و فرایندهای واکنشی - اکتسابی است و در شکل احساساتی چون محبت، شوق، عصبانیت، نفرت، پرخاشگری، افسردگی و ... خود را نشان می‌دهد؛

۱/۶/۵ - رشد اخلاقی حاصل تعامل عوامل متعددی نظیر تفکر و تعقل، ایمان، علم و عمل، به ویژه تلاش‌های خودسازی درونی است؛

۱/۶/۶ - رشد تفکر در متریان مبتنی بر نظامی از منطق درونی است که از طریق سازماندهی و سازگاری تربی با تجارب جدید رشد می‌یابد؛

۱/۶/۷ - رشد ایمانی حاصل تفکر و معرفت، وابستگی عاطفی و باورهای قلبی و اراده و تصمیم‌گیری است؛

۱/۶/۸ - رفتار عبارت است از مطلق حرکت انسان که عمل، بخشی از آن است؛

۱/۶/۹ - عمل، رفتار آگاهانه و ارادی مبتنی بر مبانی و علل و عواملی مانند: علل زیستی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی است؛

۱/۶/۱۰ - تربی از زمان تولد تا لحظه مرگ در حال تغییر و دگرگونی است و در طول زندگی خود، از مراحل مختلف تغییرات جسمی، شناختی، عقلانی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی عبور می‌کند. برنامه درسی باید ضمن لحاظ کردن این تغییرات، فرایند رشد تربی را در ابعاد مختلف تسهیل بخشد؛

۱/۶/۱۱ - علایق و نیازهای متریان و محدوده اهداف تعلیم و تربیت در دوره‌های مختلف تحصیلی متفاوت است؛

۱/۶/۱۲ - متریان در جریان رشد، نیازمند راهنمایی و مشاوره‌اند؛

۱/۶/۱۳ - متریان اگر چه از نظر فطری با یکدیگر تشابه دارند و دارای نیازهای اساسی مشترکی‌اند، اما تحت تأثیر جنسیت، وراثت، محیط و عوامل ماوراءالطبیعه از یکدیگر متفاوت می‌شوند؛

۱/۶/۱۴ - متریان برای یادگیری هر موضوعی نیازمند رسیدن به سن رسش خاصی‌اند؛

۱/۶/۱۵ - انگیزش‌های درونی و بیرونی به موقع، موجب تقویت زمینه رشد متریان خواهد شد؛

۱/۶/۱۶ - رشد، محصول تربیت است؛

۱/۶/۱۷ - تربیت، فرایندی تحولی است که در اثر تفکر، تعقل، شهود، ایمان، علم، عمل، تجربه و تقویت ملکات نفسانی به دست می‌آید؛

۱/۶/۱۸ - یادگیری، زمینه‌ساز تربیت انسان است و دارای مراتب، سطوح و ابعاد گوناگون است؛

۱/۶/۱۹ - رشد آدمی تابع سنن و قوانین جهان شمول می‌باشد که در خلقت انسان قرار داده شده است؛

۱/۶/۲۰ - رشد آدمی نه صرفاً تابعی از محیط است و نه صرفاً امری زیستی و تابع الگویی جهان شمول؛

۱/۶/۲۱ - انسان اساساً طبیعتی فعال دارد، بدین لحاظ متربی در جریان تربیت، نیازمند مدیریتی فعال است.

۱/۷ - مبانی جامعه شناختی

مبانی جامعه شناختی برنامه درسی ملی عمدتاً برگرفته از مبانی جامعه شناختی مطالعات نظری سند ملی آموزش و پرورش است. این بخش

به طرح گزاره‌هایی در ارتباط با کاربرد یافته‌های جامعه شناسی در برنامه‌ریزی درسی اشاره دارد؛

۱/۷/۱ - جامعه «مرکب حقیقی» است (نه اعتباری) و دارای روح جمعی متأثر از اندیشه‌ها، انگیزه‌ها، عاطفه‌ها، رفتارها و خواسته‌های افراد است؛

۱/۷/۲ - انسان محکوم و تابع تغییرات اجتماعی نیست؛ بلکه در موقعیت خویش و در بحران‌های اجتماعی، از امکان و توان لازم جهت هدایت و دخل و تصرف در مؤلفه‌های تحولات اجتماعی برخوردار است؛

۱/۷/۳ - هم‌سویی و هماهنگی جامعه با نظام قانون‌مند هستی و سنت‌های الهی، موجب رشد و تعالی جامعه شده و دوام و تعالی آن را تضمین می‌کند؛

۱/۷/۴ - برنامه درسی به دنبال ایجاد رابطه تعاملی با جامعه و استعلای فردی و اجتماعی است؛

۱/۷/۵ - تربیت افرادی جامعه‌پذیر و اصلاح‌هنجارهای نامطلوب در جامعه از جمله اهداف برنامه‌های درسی است؛

۱/۷/۶- برنامه درسی ملی باید به ایجاد تعادل و توازن در جامعه و آگاه کردن متریان در ایفای نقش مسئولانه در جامعه کمک نماید؛

۱/۷/۷- جامعه ایران علاوه بر این که فرهنگ مشترکی دارد، از خرده فرهنگ‌های مختلفی نیز تشکیل شده است، برنامه درسی در برخورد با فرهنگ ملی و خرده فرهنگ‌ها باید نقش فعال، وحدت‌گرا و تعالی بخشی ایفا کند؛

۱/۷/۸- نهاد تعلیم و تربیت، مهم‌ترین بخش فرهنگ است و با سایر نهادها در ارتباط متقابل می‌باشد و وظیفه دارد ضمن پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه و مطالبات اجتماعی رسالت تربیتی خود را به درستی ایفا کند؛

۱/۷/۹- پیشگیری از بازتولید نابرابری‌های اجتماعی و گسترش عدالت در جامعه از رسالت‌های اساسی برنامه‌های درسی و تربیتی است؛

۱/۷/۱۰- برنامه‌ها درسی و تربیتی وظیفه دارند ضمن ایجاد تعامل منطقی با جامعه و اثرگذاری مثبت در لایه‌های مختلف آن،

مسئولیت پذیری را در متریان نهادینه کرده و از آن‌ها در مقابله با هرگونه هجوم هویتی و فرهنگی پاسداری کنند؛
۱/۷/۱۱- اصلاح و ارتقاء فرهنگ جامعه یکی از مهم‌ترین رسالت‌های برنامه درسی است؛

۱/۷/۱۲- نهاد خانواده شریک اصلی مدرسه در طراحی و اجرای برنامه درسی است؛ خانواده مسئولیت پذیری خود را در تربیت فرزند باید پذیرا باشد و نقش خود را در این خصوص به خوبی ایفا نماید؛

۱/۷/۱۳- مدرسه زمینه‌ساز کسب نخستین تجربه اجتماعی از طریق فراهم کردن شرایط برای ارتباط مناسب متریان با یکدیگر است؛

۱/۷/۱۴- زمینه‌سازی برای کسب شایستگی‌ها توسط آحاد جامعه، عامل رشد اجتماعی است؛

۱/۷/۱۵- هم‌سویی جامعه با برنامه درسی ملی موجبات توسعه و تعالی جامعه را فراهم می‌کند؛

۱۶/۱۷- برنامه‌های درسی و تربیتی باید در رابطه‌ای تعاملی و دوسویه، ضمن پاسخ‌گویی مسئولانه به نیازهای نهادهای اجتماعی، از ظرفیت و امکانات این نهادها در جهت نیل به اهداف تربیتی استفاده کنند.

۱/۸- رویکرد برنامه درسی ملی
۱/۸/۱- رویکرد برنامه درسی ملی، «روح حاکم» بر همه عناصر برنامه و «جهت‌گیری کلی» آن برنامه را نشان می‌دهد؛

۱/۸/۲- رویکرد برنامه درسی ملی عبارت است از: «فطرت‌گرایی توحیدی»*

۱/۸/۳- حاکمیت این رویکرد در برنامه درسی ملی به معنای زمینه‌سازی لازم و مناسب جهت شکوفایی فطرت الهی انسان به منظور دستیابی به مراتبی از نفس مطمئنه از طریق درک و

استفاده مطلوب از موقعیت* در راستای تحقق حیات طیبه است؛

۱/۸/۴- رویکرد برنامه درسی ملی برگرفته از مبانی و دارای ویژگی‌های زیر است:

۱/۸/۴/۱- نگاه جامع و کاملی به انسان می‌نماید و رشد ابعاد جسمانی و روحانی او را مد نظر دارد؛

۱/۸/۴/۲- زمینه‌ساز شکوفایی فطرت الهی انسان است؛

۱/۸/۴/۳- زمینه رضایت‌پروردگار را از انسان و رضایت انسان را نسبت به اراده تشریحی و تکوینی الهی فراهم می‌نماید؛

۱/۸/۴/۴- محتوای برنامه سعی دارد با نگاهی جامع به انسان در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و خلقت در جهت

* منظور از بیان رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی: تقویت، توسعه و شکوفایی گرایش‌های الهی در انسان نظیر خداپرستی، حقیقت‌جویی، گرایش به خیر و فضیلت‌خواهی، زیبایی‌گرایی، ابداع، خلاقیت و ... در انسان است که در نتیجه تربیت و کوشش فردی (ایمان، علم، عمل صالح و تقوا) به فعلیت می‌رسد. (فلسفه تربیت، صفحات ۲۵ و ۲۶)

* منظور از موقعیت، وضعیت و نسبت مشخص و پویای فرد به عنوان عنصری آگاه، آزاد و فعال با گستره جهان هستی (جامعه، طبیعت و ماوراء طبیعت) و خداوند متعال به عنوان مبداء و منتهای هستی است که موجب تغییر مداوم مرتبه وجودی آدمی و تحول وجه جمعی هویت می‌گردد. (فلسفه تربیت، صفحه ۳۲)

درک مراتبی از عبودیت الهی، دستیابی به حیات طیبه و زمینه رشد همه‌جانبه تربی را فراهم نماید؛

۱/۸/۴/۵ - مرتبی را امانت الهی می‌داند؛

۱/۸/۴/۶ - خداوند متعال را مربی اصلی می‌داند و معلم و وظیفه دارد در راستای خواست مربی عالم هستی، مرتبان را هدایت نماید؛

۱/۸/۴/۷ - کل نظام هستی را محیط یادگیری می‌داند؛

۱/۸/۴/۸ - به بهره‌گیری از روش‌های متنوع مانند: تعقل، تجربه، بحث

و گفت‌وگو، عبرت‌آموزی، جدال احسن، تهذیب نفس و غیره تأکید دارد. در این رابطه شایسته است که روش‌ها بر مبنای عقل، وحی، کارآمدی در عمل، موقعیت، شرایط مخاطب، ارزش‌ها، اصول و اهداف تربیت اسلامی انتخاب شود؛

۱/۸/۴/۹ - بر ارزیابی بیرونی و خودارزیابی تأکید دارد و ارزیابی بیرونی را زمینه‌ساز خودارزیابی می‌داند؛

۱/۹ - اصول حاکم بر برنامه‌های درسی و تربیتی

اصول در برنامه درسی ملی، گزاره‌هایی تجویزی مشتمل بر قواعد کلی و مشترک به مثابه ملاک و معیارهای اساسی و هنجاری ناظر به هدایت و سیاست‌گذاری و مدیریت برنامه درسی ملی و برنامه‌های درسی و

تربیتی است که به منظور تحقق اهداف از مبانی نظری و اسناد فرادستی استنباط می‌شود.

۱/۹/۱ - اصل دین محوری

مبانی و ارزش‌های اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله باید بر تمامی اصول، رویکردها، اهداف، محتوای برنامه‌ها و روش‌های درسی و تربیتی حاکم باشد و این اصل بر سایر اصول نیز حاکم است.

۱/۹/۲ - اصل تقویت هویت ملی

برنامه‌های درسی و تربیتی باید زمینه ارتقاء هویت ملی را از طریق توجه و تقویت باورها و ارزش‌های اسلامی، فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، زبان و ادبیات فارسی، ارزش‌های انقلاب اسلامی، میهن دوستی، وحدت و استقلال ملی و انسجام اسلامی فراهم نماید و تلاش کند که هویت مرتبان را به سطح هویت الهی ارتقاء دهد.

۱/۹/۳ - اصل اعتبار نقش محوری معلم و مربی

برنامه‌های درسی و تربیتی باید به نقش محوری معلم و مربی در رهبری تربیتی برای مقدم کردن تزکیه بر تعلیم،

غنی‌سازی محیط تربیتی و یادگیری، فعال‌سازی متربی در فرایند یادگیری، ترغیب متربیان نسبت به یادگیری به صورت مستمر توجه نماید و زمینه‌های لازم برای ارتقاء صلاحیت‌های اخلاقی، علمی و حرفه‌ای معلمان و مربیان را فراهم سازد.

۱/۹/۴ - اصل جامعیت

برنامه‌های درسی و تربیتی باید به نیازهای کنونی و آینده متربی و جامعه در سطوح محلی، ملی و جهانی و در عرصه‌های فرهنگی، اقتصادی، علمی، اجتماعی، فناوری و... در راستای سند چشم‌انداز و سیاست‌های مصوب با استفاده از تجارب ملی و جهانی به گونه‌ای جامع و متعادل توجه کند.

۱/۹/۵ - اصل توجه به تفاوت‌ها

برنامه‌های درسی و تربیتی باید به تفاوت‌های محیطی، جنسیتی و فردی متربیان توجه کرده و در این خصوص از انعطاف لازم برخوردار باشد.

۱/۹/۶ - اصل توازن و تعادل

برنامه‌های درسی و تربیتی باید به رعایت تعادل و پرهیز از افراط و تفریط، در بهره‌گیری از روش‌ها و ابزارهای مختلف و متفاوت در طراحی، تولید، اجرا و ارزش‌یابی برنامه‌ها پای‌بند باشد.

۱/۹/۷ - اصل خود یادگیری مادام‌العمر

برنامه‌های درسی و تربیتی باید توان، انگیزش و زمینه‌های لازم و مناسب را جهت خودیادگیری و خودسازی مادام‌العمر برای متربیان و نیز برای معلمان و مربیان فراهم کند.

۱/۹/۸ - اصل مشارکت و تعامل

فرایند برنامه‌ریزی درسی و تربیتی باید زمینه مشارکت مؤثر خانواده‌ها، معلمان، مربیان، متربیان، مدارس و سایر نهادهای فرهنگی، علمی، تربیتی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی به ویژه دانشگاه‌ها، حوزه‌های علمیه و رسانه‌ها را در طراحی، تولید، اجرا و ارزش‌یابی برنامه‌ها فراهم نماید.

۲- اهداف و الگوی هدف گذاری

- ۲/۱ - تعریف و سطوح اهداف
- ۲/۲ - هدف غایی نظام تعلیم و تربیت
- ۲/۳ - اهداف کلی و الگوی هدف گذاری
- ۲/۴ - نیازها ، انتظارات و توانایی های متربیان
- ۲/۵ - نیازها و انتظارات جامعه
- ۲/۶ - اهداف تفصیلی (سطح قابل انتظار دستیابی به اهداف کلی)
- ۲/۷ - اهداف تفصیلی دوره های تحصیلی
- ۲/۸ - اهداف جزئی

سامان بخشی به برنامه های درسی و تربیتی، چارچوب جهت گیری انتخاب و سازماندهی محتوا، روش های یادگیری، منابع و ارزشیابی را نیز تعیین می نماید. اهداف در چهار سطح به شرح زیر تعریف می شوند:

۲/۱- تعریف و سطوح اهداف
اهداف در برنامه درسی ملی، ویژگی ها و مختصات مطلوب و مورد انتظار برون داد نظام آموزش و پرورش را تبیین می کند و ضمن

۲/۱/۱ - **هدف غایی:** همان هدف غایی نظام تعلیم و تربیت است که برگرفته از فلسفه حیات در دیدگاه اسلام است.

۲/۱/۲ - **اهداف کلی:** اهدافی است برگرفته از فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی که فراتر از شرایط زمانی و مکانی تعیین می‌شود. اهداف کلی چارچوب تعیین اهداف تفصیلی و اهداف جزئی را مشخص می‌کند.

۲/۱/۳ - **اهداف تفصیلی** دوره‌های تحصیلی این اهداف، حد قابل انتظار از اهداف کلی را در چارچوب الگوی هدف‌گذاری برای متریان در آموزش و پرورش رسمی و عمومی و در دوره‌های تحصیلی مختلف، تعیین می‌کند و متناسب با نیازهای مراحل رشد متریان، اقتضائات اجتماعی و یافته‌های معتبر علمی - پژوهشی است.

۲/۱/۴ - **اهداف جزئی:** این اهداف برای حوزه‌های یادگیری و یکایک برنامه‌های درسی و تربیتی و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی بر اساس اهداف تفصیلی و در جهت دستیابی به آنها، با توجه به نیازها و شرایط متفاوت

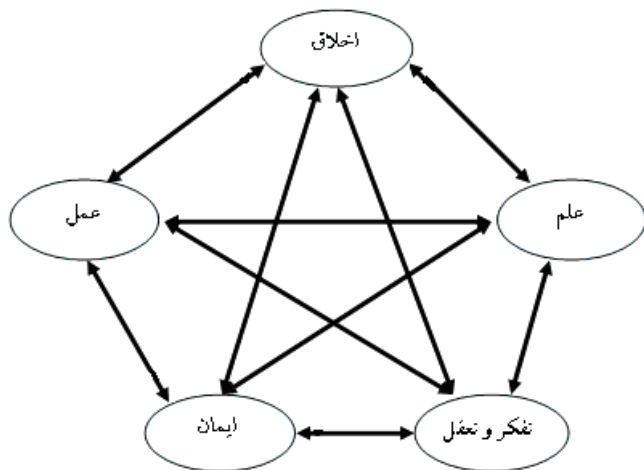
موضوعات درسی مختلف، متریان، امکانات، اقتضائات منطقه‌ای و بومی تعیین می‌شود.

۲/۲ - هدف غایی نظام تعلیم و تربیت که الهام بخش و جهت دهنده اهداف کلی و تفصیلی است، به بیان های گوناگون عبارت است از:

"دستیابی متربی به مراتبی از قرب الی الله، خلافت الهی، عبودیت خدا و حیات طیبه".

۲/۳ - الگوی هدف گذاری و اهداف کلی
 ۲/۳/۱ - الگوی هدف گذاری، چارچوب مفهومی منسجم و یکپارچه‌ای است که در تدوین اهداف در سطوح مختلف، راهنمای عمل برنامه ریزان و مجریان قرار می‌گیرد و شامل پنج عنصر: **تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق** در چهار عرصه ارتباط متربی با **خود، خدا، خلق و خلقت** است که این ارتباطات در ذیل و ظل ارتباط با خدا تعریف و تبیین می‌شود.

عناصر	عرصه‌ها	رابطه با خویشتن (با محوریت رابطه با خدا)	رابطه با خدا (سایر انسان) (با محوریت رابطه با خدا)	رابطه با خلقت (طبیعت و ...) (با محوریت رابطه با خدا)
تفکر و تعقل ایمان و باور مبتنی بر تفکر				
علم، معرفت و آگاهی				

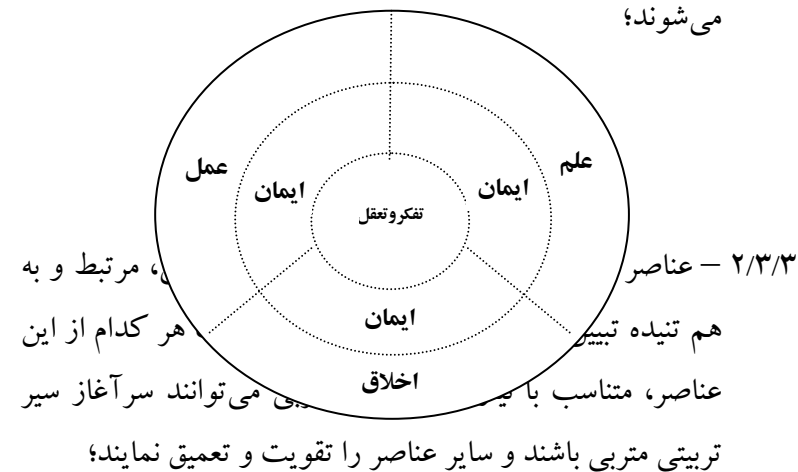

۲/۳/۴ - با توجه به حقیقت نفس آدمی، هر کدام از عناصر پنج گانه اهداف کلی می تواند حاوی سایر عناصر و یا زمینه تحقق و تعمیق آنها باشد و هم پوشانی مصداقی این عناصر، نشان دهنده وحدت این عناصر در عین کثرت و کثرت آنها در عین وحدت است؛

۲/۳/۵ - با توجه به این که تربیت عبارت از تکوین و تعالی هویت متریان است، هویت متریان بر ایند ارتباط آنان با خدا، خود، خلق و خلقت با محوریت رابطه با خدا می باشد. این عرصه ها به گونه ای جامع،

عمل			
اخلاق (رفتارهای اخلاقی			
+ ملکات نفسانی)			

۲/۳/۲ - در میان عناصر پنج گانه، عنصر تفکر و تعقل از جایگاه نخست و محوری و عنصر ایمان و باور مبتنی بر تفکر، از جایگاه دوم برخوردار است و سه عنصر علم، عمل و اخلاق به عنوان عناصر برخاسته از تفکر و ایمان و یا متکی بر آن دو، تعریف و تبیین می شوند؛

۲/۳/۳ - عناصر مرتبط و به هم تنیده تبیین می می توانند سر آغاز سیر تربیتی متربی باشند و سایر عناصر را تقویت و تعمیق نمایند؛

یکپارچه و منطقی کلیه ساحت‌های تربیتی* را دربرمی‌گیرد. عناصر پنج‌گانه اهداف کلی، در این چهار عرصه ارتباطات و کلیه ساحت‌های تربیتی بروز و ظهور می‌یابند. ۲/۳/۶- کلید واژه‌های الگوی هدف‌گذاری اجمالاً به شرح زیر تبیین می‌شوند:

۲/۳/۶/۱- **ارتباط:** نوع تعامل و داد و ستدی که بین فرد با عرصه‌های چهارگانه برای تبلور عناصر پنج‌گانه برقرار می‌شود؛

۲/۳/۶/۲- **خدا:** صفات و افعال خدا، پیامبران و اولیاء الهی، کتاب خدا و دین خدا؛

۲/۳/۶/۳- **خود:** ابعاد جسمانی و روحانی؛

۲/۳/۶/۴- **خلق:** خانواده، همسایگان، جامعه محلی، جامعه ملی، جامعه اسلامی و جامعه جهانی اعم از دوست و دشمن؛

۲/۳/۶/۵- **خلقت:** طبیعت (زمین، آب، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و...); ۲/۳/۶/۶- **تفکر و تعقل:** حکمت، عقل فطری و الهی، خلاقیت، اندیشه‌ورزی، پرسش‌گری، پژوهش‌محوری، تدبیر، نقد، تجزیه و تحلیل؛

۲/۳/۶/۷- **ایمان:** ایمان نسبت به مبدأ، معاد، رسالت انبیاء الهی، مبانی و ارزش‌های دینی؛ اراده، التزام، تعبد نسبت به احکام الهی، باور نسبت به توان‌مندی‌های خود و جامعه خویش؛

۲/۳/۶/۸- **علم:** دانش، آگاهی، بصیرت در زمینه‌های مورد نیاز، تولید دانش، معرفت به حقیقت امور، دانایی، درک علمی و درک هنری؛

۲/۳/۶/۹- **عمل:** تلاش، مجاهدت در ابعاد مختلف فردی و اجتماعی، نوآوری، مهارت‌های مورد نیاز، التزام به احکام دینی و قوانین اجتماعی، کارآفرینی، کار و فعالیت؛

۲/۳/۶/۱۰- **اخلاق:** ملکات فاضله نفسانی، عواطف انسانی، رفتار پسندیده، تهذیب از رذایل اخلاقی.

۲/۴- نیازها، انتظارات و توانایی‌ها
متربیان

* ساحت‌های تربیتی با ملاک‌های مختلفی قابل طبقه‌بندی است، ولی بر اساس سند تحول راهبردی، صفحه ۱۵، ساحت‌های زیستی عبارتند از: دینی و اخلاقی، سیاسی و اجتماعی، زیستی و بدنی، هنری و زیباشناختی، اقتصادی و حرفه و علمی و فناوری.

در تدوین اهداف تفصیلی برنامه درسی و تربیتی توجه به مخاطبان برنامه از جهات گوناگون حائز اهمیت است. آگاهی از چالش‌ها و مشکلات آنان در دوره‌های مختلف سنی، نیازهای ناشی از رشد، شناخت توانایی‌هایی که متریبان در دوره‌های مختلف سنی از آن برخوردارند و الزامات آموزشی برخاسته از آن موجب می‌شود تا اهداف تفصیلی برنامه درسی ملی (و به تبع آن محتوا، روش‌ها و شیوه‌های ارزش‌یابی)، به درستی تعیین شود.

شایان ذکر است مهم‌ترین نیازها، انتظارات و توانایی‌های متریبان در پیوست شماره یک این سند آمده است.

۲/۵- نیازها و انتظارات جامعه

مسائل جامعه و مطالبات و نیازهای اجتماعی از جمله متغیرهایی است که همواره نقش ویژه در تدوین اهداف تفصیلی برنامه‌های درسی دارد. برنامه‌های درسی باید مسائل اجتماعی به ویژه ارتباط بین مدرسه و جامعه، شناخت جامعه و فرهنگ آن، توجه به نیازهای حال و آینده جامعه، شناخت نظام سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی آن، نیازهای شهروندی و فرایند اجتماعی شدن، بررسی مسائل و چالش‌های پیش روی جامعه؛ چه در بُعد داخلی و چه در عرصه بین‌المللی و ارائه راه حل برای

مقابله با این چالش‌ها به منظور دست‌یابی به یک جامعه مطلوب را مورد توجه قرار دهد.

مدرسه یک نهاد پویای اجتماعی است و کارکرد اساسی آن، توجه دادن متریبان به درک رابطه با خود، خدا، جامعه و مسائل خلقت است. این بدان معناست که برنامه‌های درسی و تربیتی مدارس نه تنها باید نسلی را تربیت کند که از توانایی‌های شخصی برخوردار بوده و فطرت خود را در مقابل آلودگی‌ها حفظ کنند؛ بلکه باید نسلی را تربیت کند که جامعه و فرهنگ اسلامی - ایرانی آن را درک کند، مسائل آن را بشناسد و در برابر آن احساس مسئولیت کند و از قدرت تفکر و ایمان و نیز معلومات، مهارت‌های ضروری برای زیستن در جهان آینده برخوردار باشند.

شایان ذکر است مهم‌ترین نیازها و انتظارات جامعه که با مراجعه به اسناد بالادستی، پژوهش‌ها، تحلیل چالش‌ها و بررسی توانایی‌ها و فرصت‌ها شناسایی شده که مبنای تدوین اهداف برنامه‌های تفصیلی بوده است، در پیوست شماره یک این سند آورده شده است.

۲/۶- اهداف تفصیلی (سطح قابل انتظار دست‌یابی به اهداف کلی)

انتظار می‌رود متریبان در طی دوره ۱۲ ساله تحصیلات مدرسه‌ای در زمینه هر یک از عناصر اهداف کلی پنج‌گانه مذکور در الگوی هدف‌گذاری، در حد رشد و توان خود به صلاحیت‌های زیر دست یابند:

۲/۶/۱- تعقل، تفکر و اندیشه‌ورزی :

۲/۶/۱/۱- توجه به نیازها، توانمندی‌ها، ظرفیت‌ها و عناصر هویت متعالی خویش و تأمل در آن؛

۲/۵/۱/۲- توانایی در انواع تفکر، مهارت‌های فرایند تفکر و یادگیری مادام‌العمر؛

۲/۶/۱/۳- تفکر در صفات و آیات خداوند متعال و معارف الهی و درک زیبایی‌های طبیعت؛

۲/۶/۱/۴- برخورد عقلانی، منطقی و نقادانه با مسائل و موقعیت‌های متنوع زندگی؛

۲/۶/۱/۵- ارزیابی سبک زندگی انتخاب شده و بصیرت نسبت به آثار، نتایج و پیامدهای آن.

۲/۶/۲- ایمان و باور:

۲/۶/۲/۱- ایمان آگاهانه به مبدأ، معاد و حیات جاودانه؛

۲/۶/۲/۲- ایمان به وحدانیت خداوند، حکمت، عدالت، قدرت، حضور و حاکمیت مطلقه خالق یکتا و لطف او نسبت به انسان؛

۲/۶/۲/۳- ایمان به غیب و ایمان به قرآن، پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم السلام و نقش بی‌بدیل آن‌ها در هدایت و رستگاری بشر*؛

۲/۶/۲/۴- ایمان به اسلام و نظامات آن به عنوان تنها مکتب جامع و کارآمد برای ایجاد بستر فلاح و کمال؛

۲/۶/۲/۵- ایمان به هویت الهی انسان و کرامت او؛

۲/۶/۲/۶- ایمان به ارزش و هدفمندی خلقت و قانونمندی آن و باور به زیبایی‌های جهان آفرینش به عنوان مظاهر فعل و جمال خداوند؛

۲/۶/۲/۷- باور به توانمندی‌های ملی و فردی برای پیشرفت و تعالی خود و جامعه.

* در مورد هم‌وطنان مسلمان اهل سنت و پیروان اقلیت‌های دینی اصول دوازدهم و سیزدهم قانون اساسی رعایت می‌شود.

۲/۶/۳- علم و معرفت :

- ۲/۶/۳/۱- معرفت نفس و آگاهی به ظرفیت‌ها و هویت خویشتن؛
- ۲/۶/۳/۲- معرفت به حق تعالی و صفات و افعال و آیات الهی و معارف دینی و منابع آن؛
- ۲/۶/۳/۳- درک ویژگی‌ها و نیازهای زیستی، روانی و روحی خویشتن و تلاش برای ارتقاء آن‌ها؛
- ۲/۶/۳/۴- بصیرت نسبت به جایگاه و رسالت جهانی ایران اسلامی و نظام مردم سالار دینی و دوستان و دشمنان آن؛
- ۲/۶/۳/۵- معرفت و تسلط به زبان و ادبیات فارسی و آشنایی با زبان عربی به عنوان زبان دین و یک زبان خارجی؛
- ۲/۶/۳/۶- درک روابط، نقش‌ها، حقوق و وظایف افراد و اهمیت آن‌ها در زندگی اجتماعی؛
- ۲/۶/۳/۷- معرفت نسبت به گذشته و حال جوامع بشری به ویژه فرهنگ و تمدن اسلام و ایران؛
- ۲/۶/۳/۸- درک پدیده‌ها، رویدادها و قوانین جهان آفرینش در قلمروهای علوم انسانی، علوم تجربی و علوم دینی و چگونگی برقراری ارتباط انسان با آن‌ها و بهره‌برداری بهینه از آن‌ها.

۲/۶/۴- عمل، کار، تلاش و مجاهدت :

- ۲/۶/۴/۱- فعالیت در عرصه‌های علمی، هنری، ورزشی، حرفه‌ای و بهداشت و سلامت فردی و محیطی و بهره‌گیری آگاهانه از یافته‌های این عرصه‌ها؛
- ۲/۶/۴/۲- قرائت، درک و بهره‌گیری از آیات قرآن و التزام عملی به آموزه‌های آن؛
- ۲/۶/۴/۳- توانمند در کاربرد کسب آداب و مهارت‌های زندگی؛
- ۲/۵/۴/۴- مشارکت مؤثر و سازنده و مسئولیت‌پذیری در حیات اجتماعی و سیاسی و پاسداری از هویت ملی؛
- ۲/۶/۴/۵- توانمند در فعالیت‌های علمی، مطالعاتی و پژوهشی با رویکرد آینده‌نگرانه و به صورت گروهی؛
- ۲/۶/۴/۶- التزام به انجام آگاهانه و مؤمنانه واجبات و ترک محرمات؛
- ۲/۶/۴/۷- بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در کار و زندگی؛
- ۲/۶/۴/۸- فعال و آماده برای کار و کارآفرینی و برخوردار از نگرش‌ها و مهارت‌های پایه برای سازماندهی هویت حرفه‌ای خود به صورت مولد؛

۲/۶/۴/۹- تلاش پیوسته جهت دستیابی به هویت یکپارچه در ابعاد ملی، دینی، انقلابی و انسانی خود بر اساس معیارهای اسلامی؛
۲/۶/۴/۱۰- حفظ و تعالی میراث فرهنگی و سرمایه‌های طبیعی ایران و جهان.

۲/۶/۵- اخلاق (تزکیه، عاطفه و ملکات نفسانی):

۲/۶/۵/۱- خوددوستی متعالی و شناخت و درونی‌سازی ارزش‌های اخلاقی مانند: صدق، صبر، احسان و رأفت، حسن خلق، شجاعت، خویشتن‌داری، رضا، ... و رعایت آن‌ها در تعامل با دیگران؛

۲/۶/۵/۲- برنامه‌ریزی برای خودپایی، خودپالایی و خودسازی، رعایت ارزش‌ها و فضائل اخلاقی و پرهیز از رذائل در تمام شئون زندگی فردی و اجتماعی و تحکیم شخصیت اخلاقی خود؛
۲/۶/۵/۳- ارزش قائل شدن برای انسان‌ها به عنوان خلیفه الله و حاصل نفعه الهی؛

۲/۶/۵/۴- ارزش قائل شدن برای کار و معاش حلال و داشتن روحیه تلاش مستمر و مبارزه با بیکارگی و بطالت؛

۲/۶/۵/۵- ارزشمند دانستن مطالعه و پژوهش، یادگیری مستمر و مادام‌العمر و خودیادگیری؛

۲/۶/۵/۶- تقدم بخشیدن به منافع ملی بر منافع گروهی و تقدم بخشیدن به منافع جمعی بر منافع فردی و فداکاری و از خودگذشتگی برای جامعه و آرمان‌های ملی؛

۲/۶/۵/۷- ارزشمند دانستن محیط‌زیست و تعامل عاطفی و معنوی با آن؛
۲/۶/۵/۸- التزام به اصول و ارزش‌های اخلاقی در استفاده از علم و فناوری.

۲/۷- اهداف تفصیلی دوره‌های تحصیلی

برای دست‌یابی برنامه‌ریزان و تولیدکنندگان محتوای برنامه‌های درسی و تربیتی به اهداف تفصیلی دوره‌ها به گونه‌ای سازمان یافته و منسجم و بر مبنای نیازها، تمایلات، انتظارات و توانمندی‌های متریبان، این اهداف برای هر دوره تعیین می‌شود*:

* شایان ذکر است که برای هر محور از اهداف، آن هدف در مهم‌ترین و برجسته‌ترین وجه خود در جدول، جای گرفته است و ارتباط به هم‌تنیده خانه‌های جدول در تحلیل اهداف باید لحاظ شود.

اهداف تفصیلی فعالیت‌های دوره پیش دبستانی - ۲/۷/۱

عرصه‌ها (وزیر عرصه‌ها) عناصر اهداف (وزیر عناصر)	رابطه با خویشتن (روح و جسم)	رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)	رابطه با خلقت (طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...))
تعقل، تفکر و اندیشه ورزی (تأمل / استدلال / استنباط / تجزیه و تحلیل / توجه / تدبیر / نقد / کشف / درک / حکمت / خلاقیت / پژوهش)	* بر روی اندام‌های بدن خود و شناخت کار آن‌ها کنجکاوی می‌کند.	* در مورد آفریننده انسان، گیاهان، جانوران و... تفکر می‌کند.	* در مورد تفاوت کودکان با یکدیگر تفکر می‌کند.	* در مورد محیط پیرامون و پدیده‌های خلقت کنجکاوی می‌کند.
ایمان و باور (پذیرش / تعبد / التزام قلبی)	* خود را مخلوق خدا و نیازمند کمک او می‌داند.	* ایمان به خداوند متعال خالق جهان و یکتایی او * ایمان به مهربانی پیامبر خدا و ائمه اطهار(ع) * ایمان به قرآن کتاب آسمانی مسلمانان * دوست داشتن خداوند، پیامبر و ائمه اطهار(ع) * ایمان به این‌که خداوند دوست کودکان و محافظ آن‌هاست. * کمک خواستن از خداوند متعال در همه حال	* همه انسان‌ها را مخلوق خداوند می‌داند و باور می‌کند که خداوند اذیت و آزار دیگران را دوست ندارد. * امام خمینی (ره) پایه‌گذار انقلاب اسلامی ایران را دوست دارد. * رهبر انقلاب و خدمت‌گزاران را دوست دارد.	* جهان را مخلوق خدا می‌داند و باور دارد که کسی جز خداوند قادر به خلق جهان نیست.
علم (کسب معرفت شناخت / بصیرت / آگاهی)	* در مورد شناخت ویژگی‌های خود کنجکاوی می‌کند. * در مورد تفاوت‌ها و شباهت‌های خود با سایر کودکان سؤال می‌کند.	* خداوند را خالق جهان بشناسد و با برخی دستورات خداوند در قرآن آشنا شود. * پیامبر اسلام و ائمه اطهار(ع) را بشناسد. * با داستانی‌های ساده ای از قرآن، زندگی پیامبر و ائمه اطهار(ع) آشنا شود. * با برخی از مناسبت‌های مهم و مکان‌های مقدس آشناست.	* به سخن دیگران گوش می‌دهد و مقصود آنان را درک می‌کند. * نحوه ارتباط با والدین و بزرگ‌ترها را می‌شناسد. * قوانین و مقررات موجود در خانه و کودکستان را درک می‌کند. * برخی از نهادهای اجتماعی و دینی از قبیل (مدرسه و مسجد) را می‌شناسد. * با واژگان پایه و اساسی زبان فارسی آشناست. * برخی از مفاهیم ساده علوم تجربی را می‌داند. * با برخی از اشعار ساده آشناست و آن را از بر کرده است. * برخی از مفاهیم ساده ریاضی را درک می‌کند.	* خطرات مهم موجود در خانه و محیط کودکستان را می‌شناسد. (از قبیل آتش‌سوزی، تصادف و ...) * برخی از پدیده‌های طبیعی در محیط اطراف را می‌شناسد.

ادامه اهداف تفصیلی فعالیت‌های دوره پیش دبستانی

عرصه‌ها (و زیر عرصه‌ها) عناصر اهداف (و زیر عناصر)	رابطه با خویشتن (روح و جسم)	رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)	رابطه با خلقت [طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...]
عمل (کار / تلاش / اطاعت / عبادت / مجاهدت / کارآفرینی / مهارت و ...)	* آداب نظافت، خوردن و آشامیدن و لباس پوشیدن را رعایت می‌کند. * نحوه چیدن وسایل شخصی و شیوه نگهداری آن‌ها را نشان می‌دهد. وسایل شخصی خود را درست می‌چیند و از آن نگهداری می‌کند. * با اشیا، مواد و ابزارهای ساده دست‌ورزی می‌کند و از خود خلایقیت ذهنی نشان می‌دهد. * حرکات ساده ورزشی را انجام می‌دهد. * به اجرای سرودها، شنیدن قصه‌ها و نمایش‌های محلی از خود علاقه نشان می‌دهد.	* سوره‌های حمد و توحید را از حفظ می‌خواند. * اذکار نماز را از حفظ می‌خواند. * به پیامبر اسلام و ائمه اطهار(ع) از خود علاقه نشان می‌دهد. * به قرآن احترام می‌گذارد.	* به پدر، مادر، مربی، کودکان همسال و افراد بزرگسال سلام می‌کند. * با دوستان هم سن و سال به مهربانی رفتار می‌کند. * برخی از اشعار ساده را از حفظ می‌خواند. * به دوستان خود در کلاس کمک می‌کند. * اندیشه‌ها و خواسته‌های خود را در حضور دیگران بیان می‌کند. * استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در حد بازی‌ها و برنامه‌های ساده رایانه‌ای	* محیط زندگی خود را پاکیزه نگه می‌دارد.
اخلاق (تزکیه / عاطفه / ملکات نفسانی)	* کار خوب را از بد می‌شناسد و به انجام کارهای خوب از خود رغبت نشان می‌دهد. * خود را دوست داشته باشد.	* خداوند را دوست دارد و دوستی خدا را در رفتار نشان می‌دهد.	* به اعضای خانواده خود با احترام برخورد می‌کند. * به نصیحت پدر و مادر گوش می‌کند. * با مربی خود با احترام برخورد می‌کند. * از دعوا کردن با دیگران پرهیز می‌کند. * به اشیا متعلق به دیگران دست نمی‌زند و در صورت احتیاج از آن‌ها اجازه می‌گیرد. * از طریق گفت و گو با دیگران حق خود را می‌گیرد.	* از گیاهان مراقبت می‌کند. * از آذیت جانوران پرهیز می‌کند.

۲/۷/۲ - اهداف تفصیلی برنامه‌های درسی و تربیتی دوره ابتدایی

عرصه‌ها (و زیر عرصه‌ها)	رابطه با خویشتن (روح و جسم)	رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، انسان‌ها)	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها)	رابطه با خلقت [طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...)]
----------------------------	--------------------------------	--	-------------------------------------	---

عناصر اهداف (و زیر عناصر)		تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)		(خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)		ملانکه و ...]	
تعقل، تفکر و اندیشه ورزی (تأمل / استدلال / استنباط / تجزیه و تحلیل / توجه / تدبر / نقد / کشف / درک / حکمت / خلاقیت / پژوهش)	* کسب مهارت‌های تفکر: (مفهوم سازی پدیده‌های خلقت، درک روابط، طبقه‌بندی، حدس زدن، تخمین، پیش بینی مشاهده، گردآوری اطلاعات، استدلال و حل مسئله) * کسب مهارت‌های تفکر خلاق و انتقادی * تشخیص کار درست از نادرست	* تفکر در خلقت جهان و قدرت و صفات خداوند * نتیجه‌گیری از حوادث روزمره (خوب یا بد) * توجه به بند و اندرز والدین و بزرگ‌ترها	* کنجکاوی و اندیشیدن در خلقت خداوند * درک زیبایی‌های جهان آفرینش * تفکر در پدیده‌های خلقت و اسرار جهان آفرینش				
ایمان و باور (پذیرش / تعبد / التزام قلبی)	* تأمل در خصوص نیازهای عاطفی و معنوی خویش و تلاش در جهت تأمین این نیازها از طریق خدا پرستی و اعمال نیک	* ایمان به خداوند، پیامبر و ائمه اطهار(ع) * ایمان به عالم غیب (بهشت، دوزخ، حساب و کتاب) * باور به قرآن کتاب آسمانی مسلمانان، قرائت قرآن و تعمق در آیات قرآن * دوستی با خداوند، پیامبر و ائمه اطهار(ع) * شناخت اصول و فروع دین و درک ضرورت اطاعت از دستورات خداوند	* باور به هدفدار بودن جهان هستی * باور به حرکت جهان هستی در مسیر اراده الهی * باور به نقش عالم غیب در نظارت بر عملکرد انسان و تأثیرات آن در زندگی انسان	* علاقه به والدین و احترام گذاشتن و نیکی به آن‌ها * دوستی با خلق خدا و مقید بودن به رعایت حقوق دوستان و همکلاسی‌ها * ارزش‌گذاری برای مجاهدان راه خدا و شهیدانی که به خاطر اسلام و ایران جان خود را از دست داده‌اند * باور به ارزشمند بودن مقام انسان			

ادامه اهداف تفصیلی برنامه‌های درسی و تربیتی دوره ابتدایی

عرصه‌ها (و زیر عرصه‌ها)		رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)		رابطه با خویشتن (روح و جسم)		عناصر اهداف (و زیر عناصر)	
رابطه با خلقت [طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملانکه و ...]	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)						

<p>* آگاهی از محیط اطراف و اجزای سازنده محیط زیست</p> <p>* شناخت عوامل آلوده کننده محیط زیست</p> <p>* درک پدیده های خلقت</p> <p>* درک قوانین جهان آفرینش از طریق مشاهده در آثار خلقت</p> <p>* شناخت زیبایی های خلقت</p> <p>* شناخت طبیعت و اجزای آن</p> <p>* توجه به نقش انسان در حفظ و یا تخریب محیط زیست</p>	<p>* کسب مهارت های زبانی (نوشتن و خواندن ، صحبت کردن و شنیدن)</p> <p>* شناخت روابط خویشاوندی و تشخیص فرد محرم از نامحرم</p> <p>* آگاهی از نحوه برقراری ارتباط مؤثر با دیگران، خانواده، همسایگان و جامعه</p> <p>* شناخت دوستان در مدرسه و مراقبت در انتخاب دوست.</p> <p>* شناخت نهادی خدمت رسان در جامعه و آشنایی با نهادهای اداره کننده جامعه</p> <p>* شناخت محیط اطراف، محله، شهر، استان، کشور، همسایگان ایران و نحوه زندگی در شهرها و روستاهای کشور.</p> <p>* آشنایی با زندگی بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران و نظام حکومت اسلامی و اندیشه ها و جایگاه مقام معظم رهبری و سایر الگوهای علمی، اخلاقی و ملی</p> <p>* آگاهی از گذشته مردم ایران در دوران باستان و حال حاضر</p> <p>* آگاهی از نمادهای ملی (پرچم، سرود ملی، تصویر امام «ره»)</p> <p>* درک ضرورت دفاع از کشور</p> <p>* شناخت اقوام ایرانی و درک ضرورت همبستگی مردم ایران با یکدیگر</p> <p>* شناخت برخی از آداب و رسوم ایرانی و اسلامی و میراث فرهنگی</p> <p>* شناخت محصولات فناوری و توانایی در ساخت برخی از محصولات ساده فناوری</p> <p>* شناخت هنرهای بومی و ملی</p> <p>* آشنایی با مشاغل موجود در محیط زندگی</p> <p>* آشنایی با بازی های محلی و ورزش های رایج</p> <p>* علاقه به استفاده از محصولات ساخت ایران</p> <p>* علاقه به علم و فناوری و باور به نقش آن ها در کاهش مشکلات انسان</p> <p>* کسب مهارت های پایه ریاضی و توانایی استفاده از آموخته های ریاضی در حل مسائل روزمره</p>	<p>* شناخت خداوند ، پیامبر اسلام، ائمه اطهار(ع) و ضرورت اطاعت از آنان</p> <p>* آشنایی با قرآن و توانایی در روخوانی آن و حفظ برخی از سوره های ساده قرآن</p> <p>* آگاهی از زندگی انبیای اولوالعزم</p> <p>* آشنایی با احکام اولیه دینی</p> <p>* آشنایی با برخی از احادیث ساده</p> <p>* درک مفهوم ولایت پیامبر و ائمه(ع) و نقش آن در هدایت جامعه</p> <p>* شناخت حضرت مهدی (عج) و آگاهی از اقدامات آن حضرت در نجات ملت های جهان و تحقق عدالت جهانی</p> <p>* آشنایی اجمالی با مقوله ولایت فقیه در عصر غیبت امام زمان</p> <p>* آشنایی با امام خمینی (ره) بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران</p> <p>* احترام به اولیاء خدا، افراد حق طلب و عدالت خواه</p> <p>* آگاهی از زمان ها و مکان های مقدس (عاشورا، بعثت، غدیر، مکه، مدینه، مسجدالاقصی، عتبات عالیات)</p> <p>* دانستن برخی از معانی احادیث ساده</p>	<p>* شناخت جسم خود و کارکرد اندام ها و نحوه مراقبت از آن</p> <p>* شناخت علایق و استعداد خویش در امور مختلف</p>	<p>علم (کسب معرفت)</p> <p>شناخت / بصیرت / آگاهی</p>
--	---	---	--	---

ادامه اهداف تفصیلی برنامه های درسی و تربیتی دوره ابتدایی

<p>رابطه با خلقت</p> <p>[طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...]</p>	<p>رابطه با خلق خدا (سایر انسان ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)</p>	<p>رابطه با خدا</p> <p>(صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)</p>	<p>رابطه با خویشتن (روح و جسم)</p>	<p>عرصه ها (وزیر عرصه ها)</p> <p>عناصر اهداف (وزیر عناصر)</p>
---	--	--	------------------------------------	---

<p>* مطالعه عینی طبیعت و محیط اطراف * تلاش در پاکیزه نگهداشتن محیط اطراف * توجه به نقش انسان در حفظ و یا تخریب محیط زیست * توجه به استفاده عاقلانه از منابع * دوست داشتن طبیعت گیاهان و جانوران به عنوان نمونه‌های خلقت</p>	<p>* رعایت ادب در برخورد با پدر، مادر، دوستان، همسایگان و افراد بزرگسال * کسب مهارت‌های اجتماعی (همکاری با دیگران، مشارکت در انجام کارها) * احترام به معلم و اولیای مدرسه * احترام به حقوق دیگران و همه انسان‌ها * احترام به مقررات مدرسه و جامعه و عمل به آن‌ها * دوستی وطن و دفاع از کشور * قدردانی از خدمات دیگران و احترام به خدمتگزاران جامعه * دوستی با مسلمانان و خلق خدا * توانایی انجام کار و ساخت اشیای ساده * حمایت از مسلمانان مظلوم و مردم ستمدیده * توانایی در کنترل غرائز، عواطف و هیجانات * ترویج احکام دینی بر خواست شخصی و انتخاب مرجع تقلید (دختران) * کسب مهارت‌های مقدماتی حوزه ارتباطات و اطلاعات</p>	<p>* خواندن نمازهای پنج‌گانه * جانب‌داری از ارزش‌های دینی و رفتارهای پسندیده * رعایت حجاب در ارتباط با افراد نامحرم</p>	<p>* توانایی در اجرای بازی‌های محلی و ورزش‌های رایج * مشارکت در کارهای گروهی * رعایت زیبایی در ساخت اشیای ساده * لذت بردن از اشعار، ترانه‌ها، موسیقی و سرودهای محلی و ملی که با فطرت الهی انسانی سازگار باشد * توانایی در ساخت آثار هنری ساده و بیان خویشتن از طریق هنر * رعایت نظم و انضباط در کارها * کسب مهارت‌های زندگی سالم * کسب مهارت در تهیه غذاهای ساده * کسب مهارت در اداره خویشتن * کسب مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر * کسب مهارت‌های جغرافیایی</p>	<p>عمل (کار / تلاش / اطاعت / عبادت / مجاهدت / کارآفرینی / مهارت و ...)</p>
<p>* پاکیزه نگهداشتن محیط کلاس، مدرسه و منزل * احساس مسئولیت در حفظ گیاهان، جانوران و پاکیزه نگهداشتن محیط (آب، هوا، خاک) * ارزش‌گذاری برای علم و دانش</p>	<p>* داشتن رفتار خوب با دیگران مانند محبت به دیگران، کمک به بچه‌های نیازمند و پرهیز از مسخره کردن دیگران، بدگویی، تهمت زدن و دروغ‌گویی، بخشیدن دیگران، استفاده از کلمات محبت آمیز و دوستانه در برخورد با دیگران * ارج نهادن به آداب و سنت‌های محلی، ملی و اسلامی * عذرخواهی از رفتارهای اشتباه و ناپسند، توجه به راستگویی و حفظ امانت و صبر در کارها * ارزش‌گذاری برای کار و کوشش</p>	<p>* تلاش در انجام کارهای نیک و دوری از رفتارهای ناپسند * ارزش‌گذاری برای حیا و عفت</p>	<p>* پرهیز از تنبلی * علاقه به انجام کارهای خوب * مهارت در نه گفتن به کارهای زشت</p>	<p>اخلاق (تزکیه / عاطفه / ملکات نفسانی)</p>

۳/۷/۲- اهداف تفصیلی برنامه‌های درسی و تربیتی دوره اول متوسطه

<p>رابطه با خلقت [طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...)] ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...]</p>	<p>رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)</p>	<p>رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)</p>	<p>رابطه با خویشتن (روح و جسم)</p>	<p>عرصه‌ها (وزیر عرصه‌ها) عناصر اهداف (وزیر عناصر)</p>
<p>* تفکر در پدیده‌های خلقت و روابط بین پدیده‌ها به عنوان قوانین خلقت و آثار قدرت</p>	<p>* تفکر در نحوه برخورد مناسب با دیگران * تفکر در رخدادها و حوادث مرتبط با زندگی افراد و ملت‌ها</p>	<p>* تفکر در صفات و آیات خداوند و زیبایی‌های جهان خلقت * تفکر در راه‌های اثبات خدا و عالم غیب</p>	<p>* کسب مهارت‌های تفکر (درک مفهوم، درک روابط، طبقه‌بندی، تجزیه و تحلیل، استدلال، آزمایش کردن، حل مسئله، نتیجه‌گیری، تفکر خلاق و تفکر نقاد)</p>	<p>تعقل، تفکر اندیشه و رزی (تأمل / استدلال)</p>

<p>استنباط / تجزیه و تحلیل / توجه / تدبیر / نقد / کشف / درک / حکمت / خلاقیت / پژوهش</p>	<p>* تفکر در توانایی‌ها و محدودیت‌های خویش * تفکر در روش درست زندگی * تشخیص خوب از بد * تفکر در مورد پیامد اعمال و رفتار</p>	<p>* عبرت گرفتن از حوادث خوب و بد * توجه به پند و اندرز والدین و بزرگ‌ترها</p>	<p>خداوند * تفکر در خصوص رابطه انسان با طبیعت و تأثیرات مثبت یا منفی انسان در محیط زیست</p>
<p>ایمان و باور (پذیرش / تعبد / التزام قلبی)</p>	<p>* ایمان به مخلوق بودن خود به عنوان بنده خدا و نیاز همیشگی انسان به خداوند متعال * ایمان به این که انسان موجود برگزیده خداست و به همین علت باید رفتاری درست و مطابق با شأن انسانی خود داشته باشد. * تأمل در خصوص نیازهای عاطفی و معنوی خویشتن و تلاش در جهت تأمین این نیازها از طریق خداپرستی و اعمال نیک</p>	<p>* ایمان به اسلام به عنوان تنها راه سعادت زندگی انسان * دوستی پیامبر و ائمه اطهار(ع) و اولیای خدا * ایمان به خداوند، عالم غیب، انبیا و ائمه اطهار(ع) و نقش آن‌ها در سعادت انسان * ایمان به معاد و کتاب‌های آسمانی و فرشتگان * علاقه به قرآن کتاب آسمانی مسلمانان، قرائت قرآن و تفکر در آیات قرآنی * باور داشتن به نقش و اهمیت رهبری دینی در سعادت جامعه</p>	<p>* علاقه به امام خمینی، پایه‌گذار انقلاب اسلامی * باور به این‌که مسلمانان جهان با یکدیگر برادرند * ایمان به نقش جهاد و شهادت در حفظ کشور و اعتلای دین * باور داشتن به این‌که نتیجه نیکی و بدی به دیگران به خود ما برمی‌گردد. * پذیرش و رعایت دستورات خدا و پیامبر در مورد حقوق والدین، خویشاوندان، همسایگان و دوستان</p>

ادامه اهداف تفصیلی برنامه‌های درسی و تربیتی دوره اول متوسطه

<p>عرصه‌ها (وزیر عرصه‌ها) عناصر اهداف (وزیر عناصر)</p>	<p>رابطه با خویشتن (روح و جسم)</p>	<p>رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیا و اولیاء الهی)</p>	<p>رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)</p>	<p>رابطه با خلقت [طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...]</p>
<p>علم (کسب معرفت شناخت / بصیرت / آگاهی)</p>	<p>* آگاهی از نیازهای زیستی و روانی خویشتن * شناخت توانایی‌ها و استعدادها * آگاهی از حقوق و مسئولیت‌های فردی * آگاهی از نقش دین،</p>	<p>* یادگیری زبان عربی به منظور آشنایی با قرآن، احادیث و متون دینی * شناخت الگوهای دینی، اخلاقی و علمی * آگاهی از پیامدهای گناهان در بعد فردی و اجتماعی</p>	<p>* معرفت نسبت به گذشته و حال جامعه ایران و جوامع بشری در ابعاد تاریخی، جغرافیایی و اجتماعی: * آشنایی با تاریخ صدر اسلام و علاقه به زندگی اولیاء خدا * آشنایی با امام خمینی و مبارزات سیاسی ایشان * شناخت دشمنان ایران و اسلام و حساسیت در برابر تبلیغات * شناخت انقلاب اسلامی ایران و درک مسئولیت در برابر آن * شناخت شهدا و مجاهدان در حفظ کشور و ارزش‌های دینی</p>	<p>* درک پدیده‌ها، رویدادها و قوانین جهان آفرینش و چگونگی برقراری ارتباط انسان با نظام خلقت به عنوان آیات الهی * شناخت زیبایی‌های جهان آفرینش * شناخت مخاطرات محیطی و</p>

<p>راه‌های حفاظت از سیاره‌ی زمین</p> <p>* توجه به تأثیرات فناوری بر روی طبیعت</p> <p>* کسب مسئولیت در برابر محیط زیست</p> <p>* بهره‌گیری از منابع طبیعی به صورت صحیح</p> <p>* درک رابطه انسان و محیط و یکپارچگی جهان هستی</p>	<p>* شناخت حرفه‌ها و مشاغل موجود در جامعه</p> <p>* شناخت زبان و ادبیات فارسی</p> <p>* شناخت هنر و آثار هنری</p> <p>* درک اهمیت کار و کسب روزی از راه حلال و نقش آن در رفاه زندگی فردی و اجتماعی</p> <p>* شناخت فرایند تولید، توزیع و مصرف</p> <p>* شناخت مسئولیت‌های خانواده و آگاهی از نقش زن و مرد در جامعه</p> <p>* شناخت منابع یادگیری</p> <p>* شناخت نهادهای اجتماعی و سیاسی در جامعه</p> <p>* آشنایی با یک زبان خارجی</p> <p>* آگاهی از اهمیت زبان و ادبیات فارسی در حفظ وحدت ملی و شناخت فرهنگ ملی و اسلامی</p> <p>* شناخت مفاهیم پایه علوم تجربی و ریاضی</p> <p>* شناخت مفاهیم پایه علوم اجتماعی</p> <p>* رعایت الگوی مصرف در زندگی</p> <p>* شناخت بزرگان علمی، دینی و هنری کشور</p> <p>* آگاهی از جنبه‌های کاربردی علوم و فناوری اطلاعات و ارتباطات و توانایی بهره‌گیری از آن</p> <p>* شناخت مفهوم ولایت فقیه و نظام حکومت اسلامی و مقایسه آن با سایر حکومت‌ها</p> <p>* آگاهی از نقش رسانه‌ها در دنیای امروز و اثرات آن‌ها</p> <p>* درک نقش‌ها و وظایف افراد و اهمیت آن‌ها در زندگی اجتماعی</p> <p>* آگاهی از ریشه‌های جنگ و نزاع در بین افراد و جوامع بشری</p>	<p>* آگاهی از مقاصد نهضت انبیاء الهی، ائمه اطهار(ع)، اولیاء الهی و سیره عملی آنان</p> <p>* شناخت مرجع تقلید و ضرورت پیروی از مرجع تقلید</p> <p>* آگاهی از مفهوم انتظار و فلسفه ظهور حضرت مهدی (عج)</p> <p>* آشنایی با بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران و سیره آن بزرگوار</p> <p>* شناخت زمان‌ها و مکان‌های مقدس</p>	<p>علم و فناوری در حل مشکلات فردی و اجتماعی</p> <p>* آگاهی از کارکرد و وظایف اندام‌های بدن و حفظ تناسب آن‌ها</p>
---	--	--	--

ادامه اهداف تفصیلی برنامه‌های درسی و تربیتی دوره اول متوسطه

<p>عرصه‌ها (و زیر عرصه‌ها)</p> <p>عناصر اهداف (و زیر عناصر)</p>	<p>رابطه با خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)</p>	<p>رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)</p>	<p>رابطه با خویشتن (روح و جسم)</p>	
<p>رابطه با خلقت [طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...)] و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...]</p> <p>* مشاهده پدیده‌های خلقت به منظور شناخت آیات الهی</p> <p>* مطالعه نظام خلقت</p> <p>* تلاش در پاکیزه نگه داشتن محیط زندگی</p> <p>* پرهیز از تخریب طبیعت و هدر دادن منابع</p> <p>* دوست داشتن طبیعت</p> <p>* استفاده عاقلانه از منابع</p> <p>* حفظ گیاهان، جانوران و</p>	<p>* توانایی برقراری ارتباط مناسب با دیگران</p> <p>* اطاعت از والدین و عمل به وظایف در برابر پدر، مادر، همسایگان و دوستان</p> <p>* کمک به دیگران و کمک گرفتن از دیگران به هنگام ضرورت</p> <p>* مشارکت در کارهای مفید جمعی</p> <p>* ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی</p> <p>* تلاش در حفظ میراث فرهنگی</p> <p>* رعایت ادب و احترام در برخورد با دیگران</p> <p>* قدردانی از شهدا و مجاهدان راه خدا و بزرگان علمی، دینی و هنری کشور</p> <p>* درک مسئولیت متقابل دولت و ملت</p> <p>* احترام به قانون و مقررات و رعایت آن در زندگی شخصی</p>	<p>* اطاعت از دستورات خداوند پیامبر و ائمه اطهار(ع)</p> <p>* شکرگزاری در برابر نعمت‌های خداوند</p> <p>* متعهد شدن به انجام کارهای خوب</p> <p>* استفاده از علم در جهت کسب رضایت خداوند</p> <p>* پیروی از اولیاء الهی</p> <p>* مقید بودن به خواندن نمازهای پنج‌گانه</p> <p>* جانبداری از ارزش‌های الهی و دفاع از دین</p> <p>* قرائت قرآن و بهره‌گیری از آیات قرآن کریم و التزام عملی به آموزه‌های دینی</p>	<p>* تسلط بر احساس و حفظ تعادل</p> <p>* رعایت انضباط در زندگی شخصی</p> <p>* کسب مهارت‌های علمی و روحیه تحقیق و اکتشاف</p> <p>* توانایی انجام فعالیت‌های علمی ساده</p> <p>* توجه عملی به کتابخوانی و مطالعه</p> <p>* تلاش در جهت حفظ سلامت و بهداشت فردی و اجتماعی</p> <p>* مهارت در گذراندن اوقات فراغت به نحو درست</p> <p>* کسب مهارت‌های پایه ورزشی</p>	<p>عمل (کار/ تلاش / اطاعت/ عبادت/ مجاهدت/ کارآفرینی/ مهارت و ...)</p>

<p>چشم‌اندازهای طبیعی</p>	<p>* احساس مسئولیت در برابر ایران و مسلمانان جهان * امر به معروف و نهی از منکر * مبارزه با زور‌گویان و متجاوزان به حقوق ملت ها * احترام به حقوق دیگران * حمایت از مسلمانان مظلوم و افراد ستم‌دیده</p>	<p>* حضور در مکان‌های مذهبی برای انجام عبادت * اعتماد به نفس و توکل به خداوند * احساس مسئولیت در برابر خداوند به خاطر اعمال * توانایی استفاده از رساله عملیه خاص سنین نوجوانی * رعایت حجاب در ارتباط با افراد نامحرم * مهارت در استفاده از رساله احکام برای نوجوانان</p>	<p>* توانایی انجام کارهای فردی به طور مستقل * مهارت در برخورد عاقلانه با مشکلات فردی و چالش‌های زندگی روزمره * خلاقیت در برخورد با مسائل * رعایت الگوی مصرف * کسب مهارت‌های پایه هنری و فنی و حرفه‌ای * توانایی بهره‌گیری از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی</p>	
<p>* مسئولیت اخلاقی در برابر محیط زیست و تلاش در جهت حفظ گیاهان و جانوران</p>	<p>* احترام به والدین و نیکی به آن‌ها * صله ارحام و نیکی به خویشاوندان * احترام به معلم و سایر کارکنان مدرسه * رعایت حقوق همسایگان * فداکاری در راه کشور * ارزش‌گذاری برای استقلال، حاکمیت و یکپارچگی ملی، دفاع از کشور و پیشرفت * ارزش‌گذاری و قدردانی از ۸ سال دفاع مقدس مردم ایران * احترام به افراد بزرگسال و گوش دادن به نصایح آن‌ها * اهمیت دادن به حفظ وحدت و امنیت ملی * قدردانی از زحمات افرادی که در کشور برای سعادت مردم تلاش می‌کنند * تلاش برای کسب موفقیت و خوشحالی از موفقیت دیگران</p>	<p>* تلاش در جهت انجام کارهایی که رضایت خداوند در آن است * کسب فضائل اخلاقی مانند راستگویی، راز نگه داشتن، شجاعت، عفت، پاکدامنی، امانت داری، روحیه عفو، گذشت و ایثار * الگو گرفتن از رفتار پیامبر و ائمه اطهار(ع)</p>	<p>* تعهد به انجام رفتارهای خوب (صبر، بخشش، صداقت و راستگویی) * ارزش‌گذاری برای مقام و منزلت انسان * ارزش‌گذاری برای مطالعه و پژوهش * کسب روزی از راه حلال * داشتن روحیه تلاش و مبارزه با بیکارگی و بطالت * استفاده از لباس و پوشش مناسب اسلامی ایرانی * کسب روحیه سخت‌کوشی و تلاش در زندگی</p>	<p>اخلاق (تزکیه/عاطفه/ ملکات نفسانی)</p>

۴/۷/۲- اهداف تفصیلی برنامه‌های درسی و تربیتی دوره دوم متوسطه (نظری)

عرصه‌ها (وریز عرصه‌ها) عناصر اهداف (وریز عناصر)	رابطه با خویشتن (روح و جسم)	رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)	رابطه با خلقت (طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...)
تعقل، تفکر و اندیشه ورزی (تأمل) / استدلال/استنباط / تجزیه و تحلیل / توجه/ تدبیر/ نقد / کشف/ درک / حکمت/ خلاقیت / پژوهش)	* تفکر در توانایی‌ها و محدودیت‌های خویش و راه‌های پرورش استعدادهای خویش * تفکر در مورد پیامدهای اعمال و رفتار خود * کسب توانایی در انواع تفکر (تفکر استقرایی) قیاسی، حل مسئله، تفکر خلاق، تفکر انتقادی، تفکر سیستمی * تفکر در هویت انسان و رابطه او با عالم هستی * تفکر در فلسفه خلقت انسان * توانایی مقایسه، تجزیه و تحلیل استنباط و استنتاج، تمییم و تجرید	* تفکر در آیات و صفات خداوند * تفکر در یکپارچگی جهان و نظم عالم هستی * تفکر در روش زندگی سعادت‌مندان و مبتنی بر رضایت خداوند	* نتیجه‌گیری از حوادث و رخدادهای زندگی فردی، اجتماعی و تاریخی * توانایی تجزیه و تحلیل مسائل اجتماعی و سیاسی * تفکر در مسئولیت‌ها، وظائف و حقوق فردی و اجتماعی * تفکر در خصوص راه‌های سعادت و اعتلای جامعه * تفکر نسبت به دوستان و دشمنان واقعی فرد، کشور و مسلمانان	* تفکر در نظام عالم هستی * تفکر در آیات خلقت * تفکر در زیبایی‌های جهان خلقت و لذت بردن از مظاهر جمال الهی * تفکر در خصوص تجلی صفات الهی نظیر عدل، حکمت، علم، قدرت و سایر صفات الهی در نظام آفرینش * کشف مناسبات موجودات هستی با یکدیگر به منظور استحکام رابطه خود با خدا
ایمان و باور (پذیرش / تعبد / التزام قلبی)	* باور داشتن به این که انسان موجود برگزیده خدا و شایسته احترام است. * باور به توانمندی فردی و نقش آن در پیشرفت و تعالی جامعه * باور داشتن به حقوق انسان از منظر اسلام و اعلامیه حقوق بشر اسلامی * باور داشتن به این که انسان می‌تواند زمینه کمال خود را فراهم کند و مسئول تربیت خویش است.	* ایمان به وحدانیت خداوند، صفات و اسماء الهی * ایمان به حضور خداوند در عالم هستی و آگاهی او بر همه رخدادهای جهان * ایمان به این که خداوند منشأ حق و عدالت است. * ایمان به عالم غیب، بهشت، دوزخ، برزخ و معاد * ایمان به بعثت انبیا به‌ویژه پیامبر اسلام و جانشینان آن حضرت (ع) به عنوان رهبران الهی و الگوهای هدایت * ایمان به دین اسلام و قرآن به‌عنوان تنها راه نجات بخش اسلام * اعتقاد به مبانی حاکمیت بر مبانی اسلام و باور داشتن به تأثیرات مثبت آن * انس و علاقه به خداوند، پیامبر و ائمه اطهار(ع) و اولیاء دین * انس و علاقه به قرآن به عنوان تنها راه سعادت انسان * علاقه به حضرت مهدی(عج) به عنوان آخرین حجت خدا و لزوم آمادگی برای حمایت از آن حضرت * توکل به خداوند در امور مختلف	* قدردانی از شهدا و مجاهدانی که جان خود را در راه اعتلای اسلام و حفظ ایران فدا کرده اند. * باور داشتن به هویت اسلامی ایرانی جامعه و تقویت آن * باور داشتن به توسعه و تقویت اتحاد ملی بر مبنای دین اسلام * تاریخ ملی و اهداف ملی مشترک * باور به ضرورت اتحاد بین مسلمانان * علاقه به امام خمینی و افکار و اندیشه‌های نجات‌بخش آن حضرت * ایمان به نقش جهاد و شهادت در حفظ کشور و اعتلای دین	* باور داشتن به عالم خلقت به عنوان مظاهر فعل خداوند * ایمان آگاهانه و روشن به وجود ملائکه * ایمان به جهان آخرت * ایمان به حیات ابدی

ادامه اهداف تفصیلی برنامه‌های درسی و تربیتی دوره دوم متوسطه^۱ (نظری)

عرصه‌ها (وزیر عرصه‌ها) عناصر اهداف (وزیر عناصر)	رابطه با خویشتن (روح و جسم)	رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)	رابطه با خلقت [طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...]
<p>علم (کسب معرفت شناخت / بصیرت / آگاهی)</p>	<p>* شناخت علایق، نیازها و توانایی‌های جسمی و روحی خویشتن * درک تحولات زندگی فردی در ابعاد مختلف * آگاهی از مسائل جوانی و راه حل‌های برون رفت از مشکلات آن * شناخت اندام‌های بدن و چگونگی حفاظت از آن‌ها * درک نیازمندی‌های معنوی انسان * کسب معلومات بهداشتی در مراقبت از خویش</p>	<p>* خداشناسی و درک فلسفه بعثت انبیا * درک مفهوم خلافت الهی انسان * شناخت اسلام و نقش آن در سعادت دنیایی و آخرتی انسان * درک اصول و مبانی ادیان آسمانی و مقایسه آن‌ها با یکدیگر * شناخت زمان‌ها و مکان مقدس * درک فلسفه انتظار ظهور حضرت مهدی (عج) و رسالت آن حضرت در کندن ریشه ظلم و ستم در جهان و گسترش عدالت جهانی * آگاهی از تکالیف دینی در عصر غیبت و وظایف یک منتظر * درک ضرورت هم‌سویی و هماهنگی با خداوند در امور مختلف * درک فضیلت مؤمن بر غیر مؤمن * درک رابطه علم و دین * درک اهمیت امر به معروف و نهی از منکر و نقش آن در رشد فردی و اصلاح جامعه</p>	<p>* شناخت سیره و سنت پیامبر (ص) ائمه اطهار (ع) و انبیاء الهی ✓ آگاهی از فرهنگ و تمدن اسلام، ایران و جهان ✓ درک اهمیت تعامل سازنده با سایر فرهنگ‌ها و پیامدهای تقلید کور کورانه از عملکرد جوامع غیر مسلمان و علل پیشرفت مادی غرب بعد از رنسانس و افول مسلمانان * شناخت زبان و ادبیات فارسی و فرهنگ دینی، بومی و ملی ✓ شناخت اصول مشترک ادیان * شناخت مسائل محلی، ملی و جهانی * درک خدمات اسلام به فرهنگ و تمدن بشری * شناخت تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و آداب و رسوم مردم ایران و درک هویت اسلامی و ملی * شناخت زبان عربی به منظور درک قرآن، احادیث، ادعیه، متون دینی و فارسی ✓ شناخت موقعیت ژئوپلیتیک ایران و جغرافیای سیاسی دنیای اسلام ✓ آگاهی از اهمیت رسانه‌ها و تأثیرات مثبت و منفی آن‌ها در شکل‌دهی به افکار و رفتار مردم ✓ شناخت حقوق فردی در پرتو قانون اساسی * برخورداری از روحیه وطن‌دوستی و ضرورت دفاع از کشور</p>	<p>* درک رابطه متقابل انسان با محیط * شناخت عالم هستی و مراتب آن * درک هدفمندی جهان هستی * شناخت مبانی علوم طبیعی و محیط زیست * درک روابط حاکم بر پدیده‌های جهان و پی بردن به آثار نظم و حکمت الهی * آگاهی از نقش فناوری و عملکرد انسان بر روی محیط زیست * درک عوامل تخریب‌کننده طبیعت و راه‌های مقابله با آن * احساس مسئولیت در برابر زمین * شناخت زمین و فرایندهای حیاتی * مطالعه تغییرات و تحولات در خلقت</p>

۱. مواردی که با علامت ✓ مشخص شده است، خاص رشته‌های مربوط به شاخه نظری است و بقیه اهداف بین شاخه‌های متوسطه نظری و فنی و حرفه‌ای مشترک است.

ادامه اهداف تفصیلی برنامه‌های درسی و تربیتی دوره دوم متوسطه (نظری)

عرصه‌ها (و زیر عرصه‌ها) عناصر اهداف (و زیر عناصر)	رابطه با خویشتن (روح و جسم)	رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)	رابطه با خلقت [طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...)] و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...]
<p>علم (کسب معرفت شناخت/ بصیرت/ آگاهی)</p>		<p>* درک منزلت علمی و معنوی پیامبر اسلام و اوصیای پیامبر اسلام (ص) و لزوم اطاعت از آن حضرت * شناخت منابع معرفت دینی * آگاهی از مراتب قرب معنوی اولیای الهی * توانایی در روان خوانی قرآن و...</p>	<p>* شناخت تاریخ معاصر ایران، ریشه‌های انقلاب اسلامی، دستاوردهای انقلاب و نقش امام خمینی (ره) و سایر یاران در حفاظت از استقلال ملی و حفظ ارزش‌ها و بهره‌گیری از اندیشه‌های امام خمینی (ره) * آگاهی از ترندهای استعمار در آسیب رساندن به اسلام، مسلمانان و وحدت مردم ایران * شناخت اصول و فروع دین مبین اسلام و ضرورت عمل به دستورات اسلام √ مقایسه نظام کشورداری در اسلام با توجه نظام ولایت فقیه با سایر نظام‌ها √ شناخت نهادهای بین‌المللی و نقش سازمان ملل در دنیای امروز √ آگاهی از مبانی و جنبه‌های کاربردی علوم انسانی، طبیعی و ریاضی در زندگی * کسب سواد اطلاعاتی و ارتباطی و بینش فناوری * شناخت قداست و اهمیت خانواده به عنوان نخستین واحد اجتماعی و راه‌های تحکیم خانواده * آشنایی با هنرهای ملی، آثار فرهنگی و هنری و چهره‌های برجسته آن به عنوان افتخار و هویت ملی * آگاهی از منشأ نزاع و جنگ و علل کجروی‌ها و فسادهای فردی و اجتماعی * درک اهمیت مردم‌سالاری دینی √ شناخت علم اقتصاد و مسائل کلان اقتصادی کشور √ آگاهی از رهنمودهای اسلام در برخورد با مردم (امور اجتماعی، سیاسی و اقتصادی) و داد و ستد √ آگاهی از مناسبات اقتصادی حاکم بر دنیای امروز * آشنایی بیش‌تر با واژگان و قواعد مهم یک زبان خارجی و کسب مهارت‌های زبانی √ شناخت الگوهای موفق دینی، اخلاقی، علمی و اقتصادی √ شناخت مفهوم جهانی شدن، ابعاد و پیامدهای آن * مشارکت در تولید علم و بسط معرفت</p>	

ادامه اهداف تفصیلی برنامه‌های درسی و تربیتی دوره دوم متوسطه (نظری)

عرصه‌ها (و زیر عرصه‌ها) عناصر اهداف (و زیر عناصر)	رابطه با خویشتن (روح و جسم)	رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)	رابطه با خلقت [طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...)] و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...]

<p>* احترام به والدین با افراد بزرگسال، معلمان، خادمان جامعه و مؤمنان * تلاش در تقویت ارتباطات عاطفی و بین فردی بین اعضای خانواده، همسایگان و دوستان * دستگیری از محرومان و افراد نیازمند * توانایی در تجزیه و تحلیل مسائل اجتماعی و سیاسی * رعایت آداب دینی و اجتماعی در برخورد با خانواده افراد و گروه‌های مختلف * کسب مهارت لازم در حفظ محیط زیست * توانایی در کار بست یافته‌های علمی (علوم انسانی، تجربی و ریاضی) * تلاش در پیشرفت علمی و فناوری کشور و ایمان به توانایی مردم ایران در رقابت جهانی * ارزش گذاری برای میراث فرهنگی کشور و نقد و بررسی آن * ترجیح منافع ملی بر منافع فردی، گروهی و حزبی * افتخار به مسلمان بودن و ایرانی بودن و احساس مسئولیت در برابر مسلمانان * حفاظت از اموال عمومی * تلاش در حفظ استقلال و حاکمیت ملی و تمامیت ارضی * مشارکت در خدمات اجتماعی و امور مربوط به سرنوشت * کسب مهارت در برقراری ارتباط مناسب و مؤثر با دیگران * احترام به قانون و عمل به آن * احترام به مالکیت فردی و اجتماعی و بهره‌گیری از تولیدات داخلی * توانایی بهره‌گیری از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی</p>	<p>* اطاعت از دستورات خداوند، پیامبر و ائمه اطهار * حضور در مسجد و مشارکت در مراسم مذهبی * توانایی در روان خوانی قرآن و درک معانی آیات قرآن * ترجیح احکام دینی بر خواست شخصی و انتخاب مرجع تقلید * نشان دادن ادب در برابر خداوند، پیامبر و ائمه اطهار(ع) و اولیاء الهی * تلاش در دستیابی به هویت دینی و الهی * نشان دادن تقوا در امور و دوری از گناهان * الگو گرفتن از زندگی پیامبر و ائمه اطهار(ع) * برخورداری از روحیه جهادی و شهادت طلبی</p>	<p>* عمل به واجبات دینی و دستورات الهی * قدردانی از مواهب الهی * کسب مهارت‌های زبانی * توانایی در نوشتن متن‌های ساده ادبی، اجتماعی، علمی و دینی * کسب مهارت‌های خود سازی و یادگیری مادام‌العمر * سخت کوشی در زندگی و امید به آینده * کسب مهارت در یک فن و مهارت‌های کارآفرینی و خود اشتغالی * مهارت در استفاده از رساله عملیه * کسب توانایی در برخورد عاقلانه با مشکلات فردی و مسائل روزمره * دفاع از ارزش های دینی و ملی * برخورد خلاقانه با مسائل و عمل بر اساس تفکر و خرد * کسب مهارت در اداره منزل و هزینه کردن پول * کسب مهارت‌های زندگی سالم (کمک‌های اولیه، راه‌های پیشگیری از اعتیاد و سایر بیماری‌های جسمی و روحی) * تکمیل مهارت‌های پایه ورزشی و تلاش در ارتقاء ورزش مورد علاقه * استفاده از لباس‌های مناسب اسلامی و ایرانی * داشتن اعتماد به نفس و توانایی در انتخاب رشته تحصیلی * رعایت الگوی مصرف * برنامه ریزی برای ارتقای خود سازی معنوی، پیشرفت علمی و ارتقاء دانش و مهارت های فردی * داشتن روحیه انتقاد پذیری و پذیرش انتقاد دیگران درباره خود</p>	<p>عمل (کار / تلاش / اطاعت / عبادت / مجاهدت / کارآفرینی / مهارت و ...)</p>
<p>* درک و رعایت ارزش های اخلاقی در رابطه با خانواده (اطاعت از والدین، نیکی به والدین و اعضای خانواده، همکاری در محیط خانواده، دوستی با اعضای خانواده) * درک رعایت ارزش‌های اخلاقی در رابطه با مدرسه (دوست داشتن و احترام به معلمان، رعایت نظم و انضباط در مدرسه، وقت شناسی و کمک به دانش آموزان و...) * درک رعایت ارزش های اخلاقی در رابطه با دوستان و مردم * درک رعایت ارزش های اخلاقی در رابطه با کشور و سایر انسان های جهان</p>	<p>* فداکاری در راه آرمان های دینی، اسلامی و ملی * دوری از ردائیل اخلاقی</p>	<p>* تخلیق به اخلاق الهی * تلاش در کسب ارزش های اخلاقی (صبر، عفو، بخشش، حسن خلق، ایثار، حیا و عفت در کارها، شجاعت، راضی بودن به پیشامد های ناگوار، تلاش در انجام کارهای خیر، حفظ عزت نفس خیرخواهی برای دیگران دعوت به خیر و نهی از بدی ها) * رفتار به اقتضای شان انسان و پرهیز از تن پروری * ارزش گذاری برای کار و کسب معاش از راه حلال</p>	<p>اخلاق (ترکیه / عاطفه / ملکات نفسانی)</p>

۵/۷/۲- اهداف تفصیلی برنامه های درسی و تربیتی دوره دوم متوسطه (فنی و حرفه ای و کار دانش)

۱. این اهداف، علاوه بر اهداف عمومی بخش ۲/۷/۴ می باشد.

عرصه‌ها (و زیر عرصه‌ها) عناصر اهداف (و زیر عناصر)	رابطه با خویشتن (روح و جسم)	رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)	رابطه با خلقت (طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...))
<ul style="list-style-type: none"> * کشف عملکرد ابزارها و وسایل کار * تحلیل عملکرد دستگاه‌ها، ماشین آلات و تجهیزات * توجه به وظایف و کارهای شغلی و حرفه‌ای خویش * تجزیه و تحلیل توانایی‌ها خود در انجام وظایف شغلی * تجزیه و تحلیل مشاغل و حرف در یک گروه شغلی * توجه به ایمنی و بهداشت فردی در محیط کار * توجه به فرآیند نگهداری و تعمیرات * تفکر در مورد تغییرات فناوری * تدبیر در انواع فناوریهای انجام کار * خلق طرح‌ها و ایده‌ها * تفکر در مسائل حرفه‌ای و شغلی <p>تعقل، تفکر و اندیشه ورزی (تأمل / استدلال / استنباط / تجزیه و تحلیل / توجه / تدبیر / نقد / کشف / درک / حکمت / خلاقیت / پژوهش)</p>	<ul style="list-style-type: none"> * تفکر و تأمل در آیات قرآن کریم خداوند در مورد ارزش عمل صالح و کسب روزی حلال * تفکر در احادیث جهت ارزش گذاری بر کسب و کار حلال * تفکر در سیره پیامبران در ارزش گذاری بر انجام کار * تدبیر در آیات الهی در اهمیت تلاش و کوشش 	<ul style="list-style-type: none"> * توجه به استفاده بهره‌ور از دستگاه‌ها، مواد، وسایل و تجهیزات در یک گروه کاری * تحلیل وظایف و کارها در یک تیم کاری * حل خلاقانه مسائل کار در حرفه و شغل * تفکر در شیوه کار خبرگان شغلی و حرفه‌ای * تفسیر توصیف شغلی و حرفه‌ای * توجه به مسائل کارگران و کارکنان در محیط کار 	<ul style="list-style-type: none"> * انتخاب ابزارها، وسایل و مواد تجزیه پذیر * خلاقیت در انتخاب روش‌های کاری * توجه به ایمنی و بهداشت محیطی در کار * الهام گرفتن از طبیعت جهت ارائه کارهای خلاقانه * تفکر در استفاده بهینه از منابع طبیعی * تفکر در باره اهمیت شغل و حرفه در دستیابی به سند چشم‌انداز کشور * تجزیه و تحلیل توسعه حرفه‌ای * تحلیل و تفسیر نقشه‌ها، نمودارها و دیاگرام‌ها در حوزه شغلی * تأمل در استانداردهای حرفه‌ای * توجه به ایمنی و بهداشت محیطی در کار * تفکر در باره توسعه پایدار 	
<ul style="list-style-type: none"> * ایمان به نقش تربیتی کار * ایمان به عمل صالح به عنوان راهی برای رسیدن به مرتبه‌ای از حیات طیبه * ایمان و باور آگاهانه به توانمندیهای فردی برای پیشرفت حرفه‌ای * برخورداری از روحیه اعتماد به نفس و استقلال در کار * باور آگاهانه به تعلق منابع مادی و ثروت‌های ملی به خداوند <p>ایمان و باور (پذیرش / تعبد / التزام قلبی)</p>	<ul style="list-style-type: none"> * توکل در انجام کارهای شغلی به خداوند * باور داشتن به دریافت پاداش دنیوی و اخروی از طریق کسب روزی حلال * باور داشتن تعلق کلیه ثروت‌های ملی به خداوند 	<ul style="list-style-type: none"> * باور داشتن نقش کار و ارزش آن در کاهش فقر * باور داشتن نقش شغل و حرفه در جامعه پذیر نمودن افراد * باور داشتن ارزش کارآفرینی * باور داشتن سرمایه انسانی به عنوان محرک اصلی پیشرفت و توسعه 	<ul style="list-style-type: none"> * باور داشتن محیط زیست به عنوان خلقت خداوند و محافظت از آن * باور داشتن نقش موثر انسانها در تغییرات محیط زیست * باور حق داشتن نسل‌های آینده برای استفاده از منابع 	

ادامه اهداف تفصیلی برنامه‌های درسی و تربیتی دوره دوم متوسطه (فنی و حرفه‌ای و کاردانش)

عرصه‌ها (و زیر عرصه‌ها) عناصر اهداف	رابطه با خویشتن (روح و جسم)	رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)	رابطه با خلقت (طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...))

(وزیر عناصر)			
<ul style="list-style-type: none"> * طرز کار وسایل و ابزارها * موارد استفاده و کاربرد مواد صنعتی * روش کار با دستگاه ها و تجهیزات * شناخت وظایف و کارهای شغلی و حرفه ای * شناخت مراحل انجام کارهای شغلی و حرفه ای * شناخت دانش، مهارت و تکرش مورد نیاز مراحل کاری * شناخت کارهای مشترک گروه شغلی * آگاهی از مفاد قانون کار * دانش استاندارد های ایمنی و بهداشت فردی و محیطی * شناخت لازم برای ادامه تحصیل در دوره های بالاتر * شناخت کارآفرینی و ویژگیهای آن * دانش ایمنی دستگاه ها، وسایل و تجهیزات * آگاهی از خطرات شغلی * شناخت روش های کمک های اولیه در محیط کار * دانش شیوه و اصول ساماندهی محیط کار * دانش ارگونومی محیط کار * دانش استاندارد ها، رویه ها و مقررات کاری * دانش در مورد شیوه های کسب تجربه در محیط کار * روش های حل مسائل محیط کاری * شناخت فرآیند و روش های نگهداری و تعمیرات دستگاه ها، وسایل، ابزارها * شناخت روش های مستند سازی فعالیت های شغلی و حرفه ای * دانش اخلاق حرفه ای * دانش شایستگی های محوری * آگاهی از خطرات شغلی * شناخت اصول مشتری مداری * شناخت اصول مدیریت و تضمین کیفیت * شناخت مهارت های خود اشتغالی * شناخت منابع اطلاعاتی مرتبط با شغل و حرفه * شناخت وظایف و کارهای سرپرستی * شناخت اصول ارگونومی * دانش انواع فناوری در شغل و حرفه * شناخت مهارت های کسب و کار * آشنایی با ویژگی های خاص شغلی * روش های نصب و راه اندازی * تنظیم گزارش های شغلی با استفاده از فناوری ارتباطات و اطلاعات 	<ul style="list-style-type: none"> * آگاهی از رویه های کاری تهیه شده * آگاهی از وظایف و کارهای شغلی به عنوان جزئی از کل * آگاهی از پیامدهای، شخصی، عمومی و بیت المال در نگهداری و تعمیرات نامناسب محیط کار * آگاهی از مشاغل سبز در محیط کار * آگاهی از رابطه بین کارگر، کارفرما و سرپرست * آگاهی از روش های ارتباط موثر با دیگر افراد در محیط کاری * دانش و اصول کارآفرینی * اصول اقتصادی در محیط کار * مفهوم بهره وری در محیط کار * آشنایی با مراکز یادگیری در حوزه شغلی و حرفه ای * شناخت مشاغل مرتبط با شغل و حرفه در محیط کار متناسب با توسعه حرفه ای * نقش شغل و کارآفرینی در توسعه اقتصادی کشور * دانش انواع نقشه های فنی، دیاگرام ها و نمودارها * دانش انواع برگه های اطلاعاتی و دفترچه راهنما * مشخصات اظهارنامه در آمدی * استانداردهای عملکرد کارها و وظایف شغلی 	<ul style="list-style-type: none"> * آگاهی از احکام اسلام * در زمینه کار و فعالیت های اقتصادی 	<ul style="list-style-type: none"> * علم (کسب معرفت شناخت / بصیرت / آگاهی)
<ul style="list-style-type: none"> * شناخت روش دفع و امحاء مواد خطرناک و پسماند صنعتی * شناخت روش بازیافت مواد صنعتی * کسب اطلاعات شغلی مرتبط با استاندارد های محیط زیست * آشنایی با فرصت های شغلی منطقه ای * آشنایی با مفاهیم توسعه پایدار * توصیف بازارهای کشور و اقتصاد جهانی * آگاهی از پیامدهای استفاده غیر صحیح از امکانات * آگاهی از پیامدهای اسراف در استفاده از مواد و وسایل 			

ادامه اهداف تفصیلی برنامه های درسی و تربیتی دوره دوم متوسطه (فنی و حرفه ای و کار دانش)

عرصه‌ها (و زیر عرصه‌ها) عناصر اهداف (و زیر عناصر)	رابطه با خویشتن (روح و جسم)	رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)	رابطه با خلقت [طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...]
<p>عمل (کار / تلاش / اطاعت / عبادت / مجاهدت / کارآفرینی / مهارت و ...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> * شایستگی کار با ابزار و وسایل در محیط کار * انجام وظایف و کارهای شغلی * شایستگی کار با دستگاه ها ، تجهیزات * شایستگی انجام کارها و وظایف شغلی * شایستگی انجام کارها و وظایف حرفه ای * مسولیت پذیری شغلی * شایستگی انجام کارهای مشترک گروه شغلی * تنظیم و برقراری تعادل در فعالیت های شغلی و دیگر فعالیت ها * مدیریت کارها در محیط کاری * انتخاب شغل براساس توانایی خود و نیاز جامعه * برنامه ریزی برای ایجاد کسب و کار * انتخاب ابزارها، وسایل و مواد کار * رعایت ایمنی و بهداشت فردی و محیطی * انجام کمک های اولیه در محیط کار * ساماندهی محیط کار * رعایت اصول ارگونومی در کار * رعایت استانداردها، قوانین و مقررات در محیط کار * کسب تجربه در محیط کار واقعی * نگهداری و تعمیرات وسایل و تجهیزات * برنامه ریزی فعالیت های کاری * تهیه طرح شغلی و استخدای * مستند سازی فعالیت ها * ارائه رفتار منطبق با اخلاق حرفه ای * کسب شایستگی های مهارت های محوری دنیای کار * مدیریت کیفیت و تضمین در محیط کاری * کسب مهارت های خود اشتغالی * کسب مهارت های کسب و کار * کسب شایستگی زبان فنی در حوزه شغلی و حرفه ای * شایستگی کسب اطلاعات از منابع گوناگون * شایستگی سرپرستی محیط کاری * کاربست فناوری مناسب در انجام وظایف شغلی * کسب اطلاعات با استفاده از بر گه های اطلاعاتی، دفترچه های راهنما و ... * شایستگی نصب و راه اندازی * تنظیم اهداف قابل اندازه گیری ، واقعی و انعطاف پذیر * اجرای طرحها و ایده‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> * پابندی به احکام اقتصاد اسلامی * انجام کارها با اتکال به خداوند و با اعتقاد به او * رعایت انصاف 	<ul style="list-style-type: none"> * عضویت موثر در یک گروه کاری * رهبری گروه کاری * انجام کارهای شغلی بر اساس قانون کار * ارتباط با گروه کاری * برنامه ریزی کار در تیم و توزیع کارها * مشارکت با دیگران در ساماندهی محیط کار * همکاری در گروه نگهداری و تعمیرات جامع به عنوان عضوی فعال * تهیه سابقه و رزومه و نامه درخواست شغلی و ارسال * مستند سازی فعالیت های تیم و گروه کاری * مدیریت منابع انسانی * کسب شایستگی های کارآفرینی * کاربست مفاهیم اقتصادی در محیط کار * انجام کارها بصورت بهره ورانه * پایش پیشرفت و عملکرد بر اساس باز خورد * مدیریت نمودن امور مالی شخصی * مدیریت پروژه * توانایی ارزشیابی پایدار شغلی * افزایش کسب شایستگی های غیر رسمی شغلی و حرفه ای * همکاری در گروه نصب و راه اندازی * توانایی آموزش دیگران در شغل و حرفه * حل مسائل کارگران و کارکنان در محیط کار 	<ul style="list-style-type: none"> * دفع و امحا مواد و پسماند ها به روش اصولی * دفع آلودگی صوتی، فیزیکی، شیمیایی * مشارکت در جلوگیری از خسارت زیست محیطی به دلیل فعالیت های کسب و کار * تلاش در توسعه منابع اقتصادی کشور * شایستگی کاربست مفاهیم توسعه پایدار در محیط کاری

ادامه اهداف تفصیلی برنامه های درسی و تربیتی دوره دوم متوسطه (فنی و حرفه ای و کاردانش)

عرصه‌ها (وزیر عرصه‌ها) عناصر اهداف (وزیر عناصر)	رابطه با خویشتن (روح و جسم)	رابطه با خدا (صفات خدا، آیات تکوینی، تشریحی، انبیاء و اولیاء الهی)	رابطه با خلق خدا (سایر انسان‌ها) (خانواده، دوستان، همسایگان، محله، شهر، استان و جهان)	رابطه با خلقت [طبیعت (زمین، آب، فضا، محیط زیست و ...) و ماوراء طبیعت (حیات ابدی، جهان آخرت، ملائکه و ...)]
اخلاق (تزکیه / عاطفه / ملکات نفسانی)	<ul style="list-style-type: none"> * استفاده بهینه از وسایل، ابزارها و مواد * تلاش در انجام صحیح کارهای شغلی * استفاده بهینه از ماشین آلات و تجهیزات * ارزش دهی انجام کارها و وظایف بصورت کامل * ارزش گذاری به رعایت مقررات شغلی و حرفه ای * ارزش گذاری به رعایت قوانین ایمنی بهداشت * توجه به نگهداری و تعمیرات به هنگام * ارزش گذاری به اخلاق حرفه ای در محیط کار * سخت کوشی در محیط کار * افزایش قابلیت اعتماد * ارزش قائل شدن به کار و کسب معاش از راه حلال 	* تلقی کار و فعالیت به عنوان عبادت	<ul style="list-style-type: none"> * انجام کارهای محول شده با دقت کامل * ارزش قائل شدن به انجام کارها در گروه کاری * پرهیز از رفتار مغایر با قانون کار * توجه به ساماندهی محیط کار بصورت مشارکتی * ارزش قائل شدن به تجربه کار واقعی * پایبندی به حقوق همکاران شغلی * رعایت اصول مشتری مداری * ترجیح هدف گروه کاری بر اهداف شخصی * برخورداری از روحیه تعاون * مشخص کردن رفتار اخلاقی و قانونی 	<ul style="list-style-type: none"> * ارزش قائل شدن به حفظ محیط زیست از خطرات مواد سمی و تجزیه ناپذیر * ارزشگذاری به نگرش محیط کار سالم * پرهیز از مصرف گرایی و تجمل گرایی

۲/۸- اهداف جزئی

۲/۸/۱ - همان طور که قبلاً اشاره شد، اهداف جزئی بر اساس

اهداف کلی و تفصیلی و در جهت دستیابی به آن‌ها با

توجه به شرایط و اقتضائات زمانی، اجرایی، بومی و منطقه‌ای تعیین می‌شوند.

۲/۸/۲ - در تعیین اهداف جزئی، مدرسه، خانواده و خود متریان می‌توانند مشارکت داشته باشند.

۲/۸/۳ - رعایت توازن و تناسب در توجه به عناصر و عرصه‌های الگوی هدف گذاری در هنگام تعیین اهداف جزئی باید مدّ نظر برنامه‌ریزان، تصمیم‌گیران و مجریان قرار داشته باشد.

۲/۸/۴ - هر فعالیت درسی و تربیتی آن گاه موجه و معتبر است که نسبت آن با اهداف کلی و تفصیلی و نقش آن در تحقق هر کدام از آن‌ها واضح و مستند باشد.

۳- ساختار، زمان و محتوا

- ۳/۱- ساختار نظام آموزشی
- ۳/۲- زمان رسمی تربیت در هر سال تحصیلی
- ۳/۳- اصول انتخاب و سازماندهی محتوای آموزشی و پرورشی
- ۳/۴- صلاحیتها و یادگیریهای مشترک
- ۳/۵- حوزه های یادگیری و توزیع زمان
- ۳/۶- بیانیه های حوزه های یادگیری
- ۳/۷- یادگیری گروه های ویژه

ایران بر اساس مصوبات مرجع مسئول و اسناد بالادستی تعیین شده است؛^۱

۳/۱/۲ - دوران تحصیل رسمی و عمومی، در نظام آموزش و پرورش شامل دوره عمومی مرکب از دوره ابتدایی و دوره اول متوسطه و دوره نیمه تخصصی شامل دوره دوم متوسطه خواهد بود. به طوری که در پایان دوره دوم متوسطه به متریان مدرک دیپلم اعطا می شود؛^۲

۳/۱/۳ - سن شروع دوره ابتدایی، ۶ سال تمام خواهد بود. برنامه درسی سه سال اول و سه سال دوم این دوره با توجه به توانایی متریان و لحاظ تفاوت های آنان تدوین می شود.

۳/۱/۳/۱ - سن شروع دوره پیش دبستان^۳، ۴ سال تمام خواهد بود. برنامه این دوره برای مناطق دو زبانه و مناطق محروم الزامی و برای سایر مناطق اختیاری بوده، توسط سازمان

پژوهش و برنامه ریزی آموزشی ارائه خواهد شد^۴ و با توجه به ویژگی های کودکان معطف و سیال است. البته میزان حضور نوآموزان در مراکز پیش دبستانی انعطاف پذیر بوده و بنا به شرایط و نیاز آن ها و به تشخیص مرکز مربوطه تعیین خواهد شد؛

۳/۱/۴ - هدایت تحصیلی در همه مراحل تحصیلی لازم است که مورد توجه قرار گیرد. انتخاب شاخه و گرایش تحصیلی در طول دوره اول متوسطه و بر اساس نتایج عملکرد درسی و تربیتی و آیین نامه های مربوطه صورت می گیرد؛

۳/۱/۵ - دوره دوم متوسطه دارای سه شاخه نظری، فنی و حرفه ای و کاردانش است؛ هر یک از شاخه های دوره دوم متوسطه دارای گرایش های نیمه تخصصی خواهد بود که تنوع آن ها براساس نیاز جامعه، اقتضای زمان و امکان اجرای آن تعیین می شود؛

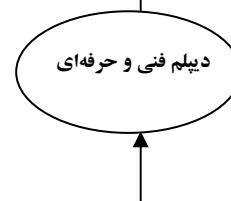
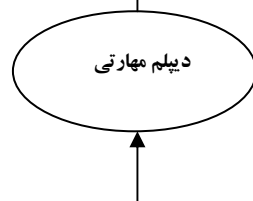
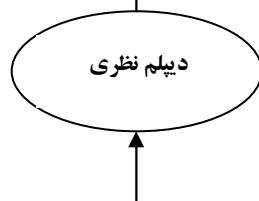
۱. مطابق راهکار ۲۲/۱ (صفحه ۴۵) سند تحول راهبردی: ساختار دوره های آموزش شامل: شش سال ابتدایی و شش سال متوسطه متشکل از دوره اول و دوم (هر کدام سه سال) می باشد.

۲. ساختار نظام آموزشی برای دانش آموزان با نیازهای ویژه متأثر از ویژگی های خاص آن ها خواهد بود و مقررات ویژه چگونگی آن را مشخص می کند.

۳. اطلاع رسانی و مشاوره در خصوص نحوه تربیت قبل از ۴ سالگی کودکان می تواند از طریق برنامه های آموزش خانواده تحت نظارت انجمن اولیاء و مربیان و مراکز ذیربط صورت گیرد.

۴. مراجعه شود به راهنمای دوره پیش دبستان مصوب جلسه شماره ۷۷۰ شورای عالی آموزش و پرورش و راهکار ۹/۳ سند تحول راهبردی.

عضو مفید جامعه اسلامی، برخوردار از هراتبی از هویت متعالی و آمادم ورود به عرصه های مختلف زندگی پاک (حیات طیبه)
 [ادامه تحصیل در دانشگاه، حوزه علمیه و ...، عرصه کار و فعالیت های اقتصادی، تشکیل خانواده و ...]

شاخه نظری	شاخه کار دانش	شاخه فنی و حرفه ای	دوره دوم متوسطه (دوره نیمه تخصصی)
دوره اول متوسطه			[هدایت تحصیلی عمومی] دوره عمومی (اجباری)
دوره ابتدایی			

دوره پیش دبستانی	پیش دبستان
------------------	------------

۳/۲- زمان رسمی تربیت در هر سال تحصیلی

۳/۲/۱- تربیت امری مستمر، دائمی و تعطیل‌ناپذیر است؛ با توجه به الگوی هدف‌گذاری برنامه درسی ملی و جامعیت اهداف آموزشی و پرورشی، دستیابی به اهداف در فرایندی مستمر قابل تحقق است. از این رو، زمان تربیت در کل طول سال و استفاده منطقی از فرصت تابستان، با رعایت اقتضائات منطقه‌ای و اجرایی توزیع می‌شود؛

۳/۲/۲- طول زمان آموزش‌های مدرسه‌ای برای دوره ابتدایی و دوره اول متوسطه ۲۰۰ روز در ۴۰ هفته و برای دوره دوم متوسطه ۲۲۰ روز در ۴۰ هفته خواهد بود. دوره آموزش مدرسه‌ای با توجه به تفاوت شرایط اقلیمی استان‌های مختلف، در فاصله زمانی اول شهریور ماه تا ۱۵ تیر ماه تعیین می‌شود؛

۳/۲/۳- زمان تربیت شامل دو نوع رسمی و غیررسمی است. زمان رسمی تربیت به دو بخش کلاسی و غیرکلاسی تقسیم می‌شود؛

۳/۲/۴- زمان رسمی کلاسی زمانی است که به طور عمد و ترجیحاً در کلاس و مدرسه اجرا می‌شود، حضور در آزمایشگاه و کارگاه جزء زمان رسمی کلاسی به شمار می‌آید؛

۳/۲/۵- زمان رسمی غیرکلاسی، زمان انجام فعالیت‌هایی است که به طور عمد و ترجیحاً خارج از کلاس و مدرسه برگزار می‌شود. در مواردی استثنایی اجرای این فعالیت‌ها می‌تواند در مدرسه اما به گونه‌ای متفاوت از نوع آموزش‌های کلاسی برگزار شود. ورزش در حیاط و سالن مدرسه، تماشای فیلم در مدرسه، برگزاری جلسات سخنرانی و پرسش و پاسخ، برگزاری مراسم ویژه در مدرسه، مطالعه در کتابخانه مدرسه از نوع فعالیت‌های غیرکلاسی به شمار می‌آیند. بخشی از زمان رسمی غیر کلاسی با برنامه‌ریزی معاونت پرورشی و تربیت بدنی در طول تابستان و بنا به اقتضائات منطقه‌ای و تصمیم مدرسه به اجرا گذاشته خواهد شد؛

۳/۲/۶- مدارس می‌توانند با توجه به توانایی مخاطب، دشواری دروس، شرایط اقلیمی و ساعات تحصیلی مصوب، شرایط هر مدرسه و مسائل اجرایی، زمان جلسات درسی را از ۳۰ دقیقه

تا حداکثر ۹۰ دقیقه، برگزار نمایند. اما مجموع جلسات درس در طول سال تحصیلی همان حد پیش‌بینی شده در جدول توزیع میانگین سالانه ساعات رسمی خواهد بود؛

۳/۲/۷- برنامه صبحگاه، نماز جماعت مدرسه و زنگ تفریح اگر چه جزء برنامه رسمی مدرسه محسوب می‌شوند، اما جزء زمان رسمی آموزش محاسبه نمی‌شود؛

۳/۲/۸- زمان استراحت بین دو جلسه کلاس درس (زنگ تفریح) بین ۱۰ تا ۲۰ دقیقه متغیر خواهد بود، تعیین میزان آن بر عهده مدیر مدرسه می‌باشد. لذا میزان ساعات الزامی حضور متریان در مدرسه، روزانه حداقل یک ساعت بیش از ساعات رسمی تربیت و آموزش خواهد بود؛

۳/۲/۹- در راهنمای برنامه درسی حوزه‌های یادگیری در مورد چگونگی طراحی برنامه، محتوا، آموزش و ارزش‌یابی فعالیت‌های غیرکلاسی در هر حوزه، تعیین تکلیف می‌شود؛

۳/۲/۱۰- سازماندهی و تهیه مقررات اجرای برنامه‌ها در زمان رسمی غیرکلاسی برعهده معاونت پرورشی و تربیت بدنی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و معاونت آموزش ابتدایی و

متوسطه است، جز در مواردی که در برنامه درسی و تربیتی حوزه‌های یادگیری مختلف، تعیین تکلیف شده است؛

۳/۲/۱۱- چگونگی اجرای برنامه‌های درسی و تربیتی ساعات رسمی غیرکلاسی با توجه با ملاحظه اقتضات دوره‌های تحصیلی، جنسیت و ویژگی‌های متریان و شرایط و امکانات، متفاوت خواهد بود؛

۳/۲/۱۲- از نمونه فعالیت‌های رسمی غیرکلاسی^۱ و فعالیت‌های غیر رسمی^۲ می‌توان مشاهده طبیعت، انجام فعالیت میدانی و بازدید از موزه‌ها، نمایشگاه‌ها و مراکز علمی، تولیدی، فرهنگی (موزه‌ها، کانون‌های تربیتی محله و ...)، مذهبی (مساجد، زیارتگاه‌ها، دارالقرآن‌ها و ...)، نهادها و مؤسسات اجتماعی، شرکت در فعالیت‌های ورزشی، شرکت در فعالیت گروه‌ها و

۱. منظور فعالیت‌هایی است که با برنامه‌ریزی و نظارت مدرسه انجام می‌شود.

۲. فعالیت‌هایی است که بدون نظارت مدرسه و به صورت داوطلبانه تربیتی در آن شرکت می‌کند. در هدایت این نوع از فعالیت‌ها نهاد خانواده، دولت و یا سایر نهادها می‌توانند نقش هدایتی بر عهده گیرند. (سند تحول راهبردی)

انجمن‌های علمی، اردوهای علمی، زیارتی و سیاحتی، مطالعه کتاب و روزنامه و... را نام برد؛

۳/۲/۱۳- بنا به رویکرد کاهش تمرکز در برنامه درسی ملی، برنامه‌ریزی و تأمین محتوا برای بخشی از زمان رسمی تربیت در اختیار استان، منطقه و مدرسه خواهد بود که این زمان می‌تواند به دو صورت کلاسی و غیرکلاسی در چارچوب آئین‌نامه‌های ابلاغی^۱ برنامه‌ریزی و اجرا شود؛

۳/۲/۱۴- ساعاتی که در اختیار^۲ استان، منطقه و مرکز آموزشی قرار می‌گیرد به اقتضای شرایط محلی و مدرسه‌ای بین استان، منطقه و مدرسه، به فعالیت‌های درسی و تربیتی اختصاص خواهد یافت؛

۳/۲/۱۵- حداکثر ۵۰ درصد از زمان اختصاص یافته به استان، منطقه و مدرسه می‌تواند به صورت کلاسی برگزار شود؛

۱. آئین‌نامه‌های مربوط به این بند توسط سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و معاونین ذیربط پرورشی و آموزشی تدوین و ابلاغ می‌شود.

۲. این نوع ساعت مطابق راهکار ۲/۴ سند تحول راهبردی برای نهادینه‌سازی برنامه نیمه تجویزی (انتخابی) پیش‌بینی شده است.

۳/۲/۱۶- حداقل ۲۰ درصد زمانی که در اختیار استان و منطقه است باید به مدرسه اختصاص یابد تا با همکاری اولیاء متریان، برنامه‌ریزی و اجرا شود؛

۳/۲/۱۷- تعیین سهم هریک از حوزه‌های یادگیری از زمان رسمی (کلاسی و غیر کلاسی) و نیز عناوین درسی آن در چارچوب بیانیه‌های یادگیری به پیشنهاد سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و تصویب شورای عالی آموزش و پرورش است؛

۳/۲/۱۸- با توجه به رویکرد مدرسه‌زندگی و مبانی و اصول برنامه درسی ملی مدیریت مدرسه حداکثر تلاش خود را برای هدایت و غنی‌سازی زمان غیررسمی^۳ تربیت که در خانه، مدرسه و خارج از مدرسه اجرا می‌شود را مبذول می‌دارد؛

۳/۲/۱۹- برای طراحی و اجرای برنامه‌ها در زمان رسمی غیرکلاسی، به‌خصوص بخشی از برنامه‌ها که در تابستان اجرا می‌شود حداکثر بهره‌برداری از مشارکت دستگاه‌های فرهنگی، هنری، خدماتی، مذهبی، تولیدی و ... به عمل می‌آید؛

۳. این نوع زمان مطابق راهکار ۲/۴ سند تحول راهبردی برای نهادینه‌سازی برنامه غیر تجویزی (اختیاری) پیش‌بینی شده است.

۳/۲/۲۰- میانگین سالانه زمان رسمی تربیت در سه سال اول دوره ابتدایی، ۷۵۰ ساعت تعیین می‌شود که به ۵۳۰ ساعت زمان کلاسی (حداقل)، ۱۴۵ ساعت زمان غیر کلاسی (حداقل) و ۷۵ ساعت زمان در اختیار استان، منطقه و مدرسه تقسیم می‌شود؛

۳/۲/۲۱- میانگین سالانه زمان رسمی تربیت در سه سال دوم دوره ابتدایی، ۸۵۰ ساعت تعیین می‌شود که به ۶۱۱ ساعت زمان کلاسی (حداقل)، ۱۵۴ ساعت زمان غیر کلاسی (حداقل) و ۸۵ ساعت زمان در اختیار استان، منطقه و مدرسه تقسیم می‌شود؛

۳/۲/۲۲- میانگین سالانه زمان رسمی تربیت در دوره اول متوسطه، ۱۱۰۰ ساعت تعیین می‌شود که به ۸۳۶ ساعت زمان کلاسی (حداقل)، ۱۵۴ ساعت زمان غیر کلاسی (حداقل) و ۱۱۰ ساعت زمان در اختیار استان، منطقه و مدرسه تقسیم می‌شود؛

۳/۲/۲۳- میانگین سالانه زمان رسمی تربیت در دوره دوم متوسطه نظری، ۱۲۵۰ ساعت تعیین می‌شود که به ۹۷۲ ساعت زمان کلاسی (حداقل)، ۱۵۳ ساعت زمان غیر کلاسی (حداقل) و

۱۲۵ ساعت زمان در اختیار استان، منطقه و مدرسه تقسیم می‌شود؛

۳/۲/۲۴- میانگین سالانه زمان رسمی تربیت در دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ۱۴۰۰ ساعت تعیین می‌شود که به ۱۰۶۰ ساعت زمان کلاسی (حداقل)، ۲۰۰ ساعت زمان غیر کلاسی (حداقل) و ۱۴۰ ساعت زمان (حداقل) در اختیار استان، منطقه و مدرسه تقسیم می‌شود؛

۳/۲/۲۵- محتوای درسی و تربیتی مشترک^۱ بین هر سه شاخه نظری، فنی و حرفه‌ای و کاردانش دوره دوم متوسطه به میزان میانگین سالانه ۵۰۰ ساعت از زمان رسمی رابه خود اختصاص می‌دهد.

۱. صلاحیت‌های مشترک شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش شامل صلاحیت‌های عمومی و نیز صلاحیت‌های غیر فنی می‌باشد.

۳/۳ - اصول انتخاب و سازمان‌دهی محتوای آموزشی و پرورشی

محتوای برنامه درسی و تربیتی در بین عناصر و مؤلفه‌های نظام آموزشی از جایگاه و اهمیت خاصی برخوردار است. از طریق محتوای که نظام آموزشی و پرورشی به طور مستقیم با هویت متربیان مرتبط می‌شود و آثار مورد نظر را در نگرش، دانش، رفتار، انگیزه‌ها و شخصیت آنان بر جا می‌گذارد.

لذا با رعایت اصول عام حاکم بر برنامه درسی ملی (۱/۹)، اصول مورد تأکید در انتخاب و سازماندهی محتوا براساس مبانی به شرح زیرند. این اصول معیارهایی‌اند که علاوه بر انتخاب محتوا در سطح برنامه درسی ملی، معیارهای اساسی انتخاب و سازماندهی محتوای سطوح بعدی برنامه‌ریزی را نیز مشخص می‌سازند.

۳/۳/۱ - درونی‌سازی

انتخاب و سازماندهی محتوای آموزشی و پرورشی برنامه درسی ملی و برنامه‌های درسی هر یک از حوزه‌های یادگیری باید فرصت کسب تجربیات جدیدی که موقعیت تربیتی را نسبت به موقعیت قبلی بهبود و توسعه می‌دهد فراهم سازد. تجربیات تدارک دیده شده باید در عرصه علم، عمل و اخلاق به صورت یکپارچه و به هم پیوسته ارائه شود تا

زمینه کسب معرفت و در نتیجه شکل‌گیری دو صلاحیت مبنایی یعنی تفکر، تعقل و ایمان را فراهم کند.

۳/۳/۲ - ارتباط چند وجهی و یادگیری یکپارچه

انتخاب و سازماندهی محتوا باید به گونه‌ای باشد که متربیان را برای ارتباطات چهارگانه با خود، خدا، خلق و خلقت، حول محور ارتباط با خدا، و حتی الامکان در اشکال مختلف تفکر و تعقل، ایمان و باور، علم، کار و عمل و تلاش و اخلاق به صورت یکپارچه رشد دهد. لذا سازماندهی محتوا در حوزه‌های یادگیری باید ضمن لحاظ قلمرو هر حوزه، امکان یکپارچگی یادگیری را فراهم سازد.

۳/۳/۳ - اولویت صلاحیت‌ها و یادگیری‌های مشترک

صلاحیت‌ها و یادگیری‌های مشترک که در قالب عناصر پنج‌گانه اهداف کلی طبقه‌بندی می‌شوند، باید در سازماندهی محتوای برنامه درسی هر یک از حوزه‌های یادگیری حضور و بروز داشته و چگونگی تحقق آن‌ها در مراحل گذر و دوره‌ها به وضوح مشخص شوند.

۳/۳/۴ - تنوع و تعدد منابع، روش‌ها و فرصت‌های یادگیری

از آن‌جا که ظرفیت وجودی متریبان با یکدیگر متفاوت بوده و هر یک در فرایند کسب و توسعه ظرفیت‌های وجودی به شیوه متفاوت (سبک‌های یادگیری و شناختی و...) عمل می‌کنند؛ لذا در انتخاب و سازماندهی محتوای برنامه‌های درسی و تربیتی، باید فرصت‌های متنوعی برای متریبان و دست‌اندرکاران امر تعلیم و تربیت جهت به‌کارگیری راهبردهای آموزش و ارزش‌یابی، و منابع متعدد و متنوع یادگیری (مواد و رسانه‌های آموزشی، فضا و اشخاص) فراهم شود. این تنوع باید تفاوت‌های جنسیتی و اجتماعی را نیز لحاظ کند.

۳/۳/۵ - اهمیت

در انتخاب و سازماندهی محتوا باید ایده‌های کلیدی و فرایندهای اساسی هر حوزه را مورد توجه قرار داد. درجه اهمیت مفاهیم، اصول/تعمیم‌های اساسی، نظریه‌ها، فرایندها و مهارت‌ها و ارزش‌ها و نسبت و وزنی که به آن‌ها داده می‌شود باید به اندازه نقشی باشد که در رسیدن به اهداف کلی برنامه درسی برعهده دارند. در انتخاب و

سازماندهی ایده‌ها و فرایندهای هر حوزه فراهم آوردن فرصت‌هایی برای بازکشف و کشف علوم، و فن‌آوری برای متریبان ضروری می‌باشد.

۳/۳/۶ - اعتبار

از آن‌جا که دستاوردهای دانش بشری به سرعت تحول پیدا کرده و حوزه‌های جدیدی از دانش شکل می‌گیرد، محتوا باید در سایه مبانی و استفاده از منابع معتبر، متریبان را در کسب دانش اصیل و به‌روز رسانی دانش خود کمک کند. از این‌رو، ضروری است اعتبار محتوا در هنگام انتخاب و فواصل زمانی معین مورد واری قرار بگیرد.

۳/۳/۷ - علاقه

محتوای برنامه درسی باید به علایق متریبان توجه داشته باشد به گونه‌ای که منجر به خلق و توسعه علایق جدید و مطلوب در آن‌ها شود. در ضمن باید با شناسایی ظرفیت‌های وجودی متریبان زمینه تصمیم‌گیری برای حال و آینده فراهم شود.

۳/۳/۸ - سودمندی

تعیین سودمندی محتوا به نگاه فلسفی و ترجیحات برنامه بستگی دارد. لذا سودمندی محتوا باید با لحاظ نیازهای آتی، آتی، حیاتی و متعالی تربی و براساس مبانی و ارزش‌های برنامه مورد توجه تصمیم‌گیرندگان قرار گیرد.

۳/۳/۹ - قابلیت یادگیری

انتخاب و سازماندهی محتوا باید به گونه‌ای انجام شود که یادگیری آن برای متریان با توانایی‌های ذهنی، سبک‌های شناختی و یادگیری متفاوت امکان‌پذیر باشد.

۳/۳/۱۰ - آستانه ارتقاء قابلیت اجرا

در انتخاب و سازماندهی محتوا باید به زمان رسمی تربیت، منابع، ظرفیت‌های حرفه‌ای کارکنان، قوانین و مقررات در حد آستانه ارتقاء آن‌ها توجه داشت.

۳/۳/۱۱ - در هم تنیدگی

محتوای برنامه‌های درسی و تربیتی از سه بخش اساسی در هم تنیده زیر تشکیل می‌شود:

۱. یادگیری‌های مشترک؛

۲. مفاهیم، اصطلاحات، حقایق، نظریات، مهارت‌ها، روش‌ها و فرایندهای خاص یک حوزه یادگیری و موضوع درسی؛

۳. مفاهیم، اصطلاحات، حقایق، نظریات، مهارت‌ها، روش‌ها و فرایندهای بین‌رشته‌ای که در دو یا چند حوزه یادگیری و موضوع درسی قابل طرح‌اند، از این‌رو، حوزه‌های یادگیری علاوه بر پوشش‌دهی به یادگیری‌های مشترک و خاص در کارکرد اولیه خود، از طریق ارتباط افقی با برخی از حوزه‌ها به عنوان کارکرد ثانویه به تقویت، تعمیق و یکپارچگی یادگیری کمک می‌کنند.

۳/۳/۱۲ - اصل توالی

توالی در سازماندهی محتوای برنامه درسی به معنای ارئه تجربیات یادگیری معین در یک نظم زمانی خاص است. انتخاب شیوه توالی محتوا به مبانی برنامه بستگی دارد. با توجه به این‌که در برنامه درسی ملی وظایف رشد و مسئولیت‌متریان در امر تربیت مورد تأکید می‌باشد. توالی محتوا در سطح بعدی برنامه‌ریزی بر اساس صلاحیت‌متریان در انجام وظایفشان در مراحل مختلف رشد تنظیم خواهد شد.

صلاحیت‌ها و یادگیری‌های مشترک، آن دسته از یادگیری‌هایی‌اند که همه خروجی‌های آموزش و پرورش بتوانند به گونه‌ای به آن‌ها دست یابند؛ لذا در همه حوزه‌های یادگیری حضور دارند و بین آن‌ها پیوند برقرار کرده و در همه عناصر برنامه نمود و بروز پیدا می‌کنند. این صلاحیت‌ها و یادگیری‌ها براساس عناصر پنج‌گانه الگوی هدف‌گذاری به شرح زیر می‌باشند:

عناصر	صلاحیت‌ها و یادگیری‌های مشترک
تفکر و تعقل	تخیل، حل مسئله، تفکر انتقادی، ابداع و خلق، تفکر سیستمی، پرسش‌گری، کاوش‌گری، هدایت مشاهدات، تحلیل، قضاوت براساس شواهد، تصمیم‌گیری، قضاوت براساس نظام معیار (تعقل)، تأمل در خود، خود ارزش‌یابی
ایمان و باور	نگرش توحیدی، کرامت و قدرت اراده و انتخاب انسان، ارزشمندی تفکر و تعقل، ارزشمندی مخلوقات، هدفمندی خلقت، ارزشمندی علم و علم‌جویی، ارزشمندی نهاد خانواده، وطن‌دوستی
علم	کشف جهان به عنوان فعل خداوند، خودآگاهی، فرهنگ و هویت
کار و عمل و مجاهدت	یادگیری مستمر، خود‌مدیریتی، انجام واجبات و ترک محرمات، مشارکت، همیاری، مهارت کار با دیگران، مهارت‌های ارتباطی، مهارت رهبری، مطالعه و پژوهش، استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، تولید محصول
اخلاق و آداب	حفظ و پالایش انگیزه‌ها(نیت)، خودپایی و خودپالایی، اعتماد به نفس، مسئولیت‌پذیری، انعطاف، اخلاق حرفه‌ای، پشتکار، نظم و قانون‌مداری، صدق، صبر، عدالت‌خواهی و حق‌طلبی، حسن خلق، احسان و رافت، قناعت، استقامت و حیا

۵ /
۳ -
حو
زه
ها
ی
یا
دگ

۳/۵/۱- حوزه‌های یادگیری بستر اصلی برای تسهیل فرایند تعلیم و تربیت، جهت دستیابی به اهداف برنامه درسی ملی می‌باشند. هر یک از حوزه‌های یادگیری گستره و محدوده دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌های مرتبط با یادگیری متریان پیش دبستان تا پایان دوره متوسطه را توصیف می‌کنند. این حوزه‌ها حدود محتوایی و روش‌ها و فرایندها، و عناصر کلیدی یادگیری را روشن می‌سازند.

۳/۵/۲- حوزه‌های یادگیری شامل یادگیری‌های ضروری بوده و در یازده حوزه پیش‌بینی شده‌اند. این حوزه‌ها با یکدیگر ارتباط داشته و عناوین موضوعات درسی در دوره‌ها و سطوح لزوماً معادل عناوین حوزه‌ها نخواهد بود.

۳/۵/۳- ملاحظات و مفروضات اولیه در استنباط و تعیین حوزه‌های یادگیری، ارتباط با عناصر و عرصه‌های الگوی هدف‌گذاری و اهداف کلی برنامه درسی ملی؛ هم‌خوانی با اسناد فراستانی؛ هماهنگی با اصول انتخاب و سازماندهی محتوا به خصوص اصل اولویت یادگیری‌های مشترک، اصل سودمندی (توجه به نیازها) و اصل آستانه ارتقاء قابلیت

اجرای برنامه؛ و تأثیرپذیری از ساختار دانش، تجارب
بین‌المللی و توافق کارشناسی بوده است.

۳/۵/۴ - عناوین حوزه های یادگیری عبارت‌اند از:

- تفکر و حکمت،
- قرآن و معارف اسلامی،
- زبان و ادبیات فارسی،
- فرهنگ و هنر،
- کار و فن‌آوری،
- سلامت و تربیت بدنی،
- علوم انسانی و مطالعات اجتماعی،
- ریاضیات،
- علوم تجربی،
- زبان‌های خارجی،
- آداب و مهارت‌های زندگی.

۳/۵/۵- زمان حوزه‌های یادگیری در دوره‌های تحصیلی

توزیع زمان به شرح جداول ذیل می‌باشد:

۱/۵/۵/۳- میانگین سالانه توزیع زمان رسمی تربیت در پایه‌های اول تا سوم دوره ابتدایی

زمان حداقلی در وضع جدید (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)						زمان در وضع موجود (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)	زمان حوزه‌های یادگیری
زمان کل (ساعت)	۱۰٪ زمان کل در اختیار استان / منطقه / مدرسه	زمان غیر کلاسی	زمان کلاسی	جمع زمان			
				درصد	ساعت		
مربوط به هر یک از پایه‌های اول تا سوم دوره ابتدایی	۷۵	۷	۲۰	۴٪	۲۷	----	تفکر و حکمت
		۸	۶۰	۱۰٪	۶۸	۷۵	قرآن و معارف اسلامی
		۱۵	۲۲۸	۳۶٪	۲۴۳	۲۳۱	زبان و ادبیات فارسی
		۱۲	۴۲	۸٪	۵۴	۵۲	فرهنگ و هنر
		۶۶	۱۵	۱۲٪	۸۱	۵۲	سلامت و تربیت بدنی
		۹	۱۸	۴٪	۲۷	----	کار و فن آوری
		---	---	*---	---	---	علوم انسانی و مطالعات اجتماعی
		۶	۱۰۲	۱۶٪	۱۰۸	۱۲۲	ریاضیات
		۸	۳۲	۶٪	۴۰	۷۸	علوم تجربی
		۱۴	۱۳	۴٪	۲۷	---	آداب و مهارت‌های زندگی
۷۵۰	۷۵	۱۴۵	۵۳۰	۱۰۰٪	۶۷۵	۶۱۰	جمع

*در پایه‌های اول تا سوم دوره ابتدایی سازماندهی محتوای حوزه یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی به صورت تلفیقی و در قالب یادگیری‌های مشترک دنبال خواهد شد و از پایه‌های چهارم تا ششم دوره ابتدایی این حوزه به صورت مستقل ارائه می‌گردد.

۳/۵/۵/۲ - میانگین سالانه توزیع زمان رسمی تربیت در پایه‌های چهارم تا ششم دوره ابتدایی

زمان حداقلی در وضع جدید (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)						زمان در وضع موجود (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)	زمان حوزه‌های یادگیری
زمان کل (ساعت)	۱۰٪ زمان کل در اختیار استان / منطقه / مدرسه	زمان غیر کلاسی	زمان کلاسی	جمع زمان			
				درصد	ساعت		
مربوط به هر یک از پایه‌های چهارم تا ششم دوره ابتدایی	۸۵	۶	۲۴	۴٪	۳۰	----	تفکر و حکمت
		۱۰	۹۶	۱۴٪	۱۰۶	۱۱۲	قرآن و معارف اسلامی
		۱۲	۱۸۶	۲۶٪	۱۹۸	۱۹۶	زبان و ادبیات فارسی
		۱۲	۴۸	۸٪	۶۰	۵۶	فرهنگ و هنر
		۷۲	۲۰	۱۲٪	۹۲	۵۶	سلامت و تربیت بدنی
		۱۰	۲۰	۴٪	۳۰	----	کار و فن آوری
		۱۰	۵۵	۸٪	۶۵	۸۴	علوم انسانی و مطالعات اجتماعی
		۴	۸۸	۱۲٪	۹۲	۱۱۲	ریاضیات
		۸	۵۴	۸٪	۶۲	۸۴	علوم تجربی
		۱۰	۲۰	۴٪	۳۰	---	آداب و مهارت‌های زندگی
۸۵۰	۸۵	۱۵۴	۶۱۱	۱۰۰٪	۷۶۵	۷۰۰	جمع

۳/۵/۵/۳ - میانگین سالانه توزیع زمان رسمی تربیت در پایه‌های اول متوسطه

زمان حداقلی در وضع جدید (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)						زمان در وضع موجود (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)	زمان	حوزه‌های یادگیری
زمان کل (ساعت)	۱۰٪ زمان کل در اختیار استان / منطقه / مدرسه	زمان غیر کلاسی	زمان کلاسی	جمع زمان				
				درصد	ساعت			
مربوط به هر یک از پایه‌های دوره اول متوسطه	۱۱۰	۴	۲۶	۳٪	۳۰	----	تفکر و حکمت	
		۸	۱۵۰	۱۶٪	۱۵۸	۱۶۸	قرآن و معارف اسلامی	
		۸	۱۴۰	۱۵٪	۱۴۸	۱۴۰	زبان و ادبیات فارسی	
		۶	۵۲	۶٪	۵۸	۳۷	فرهنگ و هنر	
		۷۴	۱۵	۹٪	۸۹	۵۶	سلامت و تربیت بدنی	
		۱۰	۵۰	۶٪	۶۰	۸۴	کار و فن آوری	
		۱۲	۷۸	۹٪	۹۰	۸۴	علوم انسانی و مطالعات اجتماعی	
		۴	۱۱۴	۱۲٪	۱۱۸	۱۲۲	ریاضیات	
		۱۰	۸۰	۹٪	۹۰	۱۱۲	علوم تجربی	
		۴	۱۱۵	۱۲٪	۱۱۹	۹۳	زبان‌های خارجی	
		۱۴	۱۶	۳٪	۳۰	۳۷	آداب و مهارت‌های زندگی	
۱۱۰۰	۱۱۰	۱۵۴	۸۳۶	۱۰۰٪	۹۹۰	۹۳۳	جمع	

۳/۵/۵/۴ - میانگین سالانه توزیع زمان رسمی تربیت در پایه‌های دوره دوم متوسطه «نظری»

نگار آیش تحصیلی	ادبیات و علوم انسانی	علوم تجربی	علوم ریاضی	علوم و معارف اسلامی	۰	۰
-----------------	----------------------	------------	------------	---------------------	---	---

حوزه‌های یادگیری	زمان	زمان حداقلی در وضع جدید (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)				زمان کل در وضع موجود (ساعت)	زمان حداقلی در وضع جدید (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)				زمان کل در وضع موجود (ساعت)	زمان حداقلی در وضع جدید (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)				زمان کل در وضع موجود (ساعت)	زمان حداقلی در وضع جدید (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)				زمان کل در وضع موجود (ساعت)
		جمع زمان		زمان کلاسی	زمان غیر کلاسی		جمع زمان		زمان کلاسی	زمان غیر کلاسی		جمع زمان		زمان کلاسی	زمان غیر کلاسی		جمع زمان		زمان کلاسی	زمان غیر کلاسی	
		ساعت	درصد				ساعت	درصد				ساعت	درصد				ساعت	درصد			
تفکر و حکمت	۴۵	۶۵	۵/۷	۶۰	۵۱	۳۶	۳/۲	۳۲	۴	۳	۲۷	۲/۷	۳۰	۵	۶۰	۵/۷	۶۵				
قرآن و معارف اسلامی	۲۰۱	۲۰۱	۱۷/۹	۱۹۱	۱۵۹	۱۵۹	۱۴/۱	۱۵۹	۳	۵	۱۴۵	۱۳/۳	۱۵۰	۱۰	۱۹۱	۱۷/۹	۲۰۱				
زبان و ادبیات فارسی	۲۰۱	۲۱۵	۱۹/۱	۲۰۰	۱۵۹	۱۲۰	۱۰/۷	۱۱۵	۵	۵	۱۰۵	۹/۸	۱۱۰	۱۵	۲۰۰	۱۹/۱	۲۱۵				
فرهنگ و هنر	۲۱	۳۱	۲/۸	۲۵	۲۱	۲۱	۲/۸	۲۷	۵	۵	۲۵	۲/۷	۳۰	۶	۲۵	۲/۸	۳۱				
سلامت و تربیت بدنی	۶۰	۷۲	۶/۴	۱۲	۶۰	۶۰	۶/۴	۱۲	۶۰	۶۰	۱۲	۶/۴	۷۲	۶۰	۱۲	۶/۴	۷۲				
کار و فن آوری	---	۳۰	۲/۷	۱۰	۲۱	۲۱	۲/۷	۱۸	۲۷	۲۰	۱۰	۲/۷	۳۰	۲۰	۱۰	۲/۷	۳۰				
علوم انسانی و مطالعات اجتماعی	۲۶۱	۲۶۳	۲۳/۴	۲۵۰	۸۱	۸۱	۷/۲	۷۷	۴	۶	۶۵	۶/۳	۷۱	۱۳	۲۵۰	۲۳/۴	۲۶۳				
ریاضیات	۸۱	۸۱	۷/۲	۷۷	۲۱۹	۲۱۹	۱۹/۵	۲۱۹	۱۰	۱۰	۱۴۶	۱۳/۸	۱۵۶	۴	۷۷	۷/۲	۸۱				
علوم تجربی	۷۸	۵۵	۴/۹	۵۰	۲۴۹	۲۴۹	۲۲/۱	۲۴۹	۲۰	۲۴	۳۴۰	۳۲/۴	۳۶۴	۵	۵۰	۴/۹	۵۵				
زبان خارجی	۶۹	۸۰	۷/۱	۷۵	۶۹	۶۹	۷/۱	۷۵	۵	۵	۷۵	۷/۱	۸۰	۵	۷۵	۷/۱	۸۰				
آداب و مهارت‌های زندگی	۳۹	۳۲	۲/۸	۲۲	۳۹	۳۹	۲/۸	۲۲	۱۰	۱۰	۲۲	۲/۸	۳۲	۱۰	۲۲	۲/۸	۳۲				
جمع	۱۰۵۶	۱۱۲۵	۱۰۰	۹۷۲	۱۱۱۰	۱۰۳۸	۱۰۰	۹۷۲	۱۵۳	۱۵۳	۹۷۲	۱۰۰	۱۱۲۵	۱۰۵۹	۹۷۲	۱۰۰	۱۱۲۵				

مربوط به هر یک از رشته‌های تحصیلی

۳/۵/۵/۵ - میانگین سالانه توزیع زمان رسمی تربیت در پایه‌های دوره دوم متوسطه «مهارتی»
 " فنی و حرفه‌ای و کار دانش "

گرایش تحصیلی	زمان	حوزه‌های یادگیری	صنعت					خدمات					کشاورزی									
			زمان حداقلی در وضع جدید (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)					زمان حداقلی در وضع جدید (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)					زمان حداقلی در وضع جدید (ساعت ۶۰ دقیقه‌ای)									
			زمان کل در وضع موجود* (ساعت)	جمع زمان	ساعت	درصد	زمان کلاسی	زمان غیر کلاسی	زمان کل در وضع موجود* (ساعت)	جمع زمان	ساعت	درصد	زمان کلاسی	زمان غیر کلاسی	زمان کل در وضع موجود* (ساعت)	جمع زمان	ساعت	درصد	زمان کلاسی	زمان غیر کلاسی		
																					زمان کلاسی	زمان غیر کلاسی
		تفکر و حکمت	۶	۲۴	۲/۴	۳۰	---	۶	۲۴	۲/۴	۳۰	---	۶	۲۴	۲/۴	۳۰	---	۶	۲۴	۲/۴	۳۰	---
		قرآن و معارف اسلامی	۱۱	۱۴۰	۱۲	۱۵۱	۱۵۰	۱۱	۱۴۰	۱۲	۱۵۱	۱۵۰	۱۱	۱۴۰	۱۲	۱۵۱	۱۵۰	۱۱	۱۴۰	۱۲	۱۵۱	۱۵۰
		زبان و ادبیات فارسی	۴	۸۷	۷/۲	۹۱	۸۵	۴	۸۷	۷/۲	۹۱	۸۵	۴	۸۷	۷/۲	۹۱	۸۵	۴	۸۷	۷/۲	۹۱	۸۵
		فرهنگ و هنر	۸	۲۲	۲/۴	۳۰	---	۸	۲۲	۲/۴	۳۰	۳۸۴	۸	۲۲	۲/۴	۳۰	---	۸	۲۲	۲/۴	۳۰	---
		سلامت و تربیت بدنی	۵۹	۱۲	۵/۶	۷۱	۸۵	۵۹	۱۲	۵/۶	۷۱	۸۵	۵۹	۱۲	۵/۶	۷۱	۸۵	۵۹	۱۲	۵/۶	۷۱	۸۵
		کار و فن آوری	۱۰۰	۵۹۶	۵۵/۲	۶۹۶	۶۳۰	۱۰۰	۵۹۶	۵۵/۲	۶۹۶	۲۴۵	۱۰۰	۵۹۶	۵۵/۲	۶۹۶	۵۷۶	۱۰۰	۵۹۶	۵۵/۲	۶۹۶	۵۷۶
		علوم انسانی و مطالعات اجتماعی	۶	۲۴	۲/۴	۳۰	۱۰۷	۶	۲۴	۲/۴	۳۰	۱۵۰	۶	۲۴	۲/۴	۳۰	۱۰۷	۶	۲۴	۲/۴	۳۰	۱۰۷
		ریاضیات	۲	۵۸	۴/۸	۶۰	۸۵	۲	۵۸	۴/۸	۶۰	۸۵	۲	۵۸	۴/۸	۶۰	۸۵	۲	۵۸	۴/۸	۶۰	۸۵
		علوم تجربی	۴	۲۶	۲/۴	۳۰	۶۴	۴	۲۶	۲/۴	۳۰	۶۴	۴	۲۶	۲/۴	۳۰	۶۴	۴	۲۶	۲/۴	۳۰	۶۴
		زبان خارجی	۲	۶۹	۵/۶	۷۱	۵۳	۲	۶۹	۵/۶	۷۱	۵۳	۲	۶۹	۵/۶	۷۱	۵۳	۲	۶۹	۵/۶	۷۱	۵۳
		آداب و مهارت‌های زندگی	---	---	---	---	۶۴	---	---	---	---	۶۴	---	---	---	---	۶۴	---	---	---	---	---
		جمع	۲۰۲	۱۰۵۸	۱۰۰	۱۲۶۰	۱۳۲۳	۲۰۲	۱۰۵۸	۱۰۰	۱۲۶۰	۱۳۶۵	۲۰۲	۱۰۵۸	۱۰۰	۱۲۶۰	۱۳۱۲	۲۰۲	۱۰۵۸	۱۰۰	۱۲۶۰	۱۳۱۲

* مبنای محاسبه زمان وضع موجود ساعات هفتگی رشته‌های نقشه‌کشی عمومی (از شاخه صنعت)، گرافیک (از شاخه خدمات) و امور دامی (از شاخه کشاورزی) مصوب شورای عالی آموزش و پرورش می‌باشد.

بیانیه‌های حوزه‌های یادگیری تعریف حوزه، ضرورت و کارکرد،

قلمرو و ابعاد حوزه، جهت‌گیری کلی سازماندهی محتوا و آموزش

حوزه، و نسبت آن با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌های یادگیری را بیان می‌دارد.

۳/۶/۱- حوزه یادگیری تفکر و حکمت

تفکر، یکی از راه‌های شناخت از طریق عمل ذهن بر روی اطلاعات دریافت شده و اندوخته‌های قبلی برای تبدیل مجهول به معلوم و دستیابی به نتیجه است. تعقل به معنای قدرت تجزیه و تحلیل و ربط دادن قضایا و سنجش و ارزیابی یافته‌ها بر اساس نظام معیار است که از طرق معتبر به دست آمده است. ترکیب این دو در عرصه نظر و عمل، حکمت است. حکمت و بصیرت زمانی به وقوع می‌پیوندد که فرد در فرایند صحیح تفکر با هدایت و رهبری عقل سلیم و نقل صحیح قرار گیرد. حوزه یادگیری تفکر و حکمت به دنبال ایجاد زمینه‌هایی برای تبیین فرایند تفکر و تعقل و چگونگی دستیابی به آن در انواع و اشکال مختلف (تفکر خلاق، نقاد، منطقی، و تفکر همراه با مراقبه و عقل نظری و عملی) است.

ضرورت و کارکرد حوزه: حیات انسان، یک حیات فکری است. تفکر، استعدادی الهی است که در اثر تربیت به فعلیت می‌رسد و انسان می‌تواند در پرتو تقوای الهی، با متعادل کردن قوای درونی

خویش، از آن در مسیر فطرت توحیدی بهره‌برداری کند. لذا فرایند تربیت باید به گونه‌ای باشد که طی آن قوه تفکر و تعقل پرورش یابد. تأکید بر تفکر و تعقل از دو جهت اهمیت پیدا می‌کند: ۱- تقویت این توانایی، باورها، دانش و عملکرد انسان را تحت تأثیر قرار داده و زمینه تعالی او را فراهم می‌سازد؛ ۲- به یکپارچه‌سازی برنامه‌های درسی مجزا کمک کند. از آن‌جا که امروزه متریان با گسترش فزاینده نوآوری‌های مختلف از جمله فناوری اطلاعات روبه‌رو هستند و این مسئله آن‌ها را در معرض انتخاب‌های مختلف قرار می‌دهد؛ لذا باید این توانایی را پیدا کنند که بر اساس نظام معیار، دست به انتخاب آگاهانه، آزادانه و مسئولانه بزنند.

تفکر، قوه ممتاز انسان است که آگاهی عقلانی و حکمت را پرورش داده و به متریان کمک می‌کند تا: ۱- توانایی استدلال خود را بهبود بخشند؛ ۲- خلاقیت خود را پرورش دهند؛ ۳- به صورت فردی و میان فردی رشد کنند؛ ۴- درک و عمل اخلاقی خود را بهبود بخشند؛ ۵- از تجارب خود معنا و مفهوم استخراج کنند و به درک عمیق از پدیده‌های جهان خلقت و نگرش توحیدی نایل آیند و از این طریق امکان مشارکت مؤثر و سازنده

افراد در پیشرفت و تعالی جامعه، آگاهی نسبت به حقوق و مسئولیت‌های خود و سایر افراد و شرکت در فرایند مردم‌سالاری دینی فراهم می‌شود.

قلمرو حوزه: تفکر و تعقل در یک وجه از چهار نوع تفکر فلسفی، تفکر انتقادی، تفکر خلاق و تفکر همراه با مراقبه، و در وجه دیگر از دو نوع عقل نظری و عملی برخوردار است که در طول دوران تحصیل، قابل پیگیری است و می‌تواند زمینه پژوهش‌هایی که منجر به درک، تدبیر، تأمل، تفقه، و بصیرت می‌شوند را فراهم کند و در نهایت، سبب می‌شود تا فرد رفتار حکیمانه و خردورزانه‌ای از خود بروز دهد و بدین ترتیب محتوای حوزه‌های یادگیری در دوره‌های تحصیلی مختلف را نیز متأثر می‌سازد.

شایان ذکر است که عناوین دروس و موضوعات زیر مجموعه این حوزه یادگیری از میان عناوینی از قبیل مطالعه و کتاب‌خوانی، نقد رسانه‌ها، فلسفه برای کودکان، فلسفه، منطق، فلسفه‌های مضاف (فلسفه علم، فلسفه دین، فلسفه فناوری و...)، روش تحقیق، تفکر سیستمی، خلاقیت و... بر حسب دروه تحصیلی، تفاوت‌های فردی متربیان از جمله جنسیت، تفاوت‌های

محیطی و... در راهنمای برنامه درسی این حوزه انتخاب و تعیین می‌گردد.

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه: دو رویکرد اصلی و اساسی آموزش در این حوزه عبارت‌اند از رویکرد تلفیقی و رویکرد فلسفی. منظور از رویکرد تلفیقی در هم تنیدن انواع حالت‌های ذهنی و فلسفی، مهارت‌های شناختی و محتوای موضوعات درسی و روش‌شناسی آن‌ها در یک اجتماع پژوهش کلاس درس است. برای تبدیل کلاس درس به یک اجتماع پژوهشی که هم دارای کنش و واکنش شناختی و هم عاطفی باشد، باید مهارت‌های تفکر را که از محتوای موضوعات درسی خاص اخذ می‌شود در نظر گرفت و آن‌ها را با اعمال ذهنی خاص و نگرش‌ها و رفتارهای عاطفی مرتبط ساخت.

رویکرد فلسفی نیز اشاره به روش فلسفیدن و نیز پرورش قوه استدلال دارد که هم زیر بنای برنامه‌های درسی است و هم مانند چتری کلیه فعالیت‌های این حوزه را شامل می‌شود. رویکرد آموزشی این حوزه در دوره ابتدایی و مرحله اول دوره متوسطه عمدتاً رویکرد تلفیقی و در مرحله دوم دوره متوسطه متناسب با

رشته و گرایش تحصیلی رویکرد فلسفی خواهد بود. تأکید سازماندهی محتوا در این حوزه به صورت مستقل خواهد بود.

نسبت حوزه با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌های یادگیری: تفکر و تعقل از طریق ایجاد چالش در فرایند آموزش، تفکر اصولی و تعامل ساختاری به رشد فردی (تأمل در خود، انعطاف، ارزیابی ایده‌ها و اعمال خود)، کسب مهارت‌های اجتماعی (همدلی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت‌وگو) و مشارکت در پژوهش‌هایی که بستر دست‌یابی به درک، تدبر، تأمل، تفقه و بصیرت است کمک می‌کند.

در عین حال، تفکر و تعقل به عنوان یک زبان کلی، رویکردی تربیتی است که بر خواندن، نوشتن، سخن گفتن و گوش دادن تأکید دارد؛ یعنی در جست‌وجوی مهارت‌های بنیادی خواندن، نوشتن، سخن گفتن و گوش دادن و در جست‌وجوی راهی برای رسوخ در این مهارت‌های پایه از طریق تقویت قدرت استدلال و داوری است. وقتی این کار انجام شد، متریبان خود به خود می‌توانند مهارت‌های تفکر را در موضوعات درسی و غیر آن به کار گیرند.

۳/۶/۲- حوزه یادگیری قرآن و معارف اسلامی

دین اسلام، راه هدایت انسان‌ها به سوی کمال و رستگاری است که از جانب خدای متعال بر پیامبر اکرم ﷺ نازل شده و شامل اعتقادات، اخلاق، احکام و کلیه نظاماتی است که انسان‌ها برای رسیدن به مقصد متعالی خود بدان نیاز دارند. منابع اخذ معارف اسلامی، قرآن کریم، سنت و سیره پیامبر گرامی اسلام و جانشینان معصوم آن بزرگوار- صلوات الله علیهم- و عقل است. آموزش‌های مترتب بر این حوزه در برنامه درسی ملی شامل سه حوزه محتوایی قرآن کریم، معارف اسلامی، و عربی می‌شود.

ضرورت و کارکرد حوزه: مهم‌ترین هدف تشکیل نظام اسلامی به طور اعم و نظام آموزشی به طور اخص، تربیت دینی- به معنای عمیق و گسترده آن- است. دین مقدس اسلام برنامه جامع تربیتی انسان برای عبودیت و تقرب الی الله است. تعمیق معرفت و ایمان متریبان به اعتقادات، اخلاق و احکام الهی که همان معرفت و ایمان به دین اسلام است، مهم‌ترین رسالت تعلیم و تربیت در نظام اسلامی است. حوزه یادگیری قرآن و معارف اسلامی بستری برای تقویت اندیشه، ایمان و عمل دینی و برنامه‌ریزی برای دست‌یابی به معرفت نسبت به برنامه جامع تربیتی انسان است تا به متریبان، میزانی از آگاهی درباره اسلام را بدهد که بتوانند بر

اساس آن زندگی فردی و اجتماعی خود را بر محور بندگی خدا سامان بدهد. فرد را توانمند سازد که به گونه‌ای فعال، جامعه را به سوی آرمان‌های اسلامی سوق دهد و در برابر آسیب‌های اعتقادی، اخلاقی، فرهنگی و سیاسی / اجتماعی، ایستادگی و مقاومت کند و به او این توانایی را بدهد که در آینده در تربیت فرزندان خود موفق و در تعالی جامعه مشارکت مؤثر داشته باشد.

قرآن کریم، به عنوان منبع وحی الهی و منبع اصلی اعتقادات، اخلاق و احکام است. توانایی خواندن همراه با درک معنا، تدبر در قرآن و انس با آن، سبب ورود هر فرد مسلمان به دریای معارف اسلامی است. از این رو، از صدر اسلام تا کنون در جامعه اسلامی، تعلیم کتاب الهی از جایگاه منحصر به فردی برخوردار بوده است. به تبع آن، یادگیری زبان عربی به عنوان زبان قرآن از اهمیت خاصی برخوردار است. آموزش این زبان سبب می‌شود که فرد بتواند به طور مستقیم با کتاب الهی خود ارتباط برقرار کند، آن را بفهمد و از رهنمودهای آن بهره‌برد. هم‌چنین آموزش این زبان سبب می‌شود که مترجمان بتوانند از معارف اهل بیت علیهم‌السلام و فرهنگ غنی اسلام استفاده کنند.

قلمرو حوزه: حوزه یادگیری قرآن و معارف اسلامی بخشی از رسالت یاد شده را در مجموعه برنامه‌های درسی بر عهده دارد و شامل سه حوزه محتوایی آموزش قرآن کریم، معارف اسلامی و آموزش عربی است. حدّ یادگیری در این دروس به شرح زیر است:

۱. آموزش قرآن کریم:

محدوده این آموزش، مهارت‌های لازم برای دستیابی به سواد قرآنی و بهره‌مندی مستمر و دائمی از کتاب خدا و شامل توانایی‌های ذیل است:

الف. توانایی خواندن صحیح و روان قرآن کریم؛

ب. توانایی درک معنای عبارات ساده و پرکاربرد قرآن کریم؛

ج. توانایی نسبی در تدبر در آیات قرآن کریم، به منظور درک ساده و اولیه دقایق و ظرائف مفاهیم آیات، بدون آموزش تخصصی علوم قرآنی؛

د. انس مستمر و دائمی با قرآن کریم، به نحوی که مترجمان، اهل خواندن و تفکر در قرآن باشد و این امر را لازمه تربیت دینی و اعتلای هویت الهی خویش بداند.

۲. معارف اسلامی:

محدوده این آموزش، آن است که متریان دین را به عنوان راهنمای عمل و برنامه زندگی بشناسند و براساس آن، برنامه‌ریزی و عمل نمایند. این معارف شامل سه بخش زیر است: الف. اعتقادات، در حد شناخت عقلانی اصلی‌ترین موضوعات اعتقادی شامل توحید، معاد، نبوت و امامت، ولایت فقیه، نظام خلقت و مسائل مبتلا به مربوط به آن‌ها، بدون طرح جزئیات تخصصی هر موضوع؛

ب. اخلاق، در حد شناخت مسائل و موضوعات اصلی اخلاقی و التزام به آن که در تکوین شخصیت انسان نقش محوری دارند با توجه به مسئله‌ها و چالش‌های اخلاقی روز؛

ج. احکام، در حدی که هر فرد مکلف به طور معمول در زندگی فردی و اجتماعی خود بدان نیاز دارد و در صورت عدم اطلاع قبلی از آن‌ها در انجام وظایف شرعی دچار مشکل می‌شود.

آموزش معارف اسلامی با بهره‌گرفتن از قرآن کریم و سیره معصومین بزرگوار انجام می‌شود، هم‌چنین دستیابی متریان به آگاهی و نگرش جامع و کارآمد نسبت به مبانی و

چارچوب‌های محوری اسلام ناب محمدی ﷺ و توانمندی برای مطالعه و پژوهش دینی برای ارتقاء سطح معرفت و ایمان دینی خود و آموزش شعائر و مراسم اسلامی که لازمه تعمیق معارف اسلامی و پایبندی به آن‌هاست، همواره مورد نظر خواهد بود.

۳. عربی:

آشنایی با زبان عربی به میزانی که دانش آموز را در درک معنای آیات قرآن کریم و کلام معصومین کمک کند و در تقویت زبان فارسی او مؤثر باشد.

این سه حوزه محتوایی، ارتباط وثیقی با یکدیگر دارند و برنامه‌ریزی آن‌ها باید هماهنگ و مرتبط با هم صورت گیرد و از اهداف، محتوا و روش‌های مشترک و نیز مطالب تکمیل و تأیید کننده همدیگر استفاده مطلوب به عمل آید.

نتایج یادگیری متریان در حوزه قرآن و معارف اسلامی در پایان دوره‌های تحصیلی عبارت‌اند از:

• آمادگی برای دینداری و عمل به وظایف دینی مبتنی بر ایمان توأم با معرفت و شناخت؛

• احساس خرسندی و رضایت از هویت اسلامی خود و علاقه و تلاش برای حفظ آن؛

• تلاش برای رشد شعائر و فرهنگ دینی جامعه در شرایط مختلف اجتماعی؛

• احساس مسئولیت نسبت به نظام اسلامی و مشارکت در پیشرفت نظام و اقتدار و سربلندی آن در جهان.

این حوزه در دوره متوسطه دارای یک رشته با سطح نیمه تخصصی است که تحت عنوان علوم و معارف اسلامی مطرح می‌شود. کسانی که وارد این رشته می‌شوند، آماده ورود به دوره‌های عالی در حوزه علمیه و دانشگاه‌ها در این حوزه می‌شوند یا نیازهای اولیه جامعه در این رشته را برآورده می‌سازند.

شایان ذکر است که عناوین دروس و موضوعات زیر مجموعه این حوزه یادگیری از میان عناوین و موضوعات کنونی و عناوینی از قبیل اخلاق، آشنایی با عرفان اسلامی، نهج البلاغه، مطالعات تطبیقی ادیان، قرآن پژوهی، نقد فرقه‌های نوپدید و ... بر حسب دوره تحصیلی، تفاوت‌های فردی متربیان از جمله

جنسیت، تفاوت‌های محیطی و ... در راهنمای برنامه درسی این حوزه انتخاب و تعیین می‌گردد.

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه:
فرایند اصلی در عمل اختیاری و آگاهانه انسان که باید در معارف اسلامی مورد نظر باشد فرایند شناخت فکورانه، ایمان آگاهانه و عمل ارادی است. عملی ارزشمند است که حاصل ایمان به دین باشد؛ ایمانی که مبتنی بر معرفت و شناخت و حاصل تفکر و تعقل فرد باشد. لذا در این حوزه، روش‌های استدلال منطقی، جدال احسن، مطالعه، موعظه و تذکر و تأمل با خویش جایگاه ویژه‌ای دارد و حاصل آن، ارتقا ایمان و عمل صالح است.

برخی اصول مورد تأکید در حوزه یادگیری قرآن و معارف اسلامی به شرح ذیل است:

۱. محور قرارگرفتن قرآن کریم، سنت، سیره و معارف معصومین علیهم‌السلام در ابعاد و سطوح مختلف برنامه‌ریزی؛
۲. ترسیم سیمای معقول و زیبایی دین و ارائه تصویری همه جانبه از آن به طوری که ابعاد فردی و اجتماعی، مادی و معنوی و

دنیوی و اخروی انسان را پاسخگو باشد و هیچ بخشی از حیات انسانی را فروگذار نکند؛

۳. تأکید بر گفتمان دینی حاکم بر انقلاب اسلامی که در اندیشه‌های امام خمینی معمار بزرگ نظام اسلامی و رهبر معظم انقلاب تبلور یافته است؛

۴. پرورش روحیه تفکر و تعقل در متریان؛

۵. استفاده از زمینه‌های فطری و روحیه حقیقت‌طلبی متریان همراه با توجه به نیازهای روز ایشان.

سازماندهی محتوای این حوزه در دوره ابتدایی حتی‌الامکان به صورت تلفیقی است. در دوره اول متوسطه سه درس آموزش قرآن، عربی و تعلیم و تربیت دینی به صورت مجزا و هماهنگ و در دوره متوسطه، جز در رشته علوم و معارف اسلامی، دروس قرآن و تعلیم و تربیت دینی به صورت تلفیقی و درس عربی به صورت مجزا ارائه می‌شود. رشته علوم و معارف اسلامی نیز درس‌های اختصاصی در حوزه معارف اسلامی دارد.

نسبت حوزه با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌های یادگیری: ایمان مبتنی بر تفکر، اساس اعمال دینی است و هیچ عمل دینی بی حضور این دو معنا و مفهوم ندارد. تفکر، مطالعه و

پژوهش اساس معرفت دینی را تشکیل می‌دهد. بسیاری از مهارت‌ها و ارزش‌های مشترک حوزه‌های یادگیری ذاتاً دینی‌اند. رعایت ارزش‌های اخلاقی، حاصل ایمان مبتنی بر تفکر است و ایمان مبتنی بر تفکر، کارکرد اصلی این حوزه به شمار می‌آید. مهارت‌های فناوری و محاسباتی ابزاری در خدمت یادگیری مطلوب و هم در خدمت تبلیغ و اشاعه معارف و ارزش‌های اسلامی است.

خودپایی، خودپالایی و خودسازی و کار و تلاش و مجاهدت در عرصه‌های ارتباط با خلق و خلقت در ذیل ارتباط با خداوند متعال و نگاه مسئولانه به این عرصه‌ها، حاصل ایمان و معرفت است که به تربیت متریان فعال و خدمت‌گذار جامعه اسلامی منتهی می‌شود.

همه حوزه‌های یادگیری، در خدمت هدف غایی تربیت قرار دارند و معارف اسلام ناب محمدی ﷺ به مثابه متغیر اصلی است که سایر حوزه‌ها نسبت خود را با آن تنظیم می‌کنند. آموزه‌های دینی مشوق و چراغ راهنمای متریان در کسب و ارتقا، ارزشمند دانستن و به کارگیری علم در حوزه‌های مختلف می‌باشند. تعلیم و تعلم در راستای درک عمیق‌تر نظام آفرینش و زمینه رشد و

تعالی فرد و جامعه برای دستیابی به تمدن نوین اسلامی، خود عمل دینی و کاری مقدس شمرده می‌شود. جهت‌دهی به کار و فناوری متناسب با اهداف زندگی دینی و فرهنگ اسلامی در حوزه کار و فن‌آوری مورد تأکید است. حوزه تفکر و حکمت در متن دین قرار دارد و لازمه دینداری است. مبانی، اصول، شیوه‌ها، اشارات، ملاحظات قرآن کریم، و سنت و سیره معصومین - *علیهم‌السلام* - مبنای تفکر و حکمت است. آداب و مهارت‌های زندگی جزئی از دین و از آن تفکیک ناپذیر؛ و مبانی، اصول و شیوه‌های آموزش آن متخذ از آموزه‌ها و توصیه‌های اسلامی‌اند. در حوزه سلامت و تربیت بدنی نیز در مورد صحت بدن، حفظ بهداشت تأکیدات زیادی در آموزه‌های دینی شده است. فرهنگ در تعامل با دین و دینداری شکل می‌گیرد. هنر، زبان و ادبیات فارسی ملهم از حوزه معارف دینی نضج یافته و محمل آموزه‌های دینی بوده و هستند و نقش به‌سزایی در نشر دین دارند. زبان عربی وجه مشترک این حوزه و حوزه زبان و ادبیات فارسی می‌باشد؛ ارتباط مناسب این دو حوزه در زمینه آموزش معنای لغات، صرف و نحو، امور بلاغی و ...، می‌تواند به تعمیق یادگیری قرائت و درک قرآن کریم و زبان

فارسی منجر شود. مبانی اسلامی در تدوین و ارائه نظریه‌ها، مبانی، اصول، روش‌ها، آثار و ویژگی‌های موضوعات حوزه یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی نقش به‌سزایی دارد.

۳/۶/۳- حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی

این حوزه شامل دو بخش زبان و ادبیات است. زبان، فرایندی است که از درک و دریافت سخن آغاز می‌شود و به تولید کلام معنادار می‌انجامد. ادبیات، تولیدی مرکب و چند سطحی است که واج، واژه، معنا؛ و نحو، سطح و جنبه هنری را نیز شامل می‌شود. کارکرد هنری زبان در قالب ادبیات ظاهر می‌شود.

ضرورت و کارکرد حوزه: زبان و ادبیات فارسی، رمز هویت ملی و سبب پیوستگی و وحدت همه اقوام ایرانی و گنجینه گران ارجی است که گذشته را به حال و آینده پیوند می‌دهد. در این حوزه، زبان‌آموزان با پیکره نظام‌مند و عناصر سازه‌ای زبان به گونه‌ای روشمند و علمی آشنا می‌شوند و توانایی خلق و نگارش و آفرینش در این حوزه را کسب می‌کنند.

بنیاد ارتباط انسان با دیگران بر زبان است. آموزش زبان بستر مناسبی را برای پرورش مهارت‌ها و ارزش‌های اخلاقی متریان در قالب‌های متنوع زبان و ادبیات به صورت شفاهی، دیداری و

نوشتاری، برای مقاصد و مخاطبان گوناگون فراهم می‌کند و شامل یادگیری زبان، یادگیری از طریق زبان و یادگیری درباره زبان می‌باشد. بیش‌ترین فعالیت روزمره ما هنگام گفت‌وگو با دیگران و استفاده از رسانه‌ها توسط زبان شکل می‌گیرد. زبان دو کارکرد اصلی دارد: ۱- ابزاری برای ارتباط در مراودات اجتماعی، ۲- ابزاری برای ایجاد زیبایی هنری که همان ادبیات است. ما از زبان برای هدف‌های گوناگون استفاده می‌کنیم، از جمله برای برآوردن نیازهای روزمره، تأثیرگذاری بر افکار و رفتار دیگران، ایجاد تفاهم در روابط اجتماعی، انجام تحقیق و کسب اطلاعات، آشنایی با پیشینه فرهنگی، حفظ آداب و رسوم قومی- محلی، احساس تعلق و ایجاد هویت ملی، قدرت بیان عقاید شخصی، دریافت ایده‌ها و افکار، بیان تخیلات و بدیعه‌گویی، و دادن اطلاعات در زمینه‌های گوناگون.

قلمرو حوزه: آموزش زبان و ادبیات فارسی بر چهار مهارت زبانی گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن از طریق رمزگشایی و رمزگذاری نمادهای آوایی (شنیداری) و خطی (دیداری) و مهارت‌های فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) و چگونگی کاربست آن‌ها و نیز ادبیات فارسی تأکید دارد. در این

حوزه، متریان به فهم زبان، باورها، ارزش‌ها و نگرش‌ها، ساختار زبانی، جایگاه و گشتار زبان فارسی، و پیکره نظام‌مند و عناصر سازه‌ای و عوامل هنری و زیبایی در ادبیات کهن و معاصر دست می‌یابند.

شایان ذکر است که عناوین دروس و موضوعات زیر مجموعه این حوزه یادگیری از میان عناوین و موضوعات کنونی و عناوینی از قبیل فن سخنوری، نقد کتاب، آشنایی با متون کهن فارسی (گلستان، دیوان حافظ، مثنوی، شاهنامه و ...) و ... بر حسب دروه تحصیلی، تفاوت‌های فردی متریان از جمله جنسیت، تفاوت‌های محیطی و ... در راهنمای برنامه درسی این حوزه انتخاب و تعیین می‌گردد.

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه: رویکرد آموزش زبان و ادبیات فارسی، رویکرد ارتباطی است و بر انتقال ارزش‌های فرهنگ اسلامی ایرانی تأکید دارد. زبان در بستر تجربیات ارتباطی طبیعی، بیش‌تر و بهتر آموخته می‌شود. لذا قانونمندی‌های زبانی شامل تلفظ کلمات، ساخت کلمات و ساخت دستوری، از طریق کسب تجربیات واقعی و وابسته به موقعیت‌های فرهنگی متریان صورت می‌گیرد. این امر خصوصاً

در سال‌های اولیه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مجموعه تجربیات ارائه شده در قالب‌های گوناگون زبان و ادبیات فارسی، متریان را افرادی پایبند به ارزش‌های ملی و دینی و متخلق به آداب و اخلاق متعلق به این سرزمین می‌پرورد، و آنان را در حفظ فرهنگ و تمدن خویش توانمند می‌کند. در سازماندهی محتوا در دوره ابتدایی عمدتاً کارکرد ارتباطی زبان مورد توجه قرار می‌گیرد و کارکرد هنری زبان صرفاً با هدف لذت بردن از زبان دنبال می‌شود. در مراحل بالاتر توجه به کارکرد هنری زبان با هدف انتقال ارزش‌های فرهنگی و رشد و تقویت توانمندی‌های هنری متریان و کسب هویت ملی صورت می‌گیرد.

ارتباط با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌ها: پرورش مهارت‌های زبانی زمینه درک مفاهیم در سایر متون و موضوعات درسی را فراهم کرده، به رشد مهارت‌های اجتماعی، شخصی، ذهنی، ارتباطی، فرهنگی، مطالعه و پژوهش و ارزش‌های اخلاقی کمک می‌کند. این حوزه یادگیری به لحاظ فرهنگی ارتباط بسیار تنگاتنگی با حوزه‌های یادگیری فرهنگ و هنر، علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، قرآن و معارف اسلامی، و آداب و

مهارت‌های زندگی دارد و در دست‌یابی به برخی از اهداف این حوزه‌ها کمک می‌کند.

۳/۶/۴- حوزه یادگیری فرهنگ و هنر

فرهنگ مهم‌ترین و غنی‌ترین منبع دست‌یابی به هویت است و از طریق جهت دادن به شیوه زندگی امکان هویت‌یابی را به صورت فردی و جمعی فراهم می‌کند. فرهنگ شامل: باورها و ارزش‌ها، تاریخ گذشته، مفاخر ملی، آداب و سنت‌ها، قوانین، آثار باستانی، هنر و ادبیات گذشته و معاصر است. حوزه یادگیری فرهنگ و هنر ناظر به درک معنا و روابط میان پدیده‌ها (آیه بینی و آیه خوانی)، زیبایی‌شناسی و قدرشناسی نسبت به نشانه‌های جمال الهی و زیبایی‌ها در پیشینه فرهنگی جامعه (نمادها، آداب و رسوم، ارزش‌ها، اسوه‌ها و اسطوره‌ها) و حفظ و تعالی آن است.

ضرورت و کارکرد حوزه: کارآمدترین امکانات در امر تربیت با عنایت به اهمیت فرهنگ و هویت ملی و نقشی که این دو مقوله در استقلال، خودکفایی، عزت نفس و مقابله با از خودبیگانگی ایفا می‌کنند، موضوعاتی هستند که از فرهنگ اسلامی، ایرانی و انقلابی ما نشئت گرفته و در احراز هویت ملی اثرگذار باشند. هنر به عنوان تجلی باورهای جامعه از وجوه تمایز انسان با سایر

موجودات است و می‌تواند به عنوان یکی از بارزهای هویت و به ویژه هویت فرهنگی و معنوی، موجب رشد و ارتقاء تمدن و فرهنگ جوامع باشد.

تربیت فرهنگی و هنری سبب شناخت پیشینه فرهنگی و توانایی‌های فردی و توسعه ظرفیت‌های وجودی و کسب بخشی از شایستگی‌های مورد نیاز برای زندگی می‌شود. دستیابی به کمال در اخلاقیات، ارزیابی فرهنگ بشری بر اساس نظام معیار، درگرو دست‌یابی متریبان به ابزار و رسانه‌هایی با توان بازنمایی دامنه و عمق ارزش‌هاست. استفاده از هنر و قالب‌های هنری مناسب‌ترین طریق بازنمایی تجربیات غنی از احساس و عواطف انسانی است. شناختی که در اثر آشنایی با هنرها و میراث فرهنگی ایجاد می‌شود، زمینه‌ساز حفظ، احیا و اشاعه هنرهای ایرانی - اسلامی، هویت بخشی به فرد و جامعه و مقابله با تهاجم فرهنگی است. مهم‌ترین کارکرد این حوزه را می‌توان سواد فرهنگی و هویت بخشی، ایجاد شوق و نشاط، تأمین بهداشت روانی، درک و بیان احساسات و معانی و ابراز وجود به زبان هنرها، پرورش حواس، ذوق زیباشناسی، قدرت تخیل، پرورش هوش‌های چندگانه، خلاقیت، سواد هنری، قدرت تمرکز، تفکر،

دقت، نظم ذهنی، استدلال و حل مسئله و ارزش‌یابی، قدرشناسی از زیبایی‌ها و میراث فرهنگی، توسعه مهارت‌های اجتماعی - ارتباطی و تمایل به برقراری ارتباط با دیگران و تبادل احساسات، عواطف و ارزش‌ها، علاقه به مشارکت و همیاری در فعالیت‌های گروهی، آمادگی برای ارائه و دریافت اطلاعات در اشکال مختلف عنوان کرد.

قلمرو حوزه: قلمرو حوزه فرهنگ و هنر شامل درک ایده‌های هنری، فرایندها و مهارت‌های هنری، ابراز هنری و میراث فرهنگی در دو عرصه عملی (تولید اثر بر پایه الفبا و قواعد ترکیب) و نظری (درک اثر بر پایه زیباشناسی، تاریخ فرهنگ و هنر، تجزیه و تحلیل و نقد آثار فرهنگی و هنری) است. رمزگشایی و رمزگذاری پدیده‌ها در قالب‌های هنری شامل دو فرایند کشف معنا (درک و دریافت اثر) و خلق معنا (تولید اثر) است. دستیابی به سواد فرهنگی و میان فرهنگی برای درک ارتباط فرهنگ‌ها، اقوم و ملیت‌ها در سطح ملی و جهانی، و ارتباط خرده فرهنگ‌ها با فرهنگ غالب، تمایز فرهنگ مدرن و سنتی، بخشی از قلمرو محتوایی این حوزه یادگیری است.

شایان ذکر است که عناوین دروس و موضوعات زیر مجموعه این حوزه یادگیری از میان عناوینی از قبیل میراث فرهنگی، زیبایی‌شناسی، نقاشی، کاردستی و صنایع دستی، نمایش، قصه‌گویی، سرودخوانی، نقد فیلم و ... بر حسب دوره تحصیلی، تفاوت‌های فردی متریان از جمله جنسیت، تفاوت‌های محیطی و ... در راهنمای برنامه درسی این حوزه انتخاب و تعیین می‌گردد.

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه:
جهت‌گیری کلی این حوزه در سازماندهی محتوا و آموزش، "تربیت هنری" با تأکید بر دست‌یابی به بصیرت فرهنگی است. تربیت هنری زمینه درک زیبایی‌ها و نظم هستی که یکی از راه‌های شناخت خداوند و قدرشناسی نسبت زیبایی‌ها و خالق آنهاست را فراهم می‌کند. سازماندهی فعالیت‌ها در قالب رویکرد تربیت هنری موجب درک زیبایی‌های طبیعت، محیط زندگی و آثار فرهنگی هنری، تقویت حواس، تخیل، تفکر، توان درک معانی آشکار و پنهان و غنا بخشیدن به ادراک حسی و عاطفی می‌شود. در فعالیت‌های هنری متریان باید برای اظهار و

ابراز احساسات و افکار خود، آزادی عمل داشته و زمینه پاسخ‌گویی به نیازهای درونی آنها فراهم شود.

سازماندهی محتوا در این حوزه تا پایان دوره اول متوسطه تربیت هنری، و در دوره دوم متوسطه موضوع محور (دیسپلین محور) است. هم‌چنین سازماندهی محتوا به صورت چند رشته‌ای و متناسب با نیازهای فردی و اجتماعی متریان انجام می‌شود. تربیت فرهنگی و هنری در سال‌های آغازین تحصیل به صورت آموزش غیرمستقیم انجام می‌گیرد و به تدریج متناسب با دوره تحصیلی و رشته‌های هنری از روش‌های آموزش مستقیم بهره‌گیری می‌شود. در فرایند فعالیت‌های یادگیری و تولید اثر هنری، با ایجاد شرایط تصمیم‌گیری و حل مسئله، مهارت رویارویی با مسائل و مشکلات، درک صحیح رویدادها و پدیده‌ها با تکیه بر عواطف، امکان ابراز احساسات، افکار، ایده‌ها، دریافت‌های شخصی؛ و پرورش قوه خيال (تخیل)، خلاقیت و هوش‌های چندگانه و وجه فردی متربی، از طریق به کارگیری حواس مختلف در قالب‌های متنوع هنری فراهم می‌شود.

نسبت حوزه با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌های یادگیری: کلیه صلاحیت‌ها و یادگیری‌های مشترک برنامه، به

ویژه مهارت‌های ارتباطی و ذهنی به طور مستقیم از طریق حوزه یادگیری فرهنگ و هنر و تجربیات تأثیرگذار احساسی ایجاد می‌شود. ادراک حسی و قوه تخیل متریان در حین فعالیت‌های هنری فردی و گروهی پرورش می‌یابد و به تدریج عمق و غنا می‌یابد و دست‌یابی به رشد شناختی و ارزش‌های اخلاقی میسر می‌شود.

بصیرت فرهنگی و تربیت هنری، فرابنامه درسی و روح حاکم بر کل نظام آموزشی است و استفاده از ظرفیت همه حوزه‌های یادگیری، خصوصاً علوم انسانی و مطالعات اجتماعی و زبان و ادبیات را طلب می‌نماید. هم‌چنین کارکردهای ثانویه این حوزه از طرق مختلف به تحقق اهداف سایر حوزه‌های یادگیری یاری می‌رساند.

۳/۶/۵- حوزه یادگیری سلامت و تربیت بدنی

حوزه سلامت و تربیت بدنی به دنبال برقراری سلامتی کامل جسمی، روانی، و ایجاد زمینه‌هایی در جهت شناساندن روش‌های درست فعالیت جسمانی، ارتقا توانایی‌های بدنی، تبیین روش‌های تفریحی سالم و ترویج بهداشت و اصول سالم زیستن و پیشگیری

از ایجاد بیماری و اختلال و معلولیت‌های اندامی و توانمندسازی افراد در تسلط بر رفتار خود و حفظ سلامت است.

ضرورت و کارکرد حوزه: در آموزه‌های اسلامی، بدن انسان هدیه و امانتی الهی برای تکامل روح محسوب می‌شود. حفظ بدن از خطرها، آسیب‌ها و برقراری سلامت تکلیف دینی و الهی می‌باشد و در کلام معصومین علیهم‌السلام نیز بر این حقیقت تأکید شده است. سلامت و تربیت بدنی به عنوان عاملی اساسی و مؤثر در توسعه فردی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، اقتصادی است و ابزاری ضروری برای رشد و پرورش انسان‌هایی سالم و توانمند جهت دست‌یابی به ابعاد از حیات طیبه است.

کسب صلاحیت‌های اساسی این حوزه، متریان را قادر می‌سازد تا ظرفیت‌های جسمی، روحی و روانی خود را بشناسند، به آن اعتماد کنند و در جهت پرورش آن کوشا باشند. این آموزه‌ها به متریان کمک می‌کند که در قبال بهداشت و سلامتی خود مسئولیت بپذیرند و به نقش خود در تضمین سلامتی جسمی و روانی و سلامتی و نشاط فردی و اجتماعی، به خصوص سلامت خانواده اعتقاد داشته باشند.

متریبان در خلال فعالیت‌های بدنی یاد می‌گیرند چگونه در قالب گروه کار کنند، اعتماد به نفس خود را افزایش دهند، برای اوقات فراغت خود برنامه ریزی کنند، خطر کنند، در مسائل درگیر شوند و به کمک دیگران مسائل را حل کنند. سلامت و بهداشت موجب رفاه کامل جسمی، روانی، اجتماعی، و معنوی و پیشگیری از ایجاد بیماری و ضایعات و معلولیت‌های جسمی، حسی، حرکتی، و موجب توانمندسازی فرد در تسلط بر رفتار و حفظ سلامت خود و پیشگیری از کردارهای پرخطر و بهبود زندگی متریبان می‌شود.

قلمرو حوزه: بهداشت و سلامت، و تربیت بدنی و تفریحات سالم به عنوان موضوعات همبسته یک حوزه شناخته شده‌اند و اهداف مشترک بسیاری دارند. توجه به سطح کیفی زندگی و رشد و تکامل فرد، اصول صحیح تغذیه، رعایت آداب بهداشتی و کسب مهارت‌های ایمنی از مهم‌ترین اهداف این حوزه می‌باشد. قلمرو این حوزه یادگیری دو زیر حوزه اصلی سلامت و بهداشت و تربیت بدنی و تفریحات سالم که شامل موارد زیر است:

- مهارت‌های حرکتی و آمادگی جسمانی،

- بازی‌ها و رشته‌های ورزشی،
- تفریحات سالم،
- اصول تغذیه سالم و متوازن،
- ایمنی و پیشگیری از آسیب‌های فردی و جمعی در ابعاد و شرایط مختلف،
- مهارت‌های زیستی و بهداشت فردی و عمومی،
- نظام مراقبت از سلامت جسمانی و روانی با تأکید بر سلامت فرد، خانواده و اجتماع،
- بهداشت بلوغ و سلامت نوجوانی.

شایان ذکر است که عناوین دروس و موضوعات زیر مجموعه این حوزه یادگیری از میان عناوین و موضوعات کنونی و عناوینی از قبیل بهداشت روانی، بهداشت محیط کار و... بر حسب دوره تحصیلی، تفاوت‌های فردی متریبان از جمله جنسیت، تفاوت‌های محیطی و... در راهنمای برنامه درسی این حوزه انتخاب و تعیین می‌گردد.

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه:
این حوزه شامل دو قلمرو محتوایی سلامت و بهداشت و تربیت بدنی و تفریحات سالم است که در سازماندهی محتوای آن در

کلیه سطوح تحصیلی باید ابعاد جسمانی، عقلانی، اجتماعی، روانی و معنوی به صورت تلفیقی مورد توجه قرار گیرد. در دوره دوم متوسطه، سازماندهی محتوا در شاخه فنی و حرفه‌ای موضوع محور خواهد بود.

برای آموزش سلامت و تربیت بدنی، با توجه به شرایط سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، روش‌های متفاوت و متناسب مورد استفاده قرار می‌گیرد. برخی از آن‌ها عبارت‌اند از: بازی، نمایش و تمرین عملی، بازدیدها و اردوها، مسابقات و همایش‌ها، استفاده از فعالیت‌های هنری، کار در گروه‌های کوچک و موقعیت‌های واقعی که می‌توانند فضاهای شبیه‌سازی شده نرم‌افزاری تا موقعیت‌های واقعی را شامل شوند.

نسبت حوزه با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌های یادگیری: متریان در خلال فعالیت‌های یادگیری ارزش‌های اخلاقی و بهداشتی و مهارت‌هایی هم‌چون تلاش، کار گروهی، احترام به خود و دیگران، انصاف، صبر، خویش‌داری، حسن‌خلق، اعتماد به نفس، نظم و انضباط، رعایت قوانین و حس مسئولیت و انتخاب سالم را به صورت کاربردی می‌آموزند و تمرین می‌کنند. در این حوزه، متریان از طریق انجام و مشارکت

در فعالیت‌های مختلف و برای برآورده کردن مسئولیت‌های مورد انتظار مجبور به تفکر و خلق موقعیت‌های جدید بوده و مهارت‌های عقلانی، اجتماعی، ارتباطی و محاسباتی را به خدمت می‌گیرند.

این حوزه به عنوان یک علم جدید و میان‌رشته‌ای برگرفته از علوم زیستی و تجربی (زیست‌مکانیک، فیزیولوژی، بهداشت، تغذیه، آناتومی، حرکت‌شناسی، رشد و تکامل حرکتی) و علوم انسانی (روان‌شناسی، آمار) و علوم اجتماعی (تاریخ و فرهنگ بومی محلی) است. چنین تعریف وسیعی از این حوزه مؤید ارتباط آن با سایر حوزه‌های یادگیری این برنامه است. بسیاری از موضوعات بهداشت با حوزه یادگیری آداب و مهارت‌های زندگی مشترکاتی دارد. آموزه‌های پرهیز از رفتارهای پرخطر با حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ارتباط دارد. برخی از مباحث ایمنی چون مواجهه با حوادث و بلایای طبیعی با زمین‌شناسی و جغرافیا و مبحث بهداشت و ایمنی فردی در حوزه کار و فن‌آوری قابل طرح است.

متریان در بازی‌های بومی و محلی با فرهنگ، اخلاق، و مهارت‌های زندگی و ارزش‌های دینی و ملی آشنا می‌شوند. در

یادگیری ورزش‌هایی مانند شنا و دو میدانی و ژیمناستیک و ... ، حرکت و انجام مهارت‌ها در سیالات مختلف (آب و هوا) را تجربه کرده و ویژگی آن‌ها را درک می‌کنند. در ورزش‌هایی مانند کوهپیمایی و صحرانوردی به درکی صحیح از علوم پایه دست پیدا می‌کنند و بدین طریق، تربیت بدنی زمینه رشد متریان در سایر حوزه‌ها را فراهم می‌آورد.

۳/۶/۶- حوزه یادگیری کار و فن آوری

حوزه کار و فن آوری شامل کسب مهارت‌های عملی برای اداره امور زندگی و کسب شایستگی‌های مرتبط با فناوری و علوم وابسته، جهت آمادگی ورود به حرفه و شغل در بخش‌های مختلف اقتصادی و زندگی اجتماعی است.

ضرورت و کارکرد حوزه: با توجه به آموزه‌های اسلامی که کار و اشتغال، دارای ارزش تربیتی است و انسان از طریق کار، نفس سرکش را رام کرده و شخصیت وجودی خویش را صیقل داده، هویت خویش را تثبیت کرده و زمینه ارتقاء وجودی خویش را مهیا می‌کند و نیز با توجه به رشد سریع تغییرات فناوری، اجتماعی و اقتصادی، پیچیدگی‌های دنیای کار به همراه وجود چالش‌ها و مفاهیمی از قبیل توسعه پایدار و همه جانبه، آموزش

مادام‌العمر، آموزش برای همه و فرصت‌های برابر، کار شایسته، جهانی سازی، رسیدن به شاخص‌ها و استانداردهای توسعه ضرورت دارد افراد کشور در هر بخش از زندگی اجتماعی و حرفه‌ای خود به‌طور مستمر دانش، مهارت و نگرش خود را بر اساس برنامه‌ریزی دقیق توسعه دهند تا در جامعه دانش محور، زندگی و کار هدفمندی را دنبال نمایند. آموزش فناوری، کار و مهارت آموزی، باعث پیشرفت فردی، افزایش بهره‌وری، مشارکت در زندگی اجتماعی و اقتصادی، کاهش فقر، افزایش درآمد و توسعه یافتگی خواهد شد. این آموزش‌ها توزیع نیروی انسانی را اصلاح می‌نماید و سرمایه گذاری در آن، سرمایه گذاری برای آینده تلقی می‌شود.

کشور ما ظرفیت‌ها، منابع و مزیت‌های ویژه و متنوعی را داراست و هم اکنون برای رسیدن به اهداف حال و آینده کشور (توسعه همه جانبه و پایدار) در چشم انداز ۲۰ ساله، نیازمند فناوری، نیروی کار بهره‌ور و فن آور در تمامی حرف و مشاغل برای بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشد. با توجه به آمارهای موجود، بیش از هشتاد درصد از فرصت‌های شغلی و حرفه‌ای کشور در سطوح اولیه و میانی مهارتی قرار

دارند که برای مقابله با چالش‌های نوظهور دنیای کار و رسیدن به اهداف توسعه، در این سطوح دو رویکرد را می‌توان در نظر گرفت:

۱. توسعه سرمایه انسانی با توجه به نیازهای حرف و مشاغل موجود و آینده که با تغییرات فناوری و پیچیدگی‌ها همراه است؛

۲. زمینه سازی برای تولید و ایجاد متوازن مشاغل و حرف بهره ور.

قلمرو حوزه: از آن جا که امروزه تحولات حوزه اشتغال به شدت تحت تأثیر فناوری‌های نوین است و متریبان باید توانایی کار بست یادگیری‌های خود را در محیط واقعی کار داشته باشند؛ لذا قلمرو این حوزه شامل سه دسته شایستگی است: ۱) شایستگی‌های محوری (فنی و غیر فنی) دنیای کار؛ ۲) شایستگی‌های مورد نیاز نیروی کار حرف و مشاغل گوناگون؛ ۳) شایستگی‌های مربوط به یادگیری مادام‌العمر فنی و حرفه‌ای.

۱) شایستگی‌های محوری دنیای کار شامل:

- شایستگی‌های اساسی: سواد، محاسبه و استفاده از فناوری؛
- شایستگی‌های بین فردی: کار تیمی، ارتباط مؤثر؛
- شایستگی‌های تفکر: حل مسئله، تفکر انتقادی، تفکر خلاق، استدلال، تفکر سیستمی؛

• شایستگی‌های شخصیتی: ایمان، مسئولیت پذیری،

سخت کوشی، مدیریت، برنامه‌ریزی و وجدان کاری؛

• شایستگی‌های کسب و کار: کارآفرینی، نوآوری و

مهارت‌های شغلی؛

• شایستگی‌های اجتماعی: مهارت‌های شهروندی.

۲) شایستگی‌های پایه فنی دنیای کار:

• شایستگی به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات؛

• شایستگی به کار بردن ابزارهای پایه در بخش‌های

خدمات، صنعت و کشاورزی در انجام کاری‌ها مشترک

بخشی؛

• شایستگی فنی رعایت بهداشت و ایمنی فردی و محیطی

محیط کار

• شناخت حوزه‌های متنوع شغلی و حرفه‌ای و شایستگی

هدایت شغلی.

۳) شایستگی‌های مربوط به یادگیری مادام‌العمر فنی و حرفه‌ای.

شایان ذکر است که عناوین دروس و موضوعات زیر

مجموعه این حوزه یادگیری از میان عناوین و موضوعات کنونی

و عناوینی از قبیل کارآفرینی، فناوری اطلاعات و ارتباطات،

کاربرد رایانه و ... بر حسب دوره تحصیلی، تفاوت‌های فردی متربیان از جمله جنسیت، تفاوت‌های محیطی و... در راهنمای برنامه درسی این حوزه انتخاب و تعیین می‌گردد.

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه:
این سه دسته شایستگی در دوره آموزش عمومی به صورت عینی، تجربی و در هم تنیده با دیگر حوزه‌های یادگیری و از طریق کسب تجربه در محیط‌های یادگیری واقعی و متنوع کسب خواهد شد و زمینه هدایت متربیان را با توجه به علائق و توانایی‌هایشان در مسیرهای تحصیلی، حرفه‌ای و شغلی فراهم می‌کند. متربییانی که پس از دوره آموزش عمومی از نظام آموزشی خارج می‌شوند باید در یک دوره یک ساله کارآموزی شرکت کرده و پس از دریافت گواهینامه حرفه‌آموزی وارد بازار کار شوند.

سازماندهی محتوا در دوره متوسطه در شاخه نظری، کاردانش و فنی و حرفه‌ای به صورت زیر خواهد بود:

۱- گروه اوّل (شاخه کاردانش): طراحی برنامه درسی به گونه‌ای است که متربیان بتوانند ترجیحاً پس از پایان دوره کاردانی جذب دنیای کار شوند. حرفه‌های انتخابی با توجه به زمان

آموزش و دیگر عوامل در سطوح یک یا دو مهارتی^۱ می‌باشند. زمان اختصاص داده شده به حرفه‌های انتخابی، بیش‌تر از زمان آموزش به شایستگی‌های گروه‌های اصلی حرفه، یا گروه‌های بزرگ حرفه می‌باشد. آموزش‌های عملی نیز در این شاخه از شاخه‌های دیگر بیش‌تر است و امکان توسعه حرفه‌ای و آموزشی نیز وجود دارد. مراکز یادگیری در اجرای این آموزش‌ها می‌تواند خارج از مدرسه قرار گیرد و نیازهای منطقه‌ای در طراحی و تدوین برنامه درسی لحاظ می‌شود.

۲- گروه دوم (شاخه فنی و حرفه‌ای): طراحی برنامه درسی به گونه‌ای است که متربیان بتوانند پس از پایان دوره کاردانی جذب دنیای کار شوند. حرفه‌های انتخابی با توجه به زمان آموزش و دیگر عوامل در سطوح دو یا سه مهارتی‌اند. در این گروه بین شایستگی‌های گروه‌های اصلی حرفه و شایستگی‌های حرفه‌های انتخاب شده، تعادل برقرار است. مراکز یادگیری نیز در این نوع آموزش‌ها متنوع است.

۱- سطوح مهارتی در این حوزه بر اساس استانداردهای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای است.

۳- گروه سوم (شاخه نظری): برنامه درسی متریان شاخه نظری باید به گونه‌ای طراحی شود که هر متربی در پایان دوره متوسطه، در یکی از فعالیت‌های فنی و حرفه‌ای ساده متناسب با نیازها و علایق خود مهارت کافی عملی را کسب کرده باشد و این امر در ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی به عنوان یک معیار لحاظ گردد. علاوه بر آن، طراحی برنامه‌های درسی این گروه به گونه‌ای است که متریان بتوانند پس از پایان دوره کاردانی یا کارشناسی جذب دنیای کار شوند. گروه بزرگ حرفه‌های انتخابی با توجه به زمان آموزش و دیگر عوامل در سطوح سه یا چهار مهارتی قرار دارند. دروس مهارتی نیز بر اساس استاندارد شایستگی‌های حرفه و با توجه به نیازهای فردی و محیطی در برنامه دوره متوسطه، به صورت اختیاری و هدفمند (پروژه) گنجانده می‌شود.

در تدوین فعالیت‌های یادگیری در کلیه دوره‌های تحصیلی دیدگاه فن‌آورانه حاکم خواهد بود. در پایه‌های اول تا سوم دوره ابتدایی مهارت‌های مربوط به کار به صورت کاملاً تلفیقی با سایر حوزه‌های یادگیری ارائه می‌شود. در پایه‌های چهارم تا ششم دوره ابتدایی و دوره اول متوسطه مهارت‌های مربوط به کار در قالب پروژه‌هایی و بر اساس نیازها، استعدادها، علایق و

موقعیت‌های محلی تعریف و به صورت عملی اجرا خواهد شد. فناوری اطلاعات و ارتباطات علاوه بر تلفیق با سایر حوزه‌های یادگیری به صورت مستقل نیز ارائه می‌شود.

ارتباط با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌های یادگیری: از این حیث که آموزش‌های کار و فن‌آوری ماهیتی چند رشته‌ای دارند؛ لذا با سایر حوزه‌های یادگیری ارتباط مستقیمی برقرار می‌کنند. این آموزش‌ها باید بتواند به تحقق صلاحیت‌های مشترک کمک کند و خود با یادگیری‌های مبتنی بر سایر عناصر اهداف کلی مرتبط باشد. این ارتباط با توجه به نوع حرفه‌ها و مشاغل و سطوح آن‌ها ممکن است شدت و ضعف داشته باشد. آموزش فناوری ارتباطات و اطلاعات نیز علاوه بر ماهیت مستقل خود، به دلیل تسهیل و تقویت فرایند یادگیری-یاددهی در سایر حوزه‌های یادگیری کاربرد دارد.

۳/۶/۷- حوزه‌ی یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی

حوزه‌ی یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی به مطالعه‌ی کنش‌ها و تعاملات انسانی و توانایی ایجاد رابطه‌ی مثبت و سازنده با خلق حول محور رابطه با خدا؛ درک موقعیت و فراموقعیت و عناصر آن در ابعاد مختلف (زمان، مکان، عوامل طبیعی و

اجتماعی) و سنت‌های الهی حاکم بر فرد و جامعه می‌پردازد؛ و در پی تقویت و پرورش کنش‌های مطلوب، متناسب با نظام معیار است.

ضرورت و کارکرد حوزه: زندگی توحیدی مستلزم شناخت کنش‌های آدمیان، پیش‌بینی کنش‌ها، پیامدهای آن‌ها، ارزش‌گذاری در مورد کنش‌های خوب و بد و تربیت فردی و اجتماعی است که عمدتاً علوم انسانی و مطالعات اجتماعی متکفل آن است. حصول تربیت متعالی در گرو رابطه و تعامل متقابل فرد و جامعه است. آموزش‌های این حوزه برخاسته از فرهنگ و تاریخ جامعه، در خدمت هویت تاریخی و فرهنگی آن می‌باشد و بسترهای لازم برای تحقق عدالت و پیشرفت را فراهم می‌آورد. آموزش تعامل مسئولانه با جامعه و مسائل آن و نیز ارتقا توان شناختی، نگرشی و مهارتی در متربیان برای اصلاح دین‌مدارانه‌ی مسائل زندگی فردی و جمعی از کارکردهای مهم این حوزه است. تربیت اجتماعی سیاسی متربیان را قادر می‌سازد تا ضمن حفظ هویت شخصی به عنوان عضوی از جامعه‌ی انسانی با طیفی از مردم و گروه‌ها ارتباط برقرار نموده و در فعالیت‌های اجتماعی مشارکت عقلانی و مسئولانه داشته باشند.

خودآگاهی و بالابردن حس مسئولیت دینی و هویت بخشی به فرد و جامعه از کارکردهای مهم این حوزه است. توانایی برقراری روابط مثبت و سازنده بر اساس نظام معیار متربیان را قادر می‌سازد تا احساس تعلق گروهی/اجتماعی خود را رشد داده و به عنوان یک ایرانی مسلمان وظایف و مسئولیت‌های خود را در قبال خانواده، جامعه، محیط کار انجام دهند تا به تحقق مردم‌سالاری دینی کمک نموده و در پرتو آن بتوانند روابط سازنده‌ای با سایر جوامع و فرهنگ‌ها برقرار کنند.

برقراری رابطه‌ی مؤثر و سازنده، نیازمند درک سنت‌های الهی، مطالعه محیط طبیعی و انسانی (سیر در آفاق و انفس)، احساس همدلی، نوع دوستی و احترام نسبت به دیگران و کنترل هیجانات و احساسات به هنگام قرار گرفتن در موقعیت‌های واقعی و چالش برانگیز (خانودگی، اجتماعی، بین‌المللی) است. به این منظور متربیان نیاز دارند در آموزش‌های مدرسه‌ای فرصت‌هایی برای به چالش کشیدن ایده‌های خود و دیگران در خصوص مسایل اجتماعی در سطح محلی، ملی و جهانی؛ را در اختیار داشته باشند تا از این طریق روحیه‌ی حقیقت‌جویی، عدالت‌خواهی، حق‌طلبی، تکلیف‌مداری، دعوت‌گری، مذاکره، انصاف، و نوع

دوستی و پذیرفتن مسئولیت الهی خود در قبال نوع بشر، خصوصا محرومان و مستضعفان را پرورش دهند. آنان باید بتوانند ویژگی‌های تمدن و فرهنگ ایرانی اسلامی و تأثیر آن در توسعه‌ی جامعه‌ی بشری را درک کرده و نقش خود را در جهان امروز برای حفظ و ارتقا موقیعت و جایگاه ایران در بین کشورهای منطقه و در سطح جهان بشناسند.

قلمرو حوزه: قلمرو حوزه‌ی علوم انسانی و مطالعات اجتماعی شامل: درک موقیعت و ابعاد آن در بعد زمان (گذشته، حال، آینده)، مکان (خانه، محله، شهر، کشور، زمین، کیهان)، عوامل طبیعی (محیط طبیعی، محیط زیست)، عوامل اجتماعی (ساختارها و نهادهای اجتماعی، هنجارها، رفتارها و روابط انسانی، قراردادهای) و تعامل آن‌ها؛ آمایش سرزمین؛ درک چگونگی حاکمیت سنت‌های الهی بر زندگی انسان در طول تاریخ، و کسب مهارت‌های اجتماعی (مهارت در فعالیت‌های گروهی، توسعه‌ی روابط انسانی -بردباری، وفاق و همدلی و مسالمت جویی، نوع دوستی و ...- رعایت حقوق و انجام تکالیف) و اقتصادی (داد و ستد، تولید، توزیع، مصرف) به عنوان یک عضو مسئول جامعه‌ی ایران اسلامی می‌باشد.

به عبارتی دیگر قلمرو این حوزه کنش‌های انسانی (از درونی‌ترین تا بیرونی‌ترین و از فردی‌ترین تا اجتماعی‌ترین)، پیامدهای آن‌ها در ابعاد و موقیعت‌های گوناگون را که کنش‌های میان انسان‌ها ناظر به آن‌ها انجام می‌شوند، شامل می‌شود.

آموزش در دوره‌ی دوم متوسطه به موقیعت‌های واقعی زندگی نزدیک‌تر بوده و فرصت‌های بیشتری برای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی را در اختیار متریان قرار می‌دهد. در این دوره ضمن تأکید بر پرورش مهارت‌های کار گروهی و شرکت در ارائه‌ی خدمات اجتماعی بر حسب ورود متریان به شاخه‌ی نظری یا گرایش / رشته علوم انسانی محتوا جنبه‌ی نیمه تخصصی پیدا کرده و حوزه‌های محتوایی چون فرهنگ، تاریخ، جغرافیا، روانشناسی، اقتصاد، جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی و ارتباطات، سیاست و حقوق، به صورت مستقل ارائه خواهد شد.

شایان ذکر است که عناوین دروس و موضوعات زیر مجموعه‌ی این حوزه‌ی یادگیری از میان عناوین و موضوعات کنونی و عناوینی از قبیل فرهنگ، مردم‌شناسی، سیاست و آموزش‌های سیاسی، حقوق، تاریخ فرهنگ ایران و اسلام، اندیشه‌های امام خمینی (ره)، آموزش‌های شهروندی و ... بر

حسب دروهی تحصیلی، تفاوت‌های فردی متربیان از جمله جنسیت، تفاوت‌های محیطی و ... در راهنمای برنامه‌ی درسی این حوزه انتخاب و تعیین می‌گردد. در انتخاب محتوای این حوزه علاوه بر منابع عقلی و تجربی معتبر از منابع نقلی معتبر نیز استفاده می‌شود.

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه:
تا پایان دوره ابتدایی و دوره اول متوسطه مفاهیم پایه و مهارت‌های اجتماعی در قالب تجربیات یادگیری تلفیقی ارائه می‌گردد و فرصت درک مفهوم موقعیت در ابعاد مختلف آن را فراهم می‌کند. همچنین متربیان شایستگی‌های لازم برای مشارکت آزادانه و آگاهانه در فعالیت‌های اجتماعی را کسب می‌کنند. این شیوه‌ی سازماندهی محتوا فرصت‌هایی را برای کسب تجربیات دست اول در سطح کلاس درس، مدرسه، جامعه‌ی محلی در اختیار مدارس و مربیان قرار می‌دهد. متربیان ضمن روبرو شدن با موقعیت‌های واقعی و چالش برانگیز توانایی لازم برای حل مسایل واقعی زندگی فردی و اجتماعی و دستیابی به مرتبه‌ای از عقلانیت اجتماعی را کسب می‌کنند.

فرایند یاددهی یادگیری مبتنی بر پرسشگری نقادانه و استدلالی و استفاده از روش‌های کاوشگری به شیوه‌ی مشارکتی، پژوهش مشارکتی، پروژه، مطالعه‌ی موردی، مطالعه کتابخانه‌ای - اسنادی، موقعیت‌های واقعی (برنامه‌ریزی، تأمین منابع برای ارائه‌ی خدمات اجتماعی به گروه‌های نیازمند) و مشارکت در فعالیت‌های جمعی در سطح جامعه (اردوهای عمرانی، خدماتی، پژوهشی) از روش‌های مورد تأکید این حوزه‌ی یادگیری است. مشارکت با سایر متربیان در سطح مدرسه (در قالب گروه‌های کوچک و بزرگ) و جامعه‌ی محلی فرصت‌هایی را برای کسب تجربیات واقعی در اختیار آنان قرار می‌دهد و کمک می‌کند تا نقش‌ها، قوانین، هنجارها، آداب و رسوم و ساختارهای اجتماعی را درک کرده و توانایی مشارکت آگاهانه و هدفمند در فعالیت‌های اجتماعی را کسب نمایند.

ارتباط با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌های یادگیری:
ماهیت محتوا و روش آموزش در این حوزه به تقویت مهارت‌های شناختی و فراشناختی، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های شخصی، و رشد و توسعه‌ی ارزش‌های اخلاقی کمک می‌کند. ارتقا مهارت‌ها و خصلت‌هایی چون

خودآگاهی، مسئولیت‌پذیری، حقیقت‌جویی، عدالت‌خواهی، آزادی‌خواهی، نظم و قانون‌مداری، خدمتگزاری، توان‌ارزیابی علمی، تکلیف‌مداری، انصاف، دعوت به معروف و نهی از منکر، احساس‌تعلق به امت اسلامی و جامعه انسانی، باعث می‌شود متریان سرمایه علمی مرتبط با سایر حوزه‌های یادگیری را مرتبط با حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی بدانند.

رشد مهارت‌های اجتماعی همچون همدلی، مذاکره، نوع دوستی در این حوزه توانایی متریان را برای شرکت در فعالیت‌های گروهی و مشارکتی در سایر حوزه‌های یادگیری تقویت نموده و از این طریق زمینه‌ی دستیابی به سطوح بالاتر یادگیری را فراهم می‌کند. علاوه بر این سازماندهی محتوا به شیوه تلفیقی بستر مناسبی برای ارتباط مضامین آموزشی با سایر قلمروهای محتوایی چون زبان و ادبیات فارسی، علوم تجربی، کار و فن‌آوری، ریاضی، قرآن و معارف اسلامی را فراهم می‌کند. از سوی دیگر ضروری است طراحی محتوای سایر حوزه‌های یادگیری همانند تفکر و حکمت، علوم تجربی، قرآن و معارف اسلامی، و فرهنگ و هنر به گونه‌ای انجام گیرد که در ذهن متریان تلقی نادرست تعارض دستاوردهای علم و دین و یا

استقلال افراطی این دو را تداعی نسازد. بکارگیری رویکرد تلفیقی و اهتمام به مباحث فلسفه‌های مضاف بویژه فلسفه‌ی علم و تاریخ علم، با ادبیات آموزشی و پرهیز از بکارگیری مفاهیم مغلق، با رعایت اصل تدریج در انتخاب و سازماندهی محتوا این مهم را دست‌یافتنی می‌سازد.

۳/۶/۸- حوزه یادگیری ریاضیات

ریاضیات ریشه در قوه تعقل انسانی و نقشی مؤثر در درک قانونمندی طبیعت دارد. ریاضیات به عنوان علم مطالعه الگوها و ارتباطات، هنری با نظم و سازگاری درونی، زبانی دقیق برای تعریف دقیق اصطلاحات و نمادها و ابزار کار در بسیاری از علوم و حرفه‌ها تعریف شده است. وجه مهم ریاضی توانمندسازی انسان برای توصیف دقیق موقعیت‌های پیچیده، پیش‌بینی و کنترل وضعیت‌های ممکن مادی-طبیعی، اقتصادی، اجتماعی است. بنابراین، توانایی به کارگیری ریاضی در حل مسائل روزمره و انتزاعی، از اهداف اساسی آموزش ریاضی می‌باشد.

ضرورت و کارکرد حوزه: ریاضیات و کاربردهای آن بخشی از زندگی روزانه جهت حل مشکلات زندگی در حوزه‌های مختلف به‌شمار می‌آید و دارای کاربردهای وسیع در فعالیت‌های

متفاوت انسانی است. ریاضیات، موجب تربیت افرادی خواهد شد که در برخورد با مسائل بتوانند به طور منطقی استدلال کنند، قدرت تجزیه و انتزاع داشته باشند و درباره پدیده‌های پیرامونی تئوری‌های جامع بسازند. از این منظر، ریاضی علمی است که نقشی مؤثر در شناخت طبیعت و دقت بخشی به مفاهیم سایر علوم را داراست و نشان دهنده چارچوب اصلی روش‌های تفکر و فهم انسانی است.

قلمرو حوزه: قلمرو حوزه آموزش ریاضیات از یک سو، درک مفاهیم ریاضی شامل: اعداد و محاسبات عددی؛ جبر و نمایش نمادین (الگوها، رابطه‌ها و تابع‌ها)؛ هندسه و اندازه‌گیری؛ داده‌ها، آمار و احتمال است. از سوی دیگر، در این حوزه متریان باید با فرایندهای ریاضی نظیر حل مسئله و به کارگیری استراتژی‌های حل مسئله، مدل‌سازی (مسائل واقعی و پدیده‌ها)، استدلال: تفکر نقاد و استدلال منطقی (تعمیم دادن، پیش‌بینی، فرضیه‌سازی، حدسیه‌سازی و آزمودن حدسیه‌ها، توضیح دادن و تبیین جواب‌ها/ تأیید و تصدیق کردن جواب‌ها، دسته‌بندی کردن، مقایسه کردن، به کارگیری الگوها)؛ تفکر تجسمی یا دیداری و تفکر خلاق (استدلال فضایی، حل کردن مسئله‌های غیرمعمول،

الگوهای تجسمی، تولید مسئله در قالب داستانی و بافت واقعی و تخیلی)، اتصال و پیوندهای موضوعی و مفهومی ریاضی، گفتمان ریاضی (فرهنگی و ارتباطی - خواندن و نوشتن ریاضی)، تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی، تخمین زدن، و دقت یافتن آشنا شده و در آن‌ها مهارت یابند. فناوری در ریاضیات و کاربردهای آن (حسابگرها و رایانه‌ها) از نکات مورد تأکید در استفاده از فناوری‌های نوین در ریاضیات است.

فرهنگ و تمدن ایران و اسلام از طریق شرح خدمات دانشمندان و ریاضیدانان ایرانی و نقش آنان در تاریخ ریاضی بخشی از محتوای این حوزه را تشکیل می‌دهد.

شایان ذکر است که عناوین دروس و موضوعات زیر مجموعه این حوزه یادگیری از میان عناوین و موضوعات کنونی و عناوینی از قبیل ریاضی برای زندگی، ریاضی برای کار، ریاضی برای هنر و ... بر حسب دروه تحصیلی، تفاوت‌های فردی متریان از جمله جنسیت، تفاوت‌های محیطی و ... در راهنمای برنامه درسی این حوزه انتخاب و تعیین می‌گردد.

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه: ریاضیات از نظر ماهیت، علمی مجرد است، ولی بستر رشد و

توسعه آن، مشاهده و توصیف و تجزیه و تحلیل محیط پیرامونی است. در ریاضیات مدرسه‌ای، فعالیت‌های آموزشی باید برخاسته از ریاضیات محیط پیرامون باشد و به متریان کمک کند تا مفاهیم و گزاره‌های ریاضی را در محیط پیرامونی خود مشاهده، تجزیه و تحلیل و درک کنند و برای مفاهیم ریاضی در محیط پیرامونی تعبیرهای گوناگون به دست آورند. این امر، امکان درک شهودی آنان - که راهنمای عمل ریاضیدانان است - را تقویت می‌کند. بحث شهود در ریاضیات مدرسه‌ای بسیار اساسی است؛ از طریق شهود متربی ارتباط منطقی مفاهیم با محیط پیرامونی را در می‌یابد و این مفاهیم را دوباره به محیط پیرامونی برده و مورد استفاده قرار می‌دهد.

یادگیری عمیق مفاهیم ریاضی وقتی رخ می‌دهد که متریان خودشان در طی حل یک مسئله قابل توجه به آن مفاهیم رسیده باشند و خودشان آن مفاهیم را ساخته باشند. این عمل مشابه یک پژوهش در ریاضی است. بنابراین، در فرایند یاددهی - یادگیری ریاضی متریان یاد می‌گیرند که چگونه مفاهیم جدید رخ می‌دهد، چگونه باید آن‌ها را نامگذاری کرد و چگونه می‌توان با آن‌ها کار کرد و آن‌ها را تعمیم داد.

تا پایان دوره ابتدایی و دوره اول متوسطه سازماندهی موضوعات محتوایی این حوزه بر اساس تلفیقی از شبکه‌های مفهومی و مهارتی سازمان دهی می‌شود و در دوره دوم متوسطه بر حسب رشته‌های تحصیلی در قالب موضوع‌های محوری (دیسپلین‌ها) با جهت‌گیری نظری یا کاربردی ارائه خواهد شد.

نسبت حوزه با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌های یادگیری: حوزه ریاضی با سایر حوزه‌های یادگیری ارتباطی دو طرفه دارد. از نقطه نظر آموزشی و اهداف نهایی آموزش ریاضی لازم است که مفاهیم ریاضی همواره در بستر مفاهیم مربوط به سایر حوزه‌های علمی آموزش داده شوند. به دلیل ماهیت محتوایی این حوزه بسیاری از صلاحیت‌ها و یادگیری‌های اساسی مورد نظر در محتوای آموزشی و پرورشی برنامه درسی ملی مانند حل مسئله، تفکر نقاد، خلاقیت و نوآوری و ... به طور مستقیم یا غیرمستقیم به وسیله آموزش ریاضی تقویت می‌شوند. کارکرد دیگر این حوزه، پرورش توانایی تجزیه و تحلیل، استدلال، مدل‌سازی، تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی، دقت یافتن، مباحثه، نقد کردن و نقدپذیری، صداقت علمی، حدسیه سازی و

فرضیه‌سازی، و حل مسئله است که به یادگیری محتوای سایر حوزه‌های یادگیری نیز کمک می‌رساند.

۳/۶/۹- حوزه یادگیری علوم تجربی

علم تجربی حاصل تلاش انسان برای درک دنیای اطراف، و دانشی آزمودنی است که با ظهور شواهد و دلایل جدید در معرض تغییر قرار گرفته و از گستره وسیعی از روش‌های تحقیق بهره می‌برد. بدیهی است علوم تجربی هم در مرحله تکوین و شکل‌گیری چارچوب‌های مفهومی و هم در عرصه چگونگی کاربرد و عمل و تصرف در طبیعت در بستر گستره دیگر حوزه‌های معرفتی بشر شکل می‌گیرد و نشو و نما می‌کند. از این رو، تعاملی انکارناپذیر با فلسفه، باورها و ارزش‌های پذیرفته شده فرد و جامعه دارد. با توجه به جهت‌گیری‌های این برنامه علم تجربی حاصل کوشش انسان برای درک واقعیت‌های هستی و کشف فعل خداوند است.

ضرورت و کارکرد حوزه: پرورش علمی متریبان و برخوردار شدن ایشان از سواد علمی فناورانه در بُعد شخصی و فردی از لازمه‌های زندگی سالم و موفقیت‌آمیز، و در بُعد اجتماعی لازمه بقای عزت مدار و توسعه پایدار ایران اسلامی است، از این رو،

رشد و ارتقاء توان‌مندی‌ها و شایستگی‌های عقلانی، ایمانی، دانشی، مهارتی و اخلاقی متریبان در عرصه علوم تجربی به شناخت و استفاده مسئولانه از طبیعت به مثابه بخشی از خلقت الهی با هدف تکریم، آبادانی و آموختن از آن برای ایفای نقش سازنده در ارتقاء سطح زندگی فردی، خانوادگی، ملی و جهانی می‌انجامد.

تربیت علمی متریبان از یک سو، به دلیل نقش بی‌بدیل این امر در ایجاد بصیرت و بینش عمیق نسبت به درک دنیای اطراف و زمینه‌سازی برای تعظیم خالق متعال از طریق درک عظمت خلقت ضرورت دارد، و از سوی دیگر با عنایت به وابستگی روزافزون ابعاد گوناگون زندگی انسان به یافته‌ها و فراورده‌های علمی فناورانه ضروری می‌نماید. از این رو، اگرچه پرورش سواد علمی فناورانه محور مشترک تمامی برنامه‌های آموزش علوم به شمار می‌آید، ولی بر اساس مبانی تربیت اسلامی، علاوه بر این محور، تعمیق و تعالی نگرش توحیدی و دست‌یابی به درک غایتمند از خلقت و به عبارتی باز کشف و کشف رمز و راز لایه‌های مادی هستی، از محورهای مهم تربیت علمی است.

قلمرو حوزه: حوزه یادگیری علوم تجربی شامل زندگی و موجودات، زمین و پیرامون آن، تغییرات ماده و انرژی، طبیعت و مواد فراوری شده، علوم در اجتماع، علوم در زندگی روزانه، تاریخ علم در ایران و اسلام است. تربیت علمی فناورانه تنها آموزش یافته‌ها و فراورده‌های علمی یا به عبارت دیگر تنها مفاهیم و دانش علمی را در بر نمی‌گیرد؛ بلکه فرایندهای علمی و روش علم‌آموزی هم چون مهارت‌های فرایندی (مشاهده، جمع‌آوری اطلاعات، اندازه‌گیری، تفسیر یافته‌ها، فرضیه و مدل‌سازی، پیش‌بینی، طراحی تحقیق و برقراری ارتباط) و مهارت‌های پیچیده تفکر را نیز مورد توجه قرار می‌دهد. هم‌چنین نگرش‌های ناشی از علم و نگرش‌های ناظر به علم و فناوری از اجزای جدایی‌ناپذیر فعالیت‌های علمی فناورانه است و دریچه‌ای برای ورود مبانی فلسفی پذیرفته شده را فراهم می‌کند. شایان ذکر است که عناوین دروس و موضوعات زیر مجموعه این حوزه یادگیری از میان عناوین و موضوعات کنونی و عناوینی از قبیل فناوری زیستی (بیوتکنولوژی)، فناوری نانو (نانوتکنولوژی)، نجوم، انرژی‌های نو، ارتباط با محیط طبیعی و ... بر حسب دوره تحصیلی، تفاوت‌های فردی متریبان از جمله

جنسیت، تفاوت‌های محیطی و ... در راهنمای برنامه درسی این حوزه انتخاب و تعیین می‌گردد.

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه: با عنایت به پذیرش اصل همه‌جانبه‌نگری و بر اساس پذیرش رویکرد تلفیق در همه حوزه‌های یادگیری، پرورش علمی با اتخاذ روش‌هایی که با تلفیق نظر و عمل سازگاری دارند به پرورش مهارت‌های فرایندی علمی می‌پردازد و به انتقال فراورده‌های دانش اکتفا نمی‌کند. بر این اساس یادگیرنده در محور تمامی فعالیت‌های یادگیری قرار می‌گیرد و آموختن روش و مسیر کسب علم، آگاهی و توانایی یکی از اهداف اصلی آموزش تلقی می‌شود. این امر در مسیری رشدیابنده و تعالی‌جو، زمینه‌ساز پرورش انواع تفکر می‌شود و در ادامه، در صورت عنایت خاص آموزشگران، نیل به خودیادگیری، ژرف‌اندیشی و تعالی‌جویی در متریبان را میسر می‌سازد.

ایجاد ارتباط بین آموزه‌های علمی و زندگی واقعی و مرتبط ساختن محتوای یادگیری با کاربردهای احتمالی آن به معنادار شدن یادگیری و کسب علم مفید، سودمند و هدف‌دار برای

متریان منجر می‌شود. این امر به پرورش انسان‌هایی مسئولیت‌پذیر، متفکر و خلاق مدد می‌رساند.

سازماندهی محتوای این حوزه تا پایان دوره ابتدایی و دوره اول متوسطه به صورت تلفیقی است و در دوره دوم متوسطه بر حسب رشته‌های تحصیلی در قالب موضوع‌های محوری (دیسپلین‌ها) با جهت‌گیری نظری یا کاربردی ارائه خواهد شد.

نسبت حوزه با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌های یادگیری: با اتخاذ رویکرد تلفیقی در عرصه محتوا و روش، هر فعالیت علمی در یک چارچوب تعادل‌جو به ایفای نقش اصلی یا مکمل خود در پرورش انسانی متفکر و عاقل، مؤمن و عالم، تلاش‌گر و متخلّق مدد می‌رساند.

ظرفیت بالای حوزه علوم تجربی در ارتباط با دیگر حوزه‌های یادگیری و انعطاف‌پذیری ابعاد دانشی، مهارتی و نگرشی این حوزه، امکان پرداختن به بسیاری از صلاحیت‌های مشترک را فراهم می‌سازد و به برقراری ارتباط پشتیبانی دو جانبه در استفاده از ظرفیت دیگر حوزه‌های یادگیری به تحقق اهداف این حوزه و نیز متقابلاً ایفای نقش فعال در تحقق اهداف دیگر حوزه‌ها می‌انجامد.

۳/۶/۱۰- حوزه یادگیری زبان‌های خارجی

آموزش زبان‌های خارجی بستر مناسبی را برای درک و دریافت و انتقال میراث فرهنگی و دستاوردهای دانش بشری در قالب‌های متنوع زبانی به صورت شفاهی، دیداری، و نوشتاری، برای مقاصد و مخاطبان گوناگون در مبادلات بین فرهنگی فراهم می‌کند.

ضرورت و کارکرد حوزه: از آن جا که مراودات اجتماعی تحت تأثیر تعاملات جوامع بشری و رشد فناوری توسعه پیدا کرده و این دامنه هر روز افزایش پیدا می‌کند، برای برقراری ارتباط سازنده و آگاهانه ضروری است متریان علاوه بر زبان مادری که به آنان امکان تعامل در سطح روابط میان فردی (خانوادگی، محلی و ملی) را می‌دهد، توانایی برقراری ارتباط با سایر جوامع و دستاوردهای بشری را در سطح منطقه‌ای و جهانی دارا باشند.

آموزش زبان خارجی علاوه بر کارکرد ارتباط میان فردی و بین فرهنگی، در توسعه اقتصادی مانند صنعت گردشگری، تجارت، فن‌آوری، توسعه علم، و هوشیاری اجتماعی سیاسی مؤثر است.

قلمرو حوزه: آموزش زبان‌های خارجی باید از دایره تنگ نظریه‌ها، رویکردها و روش‌های تدوین شده در جهان فراتر رود

و به بستری برای تقویت فرهنگ ملی و باورها و ارزش‌های خودی در نظر گرفته شود و با توجه به این که تربیت اساساً آماده‌کننده زمینه و بسترهای لازم برای رشد و تعالی انسان است، باید تدابیر و اقدامات سنجیده‌ای برای نیل به این مقصود اندیشیده شود. امروزه آموزش زبان بر توانایی ارتباطی و حل مسئله تأکید دارد به گونه‌ای که فرد پس از آموزش قادر به ایجاد ارتباط با استفاده از تمامی مهارت‌های چهارگانه زبانی (گوش کردن، سخن گفتن، خواندن، و نوشتن) برای دریافت و انتقال معنا باشد. آموزش رسمی و عمومی زبان خارجی از ابتدای دوره اول متوسطه آغاز می‌شود و هدف آن آموزش چهار مهارت زبانی و آشناسازی متربیان با مهارت‌های ارتباطی در چارچوب جهت‌گیری‌های کلی مورد نظر خواهد بود.

در دوره دوم متوسطه، متربیان باید بتوانند متن‌هایی در حد متوسط را بخوانند و مفاهیم آن‌ها را دریابند. در ضمن توانایی نوشتن، در حد یک مقاله کوتاه، به زبان خارجی نیز در آن‌ها تقویت شود. با توجه به این اهداف و برنامه‌ریزی برای تحقق آن‌ها می‌توان امیدوار بود در پایان دوره متوسطه، متربیان از توانایی‌های لازم برای استفاده از منابع در حد متوسط برخوردار

باشند و توانایی برقراری ارتباط را به یکی از زبان‌های خارجی داشته باشند.

آموزش زبان‌های خارجی در شاخه‌های زبان انگلیسی، فرانسوی، آلمانی و سایر زبان‌هایی که شورای عالی آموزش و پرورش تصویب کند ارائه خواهد شد.

برنامه درسی زبان عربی به مثابه یک زبان خارجی برای متربیانی که علاقه‌مند به انتخاب آن هستند، رسمیت خواهد داشت.

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه:
رویکرد آموزش زبان‌های خارجی، رویکرد ارتباطی فعال و خودباورانه است. در سطوح آغازین آموزش، محتوای آموزشی پیرامون موضوعات بومی و نیازهای یادگیرنده چون بهداشت و سلامت، زندگی روزمره، محیط اطراف و ارزش‌ها و فرهنگ جامعه در قالب‌های جذاب انتخاب و سازمان‌دهی می‌شود و در سطوح بالاتر انتخاب و سازماندهی محتوای این حوزه به سمت کارکردهای فرهنگی، علمی، اقتصادی، سیاسی و... متناسب با متون آموزشی سایر حوزه‌های یادگیری و در جهت تعمیق آن آموزش‌ها خواهد بود. در پایان دوره دوم متوسطه متربیان باید توانایی خواندن و درک متون ساده تخصصی را کسب کنند.

ارتباط با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌ها: در انتخاب محتوای این حوزه، پرورش صلاحیت‌ها و یادگیری‌های مشترک مانند تفکر، نقد و ارزش‌گذاری، ارزش‌های اخلاقی، و هویت ایرانی اسلامی مورد تأکید قرار می‌گیرد. در دوره دوم متوسطه گسترش دامنه واژگان تخصصی رشته‌های تخصصی به درک بهتر متون تخصصی و برقراری ارتباط علمی کمک می‌کند.

۳/۶/۱۱- حوزه آداب و مهارت‌های زندگی

آموزش‌های مرتبط با آداب و مهارت‌های زندگی در برنامه درسی به عنوان فرصتی برای به‌کارگیری آموخته‌ها در موقعیت‌های واقعی زندگی و متناسب با تفاوت‌های فردی و شرایط و مقتضیات محلی، وظیفه آماده کردن فرد برای ورود آگاهانه و مسئولانه به زندگی خانوادگی و اجتماعی را بر عهده دارد. آداب و مهارت‌های زندگی مکمل یکدیگرند و هر دو به دنبال آموزش آیین زندگی‌اند بدین جهت نباید مرزی بین این دو ترسیم کرد.

ضرورت و کارکرد حوزه: عوامل متفاوتی از جمله رسانه‌های گروهی، نیازهای برخاسته از رشد، مواجهه با شرایط و موقعیت‌های جدید در زندگی فردی و اجتماعی، پدیده

جهانی‌سازی، تغییرات علوم و فناوری‌های جدید به‌ویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات و دوری از ارزش‌های اخلاقی و معنویات چالش‌های پیچیده‌ای را برای زندگی بشر امروز ایجاد کرده‌اند. در جامعه امروز افراد برای حفظ و عمل به باورها و ارزش‌های دینی- اخلاقی به الگوها، دانش و مهارت‌هایی نیاز دارند که به آن‌ها در برقراری ارتباط سازنده در چهار بُعد (ارتباط با خود، خدا، خلق، خلقت) کمک کند. انسان‌ها برای طی مسیر کمال و سعادت نیازمند کسب مهارت‌هایی‌اند که به آن‌ها در وحدت بخشیدن به ابعاد وجودی خویش و تعادل در رفتار فردی و نیز سلامت اجتماعی کمک کند.

قلمرو حوزه: آموزش آداب و مهارت‌های زندگی شایستگی‌های لازم برای خود مدیریتی متریبان در اداره امور روزمره زندگی شامل: آداب دینی، آداب معیشت، آداب تغذیه و بهداشت، مدیریت خانواده، مدیریت اوقات فراغت، خودآگاهی، مهارت‌های تحصیلی و مطالعه، هویت‌یابی، ارتباط مؤثر، مراقبت از محیط زیست، مدیریت بحران و خطر، مهارت کار با دیگران و مهارت‌های پدافند غیرعامل و آمادگی دفاعی را فراهم می‌کند.

شایان ذکر است که عناوین دروس و موضوعات زیر مجموعه این حوزه یادگیری از میان عناوین و موضوعات کنونی و عناوینی از قبیل آداب و مهارت‌های زندگی، مهارت تربیت فرزند، دفاع غیر عامل و ... بر حسب دروه تحصیلی، تفاوت‌های فردی متریان از جمله جنسیت، تفاوت‌های محیطی و... در راهنمای برنامه درسی این حوزه انتخاب و تعیین می‌گردد.

جهت‌گیری‌های کلی در سازماندهی محتوا و آموزش حوزه: انتخاب و سازماندهی فعالیت‌های یادگیری برای آموزش آداب و مهارت‌های زندگی تابع شرایط و مقتضیات فرهنگی متریان است. از این رو، ضروری است آموزش از متن زندگی و در متن زندگی رخ دهد. تدارک فرصت‌های تربیتی که در آن متریان بتوانند به کسب تجربه در موقعیت‌های واقعی زندگی (به صورت فردی و گروهی) دست یابند جهت‌گیری اصلی در آموزش مهارت‌هاست. برگزاری اردوهای علمی، فرهنگی، زیارتی، شبیه‌سازی موقعیت‌های مرجع، توجه به شیوه‌های آموزش انفرادی، غیرمستقیم و تجربی از این جمله است. سازماندهی محتوای فعالیت‌های یادگیری این حوزه به تناسب نیاز و شرایط

دوره‌های تحصیلی و با توجه به زمینه‌های آموزش به دو صورت تلفیقی در سایر دروس و مستقل خواهد بود.

نسبت حوزه با یادگیری‌های مشترک و سایر حوزه‌های یادگیری: ماهیت مشترک بودن اهداف یادگیری در این بخش به گونه‌ای است که می‌تواند از یادگیری در همه حوزه‌ها حمایت کند و فرصت لازم برای تمرین و به‌کارگیری آموخته‌ها به صورت یکپارچه و غنی‌سازی سایر برنامه‌ها را امکان‌پذیر نماید. در واقع، آموخته‌های سایر حوزه‌ها می‌تواند در طراحی فعالیت‌های یادگیری این بخش مورد استفاده قرار گیرد و به یکپارچه شدن یادگیری متریان و تعمیم آن به موقعیت‌های جدید کمک کند.

گروه‌های ویژه شامل متریان مستعد و متریان با نیازهای ویژه* است.

۳/۷/۱ - متریان مستعد

۳/۷/۱/۱ - متریان مستعد ترجیحاً در محیط عمومی آموزش و پرورش و با مراقبت و هدایت و مشاوره‌های علمی خاص تحصیل خواهند کرد و تنها آن دسته از متریبانی که از بهره هوشی بسیار بالا برخوردارند، می‌توانند در محیط‌های جدا آموزش ببینند. اساساً با توجه به جامعیت اهداف برنامه درسی ملی در دوره اول متوسطه جداسازی محیط منتهی است.

۳/۷/۱/۲ - جداسازی متریان مستعد در دوره دوم متوسطه، توسط سازمان ملی پرورش استعدادهای درخشان حتی‌المقدور به گونه‌ای طراحی خواهد شد که ارتباط این متریان با محیط‌های عمومی آموزش و پرورش حفظ شود.

۳/۷/۱/۳ - متریان مستعد ضمن برخورداری از محتوای برنامه‌های درسی و تربیتی مشترک، از برنامه‌ها و محتوای تکمیلی نیز

برخوردار می‌شوند که با نظارت سازمان ملی پرورش استعدادهای درخشان طراحی و تولید خواهد شد.

۳/۷/۱/۴ - در مورد متریبانی که در یکی از انواع هوش از نبوغ ویژه‌ای برخوردار می‌باشند، محتوای برنامه درسی و شیوه‌های آموزش و ارزش‌یابی باید از انعطاف لازم برخوردار بوده تا بتواند به ترجیحات هوشی این گروه از متریان پاسخ دهد. استعداد و توانمندی‌های این گروه از متریان باید در آغاز دوره ابتدایی و دوره اول متوسطه مورد شناسایی قرار گرفته و پشتیبانی‌های آموزشی لازم از سوی مربیان برای کمک به آنان در طی مراحل مختلف تحصیلی برای بروز ظرفیت‌های وجودی آنان ارائه شود.

۳/۷/۱/۵ - در دوره دوم متوسطه تحصیلی برای پاسخ‌گویی به نیاز متریان مستعد، بین ۲۵ تا ۵۰ درصد از محتوای برنامه در قالب پروژه‌های کوتاه مدت یا بلند مدت، شرکت در فعالیت‌های مراکز علمی و پژوهشی، کلاس‌های دانشگاه و... ارائه می‌شود (این میزان می‌تواند از سال اول به تدریج افزایش می‌یابد).

* بنا به تعریف سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

۳/۷/۱/۶- سازمان ملی پرورش استعدادهای درخشان وظیفه برنامه‌ریزی، هماهنگی با بخش‌های مختلف جامعه (مانند آموزش عالی، مراکز علمی، پژوهشی، فرهنگی، هنری...) و حمایت از فعالیت‌های آموزشی همه مدارس در کلیه دوره‌های تحصیلی را در ارائه خدمات ویژه به این گروه از متریان برعهده خواهد داشت.

۳/۷/۲- متریان با نیازهای ویژه

۳/۷/۲/۱- باید برای متریان مرزی و متریان با نیازهای ویژه‌ای که می‌توانند در مدارس عادی تحصیل کنند، امکان حضور در مدارس عادی فراهم شود و مدارس عادی بتوانند امکانات و مراقبت‌های ویژه از این متریان را انجام دهند.

۳/۷/۲/۲- حضور متریان با نیازهای ویژه در مدارس عادی انعطاف‌پذیر است و تلاش برای ایجاد حداکثر ارتباط و تعامل بین این گروه از متریان و متریان عادی تأکید می‌شود.

۳/۷/۲/۳- محتوای برنامه درسی و تربیتی در هر یک از حوزه‌های یادگیری برای این گروه از متریان، در حد انتظارات از هر گروه، با توجه به اولویت‌های برنامه درسی ملی و فراهم

شدن زمینه استقلال عملکرد و انجام فعالیت‌های مفید و ایجاد توان زندگی در سطح جامعه توسط سازمان آموزش و پرورش استثنایی تولید و متناسب‌سازی شده، و با جلب مشارکت مراکز و سازمان‌های مرتبط (مانند مراکز فرهنگی، هنری، سازمان بهزیستی، سازمان فنی و حرفه‌ای و...) اجرا می‌شود.

۳/۷/۲/۴- زمان رسمی تربیت برای این گروه از متریان منعطف بوده و بر اساس آیین‌نامه‌های اجرایی سازمان آموزش و پرورش استثنایی تعیین خواهد شد.

۴- راهبردهای یاددهی - یادگیری

- ۴/۱- پیش‌فرض‌ها
- ۴/۲- تلقي نسبت به معلم و مربی
- ۴/۳- تلقي نسبت به محیط یادگیری
- ۴/۴- تلقي نسبت به مربی
- ۴/۵- تلقي از مدیر مدرسه
- ۴/۶- اصول حاکم بر راهبردهای یاددهی- یادگیری
- ۴/۷- راهبردهای حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی
- ۴/۸- راهبردهای آموزش از راه دور

۴/۱/۱- فرایند یاددهی- یادگیری فرایندی است که طی آن، عناصر

پنج‌گانه اهداف برنامه‌های درسی و تربیتی می‌تواند در عناصر

چهارگانه و ساحت‌های گوناگون تربیت تحقق یابد.

۴/۱/۲ - کلیه راهبردها، تصمیمات و اقدامات مربوط به فرایند

یاددهی- یادگیری متریبان بر اساس مبانی، اصول، اهداف برنامه

درسی ملی و دلالت‌های آن استوار است.

۴/۱- پیش فرض‌ها

۴/۱/۳ - هر متربی فطرتاً یادگیرنده ای منحصر به فرد قلمداد می شود و یادگیری او در فرایندی مستمر و مادام‌العمر جریان می یابد.

۴/۱/۴ - در فرایند یاددهی - یادگیری، اراده و انگیزه یادگیرنده نقش اساسی در ارتقاء یادگیری دارد.

۴/۱/۵ - در فرایند یاددهی - یادگیری اگرچه محیط مورد توجه و تأکید قرار می گیرد، اما متربی تابع بی چون و چرا و مقهور محیط نیست، بلکه او آزادی و فرصت تصمیم گیری دارد و رابطه تعاملی با محیط یادگیری برقرار می کند، نه آن که در همه موارد برای وی تصمیم گیری شود.

۴/۲ - تلقی نسبت به معلم و مربی:

۴/۲/۱ - معلم و مربی الگو و اسوه اخلاقی، معنوی و علمی متربی است.

۴/۲/۲ - معلم و مربی نقش راهنما و راهبری یادگیری را بر عهده دارد و متربیان را با منابع یادگیری آشنا می کند.

۴/۲/۳ - معلم و مربی زمینه ساز رشد عقلانی، ایمانی، علمی، عملی و اخلاقی متربیان است.

۴/۲/۴ - معلم و مربی، برنامه ریز درسی و تربیتی است.

۴/۲/۵ - معلم و مربی فرصت‌های مناسب یادگیری را برای متربیان فراهم می کند.

۴/۲/۶ - معلم و مربی به اجرای فعالیت‌های یادگیری سازمان و جهت می دهد.

۴/۲/۷ - معلم و مربی می کوشد تا موانع یادگیری را از سر راه یادگیرندگان بردارد و آن‌ها را به دانش آموزان معرفی کند.

۴/۲/۸ - معلم و مربی خود یادگیرنده مادام‌العمر است.

۴/۲/۹ - معلم و مربی یک پژوهشگر آموزشی و پرورشی است.

۴/۲/۱۰ - معلم و مربی به سازماندهی فعالیت‌های گروهی و مشارکتی متربیان اهمیت می دهد.

۴/۲/۱۱ - معلم و مربی به عنوان مهندس و مدیر کلاس و محیط یادگیری عمل می کند.

۴/۲/۱۲ - معلمان و مربیان با راهبردهای یاددهی - یادگیری مؤثر و مناسب و درک شرایط خاص یادگیرندگان، تحقق اهداف کلی را مورد تأکید قرار می دهند.

۴/۲/۱۳- معلم و مربی عامل ایجادکننده انگیزه‌ی یادگیری در
متریان است.

۴/۲/۱۴- معلم و مربی متناسب با امکانات و محدودیت‌های ناشی از
ویژگی‌های متریان، ماهیت دروس، فضا، زمان و ... از انواع
روش‌ها و راهبردهای فعال تربیت و تدریس استفاده می‌کند.

۴/۳ - تلقی نسبت به محیط یادگیری

۴/۳/۱- گرچه مدرسه و فضای آموزشی و پرورشی آن مانند: کلاس
درس، کارگاه، آزمایشگاه، نمازخانه، مکان‌های ورزشی و
نظایر آن به مثابه محیط‌های یادگیری پایه و اصلی به شمار
می‌آید، ولی یادگیری صرفاً به محیط مدرسه منحصر نشده
و محیط‌های خارج از آن را مانند: فرهنگسراها،
پژوهش‌سراها، دانش‌آموزی، مساجد، موزه‌ها، پارک‌های علم
و فناوری، کانون‌های فرهنگی و تربیتی، فضاهای اردوگاهی،
کتابخانه‌های عمومی، مراکز صنعتی و کشاورزی و
موقعیت‌های طبیعی نیز در بر می‌گیرد.

۴/۳/۲ - محیط یادگیری، محیطی منعطف، غنی و سازگار با نیازها،
علائق و ویژگی‌های سنی متریان است.

۴/۳/۳- محیط‌های یادگیری به گونه‌ای ایجاد و سازماندهی می‌شوند
که مربیان و متریان به سهولت بتوانند از انواع تجهیزات و
امکانات مبتنی بر فناوری‌های آموزشی در فرایند یاددهی-
یادگیری بهره‌مند شوند.

۴/۳/۴- محیط مدرسه خانه دوم متریان تلقی می‌شود، به گونه‌ای که در
آن فعالیت‌های یاددهی- یادگیری زمینه تحقق اهداف درسی
و تربیتی را فراهم می‌کند و امکانات و تجهیزات آن در
جهت تحقق «مدرسه زندگی» ساماندهی و مدیریت می‌شود.

۴/۳/۵- محیط یادگیری به گونه‌ای انتخاب و سازماندهی می‌شود که
متریبی بتواند با توجه به توانایی‌های خود و در زمان مناسب
به مجموعه هدف‌های مورد نظر تا سر حد کمال دست یابد.

۴/۳/۶- محیط‌های یادگیری باید برای متریان جذاب، دوست‌داشتنی،
نشاط آور و برانگیزاننده باشد.

۴/۴ - تلقی نسبت به مربی

۴/۴/۱- مربی در فرایند یاددهی- یادگیری نقش فعال داشته و خود

دانش‌ها، مهارت‌ها، نگرش‌ها و انگیزه‌های خویش را تعیین
می‌سازد.

۴/۴/۲ - در فرایند یاددهی - یادگیری، به قابلیت‌ها، تجربیات فراگیر و ظرفیت‌های گوناگون یادگیرنده توجه می‌شود.

۴/۴/۳ - در فرایند یاددهی - یادگیری، یادگیرنده خودیادگیرنده مادام‌العمر است که پیوسته در حال یادگیری می‌باشد.

۴/۴/۴ - در فرایند یاددهی - یادگیری، به تفاوت‌های فردی متربیان توجه می‌شود.

۴/۴/۵ - در فرایند یاددهی - یادگیری، از تمرین‌های آگاهانه و گروهی برای تقویت و تثبیت آموخته‌ها استفاده می‌شود.

۴/۴/۶ - در فرایند یاددهی - یادگیری به رشد تفکر خلاق و تفکر انتقادی یادگیرنده توجه می‌شود.

۴/۵ - تلقی از مدیر مدرسه

۴/۵/۱ - مدیر مدرسه فردی متخصص و صاحب صلاحیت در حوزه مدیریت آموزشی و پرورشی است.

۴/۵/۲ - مدیر رهبر آموزشی و تربیتی است.

۴/۵/۳ - مدیر مدرسه فردی فکور، مؤمن، متخلق و دارای سعه صدر است.

۴/۵/۴ - مدیر مدرسه در سازماندهی فعالیت‌های آموزشی و تربیتی از اختیارات کافی برخوردار است.

۴/۵/۵ - مدیر مدرسه، در مقام راهنمای آموزشی و تربیتی به معلمان، مربیان، متربیان و اولیای دانش‌آموزان در فرایند یاددهی - یادگیری کمک می‌کند.

۴/۵/۶ - مدیر مدرسه مسئول برنامه‌ریزی آموزشی و پرورشی متربیان برای زمان رسمی تربیت است.

۴/۵/۷ - مدیر مدرسه در کنار معلم، تسهیل‌کننده و زمینه‌ساز یادگیری است و در این خصوص مسئولیت دارد.

۴/۵/۸ - مدیر تسهیل‌کننده موقعیت‌های آموزشی و پرورشی است. مدیر در اداره امور مدرسه و برقراری روابط صحیح، عاطفی و مثبت بین کارکنان و مربیان با متربیان نقش دارد. وی باید با ایجاد کردن محیطی آکنده از صمیمیت موجب شود تا معلم با دلگرمی و آرامش به فعالیت‌های آموزشی و تربیتی ادامه دهد.

۴/۶ - اصول حاکم بر راهبردهای یاددهی-یادگیری

۴/۶/۱ - راهبردهای یاددهی-یادگیری باید یادگیری را در عرصه‌های

روابط انسان با خویشتن، خدا، خلق و خلقت - حول محور رابطه با خدا- تحقق بخشد.

۴/۶/۲ - راهبردهای یاددهی - یادگیری باید زمینه را برای خود راهبری در یادگیری، درک اهداف، یادگیری همیارانه و توانایی خود ارزش‌یابی فردی و گروهی فراهم سازد.

۴/۶/۳ - راهبردهای یاددهی - یادگیری باید زمینه تحقق اهداف یادگیری را در عناصر تفکر، ایمان، اخلاق، علم و عمل فراهم آورد.

۴/۶/۴ - راهبردهای یاددهی - یادگیری از یافته‌های علمی و معتبر بشری بهره می‌گیرد و اثرپذیری یادگیری دانش‌آموز را از زمینه‌های محیطی فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مورد توجه قرار می‌دهد.

۴/۶/۵ - راهبردهای یاددهی - یادگیری به حفظ توازن بین رویکرد فرایند مدار و نتیجه مدار توجه دارد.

۴/۶/۶ - فرایند یاددهی - یادگیری کوششی همیارانه است؛ لذا مربیان باید زمینه فعالیت‌های مشارکتی و گروهی را برای متریان فراهم کند.

۴/۶/۷ - مسئولیت یادگیری یادگیرنده فقط متوجه یادگیرنده و مربی نیست؛ بلکه خانواده و جامعه (رسانه‌ها، نهادهای اجتماعی و

مذهبی) هم باید نقش مربوط به خود و هم سو با اهداف تعلیم و تربیت را ایفا کنند.

۴/۶/۸ - علاوه بر معلمان و مربیان، سایر کارکنان مدرسه در ایجاد زمینه برای کسب دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های متریان نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. بدین ترتیب، در برنامه درسی ملی فرض بر آن است که یاددهی - یادگیری کوششی همیارانه است؛ و مسئولیت عملکرد نهایی تربی فقط متوجه یادگیرنده و مربی نیست؛ بلکه خانواده، مدرسه و جامعه هم نقش مربوط به خود را دارند.

۴/۶/۹ - هر معلم و مربی در جایگاه خود باید آفریننده راهبردهای یاددهی - یادگیری باشد.

۴/۶/۱۰ - راهبردهای یاددهی - یادگیری باید زمینه‌های رشد یادگیرنده را در ابعاد جسمی، عاطفی، عقلی، اخلاقی، معنوی و اجتماعی فراهم سازد.

۴/۶/۱۱ - هر معلم و مربی باید مسیر حرفه‌گرایی را در تولید و کاربرد راهبردهای یاددهی - یادگیری در پیش گیرد.

۴/۶/۱۲- معلم و مربی در تولید و کاربرد راهبردهای یاددهی- یادگیری باید به دیدگاه ها، تجارب فردی، ارزش ها و باورهای متریان به مثابه منبع راهبردهای یاددهی- یادگیری توجه داشته باشد.

۴/۶/۱۳- راهبردهای یاددهی- یادگیری انتخاب شده از سوی معلم و مربی باید بر اساس عدالت، فرصت را برابر برای متریان فراهم آورد.

۴/۶/۱۴- معلم و مربی باید برای دستیابی به راهبردهای یاددهی- یادگیری اثربخش، از کمک‌های والدین، اولیاء مدرسه و سایر عوامل آموزشی و غیرآموزشی، ذی‌نفعان و اعضای جامعه محلی بهره بگیرد.

۴/۶/۱۵- راهبردهای یاددهی- یادگیری تنها به کلاس درس و مدرسه محدود نمی‌شود و در مکان‌های دیگر مانند آزمایشگاه، کارگاه، میادین ورزشی و ... می‌تواند صورت گیرد.

۴/۶/۱۶- نهاد خانواده باید به عنوان شریک و پشتیبان مدرسه، زمینه مناسب را برای فعالیت‌های مربوط به تقویت و تثبیت آموخته‌های مدرسه فراهم آورد.

۴/۶/۱۷- راهبردهای یاددهی- یادگیری باید با ویژگی های جسمی، عقلی، عاطفی و اجتماعی متریان در هر یک از دوره‌ها و پایه‌های تحصیلی هم خوانی داشته باشد.

۴/۷- راهبردهای حوزه آموزش های فنی و حرفه‌ای و مهارت آموزی

۲/۷/۱- ویژگی‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی

۴/۷/۱/۱- آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی با بازار کار باید ارتباط برقرار کنند.

۴/۷/۱/۲- آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی باید زمینه انتقال دانش و فناوری نوین را به عرصه‌های تولیدی فراهم آورد.

۴/۷/۱/۳- آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی باید از نظام‌ها و شیوه‌های متنوع آموزشی بهره‌مند شود.

۴/۷/۱/۴- در مقایسه با آموزش‌های عمومی، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی باید از تغییر و تحول‌پذیری سریع‌تری برخوردار شود.

۴/۷/۱/۵- آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی باید مبتنی بر روش‌های جدید علمی و کاربردی باشد.

۴/۷/۱/۶- آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی باید در محیط‌های غنی علمی و دارای تجهیزات آموزشی مناسب و به‌روز انجام گیرد.

۴/۷/۲- رویکردهای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی

۴/۷/۲/۱- آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی به صورت رسمی و غیررسمی اجرا می‌شود و طیف گسترده‌ای از آموزش‌ها شامل آموزش‌های متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش و آموزش کاردانی علمی- کاربردی را در بر می‌گیرد.

۴/۷/۲/۲- برنامه آموزشی دانش‌آموزان شاخه نظری باید به گونه‌ای طراحی و اجرا شود که هر متربی در پایان دوره متوسطه، در یکی از فعالیت‌های ساده فنی و حرفه‌ای متناسب با نیازها و علائق خود، مهارت کافی عملی را کسب کرده باشد.

۴/۷/۲/۳- در برنامه درسی فنی و حرفه‌ای رویکرد عام‌گرایی تأکید می‌شود، به گونه‌ای که در هر رشته تحصیلی، بر دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های پایه مربوط به طیفی از رشته‌های تخصصی تأکید می‌شود.

۴/۷/۲/۴- برنامه‌ریزی و تولید مواد و رسانه‌های مرتبط با آموزش‌های کاردانش حتی‌المقدور باید متناسب با محیط‌های کار و حرفه و با مشارکت صاحبان حرفه‌ها و صنایع صورت پذیرد.

۴/۷/۳- زمینه‌های مورد نیاز برای اجرای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی

۴/۷/۳/۱- دوره‌های آموزشی نوین برای ارتقاء دانش معلمان فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی برگزار شود.

۴/۷/۳/۲- دوره‌های آموزشی نوین در زمینه مشاوره شغلی و تحصیلی در مدارس فنی و حرفه‌ای و کاردانش برگزار شود.

۴/۷/۳/۳- مراکز مشاوره تحصیلی و شغلی و افزایش تعداد مشاوران در مدارس فنی و حرفه‌ای و کاردانش ایجاد شود.

۴/۷/۳/۴- انواع نرم‌افزارهای مناسب آموزشی در مدارس فنی و حرفه‌ای و کاردانش به کار رود.

۴/۷/۳/۵- بر آموزش و یادگیری زبان خارجه به منظور استفاده بهینه از اطلاعات و یافته‌های علمی در مدارس فنی و حرفه‌ای و کاردانش تأکید شود.

۴/۷/۳/۶- منابع و تجهیزات، متناسب با دنیای کاری به کار رود.

۴/۷/۳/۷- به تجدید ساختار استانداردهای آموزشی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی توجه شود.

۴/۷/۳/۸- نظام‌های اطلاع‌رسانی با تأکید بر استفاده از IT و ICT در مدارس فنی و حرفه‌ای و کاردانش توسعه داده شود.

۴/۷/۳/۹- بر تربیت نیروی انسانی کارآمد در سطوح مهارتی و سطوح میانی مدیریتی در مدارس فنی و حرفه‌ای و کاردانش تأکید شود.

۴/۷/۳/۱۰- از نظام‌های آموزشی چند رسانه‌ای و نرم‌افزارهای رایانه‌ای در مدارس فنی و حرفه‌ای و کاردانش به کار گرفته شود.

۴/۸- راهبردهای آموزش از راه دور

۴/۸/۱- برنامه درسی و تربیتی آموزش از راه دور باید زمینه دستیابی به حداکثر هدف‌های پیش‌بینی شده و

صلاحیت‌های تعریف شده در برنامه درسی ملی را برای دانش‌آموزان فراهم سازد.

۴/۸/۲- برای تحقق برخی از اهداف برنامه درسی ملی در آموزش‌های از راه دور، باید برای دانش‌آموزان امکان بهره‌برداری از فضای آموزشی حضوری نیز فراهم شود.

۵- ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی

۵/۱- پیش‌فرض‌ها

- ۲ / ۵ - اصول
- ۳ / ۵ - سیاست‌ها
- ۴ / ۵ - خط‌مشی‌ها

برنامه‌های درسی و تربیتی در متریان و تغییرات ناشی از فرایند یاددهی - یادگیری براساس الگوی هدف‌گذاری درسی و تربیتی برنامه درسی ملی، قضاوت می‌شود.

۲ / ۱ / ۵ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی مبتنی بر اهداف کلی برنامه درسی، استانداردهای آموزشی، اهداف جزئی برنامه‌های درسی، انتظارات یادگیری و سطوح مختلف حیطه‌های یادگیری، تجربیات و روش‌های یاددهی - یادگیری است.

۳ / ۱ / ۵ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر از فرایند یاددهی - یادگیری قلمداد می‌شود و یکی از اهداف مهم

۱ / ۵ - پیش فرض‌ها

۱ / ۱ / ۵ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی، فرایند جامعی است که از طریق افراد ذی‌مدخل در فرایند یاددهی - یادگیری (مانند: مربی، برنامه‌ریز یا ارزش‌یابان و متربی) با بهره‌گیری از شیوه‌های متفاوت (مانند: ارزش‌یابی تشخیصی، ارزش‌یابی تکوینی، ارزش‌یابی مجموعی) و با استفاده از ابزارهای گوناگون (مانند: انواع آزمون‌های کتبی، شفاهی، عملی، خودارزش‌یابی، سیاهه مشاهده رفتار و ارزش‌یابی توسط همتایان) صورت می‌گیرد و با توجه به نتایج آن در مورد پیشرفت تحصیلی و میزان تحقق اهداف

آن اصلاح و بهبود عوامل مؤثر بر فرایند یاددهی - یادگیری است.

۵/۲- اصول

۵/۲/۱ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی به صورت جامع با بهره‌گیری از انواع روش‌ها و ابزارهای متناسب با سطوح یادگیری، ضمن نشان دادن تصویری از توانایی‌ها و ضعف‌های یادگیرندگان، میزان تحقق اهداف برنامه‌های درسی را نشان دهد.

۵/۲/۲ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید به عنوان بخش جدایی‌ناپذیری از فرایند یاددهی- یادگیری تلقی شود.

۵/۲/۳ - نتایج ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید به رشد حرفه‌ای معلم و مربی و بهبود برنامه درسی منجر شود.

۵/۲/۴ - از آن‌جا که یکی از هدف‌های تعلیم و تربیت اسلامی، شناخت یادگیرنده از خود است، نتایج ارزش‌یابی باید به درک یادگیرنده از نقاط قوت و ضعف خود بینجامد.

۵/۲/۵ - متریبان در طی دوره تحصیلی باید تشویق شوند تا شخصاً به ارزش‌یابی از یادگیری‌های خود اقدام کنند.

۵/۲/۶ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید به گونه‌ای انجام شود که موجب یأس، ناامیدی، ترس و اضطراب در متریبان نشود.

۵/۲/۷ - نتایج ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید به تصمیم‌گیری برای تدارک برنامه‌های اصلاحی - ترمیمی یا غنی‌سازی یادگیری منجر شود.

۵/۲/۸ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید مشخص‌کننده میزان صلاحیت‌های به دست‌آمده متناسب با اهداف برنامه درسی توسط متریبان باشد.

۵/۲/۹ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید با توجه به اهداف و محتوای برنامه درسی برآیند کاملی از یادگیری متریبان را مورد اندازه‌گیری و سنجش قرار دهد.

۵/۲/۱۰ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی در هر یک از مراحل و پایه‌های تحصیلی باید با توجه به قدرت درک و فهم یادگیرندگان انجام شود.

۵/۲/۱۱ - شناسایی موانع یادگیری و کاهش آن‌ها یکی از اهداف ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی است و لازم است که نتایج ارزش‌یابی در خدمت ارتقاء یادگیری متریبان قرار گیرد.

۵/۲/۱۲ - روش‌ها، فنون و راهبردهای مورد استفاده در ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید متناسب با اهداف مورد انتظار برنامه درسی باشد، به گونه‌ای که در نهایت بتواند میزان تحقق اهداف برنامه را نشان دهد.

۵/۲/۱۳ - فرایندهای ناشی از ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید از پایایی و ثبات لازم برخوردار باشند.

۵/۲/۱۴ - نتایج رسمی ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید اطلاعاتی را فراهم کند که برای تمام معلمان، مربیان، مدیران مدرسه، کارشناسان نظام آموزشی، متریان و والدین واضح و قابل درک باشد.

۵/۲/۱۵ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید به گونه‌ای انجام شود که مربی، متریان و والدین در آن مشارکت داشته باشند.

۵/۳ - سیاست‌ها

۵/۳/۱ - از آن‌جا که ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی از سوی مدرسه انجام می‌شود، لازم است که الگوها و برنامه‌های ارزش‌یابی پیشرفت

تحصیلی مبتنی بر معیارهای سنجش و اندازه‌گیری مصوب نظام آموزشی و پرورشی تدوین، تعریف و به کار گرفته شود.

۵/۳/۲ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی با توجه به عناصر تفکر، ایمان، علم، عمل و اخلاق صورت می‌گیرد و نتایج آن به صورت کمی و کیفی ارائه می‌شود.

۵/۳/۳ - در جریان ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی فرایند پیشرفت یادگیری و نتیجه‌ی یادگیری مورد ارزش‌یابی قرار می‌گیرند.

۵/۳/۴ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید با استفاده از منابع مختلف (اسناد روایتی، اسناد دوره‌ای، اسناد مشاهده‌ای، اسناد عملکردی و...) صورت گیرد.

۵/۳/۵ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی فرایندی مشارکتی است که با کمک مربی، متربی، اولیای مدرسه و یا ارزش‌یابان بیرونی انجام می‌شود.

۵/۳/۶ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی با توجه به حفظ شأن و کرامت انسانی یادگیرنده در نظام آموزش و پرورش انجام می‌شود.

۵/۳/۷ - نتایج ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی، متربی را به کشف توانایی‌ها، ضعف‌ها و قابلیت‌های خود رهنمون می‌سازد و برنامه‌ریزی در جهت غنای یادگیری و استمرار در یادگیری مدنظر قرار می‌دهد.

۵/۳/۸ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی، به تفاوت‌های متربیان اعم از فردی، فرهنگی، زبانی، قومی، مذهبی، جنسیتی و غیره توجه می‌کند.

۵/۳/۹ - نتایج ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی به ویژه در پایه‌های دوره ابتدایی به جای تکرار پایه، باید به ایجاد فرصت‌های ویژه و مؤثر یادگیری برای جبران ضعف‌های متربی و ارتقاء او به پایه بالاتر منجر شود.

۵/۳/۱۰ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی متربیان با توجه به نظام و آیین‌نامه‌های حاکم بر ارزش‌یابی‌های ملی و منطقه‌ای که از سوی وزارت آموزش و پرورش تعیین می‌شود، صورت می‌گیرد.

۵/۳/۱۱ - قبل از ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی، معلمان، مربیان، اولیای مدرسه، متربیان و والدین آن‌ها در مورد روش‌ها، ابزارها و فرایند برگزاری امتحان توجیه می‌شوند.

۵/۳/۱۲ - در جریان ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی، قضاوت نهایی درباره عملکرد متربی به عهده مدرسه است.

۵/۳/۱۳ - نتایج به دست آمده از ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی حداقل در طی دو مرحله در سال تحصیلی (در پایان هر نیم سال) و در قالب کارنامه‌ای جامع به صورت توصیفی به متربی و خانواده او گزارش می‌شود.

۵/۳/۱۴ - آیین‌نامه‌های ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی با توجه به ماهیت هر حوزه یادگیری از سوی طراحان برنامه درسی حوزه مورد نظر پیشنهاد می‌شود.

۵/۳/۱۵ - تغییر در سیاست‌ها و روش‌های ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید مبتنی بر فرایند پژوهش و با توجه به رویکرد برنامه درسی ملی صورت گیرد.

۵/۴ - خط‌مشی‌ها

۵/۴/۱ - ارزش‌یابی از پیشرفت تحصیلی در هر یک از حوزه‌های یادگیری لازم است که با توجه به اهداف تفصیلی دوره‌ها و

اهداف جزئی برنامه‌های درسی و در ارتباط با عناصر تفکر، ایمان، علم، عمل و اخلاق انجام شود. بر این اساس، لازم است خط‌مشی جامعی برای ارزش‌یابی هر یک از این عناصر با همکاری سازمان پژوهش، اداره سنجش و ارزش‌یابی، معاونت پرورشی و یا سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای (به ویژه برای رشته‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی) در صورت لزوم طراحی و تدوین شود.

۵/۴/۲ - در الگوی جامع ارزش‌یابی با توجه به قلمرو سطوح اهداف مورد نظر در هر یک از دوره‌ها و پایه‌های تحصیلی و با توجه به ماهیت هر یک از دروس، لازم است از انواع روش‌ها و ابزارهای اندازه‌گیری و سنجش برای ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی متریان استفاده شود.

۵/۴/۳ - در تدوین الگوی جامع ارزش‌یابی لازم است با توجه به استانداردهای جهانی، منطقه‌ای و ملی، آزمون‌های دوره‌ای به منظور تعیین کیفیت عملکرد نظام آموزشی در دوره‌ها و پایه‌های تحصیلی در نظر گرفته شود.

۵/۴/۴ - کارنامه پیشرفت تحصیلی باید طوری طراحی شود که در آن علاوه بر نمرات، توصیف عملکرد متربی، توسط مربی، اولیای مدرسه، نظر والدین و خود متریان در آن درج شود.

۵/۴/۵ - کارنامه متریان در پایان هر یک از دوره‌های تحصیلی (آمادگی، ابتدایی، راهنمایی و متوسطه) باید به گونه‌ای جامع و براساس الگوی هدف‌گذاری، نشانگر نتیجه ارزش‌یابی میزان تحقق اهداف در یادگیرندگان باشد.

۵/۴/۶ - به منظور توصیف کمی و کیفی نتایج یادگیری باید از انواع روش‌های شفاهی، کتبی، مشاهده‌ای، فرایندی، عملکردی و ابزارهای گوناگون مانند انواع آزمون‌های عینی، انشایی و عملکردی، پوشه‌های کار، مقیاس‌های درجه بندی و غیره با توجه به مجموعه فعالیت‌های داخل و خارج از کلاس درس استفاده شود.

۵/۴/۷ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید به تشخیص تفاوت‌های فردی یادگیرندگان و تصمیم‌گیری در خصوص پیش‌بینی آموزش‌های ترمیمی و جبرانی برای متریان منجر شود.

۵/۴/۸ - ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی باید با ارائه بازخوردهای لازم به یادگیرنده کمک کند تا ضمن شناسایی نقاط ضعف و قوت تربیتی برای کیفیت بخشی به زندگی و اعتلای خود در زمینه عناصری چون تفکر، ایمان، اخلاق، علم و عمل اقدام کند.

۵/۴/۹ - ارزش‌یابی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای متناسب با استانداردهای شایستگی حرفه‌ای خواهد بود.

۶ - فرایند تولید برنامه‌ها و مواد و رسانه‌های درسی و تربیتی

- ۶/۱ - فرایند تولید برنامه‌های درسی و تربیتی
- ۶/۲ - اصول و سیاست‌های تولید مواد و رسانه‌های یادگیری

۶/۳ - میزان اختیارات و کاهش تمرکز

هماهنگی علمی سازمان قابل اجرا خواهد بود. لازم است سه نفر از اعضای شورای عالی آموزش و پرورش به نمایندگی از شورا، در شورای هماهنگی علمی سازمان حضور داشته باشند و برنامه‌های درسی مصوب نیز به اطلاع شورای عالی برسد.

۶/۱- فرایند تولید برنامه‌های درسی و تربیتی

۶/۱/۱ - به منظور تهیه راهنمای برنامه درسی در هر یک از حوزه‌های یادگیری، تحلیل اهداف تفصیلی دوره تحصیلی مربوط و بیانیه آن حوزه یادگیری ضروری است.

۶/۱/۲ - به منظور تعیین اهداف هر حوزه یادگیری، علاوه بر تحلیل اهداف تفصیلی و بیانیه حوزه یادگیری، انجام نیازسنجی در سطح منطقه‌ای، ملی و فراملی و نیز توجه به یافته‌های علمی و پژوهشی ضروری است.

۶/۱/۳ - راهنماهای برنامه درسی در حوزه‌های یادگیری مختلف پس از تولید و اعتبار بخشی در مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی درسی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، با تصویب شورای

۶/۱/۴- سرفصل‌های راهنمای برنامه درسی حوزه‌های یادگیری عبارت است از:

۶/۱/۴/۱ - تحلیل حوزه یادگیری (بر اساس بیانیه حوزه یادگیری، نیازها، امکانات و غیره).

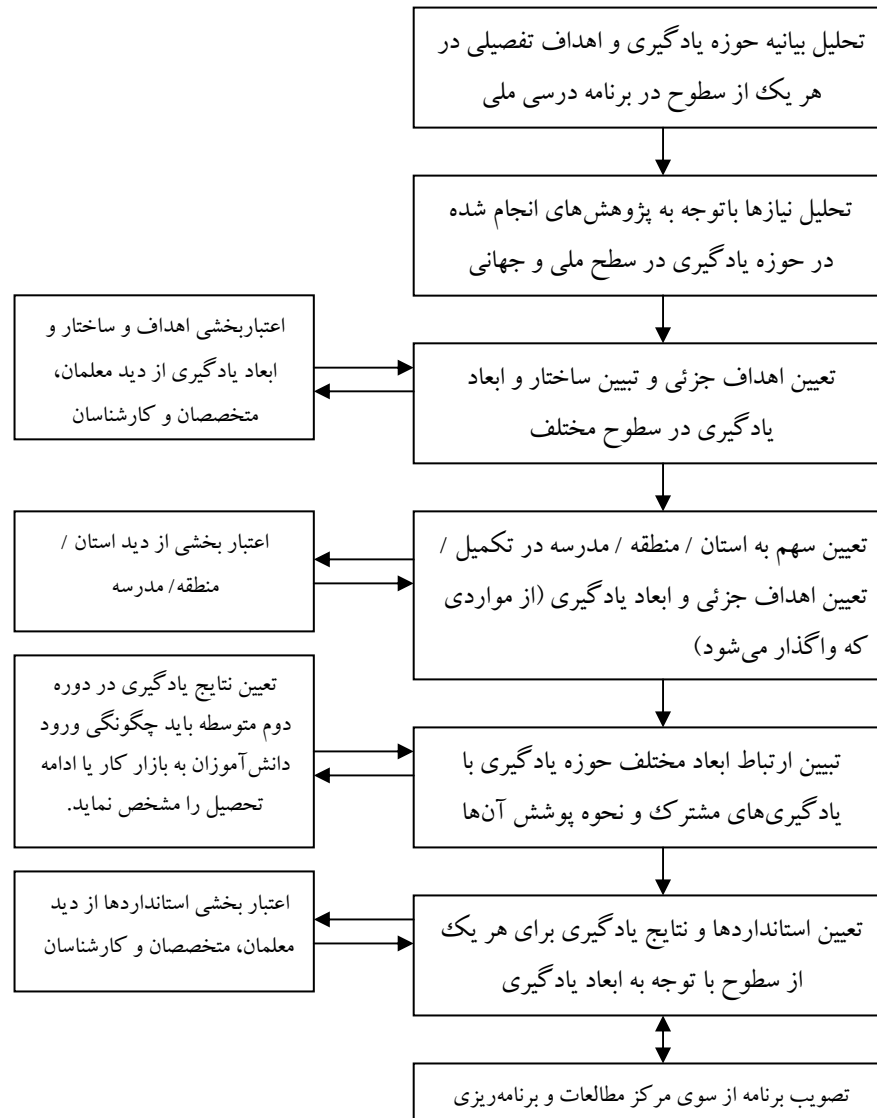
۶/۱/۴/۲ - اهداف جزئی متناسب با اهداف دوره‌های تحصیلی مشترک برای کل کشور (با توجه به نتایج نیازسنجی ملی).

۶/۱/۴/۳ - تعیین اهداف جزئی برنامه درسی استانی، تعیین سهم استان، منطقه و مدرسه از برنامه، در تولید محتوا، مواد و رسانه‌ها (با توجه به میزان و ابعاد اختیار).

۶/۱/۴/۴ - انتخاب و سازماندهی محتوا و تعیین عناوین و موضوعات درسی.

۶/۱/۴/۵ - ملاحظات در راهبردهای یاددهی - یادگیری، ارزش‌یابی، تولید مواد، رسانه‌ها و بسته آموزشی در اشاعه و اجرای برنامه .

۶/۱/۵ - فرایند تدوین راهنمای برنامه درسی حوزه یادگیری در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی به شرح نمودار خواهد بود:

۶/۲- اصول و سیاست‌های تولید مواد و رسانه‌های یادگیری

مواد و رسانه‌های یادگیری، کلیه ابزارها و وسائل ارتباطی است که برای تحقق اهداف برنامه‌ها و پیشرفت تحصیلی متریبان ابداع شده یا به کار گرفته می‌شوند و کاربرد آن‌ها می‌تواند فرایند یاددهی - یادگیری را مؤثرتر و پایدارتر و تحقق یادگیری معنادار را آسان‌تر سازد. این مواد عبارت‌اند از: بسته آموزشی، نرم‌افزارهای آموزشی، طبیعت، شبکه‌های آموزشی (مانند اینترنت)، مولتی مدیا، دستگاه‌ها، اجسام و اشیاء مختلف، کتاب درسی، کتاب کار، کتاب راهنمای معلم، مجلات و کتاب‌ها و غیره.

۶/۲/۱- اصول

در طراحی محتوا، تولید و کاربست مواد و رسانه‌های آموزشی علاوه بر ۸ اصل اساسی حاکم بر برنامه درسی ملی (بند ۱/۹) و اصول حاکم بر انتخاب و

سازماندهی محتوا (بند ۳/۳)، راهبردهای یاددهی - یادگیری (بند ۴/۶) و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی (بند ۵/۲) به اصول زیر باید توجه شود:
۶/۲/۱/۱- اصل بهره‌گیری از بسته‌های آموزشی باز: تنوع منابع یادگیری، توجه به رویکرد برنامه محوری، رویکرد چند رسانه‌ای را به جای آموزش به شیوه تک رسانه‌ای ایجاب می‌کند و لازم است که بخش دولتی و غیر دولتی با همکاری یکدیگر به فکر تنوع بخشی به منابع یادگیری مختلف اعم از مکتوب و یا الکترونیکی برای معلمان، مربیان و متریبان باشند. یک بسته آموزشی ممکن است شامل منابع متنوعی از قبیل: کتاب دانش‌افزایی، کتاب راهنما و لوح‌های نوری فشرده آموزشی و یا تصویر آموزشی، کتابچه کار و تمرین، نمونه‌هایی از اشیای سه بعدی کوچک یا حتی جعبه‌های کوچک آزمایشی و تعدادی ابزار و غیره باشد.

۶/۲/۱/۲- اصل بومی گرایی: نظام آموزش و پرورش و بخش غیر دولتی شایسته است که حداکثر تلاش خود را در تولید مواد و رسانه‌های یادگیری با بهره‌گیری از دانش و فناوری بومی به کار گیرند و در صورت نیاز مبرم به واردات برخی از مواد و رسانه‌های یادگیری، از نظرات کارشناسان برنامه‌ریزی درسی بهره‌گیری نمایند و حتی المقدور تلاش نمایند که با الهام از وسایل وارداتی برای بومی سازی آن‌ها اقدام نمایند.

۶/۲/۱/۳- اصل توجه به فناوری ارتباطات و اطلاعات: امروزه بهره‌گیری از رایانه در همه عرصه‌های زندگی از جمله در بخش‌های مختلف تعلیم و تربیت رایج شده است. در فرایند آموزش می‌توان از رایانه برای آموزش‌های انفرادی، ذخیره‌سازی و بازخوانی اطلاعات (اعم از نوشته و یا تصویر)، اتصال به شبکه‌های جهانی اطلاع رسانی، طرح سؤال از طریق رایانامه، استفاده از لوح فشرده آموزشی، آزمایش و شبیه‌سازی موقعیت‌ها به ویژه در حوزه‌های یادگیری کار و فن‌آوری، علوم تجربی، زبان و ادبیات فارسی و...، سود جست.

۶/۲/۱/۴- اصل یادگیری فعال: مواد و رسانه‌ها باید با اتکا به مفروضات یادگیری فعال (در برابر یادگیری انفعالی، مکانیکی و القایی) طراحی و تولید شود.

۶/۲/۱/۵- اصل پایدارسازی: مواد و رسانه‌های یادگیری باید به نحوی طراحی و تولید شوند که به تدریج، عمر مفید آن‌ها افزایش یابد و از حالت یک بار مصرف بودن این وسایل خارج شوند (موارد استثنا فرق خواهد کرد).

۶/۲/۱/۶- اصل ارتباط و سنخیت: مواد و رسانه‌های یادگیری از محتوای خود تأثیر می‌پذیرند و قالب ارائه آن‌ها به ماهیت محتوا بستگی دارد. از این رو، تناسب و انعطاف میان قالب رسانه با محتوا باید مراعات شود. (برای مثال، می‌توان به طراحی ظاهری متفاوت کتاب آموزش دین و یا تاریخ با محتوای این دروس اشاره کرد).

۶/۲/۱/۷- اصل جذابیت: مواد و رسانه‌های یادگیری باید با توجه به رعایت اصول فنی هنری و زیباشناسی و همین‌طور ویژگی‌های مخاطبان به‌خصوص رعایت برانگیزانندگی و نشاط‌آوری طراحی شوند، به گونه‌ای که موجبات خستگی بصری و روحی استفاده‌کنندگان (معلمان، مربیان و متریان) را فراهم نکنند، بلکه

موجب شوق و ذوق فراگیران به استفاده و بهره‌مندی از آن گردند.

۶/۲/۱/۸- اصل چند منظوره بودن: طراحی مواد و رسانه‌ها باید با توجه به نیازهای متنوع برنامه درسی اعم از علوم تجربی، انسانی و فنی و حرفه‌ای صورت گیرد. امروزه برنامه‌ریزان درسی به ویژه در دوره آموزش‌های عمومی بنا به دلایلی نظیر کاهش تعدد دروس و یکپارچگی در یادگیری، متمایل به سازماندهی محتوای برنامه‌های درسی به شیوه در هم تنیده‌اند. مواد آموزشی لازم است به گونه‌ای طراحی شوند که بتوان تا سر حد امکان از آن‌ها به صورت چند منظوره استفاده کرد.

۶/۲/۱/۹- اصل شمول: در کنار استفاده از مواد و رسانه‌های مصنوع، باید به کاربرد طیف مواد و رسانه‌ها از جمله مواد و رسانه‌های طبیعی یا غیرمصنوع در فرایند تعلیم و تربیت نیز اهمیت داده شود.

۶/۲/۱/۱۰- اصل نظارت: سیاست‌گذاری و نظارت در حوزه مواد، رسانه‌ها و مراکز یادگیری یک تکلیف حاکمیتی (دولتی) بوده ولی سایر شئون (مانند: توسعه، تولید، توزیع و اثربخشی) قابل واگذاری و برون سپاری است.

۶/۲/۱/۱۱- اصل استفاده از مواد سالم و بهداشتی: استفاده از مواد سالم در ساخت رسانه‌ها و اسباب‌بازی‌های آموزشی که به لحاظ بهداشتی، خطری برای متربیان نداشته باشد، یک ضرورت است و لازم است که مورد توجه سازندگان این وسایل قرار گیرد.

۶/۲/۱/۱۲- اصل اعتدال در تجهیز مدارس: تجهیز مدرسه به محصولات فناوریانه در حد اشباع و افراط صرفاً در مصرف مواد و رسانه‌های تولید شده توسط دیگران، نباید ظرفیت ابداع و خلاقیت (تفکر فناوری) در سطح مدرسه را تحت‌الشعاع قرار دهد. نظام آموزش و پرورش و سازمان‌های وابسته به آن، می‌باید مدارس را به آن دسته از رسانه‌های آموزشی که تهیه آن‌ها از اختیار متربیان، خانواده‌ها و یا معلم خارج است، تجهیز نماید.

۶/۲/۱/۱۳- اصل صرفه اقتصادی: در انتقال بسیاری از مفاهیم یادگیری می‌توان از وسایل ارزان، ساده و در دسترس بهره‌گیری کرد. از سوی دیگر نباید به اسم رسانه با کیفیت بالا به دنبال تهیه مواد لوکس و گران برای مدارس بود. در بهره‌گیری از مواد و رسانه‌ها باید به قدرت خرید مدارس و جامعه توجه کرد. یک آموزش و

پرورش موفق الزاماً به نظامی گفته نمی‌شود که در انتقال پیام‌های یادگیری وسایل گران قیمت به کار برد.

۶/۲/۱/۱۴- اصل خلاقیت و نوآوری: توجه به نوآوری در طراحی مواد و رسانه‌های یادگیری بر حلاوت و اثربخشی یادگیری می‌افزاید و به جذابیت محتوا در نظر دانش‌آموزان کمک می‌کند

۶/۲/۲ - سیاست‌ها

۶/۲/۲/۱- توانمند سازی مدرسه برای ایفای نقش اصلی و محوری در نیل به وضع مطلوب در تولید و بهره‌برداری از مواد و رسانه‌ها، مراکز و منابع متنوع یادگیری؛

۶/۲/۲/۲- تعیین استانداردهای ملی در تولید مواد و رسانه‌ها، مراکز و منابع یادگیری و نظارت بر حسن اجرای آن توسط وزارت آموزش و پرورش؛

۶/۲/۲/۳- زمینه سازی برای مشارکت سراسری معلمان، مربیان، متریبان و افراد و تشکل‌های ذی‌علاقه و ذی‌صلاح در تولید، تکمیل و غنی‌سازی مواد، منابع و محیط‌های متنوع یادگیری و توسعه سیاست چند تألیفی؛

۶/۲/۲/۴- بستر سازی برای بسط و توسعه تجارب معلمان و مربیان در طراحی، ساخت و ارزش‌یابی مواد و منابع یاددهی و یادگیری؛

۶/۲/۲/۵- برقراری پیوند عمیق میان مدارس، معلمان و مربیان پژوهنده بر اساس علائق مشترک و تبادل تجارب و امکانات در مواد و منابع یادگیری؛

۶/۲/۲/۶- بهره‌برداری، توسعه و تقویت مراکز و منابع یادگیری خارج از مدرسه (به‌ویژه جامعه محلی)؛

۶/۲/۲/۷- توزیع مواد و منابع بر اساس اصل عدالت بین مدارس سراسر کشور و متناسب با توانمندی‌ها و ظرفیت‌های آن‌ها؛

۶/۲/۲/۸- راه‌اندازی سامانه مدیریت مواد، رسانه‌ها، مراکز و منابع یادگیری در سطح استان و کشور به منظور رصد میزان استفاده مدارس از مواد و رسانه‌ها و منابع، تبادل تجارب و ابتکارات مدارس و مناطق آموزشی با یکدیگر، ثبت حقوق ناشی از ابتکارات (مالکیت معنوی)، نیازسنجی و ارزش‌یابی، سنجش اثربخشی مواد و منابع و تأسیس مراکز منابع یادگیری در سطح مدرسه، منطقه و استان.

۶/۳/۳ - حداکثر تا ۲۰ درصد از ظرفیت کل برنامه‌های درسی از طراحی و تولید برنامه‌ها و مواد و رسانه‌های آموزشی به صورت کلی یا جزئی به استان‌ها واگذار می‌شود؛

۶/۳/۴ - آموزش و پرورش استان‌ها برای انجام طراحی این بخش، از مشارکت مناطق و مدارس استفاده خواهد کرد؛

۶/۳/۵ - واگذاری اختیارات به استان‌ها پس از بررسی امکانات و شرایط استان‌های داوطلب و تأیید میزان واگذاری و ابعاد آن توسط مرکز پایش برنامه درسی ملی به تصویب شورای هماهنگی علمی سازمان می‌رسد؛

۶/۳/۶ - مرکز پایش برنامه درسی ملی، ضمن حمایت و مساعدت برای ارتقاء توانمندی‌های کارشناسی استان‌ها از راه‌های مختلف، با نظارت و ارزش‌یابی مستمر، نتایج واگذاری را مورد تحلیل قرار می‌دهد و عنداللزوم از طریق شورای هماهنگی علمی سازمان، اختیارات واگذار شده را کاهش یا افزایش خواهد داد؛

۶/۳/۷ - چگونگی تنظیم جدول زمانی از لحاظ شروع و خاتمه دوره آموزش مدرسه‌ای و نیز طول هر روز درسی با توجه به شرایط

۶/۳ - میزان اختیارات و کاهش تمرکز

۶/۳/۱ - برنامه درسی ملی، حرکت از نظام برنامه‌ریزی درسی متمرکز به سمت کاهش تمرکز در همه مراحل را با حفظ مصالح ملی و با روشی مطمئن و تدریجی مورد تأکید قرار می‌دهد؛

۶/۳/۲ - در حرکت به سمت کاهش تمرکز باید به گونه‌ای عمل شود که وحدت ملی، انسجام اسلامی، هویت ایرانی و دینی و تمامیت ارضی و استقلال کشور محفوظ مانده و دچار خدشه و آسیب نشود؛

اقلیمی و سایر شرایط اختصاصی هر منطقه و استان با حفظ
ساعات مصوب، و با رعایت بند ۳/۲/۲ از اختیارات استان

مربوطه است.

۷- استلزامات و اقتضات اجرایی

- ۷/۱- اصول حاکم بر اجرا
- ۷/۲- تشکیلات
- ۷/۳- مراحل اجرا

۷/۱/۳- پرهیز از شتابزدگی و توجه به اقتضائات اجرایی در سطوح

مختلف؛

۷/۱/۴- ایجاد تقویت احساس تعلق و مشارکت کلیه مجریان- در

سطوح مختلف - در دستیابی به اهداف و استانداردهای برنامه

درسی ملی؛

۷/۱/۵- تدارک برنامه رشد حرفه‌ای بلند مدت استاندارد برای گروه‌های

درگیر در سطوح مختلف؛

۷/۱/۶- ایجاد فرصت‌های متنوع و راهکارهای مختلف برای کمک به

مجریان جهت ارتقاء سطح عملکرد مدارس در اجرای برنامه درسی

ملی؛

۷/۱/۷- ارزیابی مستمر فرایند اجرای برنامه درسی ملی از سوی ستاد اجرا

و مراکز مستقل و رسمی و تصمیم‌گیری و اقدامات مناسب در

سطوح مختلف.

۷/۲- تشکیلات

۷/۲/۱- استان‌ها

۷/۲/۱/۱- پیش‌بینی و به‌کارگیری کارشناسان مناسب در زمینه نوآوری‌های

آموزشی، پژوهش و برنامه‌ریزی درسی در سطح معاونت‌های

با توجه به این که برنامه درسی ملی در راستای تحول بنیادی طراحی شده است، تغییر در ابعاد گسترده و وسیعی در نظام آموزشی را شامل می‌شود، لذا می‌باید متناسب با سطح تغییرات شرایط اجرایی لازم برای تحقق اهداف آن فراهم شود.

۷/۱- اصول حاکم بر اجرا

۷/۱/۱- برخورداری از عزم ملی و حمایت و پشتیبانی تمامی دستگاه‌ها،

وزارت‌خانه‌ها، سازمان‌ها در درون و بیرون از آموزش و پرورش؛

۷/۱/۲- تهیه برنامه‌ای جامع، فراگیر و بلند مدت برای پیش‌بینی کلیه

اقدامات و فعالیت‌های بخش‌های مختلف در درون و بیرون وزارت

آموزش و پرورش به گونه‌ای هماهنگ و هم‌سو؛

پژوهشی استان‌ها برای هدایت و ساماندهی بخش غیر متمرکز برنامه درسی و مواد و رسانه‌ها و مراقبت از حسن اجرای برنامه‌های درسی؛
۷/۲/۱/۲- همکاری و هماهنگی گروه‌های آموزشی با بخش برنامه‌ریزی درسی استان در جهت مشارکت معلمان در برنامه‌ریزی و تولید؛

۷/۲/۲- سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

۷/۲/۲/۱- ایجاد بخشی برای پژوهش و «برنامه‌ریزی درسی» در سطح معاونت سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با رسالت انجام مطالعات، پژوهش‌ها، طراحی و هدایت در برنامه‌ریزی درسی و ایجاد «مرکزی برای پایش برنامه درسی ملی» و «مرکزی برای مطالعات و برنامه‌ریزی درسی» و «بخش نظارت و ارزش‌یابی مواد و رسانه‌های آموزشی»؛
۷/۲/۲/۲- ایجاد بخشی برای «تولید مواد و رسانه‌ها» در سازمان، مستقل از معاونت برنامه‌ریزی درسی به منظور ساماندهی و به‌کارگیری ظرفیت‌های علمی و آموزشی کشور در جهت توسعه و گذاری تولید مواد و رسانه‌ها یا اقدام در بخش تولید متمرکز.

۷/۳- مراحل اجرا

اجرای برنامه درسی ملی در سه مرحله و طی ۱۱ سال به شرح زیر انجام می‌گیرد:

۷/۳/۱- مرحله ۱

این مرحله حداکثر سه سال به طول می‌انجامد و مهم‌ترین اقدامات در طول این مدت شامل موارد زیر خواهد بود:

۷/۳/۱/۱- ابلاغ برنامه درسی ملی مصوب به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و سایر بخش‌های ذی‌ربط؛

۷/۳/۱/۲- تشکیل ستاد اجرایی با اختیارات کافی در سطح ملی با مسئولیت قائم‌مقام تام‌الاختیار وزیر و ایجاد ستادهای مشابه در سطح استان و منطقه و تدوین و تعیین برنامه عمل و فرایند و روش‌های موردنیاز؛

۷/۳/۱/۳- تأمین منابع انسانی و مالی در سطح ملی شامل برنامه‌ریزان درسی برای هر یک از حوزه‌های یادگیری، متخصصان موضوعی که توانایی لازم به ابعاد آموزشی حوزه ذی‌ربط را داشته باشند، تربیت ناظران و مشاوران آموزشی که توانایی پشتیبانی علمی از مدیران و معلمان در عرصه عمل را دارا باشند؛

۷/۳/۱/۴- بازنگری در ساختار و تشکیلات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی و سازمان‌های آموزش و پرورش استان‌ها؛

۷/۳/۱/۵- تدوین، اعتباربخشی و تصویب راهنماهای برنامه درسی حوزه‌های یادگیری و تعیین شاخص‌های آن برای هر یک از سطوح؛

۷/۳/۱/۶- اجرای برنامه برای ۵ درصد متریان دوره پیش‌دبستانی؛

۷/۳/۱/۷- برگزاری نشست‌ها، همایش‌ها و دوره‌های آموزشی برای گروه‌های مختلف مخاطبان و دست‌اندرکاران براساس برنامه‌ریزی‌های آموزشی ستاد اجرا؛

۷/۳/۱/۸- تدوین دستورالعمل‌های موردنیاز برای فعالیت‌های غیرمتمرکز توسط استان‌ها، مناطق مدارس و استانداردهای ارزیابی آن؛

۷/۳/۱/۹- طراحی ساختار بسته آموزشی و مواد و رسانه‌های موردنیاز بر اساس الزامات برنامه درسی ملی؛

۷/۳/۱/۱۰- تدوین استانداردهای حرفه‌ای مورد نیاز برنامه برای گروه‌های مختلف و تدوین برنامه برای رشد حرفه‌ای آنان و تولید مواد و رسانه‌های آموزشی لازم برای گروه‌های مختلف مخاطبان؛

۷/۳/۱/۱۱- تولید مواد و رسانه‌های مورد نیاز اعتباربخشی و اجرای آزمایشی آن.

۷/۳/۲- مرحله ۲

این مرحله، توسعه برنامه در دوره پیش‌دبستانی و آغاز اجرای برنامه در پایه‌های اول تا سوم ابتدایی و نیز در پایه‌های دوره اول متوسطه را در بر می‌گیرد. طول زمان برای تکمیل اجرای این مرحله ۵ سال است. در سال اول این مرحله، اجرای برنامه در ۳۰ درصد مراکز پیش‌دبستانی توسعه می‌یابد و ۵ درصد سال اول دوره ابتدایی و سال اول دوره اول متوسطه زیر پوشش اجرا قرار می‌گیرند. در سال دوم، برنامه در کلیه مراکز پیش‌دبستانی و ۳۰ درصد پایه‌های دوم و ۵ درصد پایه‌های سوم دوره ابتدایی و دوره اول متوسطه اجرا خواهد شد با توسعه پلکانی اجرا تا سال پنجم، اجرای برنامه در پایه‌های اول تا سوم دوره ابتدایی و در دوره اول متوسطه، کامل می‌شود.

اقدامات این مرحله شامل موارد زیر خواهد بود:

۷/۳/۲/۱- بررسی و سنجش ظرفیت مناطق و مدارس معجری و تعیین نوع

حمایت‌ها و پشتیبانی‌های علمی و اجرایی که باید در فرایند

اجرای برنامه به آنان ارائه شود؛

۷/۳/۲/۲- سنجش سطح مهارت‌های ناظران آموزشی، مدیران مدارس، معلمان و مربیان تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی در سطح منطقه و مدرسه؛

۷/۳/۲/۳- برگزاری نشست‌های علمی در سطح مدرسه، منطقه و استان به منظور تبادل تجربیات، شناسایی مسائل و انعکاس آن به سطوح بالاتر؛

۷/۳/۲/۴- بازنگری در بسته‌های آموزشی تهیه شده براساس ارزیابی‌های به عمل آمده از عملکرد معلمان و مدیران در سطح مدرسه؛

۷/۳/۲/۵- ارزیابی از محصول برنامه در سطح مدرسه، منطقه، استان و سطح ملی به منظور تعیین میزان تحقق اهداف و نیازهای آموزشی، حمایت‌های علمی و اجرایی از معلمان و مدارس

۷/۳/۲/۶- برگزاری دوره‌های آموزشی برای آماده‌سازی معلمان و مدیران مجری برنامه در مرحله سه مطابق زمان پیش‌بینی شده در مرحله ۱.

۷/۳/۳- مرحله ۳

در این مرحله، اجرای برنامه برای پایه‌های چهارم تا ششم دوره ابتدایی و دوره دوم متوسطه توسعه خواهد یافت. اقدامات این مرحله شامل موارد زیر خواهد بود:

۷/۳/۳/۱- بررسی و سنجش ظرفیت مناطق و مدارس مجری و تعیین نوع حمایت‌ها و پشتیبانی‌های علمی و اجرایی که باید در فرایند اجرای برنامه به آنان ارائه شود؛

۷/۳/۳/۲- سنجش سطح مهارت‌های ناظران آموزشی، مدیران مدارس، معلمان و تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی در سطح منطقه و مدرسه؛

۷/۳/۳/۳- برگزاری نشست‌های علمی در سطح مدرسه، منطقه و استان به منظور تبادل تجربیات، شناسایی مسائل و انعکاس آن به سطوح بالاتر؛

۷/۳/۳/۴- بازنگری در بسته‌های آموزشی تهیه شده بر اساس ارزیابی‌های به عمل آمده از عملکرد معلمان و مدیران در سطح مدرسه و کلاس درس؛

۷/۳/۳/۵- ارزیابی از محصول برنامه در سطح مدرسه، منطقه، استان و سطح ملی به منظور تعیین میزان تحقق اهداف و نیازهای آموزشی، حمایت‌های علمی و اجرایی از معلمان و مدارس؛
۷/۳/۳/۶- هماهنگی با بخش‌های بیرون آموزش و پرورش در سطح ملی، استان‌ها، مناطق به منظور هماهنگی با آموزش عالی، حوزه اشتغال، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در اجرای برنامه و ایجاد

بسترهای لازم به گونه‌ای که امکان اشتغال به کار یا ادامه تحصیل دانش‌آموزان پس از فراغت از تحصیل فراهم شود.

فرایند زمانی اجرای برنامه درسی ملی (در صورت تصویب و ابلاغ برنامه در سال ۱۳۸۹)

مرحله اجرا	سال تحصیلی	۸۹-۹۰	۹۰-۹۱	۹۱-۹۲	۹۲-۹۳	۹۳-۹۴	۹۴-۹۵	۹۵-۹۶	۹۶-۹۷	۹۷-۹۸	۹۸-۹۹	۱۳۹۹-۱۴۰۰	
مرحله ۱	مقدمات کارشناسی و تولید برنامه‌ها و مواد و رسانه‌ها												
	پیش‌دبستان			%۵	%۳۰	اجرای سراسری							
مرحله ۲	پایه‌های اول تا سوم دوره ابتدایی	۱			%۵	%۳۰	اجرای سراسری						
		۲				%۵	%۳۰	اجرای سراسری					
		۳					%۵	%۳۰	اجرای سراسری				
	دوره اول متوسطه	۱				%۵	%۳۰	اجرای سراسری					
		۲					%۵	%۳۰	اجرای سراسری				
		۳					%۵	%۳۰	اجرای سراسری				
مرحله ۳	پایه‌های چهارم تا ششم دوره ابتدایی	۴					%۵	%۳۰	اجرای سراسری				
		۵					%۵	%۳۰	اجرای سراسری				
		۶						%۵	%۳۰	اجرای سراسری			
	دوره دوم متوسطه	۱					%۵	%۳۰	اجرای سراسری				
		۲					%۵	%۳۰	اجرای سراسری				
		۳						%۳۰	اجرای سراسری				

۸ - ارزشیابی برنامه درسی ملی و فرایند اصلاح آن

- ۸/۱ - سطوح تصمیم‌گیری
- ۸/۲ - اصول حاکم بر ارزشیابی
- ۸/۳ - مرجع و زمان ارزشیابی

هدف از ارزشیابی برنامه درسی ملی، فراهم کردن اطلاعات توصیفی و قضاوتی به منظور درک، تصمیم‌گیری و پاسخ‌گویی نسبت به میزان اثربخشی و تحقق اهداف و نتایج آشکار و پنهان عناصر برنامه و فراب برنامه است.

الگوی ارزشیابی از اهداف کلی، هدف‌مدار و ارزشیابی از سایر بخش‌های برنامه براساس الگوی هدف آزاد صورت می‌گیرد.

۸/۱- سطوح تصمیم‌گیری

۸/۱/۱- ارزشیابی از پیامد برنامه درسی ملی برعهده شورای عالی

انقلاب فرهنگی است؛

۸/۱/۲- ارزش‌یابی از برون‌داد برنامه توسط شورای عالی آموزش و پرورش به عنوان مرجع سیاست‌گذار در سطح نظام آموزش و پرورش است؛

۸/۱/۳- ارزش‌یابی از فرایند برنامه درسی ملی و برنامه‌های درسی هر یک از حوزه‌های یادگیری توسط مرکز پایش برنامه درسی ملی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی صورت می‌گیرد؛

۸/۱/۴- تصمیم‌گیری در خصوص ارزش‌یابی از فرایند اجرای برنامه درسی ملی برای اصلاح شیوه‌های اجرایی و انعکاس یافته‌ها به سطوح بالاتر تصمیم‌گیری به صورت تشخیصی، تکوینی یا پایانی برعهده سطوح مختلف اجرایی در نظام آموزشی است؛

۸/۲- اصول حاکم بر ارزش‌یابی

۸/۲/۱- ارزش‌یابی برنامه درسی ملی باید متکی بر ملاک‌ها و شاخص‌های روشن و منعکس‌کننده میزان تحقق اهداف تفصیلی و سطح دست‌یابی به اهداف کلی باشد؛

۸/۲/۲- ارزش‌یابی از برنامه درسی ملی باید با رعایت حقوق متوازن و متعادل دانش‌آموزان و مجریان برنامه در سطوح مختلف انجام شود و زمینه ارتقاء کیفیت آموزش و رشد حرفه‌ای مجریان در سطوح مختلف را فراهم نماید؛

۸/۲/۳- ارزش‌یابی از برنامه درسی ملی باید میزان ارزشمندی، جامعیت، کارآمدی، اثربخشی و قابلیت تعمیم برنامه درسی ملی و معضلات اجرایی آن را در سطوح مختلف ملی، استان، منطقه و مدرسه، به صورت منصفانه منعکس کرده و امکان بهبود برنامه درسی و تعالی عملکرد نظام آموزشی را فراهم نماید؛

۸/۲/۴- ارزش‌یابی از برنامه درسی ملی باید با تدارک دیدن اطلاعات معتبر، مفید و به موقع امکان مشارکت تمامی افراد ذی‌نفع و ذی‌ربط را در فرایند ارزش‌یابی فراهم نماید؛

۸/۲/۵- ارزش‌یابی از برنامه درسی ملی باید فرایندی مستمر و پویا در نظر گرفته شود و در ادوار زمانی تعیین شده انواعی از اطلاعات پیش‌بینی شده و یا پیش‌بینی نشده را با استفاده از روش‌های کمی و کیفی جمع‌آوری نماید.

۸/۳- مرجع و زمان ارزش‌یابی

۸/۳/۱- ارزش‌یابی از برنامه درسی ملی برعهده مرکز ملی سنجش آموزش است. مرجع تصویب طرح ارزش‌یابی و کاربست نتایج آن با پیشنهاد سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی بر عهده شورای عالی آموزش و پرورش است؛

۸/۳/۲- ارزش‌یابی از برنامه درسی ملی در سطح محصول براساس استانداردها در هر یک از حوزه‌های یادگیری در اردیبهشت ماه

هر سال و به منظور ارزیابی مستمر از نتایج اجرای برنامه (در سطح مدرسه، منطقه، استان، ملی) در مراحل چهارگانه انجام می‌شود. ارزش‌یابی از برونداد برنامه در پایان دوره آموزش عمومی و متوسطه (پایان متوسطه اول و دوم) انجام می‌شود؛

۸/۳/۳- ارزش‌یابی از پیامد برنامه پس از ورود فارغ‌التحصیلان به جامعه و اشتغال به کار آنان پس از گذشت ۳ تا ۴ سال انجام می‌شود؛

۸/۳/۴- بازنگری در برنامه درسی ملی براساس نتایج ارزش‌یابی به‌عمل آمده در فواصل زمانی ۱۰ ساله با پیشنهاد سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و با تصویب شورای عالی آموزش و پرورش انجام خواهد شد.

ضمائم

- (۱) پیوست ۱
- (۲) واژه نامه
- (۳) منابع

پیوست ۱

۲/۴- نیازها، انتظارات و توانایی‌های متربیان

۲/۴/۱. نیازها

۲/۴/۱/۱- شناخت هویت ملی و احساس تعلق به آن؛

۲/۴/۱/۲- درک روشن و عمیق و باورمندانه به الگوهای علمی،

مذهبی، تربیتی، اجتماعی، سیاسی، اخلاقی و اقتصادی؛

۲/۴/۱/۳- شناخت خود در ابعاد جسمانی، روانی، فلسفی و کنش‌های

روحانی؛

۲/۴/۱/۴- درک صحیح و واقع بینانه از زندگی مطلوب؛

۲/۴/۱/۵- کسب سواد پایه و صلاحیت‌های علمی لازم؛

۲/۴/۱/۶- توانایی خواندن و فهم قرآن کریم و مراجعه به منابع دینی

متناسب با نیاز و توان متربیان؛

۲/۴/۱/۷- توانایی بهره‌برداری از ابزارها و محصولات فناوری؛

۲/۴/۱/۸- کسب مهارت در تدوین برنامه زندگی؛

۲/۴/۱/۹- صلاحیت‌های درون فردی شامل مدیریت انگیزش و

عواطف، خودپنداری و توسعه خودگردانی شخصی؛

۲/۴/۱/۱۰- صلاحیت‌های بین فردی شامل ظرفیت پیوستن به گروه‌ها و

عمل کردن به صورت مردم‌سالارانه، توانایی مرتبط شدن با دیگران

به صورت مؤثر، توانایی ایفای نقش با توجه به قوانین و مقررات؛

۲/۴/۱/۱۱- صلاحیت‌های موقعیتی شامل توانایی برخورد عقلانی با

پیچیدگی‌ها و موقعیت‌ها؛

۲/۴/۱/۱۲- شناخت آداب معاشرت اجتماعی و رعایت آن؛

۲/۴/۱/۱۳- تحمل مشکلات و سختی‌ها در مسیر دست‌یابی به اهداف

اساسی زندگی و توان روحی مناسب در برابر دشواری‌ها؛

۲/۴/۱/۱۴- درک احتیاجات بدنی (غذایی، ورزشی و...)

۲/۴/۱/۱۵- توانایی درک اثرات مثبت و منفی رسانه‌ها؛

۲/۴/۱/۱۶- دانستی‌های لازم در مورد مسائل جنسی، شناخت جنس

مخالف، آیین همسررداری و تربیت فرزند؛

۲/۴/۱/۱۷- توانایی در کنترل غرائز و تعدیل عواطف؛

۲/۴/۱/۱۸- درک علل پیشرفت علمی غرب و راز عقب ماندگی

مسلمانان؛

۲/۴/۱/۱۹- شناخت تحلیلی موقعیت‌ها، روابط و مسائل محلی، ملی

و جهانی به صورت نظام‌یافته؛

۲/۴/۱/۲۰- داشتن معیار در انتخاب دوست؛

۲/۴/۱/۲۱- شناخت آداب و رسوم اسلامی و ایرانی؛

۲/۴/۱/۲۲- درک پیامدهای تقلید کورکورانه؛

۲/۴/۱/۲۳- درک روش‌های حل تعارضات از طریق گفت و گو؛

۲/۴/۱/۳۶- التزام عملی به ارزش‌های اخلاقی.

۲/۴/۲. انتظارات و تمایلات

۲/۴/۲/۱- آموزش مهارت‌های راه‌های مواجهه با خلأهای روحی و معنوی؛

۲/۴/۲/۲- دست‌یابی به مهارت‌های تفکر و توانایی تصمیم‌گیری‌های درست و عاقلانه؛

۲/۴/۲/۳- دست‌یابی به توان لازم برای برخورد عاقلانه، منطقی و نقادانه با مسائل و موقعیت‌های متنوع و متفاوت زندگی؛

۲/۴/۲/۴- نخواستگی، تحول طلبی و تمایل به سربلندی شخصی و ملی؛

۲/۴/۲/۵- رفع عقب‌ماندگی‌ها و جبران کاستی‌های اجتماعی و اقتصادی؛

۲/۴/۲/۶- کاربردی بودن آموزه‌های مدرسه‌ای در زندگی؛

۲/۴/۲/۷- آینده‌نگری و آینده‌اندیشی و برخورداری از نگاه منطقی نسبت به آینده خویشتن؛

۲/۴/۲/۸- صلاحیت‌های فراشناختی شامل ابتکار، خلاقیت، نوگرایی، جست‌وجوگری، حل مسئله، قضاوت انتقادی؛

۲/۴/۲/۹- توانایی تطبیق منطقی و مسئولانه خود با هنجارهای مطلوب اجتماعی؛

۲/۴/۱/۲۴- کسب نگرش و مهارت در انجام کارگروهی؛

۲/۴/۱/۲۵- کسب مهارت برای ورود به دنیای کار و تولید؛

۲/۴/۱/۲۶- احترام گذاشتن به تجربیات و نظرات بزرگ‌ترها و مشورت در کارها؛

۲/۴/۱/۲۷- داشتن استقلال اقتصادی و کسب مهارت‌های حرفه‌ای؛

۲/۴/۱/۲۸- داشتن معیار در شناخت خوب و بد؛

۲/۴/۱/۲۹- مهارت‌های خودیادگیری و خودسازی، کارآفرینی و خود اشتغالی؛

۲/۴/۱/۳۰- تحرک و تلاش جسمانی و برخورداری از روحیه فعال و چابکی؛

۲/۴/۱/۳۱- درک خویشتن و توانایی‌های خود و ارتباطات مناسب خود با خدا، خلق و خلقت؛

۲/۴/۱/۳۲- کسب معرفت نسبت به ظرفیت‌های هویت متعالی خویش؛

۲/۴/۱/۳۳- توان مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی؛

۲/۴/۱/۳۴- برخورداری از روحیه انتقادپذیری؛

۲/۴/۱/۳۵- دوست داشتن خویشتن، خدا، خلق (به خصوص خانواده، جامعه خود)، خلقت (پدیده محیط‌زیست) با محوریت ارتباط با خدا؛

۲/۴/۲/۱۰- مورد احترام بودن متریان و باور مرییان و جامعه نسبت به آنان؛

۲/۴/۲/۱۱- درک فکورانه و عمیق از مبانی، ارزش‌ها و احکام دینی و نسبت مفاهیم جدید و رایج با دین از قبیل: علم دینی، رابطه دین و سیاست و ...؛

۲/۴/۲/۱۲- اطلاعات و معلومات بهداشتی و آگاهی‌های ضروری برای مراقبت از خود (جسمی و روحی) متناسب با دوران‌های رشد؛

۲/۴/۲/۱۳- درک نقادانه از شاخص‌ها و ملاک‌های پیشرفت و انحطاط با توجه به ارزش‌های ملی؛

۲/۴/۲/۱۴- شناخت سرزمین‌ها، فرهنگ‌ها و ملل؛

۲/۴/۲/۱۵- آگاهی از روش‌های پژوهش و مواجهه با مسئله‌ها و توانایی در تدوین اجرای پروژه‌ها به صورت فردی و گروهی؛

۲/۴/۲/۱۶- آگاهی از مفهوم جهانی‌سازی، ابعاد و پیامدهای آن؛

۲/۴/۲/۱۷- برخورداری از دانش بشری و علوم پیشرفته؛

۲/۴/۲/۱۸- آگاهی از جنبه‌های کاربردی علوم و درک اهمیت یادگیری علم و دانش و فناوری؛

۲/۴/۲/۱۹- کسب مهارت در برقراری ارتباط منطقی و معقول با دیگران و بیان خواسته‌ها؛

۲/۴/۲/۲۰- توانایی اخذ تصمیم عقلانی در برابر دو راهی‌های حساس زندگی؛

۲/۴/۲/۲۱- پذیرش تغییرات در عین حفظ ارزش‌های اخلاقی؛

۲/۴/۲/۲۲- توانایی در برقراری ارتباط مؤثر با جوامع انسانی و طبیعت؛

۲/۴/۲/۲۳- توانایی در تحلیل مسائل اجتماعی، سیاسی و فرهنگی؛

۲/۴/۲/۲۴- توانایی استفاده عاقلانه از منابع طبیعی؛

۲/۴/۲/۲۵- تمایل به کسب استقلال عاطفی و اجتماعی؛

۲/۴/۲/۲۶- علاقه به ساخت اشیا و استفاده از محصولات فناوری؛

۲/۴/۲/۲۷- تمایل به شخصیت‌های برتر معنوی و قهرمانان.

۲/۴/۳. توانایی‌ها:

۲/۴/۳/۱- جنب و جوش زیاد و تحرک جسمانی بالا؛

۲/۴/۳/۲- علاقه به توسعه تجربیات و کنجکاوی در شناخت پدیده‌ها و محیط؛

۲/۴/۳/۳- الگوپذیری و مشارکت در کارهای گروهی؛

۲/۴/۳/۴- امکان تحول در ابعاد وجودی (جسمانی، عقلانی، عاطفی، ایمانی و اجتماعی)؛

۲/۴/۳/۵- کار، فعالیت و پذیرش مسئولیت؛

۲/۴/۳/۶- آرمان‌گرایی و خیال‌پردازی خلاق؛

۲/۴/۳/۷- شناخت خود و اسرار هستی؛

۲/۴/۳/۸- ارتباط با دنیای مجازی؛

۲/۴/۳/۹- استفاده عاقلانه از منابع طبیعی.

۲/۵- نیازها و انتظارات جامعه
۲/۵/۱. نیازها

۲/۵/۱/۱- آگاهی و علاقه نسبت به تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و تمدن اسلام و ایران در سطح محلی و ملی؛

۲/۵/۱/۲- آگاهی از انقلاب اسلامی ایران و اندیشه‌های امام خمینی (ره) و احساس تعلق و پاسداری از دستاوردهای آن؛

۲/۵/۱/۳- شناخت قوانین اجتماعی مورد نیاز و حقوق شهروندی و التزام به وظایف اجتماعی خود؛

۲/۵/۱/۴- شناخت نیازهای شغلی و حرفه‌ای؛

۲/۵/۱/۵- شناخت و آمادگی اجتماعی در مقابله با دشمنان ایران اسلامی و درک ضرورت وحدت ملی؛

۲/۵/۱/۶- برخورداری از نگرش‌های پایه در جهت تشکیل خانواده؛

۲/۵/۱/۷- توانایی برخورد با معضلات اجتماعی و نحوه رفع و دفع آن‌ها؛

۲/۵/۱/۸- آگاهی و التزام نسبت به معارف، آموزه‌ها و احکام اجتماعی و اخلاقی اسلام؛

۲/۵/۱/۹- شناخت تهاجم فرهنگی و راه‌های مقابله با آن؛

۲/۵/۱/۱۰- شناخت مسائل زیست محیطی در سطح محلی، ملی و

جهانی؛

۲/۵/۱/۱۱- آشنایی با نیازها، اولویت‌ها و سیاست‌های نظام و کشور؛

۲/۵/۱/۱۲- شناخت برتری خوبی در مقابل خوشی و لذت‌های معنوی و پایدار به جای لذات زودگذر؛

۲/۵/۱/۱۳- آگاهی از تأثیرات مثبت و منفی رسانه‌ها در باورها، نگرش‌ها و رفتار افراد جامعه؛

۲/۵/۱/۱۴- شناخت لازم در باب مسائل اجتماعی نظیر اعتیاد، ایدز، رشد بی‌رویه جمعیت و علل بروز انحرافات اجتماعی؛

۲/۵/۱/۱۵- شناخت مسائل سیاسی جهان، خاصه خاورمیانه و تحلیل مواضع ایران در برخورد با آن‌ها؛

۲/۵/۱/۱۶- بهره‌گیری از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی؛

۲/۵/۱/۱۷- مقاومت در مقابله با ناهنجاری‌های اجتماعی و تلاش در جهت اصلاح و ارتقاء خویش و جامعه پیرامونی؛

۲/۵/۱/۱۸- اهتمام برای تقویت روحیه کار کردن و تلاش در راه پیشرفت ملی؛

۲/۵/۱/۱۹- تلاش در جهت کسب معاش حلال و پرهیز از حرام؛

۲۰/۱/۲۵- داشتن روحیه سعه صدر و تحمل آراء دیگران در برخورد اندیشه‌ها؛

۲۱/۱/۲۵- رعایت آداب اجتماعی مبتنی بر اخلاق پسندیده؛

۲۲/۱/۲۵- شناخت ارزش‌های دینی و معنوی.

۲/۵/۲. انتظارات

۱/۲/۲۵- شناخت فضائل اخلاقی و تهذیب و پیرایش نفس از رذایل اخلاقی به صورت مستمر؛

۲/۲/۲۵- پذیرش مسئولیت جمعی در قبال پدیده‌های خلقت و عمل مسئولانه در حفظ و توسعه محیط زیست و منابع آن؛

۳/۲/۲۵- برخورداری متریان از قدرت تحلیل از موقعیت‌های مختلف زندگی و توان مواجهه صحیح با آن؛

۴/۲/۲۵- درک عبودیت الهی جهت تنظیم روابط چهارگانه خود با خداوند، خلق و خلقت؛

۵/۲/۲۵- شناخت حضرات معصومین علیهم‌السلام به عنوان اسوه‌های اصیل جهت انطباق خویش با آنها در متن زندگی؛

۶/۲/۲۵- شناخت هویت ملی (اسلامی و ایرانی) خویش و قدرت تحلیل آن برای شکل‌دهی زندگی مطلوب؛

۷/۲/۲۵- شناخت خانواده و نهادهای اجتماعی و سیاسی و درک مسئولیت‌های متقابل دولت و مردم؛

۸/۲/۲۵- شناخت ساختار سیاسی، فرهنگی و اقتصادی حاکم بر جهان؛

۹/۲/۲۵- شناخت و دل‌بستگی و تأمل در زبان و ادبیات فارسی؛

۱۰/۲/۲۵- شناخت مفهوم جهانی شدن، ابعاد و پیامدهای آن؛

۱۱/۲/۲۵- تبیین مناسبات بین سنت و مدرنیته در جامعه ایرانی؛

۱۲/۲/۲۵- درک رابطه خرده فرهنگ‌های ایرانی با فرهنگ ملی و فرهنگ بومی با سایر فرهنگ‌ها؛

۱۳/۲/۲۵- توجه به دانش‌های پیشرفته مورد نیاز جامعه و اهمیت توسعه علمی و فناوری در کشور؛

۱۴/۲/۲۵- اهتمام در امر به معروف و نهی از منکر و التزام عملی به قانون به عنوان وظیفه‌های همگانی؛

۱۵/۲/۲۵- تلاش برای کاهش شکاف بین فقیر و غنی و گسترش عدالت در جامعه؛

۱۶/۲/۲۵- مسئولیت‌پذیری و مشارکت فردی و گروهی در فعالیت‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، ورزشی و اقتصادی؛

۱۷/۲/۲۵- تلاش در توسعه همه‌جانبه و پایدار جامعه بر اساس آرمان‌ها، ارزش‌های ملی و اسلامی؛

۱۸/۲/۲۵- داشتن روحیه گذشت، فداکاری و ایثار در روابط اجتماعی؛

۲/۵/۲/۱۹- ولایت مداری و باور نسبت به نظام سیاسی اسلام و کارکردهای ویژه آن.

۲/۵/۳. توانایی

۲/۵/۳/۱- توانایی‌های ملی و زیرساخت‌های پیشرفت کشور؛

۲/۵/۳/۲- پیشینه ایثار و فداکاری در راه آرمان‌های انقلابی، دینی و ملی؛

۲/۵/۳/۳- جوانی جمعیت؛

۲/۵/۳/۴- توسعه و استقبال از علوم جدید و فناوری‌های نوین و تمایل به ارتقاء سطح علمی و فناوری؛

۲/۵/۳/۵- علاقه به رقابت با جوامع پیشرفته؛

۲/۵/۳/۶- وحدت فرهنگی و دینی و نداشتن احساسات نژاد پرستانه؛

۲/۵/۳/۷- گستردگی و غنای سنت‌های دینی و تاریخی و توانمندی آن برای حفظ هویت ملی متریان؛

۲/۵/۳/۸- مراکز و مؤسسات تربیتی، فرهنگی و مذهبی هم‌سو با اهداف تربیتی و امکان بهره‌برداری از آن برای مشارکت در برنامه‌های درسی و تربیتی؛

۲/۵/۳/۹- افزایش نسبی حساسیت و علاقه خانواده‌ها به وضعیت تربیتی و درسی فرزندان و کمک به آن‌ها.

واژه نامه برنامه درسی ملی

۱. آموزش و پرورش: منظور از آموزش و پرورش آموزش عمومی و رسمی است که در عموم کشورها به دوره‌های تحصیلی ابتدایی، دوره اول متوسطه (دوره راهنمایی)، و دوره دوم متوسطه تقسیم می‌شود. در طبقه بندی استاندارد بین المللی آموزش و پرورش یونسکو این نوع آموزش سطوح ۱، ۲ و ۳ آموزش را شامل می‌شود. (طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، ۱۳۸۶).

۲. آموزش از راه دور: عبارت است از نوعی فرایند آموزشی که در آن تمامی یا بیش‌تر آموزش از طریق یاددهنده نسبت به فرد یادگیرنده، فارغ از زمان و مکان انجام می‌گیرد، بدین مضمون که تمامی یا بخشی از ارتباط بین معلمان و یادگیرندگان از طریق یک رسانه مصنوعی، خواه الکترونیک، و یا چاپی صورت می‌پذیرد. تکامل تاریخی آموزش از راه دور، در چهار مرحله روی داده است، که هر یک از آنها با شکل سازمانی خود از اصلی‌ترین شکل ارتباطات مشتق شده است.

- سیستم‌های مکاتبه‌ای: این نوع سیستم در پایان قرن نوزدهم ریشه دارند، و هنوز پر استفاده‌ترین شکل آموزش از راه دور در کشورهای کم‌تر توسعه یافته می‌باشند، بر اساس یک راهنمای مطالعه و در قالب متنی همراه با اجزای شنیداری و دیداری هم‌چون نوار کاست و اسلاید، تعامل در روش مکاتبه‌ای از طریق نامه‌ها و دیگر اسناد نوشتاری و چاپی تهیه شده است و از طریق سیستم‌های پستی فرستاده می‌شوند.
- سیستم‌های آموزشی رادیو و تلویزیونی: از فناوری‌های انتقالی متنوع، بهره می‌گیرند، از سیستم‌های زمینی، ماهواره‌ای و رادیو و تلویزیون کابلی تا سخنرانی‌های زنده و ثبت شده در اختیار یادگیرنده‌های منفرد ساکن در خانه و

گروه‌هایی از یادگیرنده‌ها در کلاس‌های درس دوردست - جایی که ممکن است گونه‌ای از حمایت رودررو فراهم آید- قرار گیرند. برخی سیستم‌ها، رابطه‌های محدود رادیویی یا تبادل نظر ویدیویی را با شخص مربی یا ممتحن در یک نقطه کانونی ارائه دهند.

- سیستم‌های چند رسانه‌ای شامل: متون نوشتاری، رادیو، ویدیو، مواد رایانه‌ای و به طور معمول، گونه‌ای حمایت رودررو از معلم می‌شود که هم به افراد و هم به گروه‌ها منتقل می‌شود. در این رویکرد که عبارت است از آنچه از سوی دانشگاه‌های باز به کار گرفته می‌شود، آموزش، دیگر کار یک فرد نیست، بلکه کار تیم‌هایی از متخصصان است، در این سیستم متخصصان رسانه‌ای، متخصصان اطلاعاتی، متخصصان طراحی آموزشی، و متخصصان یادگیری برنامه‌ها برای اعزام بین‌شمار بالایی از یادگیرنده‌ها که معمولاً در سراسر کشور پراکنده‌اند، آماده می‌شوند.
- سیستم‌های اینترنتی: در این نوع سیستم‌ها مواد چند رسانه‌ای (نوشتاری، شنیداری، ویدیویی و رایانه‌ای) در

شکل الکترونیکی از طریق رایانه‌ها - همراه با دسترسی به پایگاه‌های داده و کتابخانه‌های الکترونیکی به افراد منتقل می‌شوند و تعامل بین معلم با دانش‌آموز، دانش‌آموز با دانش‌آموز، فرد با فرد، فرد با بی‌شمار و بی‌شمار با بی‌شمار را به صورت هم‌زمان یا غیر هم‌زمان، از طریق پست الکترونیکی، کنفرانس‌های رایانه‌ای و تابلوی اعلانات و مانند آن میسر می‌سازند. (یادگیری باز و از راه دور، یونسکو، ترجمه عباس مهرپویا)

۳. ابعاد کیفیت بخشی به آموزش و پرورش: این ابعاد شامل موارد زیر است:

(۱) عوامل مادّی زیربنایی، (۲) محیط یادگیری، (۳) معلم و کارکنان مدرسه، (۴) آماده‌سازی و آمادگی برنامه درسی و مواد آموزشی، (۵) فرایند یاددهی و یادگیری، (۶) زمان تدریس، (۷) ارزش‌یابی، (۸) مشارکت و حمایت خانواده و جامعه و جامعه از برنامه درسی است.

۴. ابعاد نظام برنامه‌ریزی درسی: این ابعاد شامل نیازسنجی، طراحی، تدوین، اجرا و ارزش‌یابی است.

- نیازسنجی فعالیت مطالعاتی که به بررسی و شناسایی ابعاد متنوع نیاز فردی، اجتماعی (محلی، منطقه‌ای، ملی)، نیازهای فراملّی و نیازهای علمی فرد به منظور انطباق با جامعه، رشد فردی و برخورد عاقلانه با چالش‌های حال و آینده و تعالی معنوی فرد و جامعه می‌پردازد.

- طراحی در درجه نخست، ناظر به ویژگی‌های عام طرح یا نقشه حاکم بر برنامه درسی است که دیدگاه یا خاستگاه ارزشی برنامه درسی را تبیین می‌نماید و در درجه دوم با اتکا به چنین پایگاهی برای عناصر برنامه درسی مانند نوع اهداف، انتخاب محتوا، سازماندهی محتوا، راهبردهای تدریس، فرصت‌ها و فعالیت‌های یادگیری، سنجش و پیشرفت تحصیلی، زمان تدریس و مواد آموزشی تعیین تکلیف می‌نماید.

- تدوین، فعالیتی است که ناظر به فرایند ساخت و تولید برنامه درسی است و شامل ابعادی مانند تولید محتوای برنامه درسی، اجزای آن، برنامه‌های درسی، متمرکز و نیمه متمرکز، میزان انعطاف و ترکیب گروه‌های تدوین‌کننده محتوای برنامه درسی است.

• اجرا، ناظر به رخدادهایی است که چگونگی عملیاتی ساختن برنامه درسی را در کانون توجه دارد و شامل ابعادی هم چون تعیین جامعه هدف، انتظارات از جامعه هدف / مدل اجرا و لوازمات اجرایی برای نیل به هدف و نحوه کنترل کیفیت برنامه درسی است.

• ارزش‌یابی ناظر به فرایند دریافت داده‌های معتبر برای بازسازی و به سازی مداوم برنامه درسی است و شامل ابعادی مانند سطوح، روش و منابع اطلاعاتی است.

۵. **اجتماع پژوهشی**: ساختن معرفت تا حد زیادی توسط محیط اجتماعی شکل داده می شود و به عبارت دیگر محیطی که در آن حق انتخاب و تنوع دیدگاه‌ها وجود داشته باشد از پژوهش خلاق و مبتکرانه حمایت می کند. وجود چنین اجتماع پژوهشی پیش نیاز یادگیری در سطوح عالی است. وجود آزادی و عقلانیت از ویژگی‌های جامعه پژوهی است. اجتماع پژوهشی، به دنبال ایجاد محیطی برای یادگیرندگان است تا خود آن‌ها مسئولیت و کنترل یادگیری خود را بر عهده بگیرند. (یادگیری الکترونیکی در قرن ۲۱، ترجمه دکتر محمد عطاران، انتشارات مدارس هوشمند، ۱۳۸۳)

۶. **اخلاق**: معمولاً دو معنا دارد: ۱. خلق و خو و رفتار عادت شده، ۲. دانشی که از حسن و قبح و خوب و بد رفتار صحبت می کند. در این مجموعه، اخلاق عبارت است از رفتار ارتباطی بر اساس حقوق، تعهدات و وظایف. در کاربرد دینی التزام یا عدم التزام به اخلاق، باعث قرب یا بعد الهی و ثواب یا عقاب است. ارزش های اخلاقی عبارت است از خوب ها و بایدها در یک نظام اخلاقی.

۷. **ارزیابی بیرونی**: پی گیری عملکرد فارغ التحصیلان نظام آموزشی و ارزیابی میزان مفید بودن آموخته‌های مدرسه‌ای در زندگی

۸. **ارزیابی درونی**: اشاره به انواع ارزیابی های درون مدرسه‌ای مانند ارزیابی تشخیصی، تکوینی، پایانی و یا ارزیابی جامع در پایان یک دوره تحصیلی.

۹. **استاندارد**: دانش‌ها، مهارت‌ها و یا معیارهایی که برای نیل به موفقیت و کارایی لازم است. (شیخ الاسلامی، ۱۳۸۴)

۱۰. **اصل**:

- یک دستورالعمل تجویزی است.
- آنچه بر آن سایر چیزها بنا می شوند.
- به رابطه مقرر میان پدیده‌ها با عوامل گفته می شود. مثل رابطه بین روش تدریس معین و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان.

(فراهانی، ص ۴۷۲)

- بیان ارتباط بین عوامل مختلف بر روی انگیزش دانش آموزان.

(Distance Glossary)

۱۱. **اصول انتخاب محتوا:** به یک سری از دستورالعمل‌های تجویزی برگرفته از ملاحظات تربیتی، ارزشی، دینی، اخلاق، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و علمی گفته می‌شود که در انتخاب محتوا توسط برنامه‌ریزان درسی باید مد نظر قرار گیرد.

۱۲. **اصول سازماندهی محتوا:** به یک سری از دستورالعمل‌های برگرفته از مطالعات تربیتی، روان‌شناسی، منطق و آموزش یک موضوع درسی گفته می‌شود که در چینش محتوا و سازماندهی آن در یک پایه تحصیلی و یا پایه‌های تحصیلی باید مدنظر قرار گیرد نظیر توجه به پیش دانسته‌ها، ارتباط طولی و یا عرضی مطالب و ...

۱۳. **انسان طراز جمهوری اسلامی ایران:** انسانی است مؤمن و معتقد به دین الهی و عامل به احکام آن، متفکر و خردورز در زندگی، پر تلاش برای تحقق جامعه عدالت محور و پیشرفته در ابعاد علمی، اخلاقی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، حافظ و مدافع کشور اسلامی، فعال برای گسترش تفکر توحیدی در جهان و دفاع از حقوق انسان‌ها در روابط بین‌الملل.

۱۴. **انگیزش:** جهت‌گیری‌های مثبت یا منفی نسبت به یک موضوع،

تحت تأثیر عوامل بیرونی یا درونی. (پاشا شریفی ۱۳۸۵)

۱۵. **انواع فعالیت های غیر رسمی:**

- فوق برنامه: برنامه‌ها و فعالیت‌هایی که الزاماً وابسته و پیوسته به برنامه درسی تجویزی نبوده و از ساختاری باز و تعیین نیافته برخوردارند.

- برنامه مکمل: برنامه‌ها و فعالیت‌هایی که در امتداد برنامه‌ی درسی تجویزی قرار دارند و ضمن برخوردار از ویژگی داوطلبانه بودن، با هدف غنی‌سازی برنامه درسی طراحی می‌شوند.

- اوقات فراغت: برنامه‌ها و فعالیت‌هایی که با هدف غنی‌سازی اوقات خارج از مدرسه دانش آموز (ایام تعطیل) در دستور قرار می‌گیرد.

۱۶. **ایده‌های کلیدی:** منظور موضوعات اساسی در یک علم است

که معمولاً محتوای یک علم در حول و حوش آن‌ها سازماندهی می‌شود مانند: ماده، انرژی و ... در علم فیزیک و یا مفهوم چهار عمل اصلی، قضایای ریاضی، اثبات و استدلال و نهادها در علم ریاضی. (دائرة المعارف بین الملل برنامه ریزی درسی ۱۹۹۴)

۱۷. **برنامه درسی:** منظور از این اصطلاح طرح و نقشه یادگیری برای مخاطبانی معین است که شامل انتظارات و تجارب یادگیری در یک حوزه درسی است و تحت نظارت مدرسه برای نیل به اهداف خاصی توسط معلم در کلاس درس به اجرا درمی آید.

۱۸. **برنامه ریزی آموزشی:** برنامه ریزی آموزشی عبارت است از کاربرد روش‌های تحلیلی در مورد هر یک از اجزای نظام آموزشی و هدف آن استقرار یک نظام آموزشی کارآمد است. (فرایند برنامه ریزی آموزشی، گروه مشاوران یونسکو، ص ۳۸)

۱۹. **برنامه ریزی درسی:** شامل ابعاد نیازسنجی، طراحی، تدوین، اجرا و ارزش‌یابی است. مجموعه رخدادهای یاد شده با توجه به عوامل مؤثر بر کیفیت، در یک بافت منسجم و یکپارچه، هم سو و هماهنگ با مضامین مندرج در فلسفه تربیت رسمی و عمومی است و جهت‌گیری اساسی و محتوایی برنامه درسی را مشخص می‌کند.

۲۰. **بسته آموزشی:** مجموعه‌ای از مواد آموزشی منسجم شامل: ۱. مواد آموزشی انفرادی نظیر: کتاب درسی، کتاب تمرین، راهنمای تدریس برای معلم، انواع تکالیف یادگیری و... ، ۲. مواد آموزشی گروهی نظیر: لوح آموزشی، اسلاید، مواد آموزشی تکمیلی، رهنمودهایی برای استفاده از برنامه درسی، اهداف کل آموزشی و یا رفتاری، بازی‌های

آموزشی، ۳. وسایل آموزشی نمایشی نظیر: پوستر، نقشه، اسلاید، گیاه، مواد شیمیایی، حشرات خشک شده و...، ۴. تجهیزات دیداری و شنیداری مانند: نوارهای صوتی یا تصویری، برنامه‌های دیداری و شنیداری، نرم‌افزارهای آموزشی و...، ۵. وسایل آموزشی مرجع نظیر: کتاب‌ها، مدارک و اطلاعات مرجع و...، ۶. آزمون‌ها یا ابزارهای اندازه‌گیری تشخیصی و... (حسین زاده ۱۳۸۸)

۲۱. **بیوتکنولوژی (زیست فناوری):**

- کاربرد روش‌های علمی بر روی اندام‌های موجودات زنده با هدف تولید محصولات جدید و یا اندام‌هایی با اشکال جدید.
- هر نوع فناوری که از مواد و اندام‌های موجودات زنده به منظور اصلاح یک محصول و یا بهبود نوع گیاهان و جانوران استفاده می‌کند و یا استفاده از میکرو ارگانیسم‌ها برای استفاده در موارد خاص.
- دستکاری ژن‌ها (مهندسی ژنتیک) یا فناوری دستکاری در DNA با هدف به وجود آوردن موجودی با صفات ارثی جدید (جرمی ریفکین، ۱۳۸۲)

۲۲. **توبیت:** منظور از تربیت تمامی ابعاد و جنبه‌هایی است که زمینه‌ساز تحول اختیاری و آگاهانه آدمی است (نظیر: تعلیم، تزکیه، تأدیب، تدریس و مهارت آموزی). در منابع تربیتی غربی واژه «education» در بردارنده تمام وجوه و ابعاد این جریان است. به نظر برخی از محققان وضع اصلاح دو گانه تعلیم و تربیت در برابر واژه «education» ظاهراً برای این بوده است تا این تصور را که مدرسه تنها جای تعلیم است از اذهان عمومی بزدایند، و گرنه هیچ تربیتی نیست که بعد شناختی نداشته باشد و در نتیجه تعلیم را شامل نشود (رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی ۱۳۸۷) در سند فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران، تربیت عبارت است از: "جریان زمینه‌ساز هدایت افراد جامعه به سوی تکوین و تعالی پیوسته هدایت خویش برای شکوفایی فطرت و رشد همه جانبه و متعادل استعدادهای طبیعی در مسیر قرب الهی، طی این جریان، متریان با کسب شایستگی‌های لازم جهت درک موقعیت خود و عمل برای بهبود مداوم آن، بر اساس انتخاب و التزام آگاهانه و آزادانه نظام معیار، آماده تحقق مراتب حیات طیبه در همه ابعاد می‌شوند.

با عنایت به تعریف فوق، هدف غایی تربیت عبارت است از: تکوین و تعالی پیوسته هویت خود فردی در مسیر قرب الهی از طریق کسب

شایستگی‌های لازم جهت درک موقعیت خود و عمل برای بهبود پیوسته آن، بر اساس برقراری نسبت شایسته با خداوند که مستلزم شناخت و انجام تکالیف نسبت به خدا، خود فردی، خلق و خلقت بر اساس انتخاب و التزام آگاهانه و آزادانه به نظام معیار متناسب با غایت زندگی است (فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران ۱۳۸۷).

۲۳. **تربیت انسان مطلوب :**

۱. توجه به ابعاد زندگی: از آن‌جا که قصد اصلی سند چشم‌انداز بیست ساله نظام تعلیم و تربیت، به ویژه طرح ویژگی‌های انسان مطلوب به دنبال شناسایی کیفیت‌ها و صلاحیت‌هایی است که باید در دانش‌آموختگان نظام آموزشی برای زندگی مؤثر در بیست سال آینده متجلی شود، توجه به زندگی و ابعاد آن می‌تواند راهنمای مناسبی باشد. به عبارت دیگر، به عنوان یک مؤلفه قابل توجه، زندگی آدمی در افق بیست ساله را مد نظر قرار داد و از آن برای کشف و یا خلق یک نظام طبقه بندی کمک گرفت.

۲. توجه به برداشت جدید از مفهوم سواد (سواد چند گانه): مؤلفه راهنما و مؤثر دیگر در طبقه بندی حاضر، عنایت ویژه به ساحت‌های تربیتی یا آن‌چه که بر ابعاد تربیت نظارت دارد،

می‌باشد. بر مبنای برداشت‌های نوین، کار اصلی نظام آموزشی، تربیتی یاد دادن سواد به دانش آموزان است. سواد به ویژه مفهومی است در سالیان اخیر متحول شده و بسیار فراتر از مفاهیم سنتی آن همسان ساحت های تربیت مفروض شده است. با عنایت به این مؤلفه است که می توان از سواد علمی، سواد سیاسی، سواد اجتماعی و ... سخن گفت (فتیحی و اجارگاه، ۱۳۸۲)

۲۴. تربیت رسمی و عمومی: بر اساس مفاد فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران، بخشی از جریان تربیت که به شکل سازماندهی شده، قانونی، عادلانه، همگانی و الزامی برای تکوین هویت مشترک (انسانی، اسلامی و ایرانی) از طریق کسب شایستگی‌های پایه و ضمن توجه به شایستگی‌های ویژه، صورت می‌پذیرد تا فرد و جامعه آماده تحقق مرتبه قابل قبولی از حیات طیبیه در همه ابعاد شوند.

۲۵. تربیت غیر رسمی: شکلی از جریان تربیت است که در آن انواع شایستگی‌های لازم جهت درک موقعیت و اصلاح مداوم آن بر اساس نظام معیار، در جهت آماده‌سازی متریان است و از طریق لوازم و فعالیت‌هایی مانند مطالعه کتاب و روزنامه، تماشای فیلم و

تلویزیون، مشارکت در فعالیت گروه‌ها و انجمن‌ها، شرکت در مساجد و محافل مذهبی به دست می‌آید.

۲۶. تفکر انتقادی: تفکر انتقادی عبارت است از توانایی تشخیص درست بودن و یا نادرست بودن یک موضوع به کمک یک سری از موازین منطقی. داشتن تفکر انتقادی به معنای مجادله یا انتقاد نسبت به دیگران نیست. بلکه نوعی مهارت است که می‌تواند در افشاء سفسطه‌ها و استدلال‌های نادرست به کار گرفته شود.

۲۷. تفکر خلاق: توانایی حل مسائلی که فرد حل آن‌ها را قبلاً نیاموخته است از طریق تولید ایده‌های نو. مهارت‌های خلاقیت با ارزش‌های فکری زیر همراه است. شکستن عادت و استفاده از روش‌های جدید، درک پیچیدگی‌های یک مسئله، متفاوت دیدن مسئله، وسعت فکر و برقراری ارتباط میان ایده‌های متفاوت قضاوت و ارزیابی ایده‌ها (افضل‌السادات حسینی ۱۳۸۰).

۲۸. تفکر فلسفی: تفکر درباره وجود را از حیث که وجود است و منجر به شناخت فلسفی از جهان می‌شود، تفکر فلسفی، می‌نامید. به تعبیر ملاصدرا تفکر فلسفی با ورود انسان به فطرت ثانیه که همان مرتبه فطرت انسانی است شکل می‌گیرد و با سؤال‌هایی از مبدأ و منتهای جهان، ماهیت اشیاء و حقیقت انسان آغاز می‌شود.

۲۹. **تفکر همراه با مراقبه:** منظور بر پایی نماز به شکل گروهی، خواندن دعا همراه با تمرکز عمیق، مراقبت از نفس، کنترل درونی رفتار، تأمل در عالم ماوراء الطبیعه. تفکر در خداشناسی، عالم غیب و خلقت جهان. به طور کلی با مراقبه توانایی های ذهنی، هوشیاری و آرامش درونی افراد افزایش پیدا کرده و توانایی روحی و جسمی فرد ارتقاء می یابد.

۳۰. **جامعه اطلاعاتی:** جامعه ای است همراه با خدمات اطلاعاتی رسانه های همگانی که با آهنگی سریع تر از دیگر جوامع و تفوق بر اندوخته های تجربی و دانش محض به پیش می رود؛ جامعه ای که ارتباطات، عامل انتقال دهنده واقعی برای ایجاد تغییر و تحول در هر فرد به منظور دست یابی عملی به اطلاعات بی حد و مرز است و در آن، ارتباطات شبکه اطلاعاتی جهانی، جایگزین سرویس ارتباطات تلفنی جهانی شده و تولید ارزش های اطلاعاتی عامل تعیین کننده ای در توسعه جامعه است در "جامعه اطلاعاتی" الگوهای سطح زندگی شغلی، اوقات فراغت، نظام آموزشی، و عرصه داد و ستد مشخصاً از پیشرفت اطلاعات و دانش فنی متأثر است. این پدیده نشئت گرفته از رشد فزاینده تولید انبوه اطلاعات در طیف گسترده رسانه های جمعی است که اکثر آن ها نیز به صورت الکترونیکی ظهور می یابد. (مارتین،

۱۹۹۲). سران جهان جامعه ای اطلاعاتی را جامعه ای مردم محور، فراگیر و توسعه گرا می دانند. مردم محور یعنی همه افراد به اطلاعات دسترسی داشته باشند، فراگیر یعنی جامعه به سمت شبکه ای شدن پیش برود و توسعه گرا بودن یعنی برای نیل به جامعه اطلاعاتی باید برنامه ای تهیه شود. اما بیرون از سران جهان، جامعه ای را جامعه اطلاعاتی می گویند که بیش تر نیروی کارش به جای تولید سخت افزار درگیر تولید، پردازش، انباشت و اشاعه ای اطلاعات باشد. (دکترشکرخواه، پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات).

۳۱. **جهانی شدن:** در هم فشردن شدن جهان و تراکم آگاهی نسبت به جهان به عنوان یک کل است (رابرتسون، ۱۳۸۰). پدیده ای جهانی شدن نخست در حوزه اقتصاد مطرح و با توسعه ای جهانی بازارهای اقتصادی همراه شد، اما بلافاصله با تأثیرپذیری از انقلاب رایانه ای و فناوری های پیشرفته ارتباطی عرصه ای آن به حوزه های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نیز تسری یافت (منطقی).

- جهانی شدن عبارت است از فرایند ارتباطات و تأثیرات پیچیده در زمینه های مختلف (اقتصاد، فرهنگ، سیاست، حقوقی) که با درنوردیدن فاصله های زمانی و مکانی (به ویژه مرزهای ملی) ابعاد

جهانی می یابد. (سیاست های کلی جمهوری اسلامی ایران در خصوص جهانی شدن)

۳۲. جهانی بودن: تمایلی است که اولاً ناشی از گرایش فطری انسان به وحدت با هم نوعان است و ثانیاً به دلیل وحدت عالم وجود، حقیقتی است که میل به ظهور دارد و به عبارتی وضعیتی بالقوه است که توسط ادله و ابزار مختلف فعلیت می یابد.

۳۳. جهانی سازی: پروژه‌ای که توسط قدرت‌ها و اراده‌های سیاسی و اقتصادی و نظامی جهان با سوء استفاده از تمایل بشریت به سمت وحدت و سوء استفاده از ابزاری که تکنولوژی مدرن در اختیار آنها قرار داده است، سعی در همسان و همگون سازی جوامع و انسان‌ها دارد. (محمد تقی زاده ۱۳۸۴)

۳۴. چشم انداز:

- ملاحظاتی است که برنامه درسی ملی با توجه به آن‌ها تهیه شده است.
- جهت گیری‌های اساسی است که در فرایند برنامه ریزی توسعه دنبال می شود. به عبارتی دیگر، اصولی که با نگاه و توجه به چالش‌های تعیین کننده جهت گیری‌های آینده است که با توجه به چشم انداز وضعیت را می توان تغییر داده و بهبود بخشید (برنامه پنجم، ۱۳۸۴).

۳۵. حسن و قبح فاعلی: افعالی که از فاعل آگاه و مختار صادر می شود، از حیث قصد و نیت فاعل نیز متصف به حسن و قبح می شود. مثلاً اگر

قصد اقامه کننده نماز قرب الهی باشد، این نماز دارای حسن فعلی است. اما اگر قصد او ریا و خودنمایی باشد، این نماز دارای قبح فاعلی است.

۳۶. حسن و قبح فعلی: افعالی که از فاعل آگاه و مختار صادر می شود، بدون توجه به قصد، انگیزه و نیت فاعل، یا خوب است یا بد. مثلاً خواندن نماز و مبارزه با ظلم خوب است و گفتن دروغ و ظلم به دیگران بد است.

۳۷. حیات پاک و طیبه:

- وضعیت مطلوبی از زندگی دنیایی بشر است که بیشترین برخورداری از منابع هستی بخش اعم از مادی و معنوی و دفع بیشترین عوامل هستی زدا را برای انسان در تکاپوی هستی و متعالی و پایدار در برداشته باشد؛ از این رو، باعث دستیابی به زندگی و آسایش جاودانه شود. حیات پاک یعنی حیات مؤمنانه و حیاتی که لازم است بر اساس معیارهای اسلامی به آن برسیم.
- زندگی بر اساس رهنمودهای الهی، پیامبران و ائمه اطهار علیهم السلام که موجبات سعادت دنیوی و اخروی و ورود به جنات نعیم (بهشت‌های پر نعمت) می شود.

۳۸. **خودارزیابی:** قضاوت متربی درمورد آموخته‌های خویش و با هدف بازنگری در راهبردهای شناختی، چگونگی شناخت فردی و نقاط قوت و ضعف خویشتن.

۳۹. **خودیادگیری:** عبارت است از برخورداری متربی از انگیزه یادگیری و توانایی تنظیم اهداف مربوط به یادگیری توسط متربی، برنامه ریزی برای دستیابی به آن اهداف، مدیریت زمان و تلاش برای ارزیابی کیفیت یادگیری و همه محصولات آن که از تجربه یادگیری حاصل می‌شود. (روز بهانی ۱۳۸۸)

۴۰. **در هم تنیدگی (تلفیق):** ایجاد رابطه معنی دار بین رشته‌ها و یا مطالعه یک مفهوم از منظر رشته‌های مختلف علمی.

۴۱. **راهبردهای آموزشی:**

- روش‌ها و تکنیک‌های خاصی که موجب برآوردن اهداف آموزشی، اجرای بهتر برنامه و پیشبرد امر آموزش به کار گرفته می‌شوند.

- روش‌های ارائه، تمرین و ارزیابی همراه با مشخص کردن شیوه‌هایی که به وسیله آن‌ها بازده یادگیری مطلوب در موقعیت آموزشی به دست می‌آید. (فراهانی، ص ۲۹۱)

۴۲. **رفتارهای پرخطر:** رفتارهایی که منجر به آسیب‌های روحی و جسمی به انسان می‌شود، نظیر: مصرف مواد مخدر و یا رفتارهای

نامشروع جنسی که خطر ابتلا به بیماری‌هایی نظیر: ایدز، هپاتیت، افسردگی و... را به دنبال دارد.

۴۳. **رویکرد:** مجموعه‌ای از چند مفهوم و ارزش پایه که از دریچه‌ی آن‌ها به مسائل نظر شود تا فرصت‌ها و تهدیدها مشخص شود؛ (سیاست‌های کلی جمهوری اسلامی ایران در خصوص جهانی شدن).

۴۴. **رویکرد برنامه درسی:** منظور از رویکرد جهت‌گیری برنامه درسی در آموزش‌های مدرسه‌ای در ارتباط با اهداف، محتوای برنامه درسی، فرایند یاددهی - یادگیری شیوه ارزش‌یابی و انتظارات از معلم است. با توجه به فلسفه تربیت و فلسفه رسمی و عمومی و عناصری نظیر خاستگاه برنامه درسی، ارزش‌ها، باورها و اعتقادات دینی، دیدگاه‌های آموزشی، انتظارات، تجربیات، نیازهای فردی، نیازهای اجتماعی، دانش سازمان یافته بشری و جهان خلقت است که در طراحی، تدوین، اجرا و ارزش‌یابی باید مدنظر قرار گیرد.

۴۵. **رویکرد برنامه درسی ملی:** منظور از این اصطلاح، جهت‌گیری آموزش‌های مدرسه‌ای بر اساس فلسفه تربیتی نظام حاکم بر جامعه و انتظارات رهبران، مردم و نهادها از برنامه درسی ملی است. این

رویکرد، رویکرد فطرت‌گرای توحیدی نام دارد که مقصد عالی آن، شکوفایی گرایش‌های الهی در انسان و تربیت انسان خلیفه الله است. اجزای یک رویکرد، شامل: فلسفه تربیتی نظام آموزشی، اهداف کلی تعلیم و تربیت، محتوای برنامه درسی، فرایند آموزش و یاددهی - یادگیری، انتظارات از معلم و نظام ارزش‌یابی از آموخته‌های فراگیران است.

۴۶. رویکرد فطرت‌گرای توحیدی: جهت‌گیری برنامه‌های درسی بر مبنای فطرت‌شناسی و خداگرایی انسان با هدف شکوفایی استعدادها و گرایش‌های فطری که خداوند در خلقت انسان به ودیعه نهاده است.

۴۷. سازماندهی چند رشته‌ای: در این شیوه یک موضوع درسی از طریق چند رشته و در ذیل یک عنوان درسی آموزش داده می‌شود. مهم‌ترین ویژگی این روش این است که یک موضوع یا مسئله به‌طور همه‌جانبه مورد بررسی قرار می‌گیرد. (ملکی ۱۳۷۴)

۴۸. سبک‌های تفکر: شیوه‌های متفاوت افراد در پردازش اطلاعات را سبک‌های تفکر می‌گویند؛ مانند: تفکر خلاق، انتقادی، حل مسئله، تفکر منطقی، تفکر سیستمی و ... (علی اکبر سیف ۱۳۸۲)

۴۹. مراحل یادگیری: دوره‌های تحصیلی و تقسیمات آن است که در ساختار نظام آموزشی مشخص شده است.

۵۰. سنت‌های الهی: اشاره به قوانین عالم هستی و مناسباتی که خداوند عالم در بطن هستی و مراتب آن قرار داده است و تحولات عالم در همه مراتب آن (جهان طبیعت / جامعه / انسان ...) در چارچوب آن تحقق می‌یابد.

۵۱. سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی در افق چشم‌انداز: این سند به عنوان پایه، ملاک و راهنمای تصمیم‌گیری‌های اساسی برای هدایت، راهبری، نظارت و استقرار نظام آموزش و پرورش کشور در سطح ملی به منظور تحقق تحولات محتوایی و ساختاری مورد استناد و استفاده قرار می‌گیرد. قلمرو سند ملی، عرصه‌های توسعه اعم از اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را در ارتباط با آموزش و پرورش دربرمی‌گیرد و برای آن‌ها تعیین تکلیف می‌کند. در این قلمرو نظام آموزش و پرورش شامل سطوح قبل از دبستان تا پایان تحصیلات دبیرستانی و آموزش‌شکده‌های فنی حرفه‌ای مربوط به آموزش و پرورش است.

۵۲. سند چشم‌انداز: سندی است که در آن چارچوب‌های آینده مورد انتظار آموزش و پرورش بر مبنای ارزش‌ها، باورها و

زیرساخت‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی و فناوری ترسیم شده است. (فتوحی و اجارگاه، ۱۳۸۳)

۵۳. شهود: مشاهده و درک یک واقعیت به نحو حضوری و بدون واسطه صورت و مفهوم، به عبارت دیگر، معلوم مشهود، خودش در مرتبه نفس حاضر است، نه از طریق درک مفهوم آن؛ لذا در شهود، مطابقت با واقع معنا ندارد، زیرا خود واقع نزد نفس حاضر است.

۵۴. عقل عملی: عقل از آن حیث که به افعال اختیاری انسان می‌پردازد و آن افعال را مشمول خوب و بد یا باید و نباید قرار می‌دهد و علمی مانند اخلاق، فقه، سیاست را به وجود می‌آورد، عقل عملی شمرده می‌شد.

۵۵. عقل نظری: عقل، از آن حیث که واقعیات عالم را می‌شناسد و به تولید علوم حقیقی، مانند فیزیک، شیمی، علم‌النفس و فلسفه می‌پردازد، عقل نظری نامیده می‌شود.

۵۶. علم (علوم تجربی): به مجموعه‌ای از آگاهی‌های انسان که از طریق مشاهده، فرضیه و آزمون به دست می‌آید، علم گفته می‌شود.

۵۷. علم (دانش): به آگاهی‌های ما در ارتباط با خود، جهان خلقت و خداوند گفته می‌شود. این آگاهی‌ها ممکن است از نوع تجربی،

فلسفی و دینی باشد. برای کشف حقیقت به کارگیری هر سه رویکرد لازم است. همان گونه که قرآن بر هر سه مورد توجه داشته است.

۵۸. علوم اعتباری: علمی هستند که موضع آن‌ها فعل اختیاری انسان است و از طرف انسان اعتبار می‌شوند تا با رفتار مناسب به نیازهای مختلف خود برسد.

۵۹. علوم حقیقی: علمی هستند که موضوع آن‌ها یکی از واقعیتهای خارجی را تشکیل می‌دهند. این واقعیتهای ممکن است امور مادی باشند که علمی مانند فیزیک و زیست‌شناسی را پدید می‌آورند و ممکن است امور غیر مادی و مجرد که علمی مانند نفس‌شناسی را ایجاد کنند و یا لابلشروط از مادی و غیر مادی باشد که فلسفه (مابعدالطبیعه) را پدید می‌آورد.

۶۰. علم دینی: در معنای وسیع آن، موضوعاتی است که ادیان مختلف در مورد آن‌ها بحث و گفت‌وگو می‌کنند و اما اگر به طور خاص مطالعه طبیعت، انسان و جامعه در چارچوب جهان‌بینی اسلامی و با محدودیت خدا و نزدیکی به خالق جهان صورت گیرد، آن را علم دینی (اسلامی) می‌خوانیم و اگر فارغ از جهان‌بینی دینی صورت

گیرد آن را "علم سکولار" می‌نامیم. از آن جا که در اسلام هر کاری با نام خدا آغاز می‌شود و با اتکای به او باید جریان یابد، بدین لحاظ، فعالیت علمی یک فرد مسلمان باید جهت گیری الهی داشته باشد. هدف علم از دیدگاه اسلام در بُعد نظری کشف آیات الهی در آفاق و انفس و در بُعد عملی، استفاده از امکاناتی که خداوند برای بشر فراهم کرده است، در جهت رفع نیازهای مشروع فردی و اجتماعی و اعتلای جامعه‌ی اسلامی. (مهدی گلشنی، ۱۳۸۵)

۶۱. **علم النفس اسلامی:** شناخت ماهیت انسان، ابعاد و ویژگی‌های جایگاه او در نظام خلقت، غایت و هدف او بر مبنای معارف اسلامی با مراجعه به شرع و عقل.

۶۲. **غنی سازی برنامه درسی:** فعالیتی که در آن، معلم و دانش آموز از طریق گفت‌وگو، تفسیر، مطالعه، اندیشه و تأمل، آزمون و طرح‌ریزی فعالیت‌ها، امکان درک عمیق‌تری از مفهوم (درک لایه‌های عمیق‌تر) را فراهم می‌کند.

۶۳. **فراشناخت:** فراشناخت یعنی "شناخت شناخت" یا "تفکر درباره تفکر" است. بنا به نظر فلاول (۱۹۷۹) منظور از فراشناخت هرگونه دانش یا کنش شناختی است که موضوع آن شناخت یا تنظیم شناخت است. فراشناخت به عنوان یکی از جنبه‌های اساسی دیدگاه

سازندگرایی است و در محتوای آموزشی نیز مانند سایر عناصر برنامه درسی باید به آن توجه کرد. (میرزا بیگی به نقل از گلاور و برونینگ ۱۹۹۰).

۶۴. **فرهنگ:** مجموعه عقاید، ارزش‌ها، آداب و رسوم، هنر، زبان، اخلاق، مذهب و مهارت‌ها که فرد به عنوان عنصری از جامعه آن را می‌پذیرد. این معنا از فرهنگ اعم از معنای فرهنگ به عنوان فرهنگ متعالی و در جه اول است.

۶۵. **فطرت:** منظور از فطرت سرشت انسانی و گرایش‌های خیرخواهانه، تعالی‌جویی، خداپرستی، عدالت‌خواهی، علم‌جویی، گرایش به زیبایی و خیر و دیگر صفات متعالی در انسان است که توسط خداوند در روح انسان به ودیعت نهاده شده است.

۶۶. **فلسفه تربیت جمهوری اسلامی:** چارچوب نظری راهنمای ساماندهی و هدایت انواع تربیت در جمهوری اسلامی ایران است که در سال ۱۳۸۷ ویرایش دهم آن به پایان رسیده است. این سند توسط کارگروه سند ملی آموزش و پرورش تهیه شده است و شامل این مباحث است: مبانی اساسی تربیت، چیستی تربیت، چرایی تربیت، غایت و هدف کلی تربیت و انواع تربیت (با توجه به شئون حیات آدمی، مراحل رشد، میزان و نحوه شمول، نحوه

حضور متریان، سازماندهی و اعتبار قانونی، ارکان تربیت و اصول تربیت).

۶۷. فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران: چارچوب

نظری تربیت در دوره تربیت رسمی و عمومی است که در سال ۱۳۸۷ ویرایش نهم آن به پایان رسیده است. این سند توسط کارگروه سند ملی آموزش و پرورش تهیه شده است و شامل این مباحث است: مبانی سیاسی، حقوقی، روان‌شناختی، جامعه‌شناختی، تعریف تربیت رسمی و عمومی، ویژگی‌های تربیت رسمی و عمومی، ضرورت تربیت رسمی و عمومی، غایت و هدف کلی تربیت رسمی و عمومی، اصول حاکم بر تربیت رسمی و عمومی، اصول و رویکردهای حاکم بر ساحت‌های تربیت، عوامل و نهادهای سهیم و مؤثر در تربیت رسمی و عمومی و روابط بین عوامل و نهادهای سهیم و مؤثر در تربیت رسمی و عمومی است.

۶۸. فلسفه مضاف: فلسفه، علاوه بر این که درباره احکام وجود مطلق

بحث می‌کند و از این حیث، فلسفه محض را پدید می‌آورد، درباره مبادی علوم نیز صحبت می‌کند و جایگاه، حدود، غایات و اهداف آن را روشن می‌نماید، این بخش از فلسفه را فلسفه مضاف می‌گویند، مانند فلسفه علم، فلسفه هنر، فلسفه اخلاق و فلسفه حقوق.

۶۹. فناوری آموزشی: نظریه و عمل طراحی، توسعه (تهیه)، کاربرد (استفاده)، مدیریت و ارزش‌یابی فرایندها، مواد و رسانه‌های یادگیری به منظور بهبود فرایند و موقعیت‌های یادگیری است.

۷۰. فناوری آموزشی سخت: به سخت‌افزارها و نرم‌افزارهایی اطلاق می‌شود که از آموزش و یادگیری مؤثر پشتیبانی می‌نماید و شامل اقلامی مانند: مواد و منابع یا متون یادگیری (از قبیل کتاب درسی چاپی)، کتاب درسی، الکترونیکی، اینترنت، مولتی‌مدیا، عکس، اجسام و اشیاء، دستگاه‌ها، مواد و حتی موجودات زنده می‌شود.

۷۱. فناوری آموزشی نرم: ناظر به طرح‌ها و ابداعات و ابتکاراتی است که در «طراحی آموزشی»، تعیین و تدبیر رویکردها و الگوهای آموزشی تبلور می‌یابد، خواه مستلزم به کارگیری نرم‌افزار و سخت‌افزار خاصی باشد یا خیر.

۷۲. کاهش تمرکز: توزیع تصمیمات بین مرکز و استان‌ها با هدایت و نظارت مرکز.

۷۳. کیفیت بخشی به برنامه‌های درسی: منظور دست‌یابی به بهترین حالت ممکن در نظام طراحی اجرا و ارزش‌یابی است که به کمک یک سری از شاخص‌های خاص صورت می‌گیرد.

۷۴. **مالتی مدیا (چند رسانه ای):** ترکیبی از چند رسانه مختلف مانند نوشته، عکس، بریده روزنامه، فیلم، صدا، طرح‌های گرافیکی، نرم افزارهای آموزشی و... .

۷۵. **محتوا:** حقایق، مشاهدات، داده‌ها، دانش‌ها، مهارت‌ها، فرایندها، تجربیات، ارزش‌ها، وقایع و پدیده‌ها که قسمت‌ها و قطعات سازمان یافته یک رشته علمی را تشکیل می‌دهد. محتوا توسط برنامه‌ریزان طراحی می‌شود، به وسیله مؤلف انتخاب و سازماندهی می‌شود و توسط معلم در کلاس به اجرا در می‌آید.

۷۶. **محیط یادگیری:** اشاره به جنبه‌های طبیعی، اجتماعی، آموزشی و خدمات حمایتی در مدرسه و خارج از مدرسه دارد که به نحوی در یادگیری‌های دانش‌آموزان به طور مستقیم دخالت دارد. اجزای هر یک از این جنبه‌ها به شرح زیر است:

- جنبه‌های طبیعی: امکانات زیربنایی مادی موجود در کلاس درس / وسایل سرمازا و یا گرمازا / امور تهویه و نور را در برمی‌گیرد.
- جنبه‌های اجتماعی: کفایت مدیر مدرسه و معلم راهنما / نسبت معقول معلم به دانش‌آموز / ارتباط دانش‌آموز با

دانش‌آموز / ارتباط معلم با دانش‌آموز و محیط خانه را دربرمی‌گیرد.

- جنبه‌های آموزشی: امکانات مدرسه / صلاحیت و تعهد معلمان و کارکنان و کفایت مواد آموزشی را شامل می‌شود.

- خدمات حمایتی: عواملی نظیر کنترل وضعیت سلامت معلمان و دانش‌آموزان / لباس هماهنگ / کمک‌های مالی به دانش‌آموزان ضعیف و حمایت‌های غذایی از دانش‌آموزان را شامل می‌شود.

۷۷. **مدرسه زندگی:** مدرسه‌ای است که به دنبال تربیت انسان‌های مؤمن، شاداب، دارای عزت نفس و کارآمد است. این مدارس خلاقیت و نوآوری را در دستور کار خود قرار می‌دهند، جامعه امروز را با جامعه فردا و آینده مرتبط می‌کند، نقش خود را از انتقال فرهنگ فراتر برده و به امر تربیت شاگردان برای ورود به جامعه می‌پردازد درنهایت بر اساس اصول تعلیم و تربیت اداره می‌شود. (مدرسه زندگی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، ۱۳۸۵)

۲۸. **مراتب حیات طیبه:** زندگی پاک با ایمان به خدا، دوری از گناهان و امر به معروف و نهی از منکر شروع می‌شود (حیات طیبه فردی)، با اجرای قوانین و احکام الهی در جامعه و زیر نظر امام عادل و توجه جمعی جامعه قسط و عدل منتهی می‌گردد. (حیات طیبه اجتماعی) با تشکیل جامعه‌ای عادل، متقی و نیکوکار زمینه برای استعلای روحانی فرد و دستیابی به حیات معنوی و اخروی فراهم می‌گردد. حیات پاک یا طیبه چه از نوع فردی و یا اجتماعی دارای مراتبی است و مراتب آن با میزان اطاعت فرد از خداوند، پیامبر و اولیاء دین و تعالی روحانی فردی و اجتماعی وابستگی دارد.

۲۹. **مراتب نفس مطمئنه:** اشاره به مراتب قرب الهی انسان کامل. برخی این مراتب را به لحاظ تقسیم‌بندی به چهار و برخی به هفت مرتبه و به عدد آسمان‌های هفت‌گانه تقسیم کرده اند.

۸۰. **مراقبت نفس:** نفس انسانی در مسیر تکامل خود از مراحل عبور می‌کند که آخرین مرحله آن نفس مطمئنه است. این نام از آیات شریفه « يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً » (فجر ۲۷-۲۸) گرفته شده است.

۸۱. **مراکز یادگیری:** مراکزی که وابسته به یک سازمان، مؤسسه و یا اشخاص حقیقی و حقوقی می‌باشند و خدمات یادگیری به استفاده

کنندگان ارائه می‌کنند. (از قبیل: موزه‌ها، فرهنگسراها، کتابخانه‌های عمومی و کودک، خانه‌های علم و فناوری، پژوهش‌سراها، مراکز سیاحتی - زیارتگاهی، سایت کامپیوتری مدرسه، کتابخانه مدرسه، کارگاه مدرسه و ...)

۸۲. **مشاوره و راهنمایی:** فعالیتی که ناظر به جریان معین و مکمل اصل جریان تربیت است. این جریان معین و مکمل شامل ابعادی هم‌چون اهداف، عاملان، مخاطبان، روش‌ها و ابزارهای مشاوره و راهنمایی است.

۸۳. **مفهوم بین رشته‌ای:** این مفهوم توسط جاکوبز (۱۹۹۸) توصیف شده است و منظور از آن روشی است که هنگام تحقیق در مسئله یا موضوع، دیدگاه‌های رشته‌های علمی را به صورت نظام‌مند (سیستماتیک) با یکدیگر تلفیق می‌کند.

۸۴. **مکاشفه:** درک بی‌پرده حقایق، به خصوص حقایق متعالی عوامل برتر، با مجاهده و تهذیب نفس، نظیر دیدن حقایق عالم برزخ یا آخرت، مشاهده حوادث آینده یا گذشته.

۸۵. **مواد و رسانه‌های غیر مصنوع:** در ساخت و خلق آن انسان دخالتی نداشته است یا جزء طبیعت است. (از جمله آیات الهی که حکم

رسانه‌های متنوع آموزشی دارند؛ مانند: انسان، موجودات زنده، موجودات بی‌جان و...

۸۶. **مواد و رسانه‌های مصنوعی:** مخلوق انسان است اما با هدف کاربرد در آموزش ساخته نشده است؛ مانند اتومبیل و اجزای آن، اسباب‌بازی‌ها و ... همین‌طور مراکز و نهاد های اجتماعی که با اهداف غیر آموزشی تأسیس شده اند و می توانند در فرایند آموزش مورد بهره‌برداری قرار گیرند (مراکز بهداشتی، کتابخانه‌ها، مراکز هواشناسی، مراکز صنعتی و ...)

۸۷. **موضوع محوری:** اشاره به مفاهیم رشته‌ای و یا بین رشته‌ای که معمولاً محتوای درسی در حول و حوش آن سازماندهی می‌شود.

۸۸. **نانو تکنولوژی (نانوفناوری):** دستکاری در اتم‌ها و مولکول‌ها با هدف مولکول‌ها، مواد و ساختن ماشین ابزارهایی بسیار کوچک و با هدف کاربردهای خاص، فکر ساختن مواد، ابزار و ماشین‌های بسیار ریز در سطح مولکول نخستین بار توسط پروفیسور ریچارد پی. فینمن (۱۹۱۸-۱۹۸۸) استاد دانشگاه کورنل آمریکا در سخنرانی وی در سال ۱۹۵۹ در انجمن فیزیک آمریکا با عنوان "فضاهای زیادی در سطوح پایین" وجود دارد. اما اصطلاح نانوفناوری به طور رسمی در سال ۱۹۷۴ توسط نوریوتانیگوچی استاد دانشگاه توکیو مطرح شد و

منظور او از این اصطلاح، ساخت موادی در سطح نانومتر در محدود اندازه‌های طولی از ۱ تا ۱۰۰ نانومتر است. نانو یک کلمه یونانی است که به معنای کوتوله می‌باشد و فناوری یعنی کاربرد عملی علوم در صنعت و تجارت. یک نانو به لحاظ ریاضی معادل با یک میلیاردم متر است. ضخامت یک نانو معادل سه اتم است. از جمله کاربردهای نانو فناوری را می‌توان به ساخت الیاف بسیار محکم، ماشین‌های کوچک جهت دارورسانی در داخل بدن، ساختن فرآورده‌های محکم و ارزان، ساخت کامپیوترهای کوچک با ظرفیت ذخیره‌سازی تریلیون‌ها بایت اطلاعات و در نتیجه جلوگیری از تخریب جنگل‌ها به جهت تهیه کاغذ، صرفه‌جویی در مصرف انرژی، ساخت باتری‌های خورشیدی در ابعاد مولکولی با کاربردهای متعدد، ساخت محصولات غذایی ارزان از طریق مایکروویوهای در ابعاد مولکولی که به طور هوشمند مواد مورد نیاز را از هوا و خاک به درون خود جذب می‌کند و مواد غذایی مورد نظر را تهیه می‌کند، تجزیه کردن مواد آلوده کننده محیط، تصفیه آب، ساخت مواد جدید، ساخت رنگ‌ها و داروها، پارچه‌های همیشه تمیز، بتون‌های مقاوم و مواردی از این قبیل اشاره کرد. (ناروتام ساهو، ۲۰۰۷)

۸۹. **نتایج یادگیری:** انتظارات یادگیری از دانش‌آموزان است که با توجه به اهداف جزئی دروس تنظیم می‌شود و مبنای ارزش‌یابی از فراگیران در حیطه‌های شناختی، مهارتی و نگرشی قرار می‌گیرد و انتظار می‌رود که فراگیران در پایان یک دوره درسی به این اهداف دست یابند.

۹۰. **نظام آموزش و پرورش:** منظور از نظام آموزش و پرورش مجموعه دوره‌های تحصیلی رسمی از پیش دبستان تا پایان دوره متوسطه است. نظام آموزش و پرورش مسئول تربیت رسمی و عمومی در سطح پیش از آموزش عالی است. (طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش).

۹۱. **نظام برنامه‌ریزی غیر متمرکز:** نظامی که در آن تصمیم‌گیری‌ها در استان‌ها گرفته می‌شود و مرکز فقط در مورد سیاست‌گذاری‌های کلان تصمیم می‌گیرد.

۹۲. **نظام برنامه‌ریزی متمرکز:** نظامی که در آن کلیه تصمیم‌گیری‌ها در مرکز گرفته می‌شود و برای اجرا به استان‌ها ابلاغ می‌شود.

۹۳. **نظامات خلقت:** قوانین و سنت‌های الهی حاکم بر خلقت که منبعث از حکمت و تقدیر و تدبیر حکیمانه اوست.

۹۴. **نفس مطمئنه:** این نفس در برابر نفس لوامه قرار دارد. منظور نفسی است که به یقین قلبی رسیده است و حقیقت را با شهود دل درک می‌کند. رسیدن به نفس مطمئنه یکی از لوازمات قرب الهی است.

۹۵. **نفس الامر:** به معنای واقعیت در هر شرایط و هر مرتبه‌ای است، لذا هم شامل واقعیت خارجی و عینی و هم واقعیت ذهنی و هم مرتبه ماهیت بما هی ماهیت می‌شود.

۹۶. **وحدت در کثرت و کثرت در وحدت:** وجود، حقیقی ذومراتب دارد که در عین تکثر در مراتب، یک واحد حقیقی را تشکیل می‌دهد، به طوری که وجود برتر و شدید، از همان حیث که وجود است، برتر و شدید است و وجود ضعیف، از همان حیث که وجود است، ضعیف است.

۹۷. **هدف غایی آموزش و پرورش:** آخرین مقصدی است که برای تربیت انسان متصور می‌شود.

۹۸. **هوش چندگانه:** اشاره به هوش کلامی، ریاضی، فضایی، هنری، زبانی، وجودی- مذهبی، حسی، قدرتی - جسمانی، میان فردی، هوش طبیعت‌گرا، درون فردی و منطقی، موسیقایی و هوش ریاضی است که توسط هاوارد گاردنر مطرح شده است.
(آرمسترانگ ۱۳۸۳)

۹۹. **هویت انسان:** هویت به معنای کیستی است. چیزی که وسیله شناسایی فرد باشد و یا مجموعه خصائل فردی و خصوصیات رفتاری است که به واسطه آن یک فرد از فرد دیگر و یا گروه از گروه دیگر متمایز می شود. هویت انواع مختلفی دارد، از قبیل هویت تاریخی، فرهنگی، نژادی، سیاسی و اعتقادی. انسان از نظر دین اسلام دارای لایه‌های مختلف هویتی است. برای مثال هویت روان شناختی، هویت فلسفی، هویت زیست‌شناسی، هویت اجتماعی و هویت الهی (که اشاره به خود متعالی انسان) دارد. هویت الهی انسان نیز دارای چند لایه است.

۱۰۰. **هویت توحیدی:** تکون و تحقق شخصیت انسان در راستای فطرت الهی با اعتقاد به مبانی توحیدی و عمل به فرامین الهی.

۱۰۱. **هویت شخصی:** بر اساس گزارش تلفیق، یافته‌های مطالعات نظری سند ملی آموزش و پرورش هدف کلی تربیت عمومی اعم از رسمی و غیررسمی عبارت است از:

تکوین هویت مشترک (انسانی، اسلامی و ایرانی) متریان با ملاحظه ویژگی‌های متریان.

هویت، امری چندلایه است. این لایه‌ها وابسته به حلقه‌های تودرتوی حیات اجتماعی و فردی بشر و شامل لایه‌های جهانی (انسانی)، دینی،

ملی، قومی، محلی، خانوادگی و فردی است. این لایه‌ها متعامل و متداخل‌اند و نمی‌توان به صورت ایستا و مستقل به آن‌ها نگریست.

تربیت رسمی و عمومی باید در راستای تکوین و توسعه هویت به این لایه‌ها توجه نماید. اولین لایه، لایه جهانی (انسانی) است. این لایه بر آن دسته از مشترکات انسانی تأکید می‌کند که در آن، متربی به چشم عضوی از جامعه جهانی نگریسته می‌شود. شکل‌گیری پدیده جهانی شدن و تبدیل شدن جامعه بشری به یک مجموعه نزدیک به هم (با تعابیری نظیر دهکده جهانی) ضرورت توجه به این جنبه از هویت متریان را بیش‌تر آشکار می‌سازد. چنین فردی می‌تواند در جریان همزیستی مسالمت‌آمیز با انسان‌های دیگر که از فرهنگ‌ها، ملل و اقوام و نژادهای دیگرند تعاملی مثبت نشان دهد و در ایجاد شرایط مساعد برای حیات عالیه بشری بکوشد. توجه به این جنبه از هویت، امکان توسعه و تعالی ارزش‌های عالی معنوی انسانی را که مورد تأیید دین اسلام نیز هست، فراهم می‌آورد.

در لایه بعد عنصر دین و مذهب مورد عنایت قرار می‌گیرد. اعتقادات و ارزش‌های دینی و مذهبی، از اساسی‌ترین نیازهای بشر

و محور اصلی در شکل‌گیری لایه دوم است. این لایه نیز جنبه فراملی دارد و در آن، هویت جمعی متربی فراتر از مرزهای سیاسی و ملی مد نظر است.

لایه بعدی هویت مشترک، جنبه ملی (ایرانی) دارد که در آن ارزش‌ها و هنجارها، آداب و رسوم و مؤلفه‌های دیگر هویت ملی مورد توجه قرار می‌گیرد. همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، تربیت رسمی و عمومی در شکل‌گیری یک ملت و تداوم حیات آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ لذا در تربیت رسمی و عمومی این لایه از هویت نیز باید مورد توجه قرار گیرد.

۱۰۲. هویت ملی: منظور از هویت ملی، آن گروه از ویژگی‌هایی است که یک ملت را قابل شناسایی و آن را از دیگر ملت متمایز می‌سازد. این ویژگی‌ها بر حول یک سری از خصوصیات، آگاهی‌ها و علائق مشترک شکل گرفته است. هویت ملی زمانی معنادار می‌شود که این خصوصیات، آگاهی‌ها و علائق مشترک وجود داشته باشد تا موجب تفکیک یک ملت از سایر ملت‌ها باشد. ابعاد هویت ملی مردم ایران شامل اسلام، تاریخ مشترک، اعتقاد به آداب و رسوم و فرهنگ ایران، تکلم به زبان فارسی، دوستی ایران، انقلاب اسلامی، دوستی اهل بیت عصمت و طهارت (مذهب تشیع) است.

دو مؤلفه اسلام و ایران در محتوای خود از یکدیگر تفکیک‌ناپذیرند و تنها برای ملموس کردن و تقریب به ذهن می‌توان این دو حوزه را از یکدیگر جدا کرد. بنابراین، در برخورد با مقوله هویت ایرانی باید یک کلیت فراگیر در نظر گرفته شود. به نظر می‌رسد که هر گونه برخورد تبعیض‌آمیز با دو جنبه از هویت ایرانی و اسلامی حاصلی جز آسیب رساندن به عنصر "وحدت ملی" که ضامن بقای کشور است نخواهد داشت و در نتیجه زمینه برای بروز آسیب‌های مختلف به کشور فراهم خواهد شد. بدین جهت به هر دو مقوله باید توجه کرد. (چیت ساز قمی، ص ۱۹۶-۱۹۴)

۱۰۳. یادگیری: فرایند ایجاد تغییرات نسبتاً پایدار در رفتار یادگیرنده، یادگیری ممکن است از طریق تجربه عینی، به صورت نمادین (از طریق اشکال، اعداد و نمادها)، به شیوه نظری (توضیحات کلی) یا به شیوه شهودی (ذهنی یا روحانی) صورت گیرد.

۱۰۴. یادگیری یک‌پارچه: یادگیری همه جانبه، یادگیری یک موضوع از ابعاد مختلف. در برنامه درسی ملی به ارتباط عناصر اهداف درسی و تربیتی و عرصه‌های چهارگانه گفته می‌شود.

۱۰۵. یکپارچه‌نگری در برنامه‌ریزی درسی: نگرش همه جانبه در برنامه‌ریزی درسی است، نظیر توجه به فلسفه تربیت رسمی و عمومی، اصول عام در برنامه‌ریزی درسی، فعالیت فوق برنامه، تعلیم و تزکیه، دانش سازمان یافته، دانش آموز، حال‌گرایی و آینده‌گرایی، تمرکز و غیر تمرکز (حدود اختیارات مرکز و مناطق)، منابع درسی و کمک درسی، تخصص معلم، موضوع محوری و یا مضمون محوری، توجه به حیطه‌های شناختی، مهارتی و عاطفی. موارد فوق لازم و ملزوم یکدیگرند و در نهایت نظام برنامه درسی و فناوری آموزشی باید در جهت وحدت بخشیدن به آنها حرکت کند.

فهرست منابع *

الف) اسناد بالادستی

۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (مجموعه قوانین با آخرین اصلاحات ۱۳۸۱)

* در این فهرست تنها اسناد، پژوهش‌ها و گزارش‌هایی که مورد استفاده قرار گرفته، ذکر شده است.

۲. سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی، ابلاغیه مقام معظم رهبری، (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور - آذر ماه ۱۳۸۲)
۳. سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی در افق چشم‌انداز (۱۳۸۸) طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش
۴. متن پیشنهادی سیاست‌های کلی جمهوری اسلامی ایران در خصوص جهانی شدن، به اهتمام دکتر محمد نهاویدیان، ۱۳۸۵، مرکز مطالعات جهانی شدن
۵. تبیین فلسفه تعلیم و تربیت رسمی در اسلام، کمیته مطالعات نظری سند ملی آموزش و پرورش، علم‌الهدی، جمیله و دیگران، ۱۳۸۶
۶. مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۸۷) دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش
۷. رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران، ویرایش سوم، طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، صادق‌زاده، علیرضا و دیگران، ۱۳۸۷
۸. فلسفه تربیت (چارچوب نظری راهنمای ساماندهی و هدایت انواع تربیت در جمهوری اسلامی ایران)، ویرایش سوم، طرح

- تدوین سند ملی آموزش و پرورش، صادق‌زاده، علیرضا و دیگران، ۱۳۸۷
 ۹. فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران، ویرایش دهم، طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش، صادق‌زاده، علیرضا و دیگران، ۱۳۸۷
 ۱۰. بررسی نظام ارزش و اعتقادی در جمهوری اسلامی ایران و تدوین مبانی فلسفه برنامه‌ریزی درسی متناسب با آن، نشریه شماره ۵۶۳، باقری، خسرو و دیگران، ۱۳۸۸
 ۱۱. اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۹، دبیرخانه شورای عالی
 ۱۲. برنامه پنجم توسعه وزارت آموزش و پرورش، ویرایش پنجم، مرکز برنامه‌ریزی، نظارت راهبردی و تحول بنیادین وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۸
- (ب) پژوهش‌ها
۱۳. کاکو جویباری و دیگران، سند و منشور اصلاح نظام آموزش و پرورش ایران، پیش‌نویس دوم، پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۲

۲۰. مجموعه مطالعه در مسائل و مباحث اساسی حوزه برنامه‌ریزی
درسی و روش‌های تدریس، پژوهشکده تعلیم و تربیت،
سلسبیلی، نادر، ۱۳۸۲

۲۱. گزارش بررسی اسناد و مصوبات قانونی و دیدگاه‌های
مقامات عالی جمهوری اسلامی ایران و استخراج دلالت‌ها و
آموزه‌های آن برای تولید برنامه درسی (دو جلد)، دبیرخانه
طرح برنامه درسی ملی، ساکی، رضا، ۱۳۸۷

۲۲. بررسی و تعیین سطوح و مقاطع کلیدی یادگیری در برنامه
درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، دبیرخانه طرح برنامه
درسی ملی، آیتی، محسن، ۱۳۸۷

۲۳. فراتحلیل تمرکز و عدم تمرکز در آموزش و پرورش با تأکید
بر برنامه‌ریزی درسی، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی،
فتحی و اجارگاه، کورش، ۱۳۸۷

۲۴. بررسی تحقیقات انجام شده در خصوص مسائل آموزش و
پرورش ایران ناظر بر حوزه برنامه درسی، دبیرخانه طرح
برنامه درسی ملی، قانادی، یحیی، ۱۳۸۷

۲۵. مطالعات نظری، تطبیقی در زمینه برنامه درسی ملی در
نظام‌های برنامه‌ریزی موفق متمرکز، نیمه متمرکز و غیر

۱۴. توسعه و تضاد، کوششی در جهت تحلیل انقلاب اسلامی ایران و
مسائل اجتماعی ایران، تهران، شرکت سهامی انتشار، رفیع پور،
فرامرزی، ۱۳۷۷

۱۵. آنا تومی جامعه، مقدمه ای بر جامعه شناسی کاربردی تهران،
شرکت سهامی انتشار، رفیع پور، فرامرزی، ۱۳۷۷

۱۶. هویت علم دینی نگاهی معرفت شناختی نسبت دین با علوم
انسانی. سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد
اسلامی، باقری، خسرو، ۱۳۸۲

۱۷. روان‌شناسی رشد (۲) با نگرش به منابع اسلامی، ۱۳۸۳،
پژوهشکده حوزه و دانشگاه، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم
انسانی دانشگاه‌ها (سمت)

۱۸. نیازسنجی و ساماندهی انتظارات وزرات‌خانه‌ها، سازمان‌ها و
نهادها از برنامه‌های درسی دوره‌های تحصیلی آموزش عمومی و
متوسطه نظری، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، صادق
رنجی، جعفر، ۱۳۸۶

۱۹. چکیده مطالعات جدول ساعات درسی، ۱۳۷۸، کمیته محتوای
آموزش و پرورشی و حوزه‌های یادگیری برنامه درسی ملی،
دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی

متمرکز، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، قاسم‌پور مقدم، حسین، ۱۳۸۷

۲۶. بررسی مبانی جامعه‌شناختی برنامه درسی جهت تعیین مهارت‌ها و نگرش‌های اساسی مورد نظر در برنامه درسی، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، فتحی و اجارگاه، کورش، ۱۳۸۸

۲۷. الگوی مفهومی هدف‌گذاری درسی و تربیتی، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، ذوعلم، علی، ۱۳۸۷

۲۸. متناسب‌سازی ساعات کار هفتگی مدارس دوره عمومی، (۱۳۸۷)، دفاتر آموزش و پرورش ابتدایی و راهنمایی تحصیلی، معاونت آموزش و پرورش عمومی

۲۹. بررسی نگرش صاحب‌نظران نسبت به ساختار نظام آموزش و پرورش کشور به منظور طراحی ساختار پیشنهادی با نگاهی به سیر تحول در آموزش و پرورش ایران و مقایسه با سایر کشورها، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان فارس، منتظری، مصطفی و دیگران، ۱۳۸۷

۳۰. اشتغال به تحصیل (میزان ساعات درسی و روزهای تحصیل در سال) آموزش ابتدایی در کشورهای جهان، (۱۳۸۵)، واحد پژوهش معاونت آموزش و پرورش عمومی

۳۱. نتایج نظرسنجی در خصوص دومین نگاهت برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، اسفند ماه ۱۳۸۷، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی

۳۲. مجموعه چکیده مقالات همایش علمی "برنامه درسی ملی" چشم‌اندازها و راهبردها، ۳۰ و ۳۱ مرداد ماه ۱۳۸۷، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی

۳۳. کلیات برنامه درسی ملی (مبانی، رویکرد، اهداف و اصول) دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، صدوقی، همایون، ۱۳۸۷

۳۴. الگوی پیشنهادی آموزش علوم در برنامه درسی ملی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، متولیان، مهندس امین، ۱۳۸۷

۳۵. نتیجه ارزش‌یابی از هم‌اندیشی بررسی نخستین نگاهت سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، مرکز تربیت معلم نسیبه، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، اردیبهشت ۱۳۸۸

۳۶. جامعه‌شناسی ایران، نشر هشت بهشت، ادیب، محمدحسین، ۱۳۷۴

۳۷. گزارش نهایی کمیته تخصصی شرایط یادگیری مطلوب و روش‌های مناسب و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی، محرم آقازاده و دیگران، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۳۸. گزارش کمیته محتوای آموزشی و پرورشی و حوزه‌های یادگیری برنامه درسی ملی (سه جلد) خانم دکتر میترا دانشور و همکاران، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۳۹. گزارش کمیته ساختار، مقاطع، رشته‌ها و جدول زمانی، دکتر علی اصغر احمدی و همکاران، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۴۰. گزارش کمیته اختیارات و میزان تمرکز و عدم تمرکز، دکتر سید احمد زرهانی و همکاران، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۴۱. گزارش کمیته مواد و رسانه‌های درسی و تربیتی، دکتر محمود مهرمحمدی و دیگران، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۴۲. گزارش کمیته ارزش‌یابی از برنامه درسی ملی و لوازم اجرایی، خانم آمنه احمدی و دیگران، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۴۳. گزارش کمیته ویژه فنی حرفه‌ای و کاردانش، مهندس محسن جعفرآبادی و همکاران، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۴۴. تاریخچه وضعیت موجود نظام برنامه‌ریزی درسی ایران، موسی‌پور، نعمت‌الله، ۱۳۸۷

۴۵. اهداف پیشنهادی سازمان آموزش و پرورش استان‌ها جهت تدوین اهداف برنامه درسی ملی، کمیته محتوای آموزشی و پرورشی برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۴۶. دانش‌آموزان و مسائل مذهبی (۱۳۸۷)، کمیته طرح برنامه درسی ملی سازمان آموزش و پرورش شهر تهران
۴۷. بررسی و تحلیل پژوهش‌های انجام شده در قلمرو برنامه درسی در حوزه سازمان آموزش و پرورش شهرستان‌های استان تهران، عباسی، خسرو، ۱۳۸۷

ج) گزارش‌ها

۴۸. اجلاس مسئولان آموزش و پرورش سراسر کشور در ارتباط با تولید برنامه درسی ملی، (مرداد ماه ۱۳۸۷)، کارگروه برنامه درسی ملی، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی

۴۹. تجمیع گزارش خروجی‌های دومین نگاهت سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۸۷)، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی

۵۰. گزارش‌های کارگروه‌های کارشناسی و نتیجه ارزش‌یابی کارگاه هم‌اندیشی برنامه درسی ملی در استان‌های اصفهان، مشهد مقدس، شهر تهران، فارس و آذربایجان شرقی، ۱۳۸۷، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی

۵۱. نتیجه ارزش‌یابی از هم‌اندیشی بررسی نخستین نگاهت سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران (اسفند ماه ۸۷)، دبیرخانه طرح برنامه درسی ملی

۵۲. گزارش مذاکرات و مصوبات جلسات سال ۱۳۸۶، نمایندگان معاونت‌های حوزه ستادی وزارت آموزش و پرورش در خصوص طرح تولید برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۵۳. گزارش نشست هم‌اندیشی بررسی راهکارهای هم‌سوسازی برنامه‌های دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی با برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۵۴. گزارش‌های کارگروه کارشناسی کارگاه‌های هم‌اندیشی برنامه درسی ملی در استان‌های (اصفهان، مشهد مقدس، شهر تهران، فارس و آذربایجان شرقی)، ۱۳۸۷

۵۵. گزارش مذاکرات و مصوبات جلسات سال ۱۳۸۶ نمایندگان معاونت‌های حوزه ستادی وزارت آموزش و پرورش در خصوص طرح تولید برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۵۶. گزارش نشست هم‌اندیشی بررسی راهکارهای هم‌سوسازی برنامه‌های دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی عمومی و نظری با برنامه درسی ملی، ۱۳۸۷

۵۷. گزارش دومین هم‌اندیشی برنامه درسی ملی، تنکابن، ۱۳۸۶
۵۸. گزارش هم‌اندیشی برنامه درسی ملی مدیران و مسئولان حوزه ستادی وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۶، باشگاه فرهنگیان

۵۹. دیدگاه‌های کارشناسی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی درباره برنامه درسی ملی، آبان ماه ۱۳۸۷

۶۰. گزارش طرح مطالعاتی راهنمای برنامه درسی جامع در دوره ابتدایی، نبی‌الله صادقیان و دیگران، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۸۰

۶۱. گزارش طرح مطالعاتی راهنمای برنامه درسی جامع در دوره
ابتدایی، حسین الوندی و دیگران، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی
آموزشی، ۱۳۸۰

۶۲. گزارش طرح مطالعاتی راهنمای برنامه درسی جامع در دوره
متوسطه، مهدی چوبینه و دیگران، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی
آموزشی، ۱۳۸۱

